

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σχολή Κάλων Τεχνών – Τμήμα Εικαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: «Επιμέλεια Εκθέσεων: Θεωρητικές και Πρακτικές Προσεγγίσεις»

Διπλωματική Εργασία

Τίτλος εργασίας

**ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ
ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΠΟΡΩΝ**

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Μαρία Τσούκα

A.M.: 145

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Αμαλία Φωκά

Ιωάννινα, 2024

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	4
2. Οι αφηγήσεις στο μουσείο	6
2.1 Η σημασία της ερμηνείας και της επικοινωνίας της πολιτιστικής κληρονομιάς	6
2.2 Ο ρόλος των μουσείων στην κοινωνία και η αφήγηση.....	7
2.3 Η αφήγηση ιστοριών ως εργαλείο εμπλοκής του επισκέπτη στη μουσειακή εμπειρία.....	9
2.4 Δημιουργία αφηγήσεων και αφηγηματικές θεωρίες.....	12
2.4.1 Η δομή μιας αφήγησης	12
2.4.2 Δόμηση αφηγήσεων για πανεπιστημιακά μουσεία	15
2.4.3 Συγγραφή και γλωσσική δομή μιας αφήγησης	17
2.5 Αφηγηματικά μέσα	18
3. Ψηφιακές αφηγήσεις και διαδικτυακοί πόροι στο μουσείο	19
3.1 Ψηφιακές αφηγήσεις.....	20
3.2 Τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών αφηγήσεων.....	22
3.2.1 Χρονικότητα και χωρικότητα.....	23
3.2.2 Διαμεσότητα.....	26
3.3 Οι τύποι διαδικτυακών πόρων που δημιουργούν τα μουσεία	28
3.3.1. Διαδικτυακές συλλογές και ψηφιοποίηση	28
3.3.2 Διαδικτυακές εκθέσεις.....	33
3.3.3 Εκπαιδευτικό περιεχόμενο.....	38
3.4 Παραδείγματα ψηφιακών αφηγήσεων ως διαδικτυακοί πόροι	42
3.4.1 EMOTIVE.....	42
3.4.2 Scrollytelling.....	43
3.4.3 Closer to Johannes Vermeer (Rijksmuseum).....	47
3.4.4 ΕΚΠΑ estories.....	49
3.5 Συμπεράσματα.....	51
4. Μεθοδολογία για τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων	55
4.1 Εννοιολογικό πλαίσιο	55
4.2 Οργάνωση και δημιουργία περιεχομένου	56
4.2.1 Διαδικασία επιλογής μουσειακών αντικειμένων και άλλου περιεχομένου	56
4.2.2 Δημιουργία αφηγήσεων	57
4.3 Επιλογή είδους πόρου και ψηφιακών μέσων	59
4.3.1 Οργάνωση του διαδικτυακού πόρου	59
4.3.2 Διαμεσότητα αφηγήσεων.....	60

4.3.3 Χρονικότητα και χωρικότητα.....	65
4.3.4 Συμμετοχικότητα.....	66
4.3.5 Προσβασιμότητα	68
5. Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.....	70
5.1 Ίδρυση και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά	70
5.2 Συλλογή Τυπογραφίας	74
5.3 Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης «ΣΤΕΦΑΝΟΣ Γ. ΠΡΙΦΤΗΣ».....	77
5.4 Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών	79
6. Ψηφιακές αφηγήσεις για τις Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου ...	81
6.1 Διαμόρφωση εννοιολογικού πλαισίου	81
6.1.1 Επιλογή μουσειακών αντικειμένων.....	83
6.1.2 Ένα αφήγημα για τις τρεις συλλογές.....	84
6.2 Οργάνωση και δημιουργία περιεχομένου της έκθεσης.....	86
6.2.1 Τεκμηρίωση και ψηφιοποίηση	92
6.2.2 Κοινές συνδέσεις και ερμηνεία	93
6.2.3 Τεκμήρια από άλλους φορείς.....	95
6.3 Δημιουργία αφηγήσεων διαδικτυακής έκθεσης	101
6.3.1. Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα.....	101
6.3.2 Η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα και μια βιομηχανία Γραφικών Τεχνών Αδελφών Ασπιώτη	107
6.4 Οργάνωση του διαδικτυακού πόρου της έκθεσης	112
6.4.1 Ψηφιακά μέσα αφηγήσεων	114
6.4.2 Χρονικότητα και χωρικότητα των ψηφιακών αφηγήσεων	136
6.5 «Οι ιστορίες σας»: Μια συμμετοχική ενότητα της έκθεσης.....	138
6.6 Προσβασιμότητα.....	140
7. Συμπεράσματα.....	141
Παράρτημα	145
Πίνακας Εικόνων.....	151
Ελληνική βιβλιογραφία.....	156
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	159

1. Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Επιμέλεια εκθέσεων: Θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις. Το θέμα της εργασίας επικεντρώνεται γύρω από τη μελέτη του σχεδιασμού και ανάπτυξης ψηφιακών αφηγήσεων με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων. Τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούν στις δυνατότητες παρουσίασης του περιεχομένου των ψηφιακών αφηγήσεων στους διαδικτυακούς πόρους των μουσείων, στους τρόπους με τους οποίους αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν στην ειδική κατηγορία των πανεπιστημιακών μουσείων αλλά και στο πως μπορούν συμβάλλουν στη μουσειακή επικοινωνία και στην ολιστική επιμελητική προσέγγιση των επιμέρους συλλογών, που συχνά διαθέτουν τα πανεπιστήμια. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, συγκεντρώνονται διεθνείς πρακτικές και διαμορφώνεται μια μεθοδολογία ανάπτυξης ψηφιακών αφηγήσεων με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων για πανεπιστημιακά μουσεία. Κατόπιν, αυτή η μεθοδολογία εφαρμόζεται σχεδιάζοντας το περιεχόμενο ψηφιακών αφηγήσεων για μια διαδικτυακή έκθεση των Μουσειακών Συλλογών Ιονίου Πανεπιστημίου.

Οι λόγοι επιλογής του θέματος οι οποίοι έδωσαν την αφορμή να γεννηθούν τα παραπάνω ερωτήματα ήταν η έλλειψη μιας μεθοδολογίας στη βιβλιογραφία για τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων, η περιορισμένη παραγωγή επικοινωνιακών και ερμηνευτικών εργαλείων από τα ελληνικά πανεπιστημιακά μουσεία με θεματικές συλλογές και η απουσία προσεγγίσεων ολιστικής ανάδειξης των επιμέρους πανεπιστημιακών συλλογών.

Στα δύο πρώτα κεφάλαια της εργασίας μελετάται ο ρόλος και η θέση της αφήγησης στο μουσείο και στο πανεπιστημιακό μουσείο. Στη συνέχεια διερευνάται η ψηφιακή αφήγηση ως προς τις διαφορές της από την παραδοσιακή, τα χαρακτηριστικά της και καλές πρακτικές, ενώ αντίστοιχα εξετάζονται τα είδη των διαδικτυακών πόρων. Στη συνέχεια και με βάση τα προηγούμενα αναπτύσσεται η μεθοδολογία διαμόρφωσης ψηφιακών αφηγήσεων με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων για πανεπιστημιακά μουσεία και τέλος, εφαρμόζεται προτείνοντας μια διαδικτυακή έκθεση με ψηφιακές αφηγήσεις για τις Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Στο 2ο Κεφάλαιο με τίτλο «Οι αφηγήσεις στο μουσείο» παρουσιάζεται η σημασία της αφήγησης ως εργαλείο ερμηνείας, επικοινωνίας και δημιουργίας μουσειακών εμπειριών. Επιπλέον, εξετάζεται ο ρόλος και η αναγκαιότητα της αφήγησης μέσα στο πλαίσιο του μεταμοντέρνου και διαρκώς μετασχηματιζόμενου μουσείου. Στη συνέχεια πραγματοποιείται βιβλιογραφική ανασκόπηση ως προς τη σχέση της αφήγησης ιστοριών ως εργαλείο εμπλοκής του επισκέπτη στη μουσειακή εμπειρία, καθώς και τη δημιουργία αφηγήσεων όπου παρουσιάζονται και ορισμένες αφηγηματικές θεωρίες. Επίσης, διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους η αφήγηση μπορεί να εφαρμοστεί και να δημιουργήσει ένα πλαίσιο στα πανεπιστημιακά μουσεία. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της συγγραφής σεναρίου και των ειδών

αφηγηματικών μέσων που χρησιμοποιούνται από τα μουσεία. Στο Κεφάλαιο 3, με τίτλο, «Ψηφιακές αφηγήσεις και διαδικτυακοί πόροι στο μουσείο» συζητούνται οι ψηφιακές αφηγήσεις, η σχέση και η διαφοροποίησή τους από τις παραδοσιακές αφηγήσεις. Στη συνέχεια ερευνάται η βιβλιογραφία για τα χαρακτηριστικά τους και τα είδη διαδικτυακών πόρων που αναπτύσσουν τα μουσεία. Στα είδη πόρων επιδιώκεται να εντοπιστούν παραδείγματα από διαδικτυακούς χώρους πανεπιστημιακών μουσείων, ώστε παράλληλα να διαμορφωθεί μια εικόνα των πρακτικών που εφαρμόζονται στη συγκεκριμένη κατηγορία μουσείων. Στο τέλος του κεφαλαίου, εξετάζονται πέντε παραδείγματα ψηφιακών αφηγήσεων προκειμένου να καταγραφούν οι υπάρχουσες πρακτικές και να εντοπιστούν οι καλές.

Στο Κεφάλαιο 4, με τίτλο, «Μεθοδολογία για τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων» παρουσιάζεται η προτεινόμενη μεθοδολογία σχεδιασμού ψηφιακών αφηγήσεων, η οποία στηρίζεται στις καλές πρακτικές από τα παραδείγματα και τη βιβλιογραφική μελέτη που πραγματοποιήθηκε στα δύο πρώτα κεφάλαια. Στο Κεφάλαιο 5, με τίτλο, «Δημιουργώντας αφηγήσεις για τις Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου» παρουσιάζονται οι Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου διότι θα αποτελέσουν τη μελέτη περίπτωσης στην οποία εφαρμόζεται το μεθοδολογικό πλαίσιο που θέτει η παρούσα εργασία. Στο κεφάλαιο παρουσιάζεται ένα σύντομο ιστορικό ίδρυσης του Μουσείου, περιγράφονται οι συλλογές του και εξηγούνται ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Στο Κεφάλαιο 6, με τίτλο, «Ψηφιακές αφηγήσεις για τις Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου», παρουσιάζεται η εφαρμογή της μεθοδολογίας σύμφωνα με τα βήματα και τις πρακτικές που υποδεικνύονται στο κεφάλαιο 4. Για τις ανάγκες πραγματοποίησης της παρούσας εφαρμογής παραχωρήθηκε στην γράφουσα ένας μικρός όγκος αδημοσίευτου υλικού, όπως η τεκμηρίωση των συλλογών και κάποιες συνεντεύξεις προφορικών μαρτυριών, τα οποία συνδυάστηκαν με εκτεταμένη έρευνα στην ιστορία του βιβλίου και της Τυπογραφίας, στην ιστορία της εκπαίδευσης και την τοπική ιστορία της Κέρκυρας για τον εμπλουτισμό των στοιχείων που αντλήθηκαν από την τεκμηρίωση των συλλογών αλλά και τη συγγραφή των σεναρίων των αφηγήσεων.

Στο τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η παραπάνω έρευνα, και ειδικότερα μέσα από την εφαρμογή της μεθοδολογίας παρατίθενται παρατηρήσεις και σημεία που αξίζουν διερεύνησης στην εφαρμογή της μεθοδολογίας, αλλά και μελλοντικής έρευνας με αφορμή τα βασικά ευρήματα. Στο Παράρτημα της εργασίας υπάρχει η τεκμηρίωση των μουσειακών αντικειμένων που αξιοποιήθηκαν στις αφηγήσεις.

2. Οι αφηγήσεις στο μουσείο

2.1 Η σημασία της ερμηνείας και της επικοινωνίας της πολιτιστικής κληρονομιάς

Σύμφωνα με το νέο ορισμό του μουσείου που ψηφίστηκε στην Πράγα τον Αύγουστο του 2022 από το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων (ICOM, 2022), *«Μουσείο είναι ένα μη κερδοσκοπικό, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας που ερευνά, συλλέγει, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει υλική και άυλη κληρονομιά. Ανοιχτά στο κοινό, προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προάγουν την ποικιλομορφία και τη βιωσιμότητα. Λειτουργούν και επικοινωνούν ηθικά, με επαγγελματισμό και με τη συμμετοχή κοινοτήτων, προσφέροντας διάφορες εμπειρίες για εκπαίδευση, απόλαυση, προβληματισμό και ανταλλαγή γνώσεων.»*

Όπως φαίνεται, η ευθύνη του μουσείου, να διατηρεί και να επικοινωνεί την άυλη και υλική πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει είναι πολυεπίπεδη. Το κοινό επισκέπτεται τα μουσεία στην προσπάθειά του να γνωρίσει και να κατανοήσει τον κόσμο και τους διαφορετικούς πολιτισμούς. Από την άλλη πλευρά τα μουσεία καλούνται να εξηγήσουν και να επικοινωνήσουν στο κοινό το πολιτιστικό απόθεμα που διαθέτουν, με στόχο την οικοδόμηση μιας πολιτιστικής ταυτότητας και τη διατήρηση της πολιτιστικής μνήμης. Βάση του ορισμού του μουσείου, υπογραμμίζονται έννοιες όπως η ερμηνεία, η διαδικασία της επικοινωνίας, η προσφορά εμπειριών, η εκπαίδευση, η συμπερίληψη και η λειτουργία του μουσείου στην υπηρεσία της κοινωνίας. Όλα αυτά αποτελούν κρίκους της ίδιας αλυσίδας για ένα μουσείο, που ο σκοπός του είναι να εμπλέξει την κοινωνία σε αυτό και να συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή.

Τα μουσεία παρέχουν το πλαίσιο για την κατανόηση του κόσμου και των διαφορετικών πολιτισμών προσφέροντας ευκαιρίες μάθησης και εμπνέοντας το κοινό να γίνεται δημιουργικό. Η ερμηνεία των μουσειακών συλλογών αφορά στην εξήγηση του νοήματος στο κοινό και ως ένα βαθμό έχει να κάνει με τη δημιουργία του νοήματος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το ίδιο το κοινό καλείται να κατανοήσει αυτό το νόημα. Έτσι, διαμορφώνεται μια δυναμική μεταξύ επισκέπτη και μουσείου: ο επισκέπτης βρίσκεται σε διαδικασία κατανόησης και το μουσείο, δηλαδή οι επιμελητές βρίσκονται σε διαδικασία δημιουργίας και μετάδοσής του νοήματος.

Ο Black (2009 228), υποστηρίζει ότι η ερμηνεία είναι όρος με ευρεία χρήση, αποτελεί μέσο και όχι σκοπό των μουσείων και επιχειρεί να την ορίσει, ως εξής, *«Η ερμηνεία δεν υφίσταται από μόνη της, αφού εξαρτάται και από τα κίνητρα του επισκέπτη. Είναι η εκπαιδευτική δραστηριότητα που υποστηρίζει την πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά. Επιδιώκει να εμπλουτίσει την κατανόηση με κάτι ξεχωριστό, που θα έχει ως αποτέλεσμα την προσωπική αίσθηση πληρότητας του επισκέπτη.»*

Οι επιμελητές των μουσείων καλούνται μέσα σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, να ερμηνεύσουν και να επικοινωνήσουν τις μουσειακές συλλογές, με βάση την ιδιαιτερότητα και την αξία τους αλλά και με επίκεντρο τις ανάγκες του επισκέπτη. Αυτή η διαδικασία, προϋποθέτει τη μετάδοση πληροφορίας στον επισκέπτη, δηλαδή την επικοινωνία. Μέσα από την επικοινωνία το μουσείο διατυπώνει και μεταδίδει στο κοινό

του τις αντιλήψεις του, δημιουργεί εμπειρίες για να μπορέσει να τις κάνει ελκυστικές, ενδιαφέρουσες και συναφείς για τον επισκέπτη.

2.2 Ο ρόλος των μουσείων στην κοινωνία και η αφήγηση.

Οι αφηγήσεις από την αρχαιότητα είναι ένας τρόπος που οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν για να επικοινωνήσουν την πληροφορία. Σήμερα παραμένει ένας αγαπημένος τρόπος για μικρούς και μεγάλους τόσο να αφηγούνται όσο και να ακούνε ιστορίες. Οι αφηγήσεις εξάπτουν την περιέργεια του ακροατή και τον βοηθούν να καταλάβει το νόημα. Η έρευνα έχει αποδείξει ότι, η αφήγηση έχει να κάνει με τον τρόπο που οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται και κατανοούν τον κόσμο και μεταφέρει μια άποψη.

Η Ειρήνη Νάκου (2000 228) στο κείμενο της με τίτλο «Ιστορική Γνώση και Μουσείο», διαιρεί τα είδη των μουσείων, σε *παραδοσιακό, μοντέρνο και μεταμοντέρνο* εντοπίζοντας τα χαρακτηριστικά και τις ειδοποιούς διαφορές τους χρησιμοποιώντας τους περιφραστικούς όρους, το *παραδοσιακό μουσείο- object oriented*, το *μοντέρνο μουσείο - object and people oriented*, και το *μεταμοντέρνο μουσείο - people oriented*. Σύμφωνα με αυτή τη διάκριση, ο ρόλος του μοντέρνου μουσείου φαίνεται να επικεντρώθηκε, για πρώτη φορά, τόσο στα αντικείμενα όσο και στους επισκέπτες. Τα «μοντέρνα» μουσεία τοποθετούσαν τα μουσειακά αντικείμενα στο ιστορικό και κοινωνικό τους πλαίσιο, ενώ έδιναν στον επισκέπτη πληροφορίες και ενδείξεις προκειμένου να καταλάβει το νόημά τους.

Την ίδια εποχή, παρότι οι ανάγκες του επισκέπτη στο μουσείο ξεκίνησαν να θεωρούνται σημαντικές, οι μέθοδοι επικοινωνίας του μουσείου ήταν αυστηρά δομημένες γύρω από τη μετάδοση της πληροφορίας. Ωστόσο, οι αφηγήσεις απαξιωνόνταν καθώς η υποκειμενική εμπειρία θεωρούνταν κατώτερη από τη γνήσια και αντικειμενική πληροφορία (Gabriel 2000). Ο Gabriel (2000) σημειώνει ότι η εποχή της νεωτερικότητας χαρακτηριζόταν από «*αφηγηματική απομάκρυνση*». Όμως μια άλλη έννοια που αναδύθηκε την εποχή της νεωτερικότητας ήταν ο ερμηνευτισμός. Μέσω αυτού γινόταν προσπάθεια να αποκαλυφθεί ο συμβολισμός των ιστοριών, για τον ερμηνευτισμό οι ιστορίες ήταν αποθετήρια νοήματος και εξέφραζαν κοινωνικές πραγματικότητες.

Συνολικά, ο ερμηνευτισμός στις ιστορίες «*δεν ασχολήθηκε πολύ με την αντιπαράθεσή τους με τα γεγονότα αλλά μάλλον με την προσκόλλησή τους σε νοήματα*»(Gabriel, 2000). Έτσι, μοιάζει να συντέλεσε ως ένα βαθμό, ώστε οι ιστορίες να ξεκινήσουν να αποκτούν μεγαλύτερη αξία. Αυτό όμως που τους έδωσε, εντέλει, μια χρησιμότητα ήταν οι αρχές του μεταμοντέρνου λόγου που ακολούθησαν, οι οποίες έδωσαν όλο και μεγαλύτερο βάρος στο νόημα απ' ό,τι στο αντικείμενο ως υλικότητα.

Το 2000, η Eilean Hooper - Greenhill (2000 152-153), έγραφε ότι «*Η μεγάλη φάση της συλλογής των μουσείων έχει τελειώσει. Το μετα-μουσείο θα διατηρεί και θα φροντίζει τα αντικείμενα, αλλά θα επικεντρώνεται περισσότερο στη χρήση τους παρά στην περαιτέρω συγκέντρωσή. Επιπλέον, το μετα-μουσείο θα ενδιαφέρεται εξίσου για την άυλη κληρονομιά*». Μέσα από αυτή τη διατύπωση γίνεται αντιληπτή μια νέα στροφή ως προς το ρόλο του μουσείου βάσει των αρχών του μεταμοντερνισμού. Τα μουσεία ξεκίνησαν ουσιαστικά να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στο νόημα, πίσω από τα αντικείμενα, γι'

αυτό και θα επικεντρώνονταν περισσότερο στη χρήση των αντικειμένων και στην άυλη κληρονομιά.

Η εποχή που τα μουσεία ξεκίνησαν να γίνονται συναφή είχε ξεκινήσει, όπως χαρακτηριστικά σημειώνει και η Nielsen (2014), *«εκεί που ο μοντερνισμός αφορούσε τη δημιουργία νοήματος και τη χρήση της λογικής, ο μεταμοντερνισμός αφορούσε τη δημιουργία συνάφειας ή τη συνάφεια αυτού του νοήματος και της λογικής.»* Μέσα από αυτή τη διατύπωση δε γίνεται δύσκολα αντιληπτό και το πως αναδύθηκαν οι αφηγήσεις στην επιφάνεια. Οι αφηγήσεις είναι ένας κατάλληλος τρόπος, για να επικοινωνηθεί το νόημα, ή πολύ περισσότερο μια άποψη. Αυτή η στροφή που έγινε από τη λογική και τη στεγνή πληροφορία προς τη συνάφεια του νοήματος και της λογικής έφερε και τις αφηγήσεις ως επικοινωνιακό και ερμηνευτικό εργαλείο στην επιφάνεια.

Σύμφωνα με την παραπάνω διάκριση της Νάκου (2000), στο μεταμοντέρνο μουσείο εντοπίζονται τα παρακάτω χαρακτηριστικά: α) εξυπηρέτηση του κοινού (people oriented), β) διευκόλυνση των πολύπλευρων ατομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών ερμηνειών και χρήσεων, γ) αντιμετώπιση των επισκεπτών ατομικά και σύμφωνα με την ιδιαίτερη κοινωνική, πολιτισμική και ιδεολογική τους ταυτότητα, δ) προβολή της πολυσημίας των αντικειμένων και διευκόλυνση εναλλακτικών ερμηνειών και χρήσεων στο παρόν, με διάφορα μέσα.

Το μεταμοντέρνο μουσείο, σύμφωνα με τη Nielsen (2014), αποτελεί μια μουσειακή έννοια με επίκεντρο τον επισκέπτη, την αλληλεπίδραση και τη συμμετοχικότητα. Στο πλαίσιο των μεταμοντέρνων αντιλήψεων, το μουσείο επαναδιαπραγματεύθηκε τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνεί και διαμορφώνει την πολιτιστική ταυτότητα μιας κοινωνίας. Αυτό φαίνεται και από τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει τις αφηγήσεις του ως πολύπλευρες εμπειρίες που προσκαλούν σε συζήτηση και αλληλεπίδραση τους επισκέπτες (Wyman et al., 2011 462). Η Nielsen (2017) υποστηρίζει ότι, *«η αφήγηση έχει αναπτυχθεί ως μέρος της μεταμοντέρνας μουσειακής επικοινωνίας και μπορεί να θεωρηθεί ένας άμεσος τρόπος προσέγγισης της συμμετοχής και της αλληλεπίδρασης των επισκεπτών»*, ενώ ο Gabriel (2000) αναφέρει ότι, *«Οι ιστορίες και η εμπειρία συνδέονται στους μεταμοντέρνους λόγους σαν σιαμαία δίδυμα - όχι μόνο οι ιστορίες μετατρέπονται σε εμπειρία, αλλά και η εμπειρία μετατρέπεται σε ιστορίες»*. Έτσι, οι αφηγήσεις φαίνεται να συμμετέχουν τελικά σε πολύ περισσότερες μουσειακές διεργασίες όπως είναι η διαμόρφωση μουσειακών εμπειριών, η αλληλεπίδραση και η συμμετοχικότητα.

Όπως παρουσιάστηκε, το πλαίσιο των μουσειακών αντιλήψεων μεταβάλλεται και μετασχηματίζεται, ιδιαίτερα στο μεταμοντέρνο μουσείο γίνεται έντονα εμφανής η συχνή ανάγκη για αλλαγή και ευελιξία. Το μετασχηματιστικό μουσείο είναι ένα νέο μουσειακό μοντέλο που εισάγει, το 2014, η Nielsen στο άρθρο της «Transformations in the Postmodern Museum». Η συγγραφέας ανάμεσα στις εξελίξεις των αντιλήψεων του μοντέρνου, του μεταμοντέρνου και του μετασχηματιστικού μουσείου που παρουσιάζει, αναφέρει και την εξέλιξη της παρουσίασης των εκθέσεων, ξεκινώντας από τις μοντέρνες αντιλήψεις, χαρακτηριστικό των οποίων, όπως σημειώνει, είναι τα χρονολόγια και οι τυπολογικές ταξινομήσεις, στη συνέχεια στη μετάβαση στις ιστορίες πίσω από τα αντικείμενα, στις οποίες εστιάζει το μεταμοντέρνο μουσείο και καταλήγει,

αναγνωρίζοντας την αξία των αφηγήσεων και προσθέτοντας τη συμμετοχή στην οποία εστιάζει το μετασηματιστικό μουσείο. Όπως αναφέρει η συγγραφέας «(...) όλα αυτά τα πράγματα πρέπει τώρα να είναι ανοιχτά στις επιρροές των επισκεπτών, αφήνοντας τους επισκέπτες να τα διαμορφώσουν. Οι επισκέπτες πρέπει να έχουν την ευκαιρία να διαμορφώνουν τις δικές τους ιστορίες, να βρίσκουν τις πληροφορίες που οι ίδιοι βρίσκουν ενδιαφέρουσες και να διαμορφώνουν δραστηριότητες και εκθέσεις μοιράζοντας και προσθέτοντας τις δικές τους γνώσεις και εμπειρίες. Θέλουν να συμμετέχουν και θέλουν οι επιρροές τους να είναι ορατές και χρήσιμες.» (Nielsen 2014). Αυτή η αντίληψη έχει βρει εφαρμογή σε αρκετές εκθέσεις, στις οποίες ζητείται η συμμετοχή του κοινού είτε στη συγγραφή συνοδευτικού ή εποπτικού υλικού ή στην διαμόρφωση ολόκληρου του περιεχομένου. Δύο τέτοια παραδείγματα παρουσιάζονται στην ενότητα των Διαδικτυακών εκθέσεων του επόμενου κεφαλαίου.

Παρατηρώντας την εξέλιξη των αντιλήψεων που επιτάσσει μια ευρύτερη κοινωνική νόρμα μέσα στην οποία υπάρχουν και δραστηριοποιούνται και τα μουσεία, γίνεται εμφανές ότι η αφήγηση ιστοριών δεν έχει, προς το παρόν, ξεπεραστεί αλλά έχει εμπλουτιστεί με τη συμμετοχικότητα και τη συν-δημιουργία.

2.3 Η αφήγηση ιστοριών ως εργαλείο εμπλοκής του επισκέπτη στη μουσειακή εμπειρία

Η αφήγηση ιστοριών κατέχει σημαντικό ρόλο στα μουσεία ως ερμηνευτικό μέσο, δίνει ζωντάνια και πλαίσιο σε περίπλοκα ιστορικά γεγονότα, σύνθετες έννοιες και ορολογίες. Έτσι, διευκολύνει την ερμηνεία και την καλύτερη επικοινωνία του νοήματος στο ευρύ κοινό.

Η Nielsen (2017 440) στο άρθρο της υποστηρίζει ότι, η αφήγηση ιστοριών είναι ένας τρόπος που προσδιορίζει την ερμηνεία, τη συνάφεια και την παραγωγή νοήματος στο μουσείο, ενώ ταυτόχρονα είναι σχετική με «πολλές πτυχές της πρακτικής επικοινωνίας των μουσείων» (Nielsen, 2017 448). Η Bedford (2001) προσθέτει το ζήτημα της προσωπικής ερμηνείας, δηλαδή με την αφήγηση ο επισκέπτης κατασκευάζει μόνος του το νόημα, μέσω της συναισθηματικής εμπλοκής και την πρόκληση αναμνήσεων που δημιουργεί η αφήγηση ιστοριών.

«Αν οι οργανισμοί είναι κατ' εξοχήν ζούγκλες πληροφοριών, οι ιστορίες έρχονται να σώσουν το νόημα. Οι ιστορίες ξαναμαγεύουν τους απογοητευμένους, εισάγοντας πνεύμα και εφευρετικότητα, γέλιο και δάκρυα στο σιδερένιο κλουβί των πληροφοριών.»
(Gabriel,2000)

Η παραπάνω διατύπωση συνοψίζει τον ρόλο της αφήγησης στο μουσείο αλλά και γιατί η αφήγηση είναι κατάλληλη μέθοδος για την εμπλοκή του επισκέπτη στη μουσειακή εμπειρία. Αρχικά, ο Gabriel αναφέρει ότι «έρχονται να σώσουν το νόημα», μέσα σε ένα πλήθος πληροφορίας που υπάρχει σε ένα μουσείο ο επιμελητής πρέπει να τη μεταδώσει στον επισκέπτη, οι ιστορίες τον βοηθούν να εξηγήσει και τον επισκέπτη να καταλάβει αποκτώντας μια εμπειρία. Το δεύτερο σκέλος της παραπάνω διατύπωσης αφορά το γιατί η αφήγηση ιστοριών 'κερδίζει' τον επισκέπτη. Οι λέξεις που χρησιμοποιεί ο Gabriel 'ξαναμαγεύουν', 'γέλιο', 'δάκρυα' δείχνουν τη συναισθηματική εμπλοκή που

προκαλεί. Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, οι αφηγήσεις ιστοριών επηρεάζουν και τη συναισθηματική σύνδεση του επισκέπτη με τα μουσειακά αντικείμενα και το μουσείο. Η Ibrahim (2019, 240) αναφέρει ότι, «*Σήμερα, η αφήγηση ιστοριών στοχεύει στην ενίσχυση της προσωπικής εμπειρίας των επισκεπτών και στην εμπλοκή τους με την ιστορία των αντικειμένων.*». Τέλος, με την έκφραση 'σιδερένιο κουτί των πληροφοριών' γίνεται αντιληπτός και ο λόγος που χρειάζεται οι αφηγήσεις 'να σώσουν το νόημα'. Η πληροφορία μόνη της είναι απλά μια πληροφορία. Για κάποιον που την αναζητά έχει νόημα, αλλά για τον επισκέπτη ενός μουσείου που δεν έχει ένα πολύ συγκεκριμένο ζητούμενο δεν έχει κανένα νόημα. Έτσι, οι αφηγήσεις 'ντύνουν' το νόημα και τελικά προσφέρουν εμπειρία.

Παραφράζοντας τον ορισμό για την εμπειρία που δίνουν οι Poullos, Nastou & Kourgiannidis (2015), η εμπειρία είναι μια προσωπική, ιδιαίτερα ισχυρή σχέση, βασισμένη σε συναισθήματα και αποτυπωμένη στη μνήμη, που αναπτύσσει ένα μουσείο με το κοινό του. Χάρη στην εμπειρία, ενισχύεται η αφοσίωση του επισκέπτη στο μουσείο και έτσι ο επισκέπτης γίνεται "φίλος" του μουσείου. Η εμπειρία περιλαμβάνει διάφορες υπηρεσίες που περιέχουν προσωπικά, καινοτόμα στοιχεία στα σημεία επαφής του μουσείου με τον επισκέπτη και που συνδέονται μεταξύ τους σε ένα ενιαίο πλαίσιο, με ενιαίους στόχους. Με αυτόν τον τρόπο, κατά το σχεδιασμό μιας εμπειρίας, είναι πολύ σημαντικό όχι μόνο να επιλέγονται οι επιμέρους υπηρεσίες, αλλά ακόμη περισσότερο να προστίθενται προσωπικά, καινοτόμα στοιχεία σε αυτές τις επιμέρους υπηρεσίες και να συνδέονται μεταξύ τους. Στον πυρήνα αυτής της διαδικασίας βρίσκεται η έννοια της εμπλοκής. Οι Wyman et al. (2011 461) υποστηρίζουν ότι, τα μουσεία μπόρεσαν να προσφέρουν περιεχόμενο και αισθητηριακές εμπειρίες με τρόπο που άλλοι χώροι δε μπορούσαν.

Οι Dierking & Falk (2011) μελετώντας τη συμπεριφορά του επισκέπτη και τις εντυπώσεις που έχει φεύγοντας από το μουσείο, περιέγραψαν το Μοντέλο Διαδραστικής Εμπειρίας στο οποίο υπαγορεύονται τρεις παράμετροι οι οποίες αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους κατά την επίσκεψη σε ένα μουσείο. Η πρώτη αφορά το προσωπικό πλαίσιο που φέρει ο κάθε επισκέπτης (η ψυχολογία του, τα ενδιαφέροντά του, οι γνώσεις του, οι εμπειρίες του κ. ο. κ.). Η δεύτερη έχει να κάνει με το περιβάλλον που συναντούν στο μουσείο, αυτό αφορά τα εκθέματα, το κτίριο με την αρχιτεκτονική και την αίσθηση που δημιουργεί η ατμόσφαιρά του. Η τρίτη παράμετρος είναι η κοινωνική διάσταση της επίσκεψης στο μουσείο, περιέχει τη συντροφιά με την οποία επισκέπτεται κανείς το μουσείο, το προσωπικό και τους άλλους επισκέπτες που βρίσκονται σε αυτό εκείνη τη στιγμή. Οι αφηγήσεις είναι ένας ουσιαστικός τρόπος για τη διαμόρφωση μιας ελκυστικής και συμμετοχικής εμπειρίας που θα εμπλέξει τον επισκέπτη. Στόχος της βιωματικής προσέγγισης είναι η καταγραφή της επίσκεψης στο μουσείο ως ξεχωριστό γεγονός που δίνει κάποια γνώση ή προκαλεί συγκίνηση στον επισκέπτη. Η διαδικασία αυτή μετατρέπει την επίσκεψη σε προσωπικό βίωμα, άρα εμπειρία.

Σύμφωνα με τη Nielsen (2017 445), «*Μια αφήγηση είναι ουσιαστικά μια δομή που μπορεί να βασίζεται σε συναισθηματικές, μαθησιακές, εκπαιδευτικές, διαδραστικές, ατομικές ή κοινωνικές, φανταστικές, μυθοπλαστικές ή μη μυθοπλαστικές, ψηφιακές ή μη ψηφιακές, υποκειμενικές ή αντικειμενικές εμπλοκές.*». Αυτό είναι σημαντικό γιατί μέσω της εμπλοκής επιτυγχάνεται η καταγραφή της επίσκεψης στον ανθρώπινο εγκέφαλο ως

ένα προσωπικό βίωμα. Έτσι, ο επισκέπτης βρίσκεται εύκολα σε θέση τόσο να καταλάβει όσο και να δομήσει τα δικά του νοήματα μέσω της αφήγησης.

Στο μουσείο που θέτει ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο στην εμπειρία της επίσκεψης για το κοινό του, η Frykman (2009, 300-302) υποστηρίζει ότι η αφήγηση έχει κεντρική σημασία στη δημιουργία νοήματος. Σύμφωνα με την Ibrahim (2019 241), *«Η αφήγηση ιστοριών έχει αυτή τη δύναμη να μαθαίνει χωρίς να διδάσκει και να εμπλέκει τα παιδιά με τον κόσμο που τα περιβάλλει διαβάζοντας, βλέποντας ή ακούγοντας μια ιστορία.»*

Σε μια μελέτη που πραγματοποίησε η Frykman σε τρία μουσεία της Σουηδίας το 2006 (το Skansen, το Σουηδικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας και το Εθνικό Μουσείο Επιστήμης και Τεχνολογίας), με στόχο τη διερεύνηση της ευελιξίας των αφηγήσεων σε ένα πλαίσιο μάθησης και δημιουργίας νοήματος στο μουσείο. Το ερευνητικό ερώτημα που έθεσε επικεντρωνόταν σε τρεις άξονες: α) σε ποιο βαθμό χρησιμοποιείται η αφήγηση στα εκπαιδευτικά κείμενα που παράγονται από τα επιλεγμένα μουσεία και διατίθενται στο διαδίκτυο, β) τι είδους αφηγήσεις χρησιμοποιούνται και γ) ποιος είναι ο σκοπός τους. Το κάθε μουσείο διέθετε στον επίσημο ιστότοπό του μια ολοκληρωμένη και ενημερωμένη σειρά εκπαιδευτικών κειμένων και τα δεδομένα που αναλύθηκαν για την έρευνα αντλήθηκαν από εκεί. Τα κείμενα απευθύνονταν σε ηλικίες: 7-10 ετών, 10-13 ετών και 13-16 ετών. Αυτά μελετήθηκαν και τεκμηριώθηκαν ανάλογα με το είδος και τον σκοπό της κάθε αφήγησης. Ένα από τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας αφορά στο είδος και το βαθμό στον οποίο χρησιμοποιούνταν οι αφηγήσεις, που εξαρτιόνταν από το σκοπό τους. Η ανάλυση αυτή έδειξε ότι *«οι αφηγήσεις που χρησιμοποιούνται στα διαδικτυακά εκπαιδευτικά κείμενα των τριών μουσείων συμβάλλουν σημαντικά στη νοηματοδότηση, διεγείροντας τη φαντασία, ενθαρρύνοντας τον προβληματισμό, αξιολογώντας την υπάρχουσα εμπειρία και γνώση και οξύνοντας την περιέργεια των επισκεπτών.»* (Frykman 2009, 306-319).

Μια άλλη σημαντική παράμετρος είναι η συμπερίληψη όλων στην προσβασιμότητα στην αφήγηση. Τα άτομα με διαφόρων ειδών αναπηρίες και δυσκολίες είναι σημαντικό να μπορούν να δουν ή να ακούσουν την ιστορία. Μια άλλη όψη της συμπερίληψης αφορά και στον σχεδιασμό της. Συχνά οι ιστορίες των αντικειμένων αφορούν συγκεκριμένες κοινότητες ατόμων που θα πρέπει η γνώμη τους να λαμβάνεται υπόψιν κατά τον σχεδιασμό μιας αφήγησης. Επιπλέον, κατά τον σχεδιασμό είναι καίριας σημασίας να προβλέπεται ότι, η αφήγηση απευθύνεται σε όλους. Οι διατυπώσεις και τα μέσα της αφήγησης χρειάζεται να είναι κατανοητά και να αφορούν το ευρύ κοινό, τότε δεν απευθύνονται σε όλους.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθούν και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μουσεία ως προς την αποτελεσματικότητα της αφήγησης ιστοριών. Αφενός, η αφοσίωση στη δημιουργία εμπειριών δε σημαίνει ότι η ιστορική ακρίβεια έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Επομένως είναι απαραίτητο να εξισορροπούνται οι ανάγκες της αφήγησης ιστοριών με τους όρους της ιστορικής ακρίβειας. Γι' αυτό ο σχεδιασμός μιας αφήγησης αποτελεί σημαντικό στάδιο στη διαδικασία, απαιτεί διεπιστημονικότητα και ακρίβεια στις διατυπώσεις και σε εννοούμενα στοιχεία.

2.4 Δημιουργία αφηγήσεων και αφηγηματικές θεωρίες

2.4.1 Η δομή μιας αφήγησης

Η αφήγηση για το άτομο αποτελεί έναν φυσικό τρόπο επικοινωνίας και ένα εργαλείο για να κατανοήσει τον εαυτό του και τον κόσμο. Σε αυτή την παραδοχή βασίζεται και η θεωρία του ψυχολόγου Jerome Bruner που αφορά την κατασκευή της πραγματικότητας μέσω της αφήγησης. Ο ρόλος της αφήγησης στην κατασκευή της πραγματικότητας μέσα στον ανθρώπινο νου αφορά την επαναδημιουργία του εαυτού. Έτσι, η αφήγηση εκφράζει ένα πρωταρχικό είδος σκέψης. Η ανθρώπινη σκέψη είναι αφηγηματική, δηλαδή ο ανθρώπινος νους αφηγηματοποιεί τη δράση. Πολύ περισσότερο, σύμφωνα με τον Bruner (2004), χωρίς αυτή την ικανότητα ο άνθρωπος νους δυσκολεύεται να κατασκευάσει ακόμα και την ιδέα του «εαυτού» του. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο Bruner έχει εισάγει και τον όρο «*δυσσαφηγησία*» για να περιγράψει την εγκεφαλική δυσλειτουργία κατά την οποία κάποιος δε μπορεί να δομήσει αφηγήσεις ή να αφηγηθεί ιστορίες.

Η δόμηση μία αφήγησης, όπως για τον άνθρωπο, έτσι και για τα μουσεία αποτελεί μία διαδικασία δημιουργίας και εξήγησης του νοήματος, του εαυτού και του κόσμου, διαφύλαξης της μνήμης, και κατανόησης του παρελθόντος. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι αφηγήσεις μεταδίδουν θέσεις, απόψεις και όχι απλά γεγονότα. Σύμφωνα με την Παπασωτηρίου (2022 165), «*Τη δεκαετία του 1960 υπήρξε μεγάλη συζήτηση από τους στρουκτουραλιστές και τους μεταστρουκτουραλιστές για την αποδόμηση της αφήγησης, οι οποίοι επεδίωξαν να αποδείξουν ότι η αφήγηση δεν ήταν μόνο ένα όργανο ιδεολογίας αλλά το καλύτερο παράδειγμα για την ιδεολογικοποίηση του λόγου γενικά.*». Το 1990, ο Bruner ενισχύει αυτό το επιχείρημα, λέγοντας ότι οι ιστορίες έχουν άποψη και μπορούν να ασχοληθούν ταυτόχρονα με τον κανόνα και με τις παραβιάσεις του κανόνα. Η αφήγηση μιας ιστορίας, πιστεύει ο Bruner, σημαίνει ότι αναλαμβάνουμε μια ηθική στάση απέναντι στα πράγματα ή απέναντι στις ηθικές στάσεις (Bedford, 2001 28).

Έτσι το μουσείο που δημιουργεί μια αφήγηση είναι σημαντικό να διαλέξει μια θέση που θα στηρίξει μέσω της αφήγησης. Εφόσον η αφήγηση συνεπάγεται την ανάληψη ηθικής στάσης, το μουσείο δε μπορεί να μείνει ουδέτερο. Ο λόγος που γίνεται η συγκεκριμένη αναφορά έχει να κάνει με το γεγονός, ότι τα κείμενα πολλών μουσείων είναι ουδέτερα και απρόσωπα μεταδίδοντας ένα πνεύμα αυθεντίας. Ακόμα και σε περιπτώσεις που η θέση που θα μπορούσαν να πάρουν δεν αποτελεί σημαντική πρόκληση για το ίδιο το μουσείο, συχνά δεν επιλέγουν να το κάνουν. Στην περίπτωση των αφηγήσεων όλο αυτό χρειάζεται να επαναπροσδιοριστεί.

Ο καθορισμός του εννοιολογικού πλαισίου της αφήγησης αλλά και του ειδικού μηνύματος – θέσης είναι μεγάλης σημασίας και αποτελεί προτεραιότητα. Η επιλογή αυτού του πλαισίου συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με δύο μουσειακές διεργασίες, την ερμηνεία και την επικοινωνία. Μέσα από τις αφηγήσεις, τις εκθέσεις, τις εκδόσεις τα μουσεία ερμηνεύουν στο κοινό τις συλλογές τους και επικοινωνούν μηνύματα και νοήματα που σχετίζονται με αυτές.

Σύμφωνα με τη Nielsen (2017), «Μια αφήγηση είναι ουσιαστικά μια δομή που μπορεί να βασίζεται σε συναισθηματικές, μαθησιακές, εκπαιδευτικές, διαδραστικές, ατομικές ή κοινωνικές, [...], ψηφιακές ή μη ψηφιακές, [...] εμπλοκές. Κερδίζει την προσοχή προκαλώντας συναισθήματα, αναμνήσεις και περιέργεια. [...] Αυτή η δομή παίρνει συχνότερα τη μορφή ιστοριών.». Για να επιτευχθούν αυτές οι εμπλοκές είναι σημαντικό το μήνυμα της αφήγησης να είναι ένα, άμεσο και ξεκάθαρο. Τα πολλά μηνύματα θα εμποδίσουν τον ακροατή να τα αντιληφθεί. Η διαδικασία αυτή αποτελεί το πρώτο βήμα.

Το εννοιολογικό πλαίσιο, όπως υποστηρίζει ο Black (2009) στο βιβλίο *Το ελκυστικό μουσείο*, αναφερόμενος σε μουσειακές εκθέσεις, πρέπει να είναι ξεκάθαρο στον επισκέπτη, διότι «*Η διαμόρφωση ενός ξεκάθਾਰου εννοιολογικού πλαισίου της έκθεσης (τι αφορά, πως είναι οργανωμένη, πως σχετίζεται-με τον επισκέπτη, χρόνος περιήγησης), επιτρέπει στον επισκέπτη να δομήσει τα δικά του νοήματα και να ασχοληθεί με τις συλλογές.*».

Η θεματολογία της μουσειακής αφήγησης μπορεί να προέρχεται από τα θέματα που θίγουν οι συλλογές του μουσείου και τα μηνύματα που επιθυμεί το μουσείο να επικοινωνήσει στο κοινό. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την επιλογή μπορεί να διαδραματίσει και η επικοινωνία. Για αφηγήσεις θεματικού περιεχομένου από μικρά ή μεσαία μουσεία που αφορούν ένα ειδικό θέμα ή μια προσωπικότητα, οι Dal Falco & Vassos (2017) προτείνουν τη «*συνεπή αφήγηση ιστοριών (consistent storytelling) που είναι πιο στενά συνδεδεμένη με την ταυτότητα του εμπορικού σήματος του μουσείου και τα συναισθήματα που το μουσείο θα ήθελε να προκαλέσει στο κοινό*». Οι ίδιοι προτείνουν, «*πληροφορίες για την πολιτιστική κληρονομιά σχετικά με τις ιστορικές προσωπικότητες που έζησαν στις τοποθεσίες που φιλοξένησαν τον καλλιτέχνη ή το θέμα, καθώς και οι ιστορικοί τόποι και τα κτίρια όπου έζησαν οι καλλιτέχνες και εργάστηκαν και όπου εκτέθηκαν τα έργα τους.*» (Dal Falco & Vassos, 2017). Αυτό που γίνεται φανερό, είναι ότι προτείνουν για αυτού του είδους, δηλαδή τα μικρά ή μεσαία και θεματικά μουσεία, να επικεντρώσουν τις ιστορίες τους σε θέματα που αποτελούν προεκτάσεις που σχετίζονται με την κεντρική προσωπικότητα ή το κεντρικό θέμα του μουσείου. Η ταυτότητα ενός μουσείου συντίθεται και αυτή μέσα από αυτά τα αφηγήματα. Έτσι και οι αφηγήσεις που δημιουργούνται κατόπιν ανατροφοδοτούνται από το κεντρικό αφήγημα δημιουργώντας μια αλυσίδα.

Χρήσιμο είναι να γίνει η διάκριση μεταξύ ιστορίας και αφήγησης. Η ιστορία είναι η παράθεση συγκεκριμένων γεγονότων που συνέβησαν στο παρελθόν με χρονολογική σειρά. Το αφήγημα αποτελεί μια κατασκευή. Τα αφηγήματα δημιουργούνται με στόχο να επικοινωνήσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα στον αποδέκτη, γι' αυτό συχνά αφαιρούνται κομμάτια της ιστορίας τα οποία δεν εξυπηρετούν το μήνυμα του αφηγήματος και θεωρούνται δευτερεύοντα. Αυτό ονομάζεται πλοκή. Η επιλογή γεγονότων και χαρακτήρων είναι μια απόφαση, έτσι ακόμα και το πιο 'αδιάλλακτο', ως προς τη λήψη ηθικής στάσης, μουσείο αν επιλέξει να δημιουργήσει αφηγήσεις στην

επιλογή των γεγονότων και τη διαδοχή καταστάσεων, ακόμα και στην επιλογή των χαρακτήρων θα πάρει κάποια θέση.

Όπως αναφέρει στην διατριβή της, η Urbaneja «Οι ιστορικοί χρησιμοποιούν διαφορετικές στρατηγικές για την "απο-αφηγηματοποίηση" της ιστορίας. Αν η ιστορία γίνεται αντιληπτή ως μη αφηγηματική μορφή, είναι επειδή οι ιστορικοί μερικές φορές "αποχρονικοποιούν" την ιστορία, αρνούμενοι να παρέχουν μια γραμμική αναπαράσταση του χρόνου (Ricoeur 1980, 29), η οποία θα απαιτούσε από αυτούς "να αφηγηθούν μια ιστορία με μια καλά σηματοδοτημένη αρχή, μέση και τελική φάση" (White 1987, 2)». Η συγγραφέας προσθέτει ότι, αυτές τις στρατηγικές τις χρησιμοποιούν και τα μουσεία. Αυτό μπορεί να συμβαίνει στα κείμενά τους, όμως στην περίπτωση της αφήγησης φαίνεται ότι ακόμα και η οριοθέτηση της είναι τελικά επιλογή. Η αρχή μιας αφήγησης είναι επιλογή του συγγραφέα και το τέλος επίσης, ακόμα και αν στην Ιστορία έχουν ακολουθήσει γεγονότα που μπορεί και να ανατρέπουν πολλά. Αυτό που αναδύεται και πάλι είναι το μήνυμα και όχι τα γεγονότα ούτε οι χαρακτήρες.

Παρ' όλα αυτά, τα γεγονότα και οι χαρακτήρες είναι βασικά συστατικά της αφήγησης. Όπως ήδη αναφέρθηκε η διαδοχή των γεγονότων και η επιλογή της αρχής και του τέλους της αφήγησης συνιστούν την πλοκή. Για παράδειγμα, σε θεματικά μουσεία που παρουσιάζουν μια τέχνη όπως η Τυπογραφία, η βασική Ιστορία είναι η σηματοδότηση της εφεύρεσης, η εξάπλωσή της, η εξέλιξή της και η σημερινή τεχνολογία. Οι χαρακτήρες είναι ο εφευρέτης και σημαντικά πρόσωπα που συντέλεσαν στην εξάπλωση ή την εξέλιξη. Αυτό είναι το βασικό αφήγημα, μέσα στο οποίο ο συγγραφέας θα επιλέξει πρόσωπα και γεγονότα για να πει κάτι ακόμα πιο ειδικό πάνω σε αυτό.

Επιπλέον, το ζήτημα της τοποθέτησης της αφήγησης στο χώρο και το χρόνο στον οποίο εκτυλίχθηκαν τα γεγονότα καθορίζει σημαντικά την κατανόηση της αφήγησης. Η αφήγηση είναι έντονα συνυφασμένη με την έννοια του χρόνου, μπορεί να αφηγείται στο παρόν και να αναφέρεται στο κοντινό παρελθόν ή στο πολύ μακρινό παρελθόν. Επιπλέον ανάλογα με την ηλικιακή ομοιογένεια του κοινού, μπορεί για κάποιους ο χρόνος στον οποίο αναφέρεται η αφήγηση να είναι πρόσφατο παρελθόν, δηλαδή εποχές που τις έχουν ζήσει, ενώ για την υπόλοιπη μερίδα του κοινού να φαντάζει πάρα πολύ μακρινό. Ιδιαίτερα, οι αφηγήσεις που αναφέρονται στην αρχαιότητα που καλύπτει μια τεράστια χρονική περίοδο χρειάζεται να είναι ικανές να αποδώσουν στο κοινό την απόσταση του χρόνου.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος που προκύπτει είναι ο χρόνος που διαρκεί η αφήγηση. Η Παπασωτηρίου αναφέρει ότι, «Η αρχή, η μέση και το τέλος μιας αφήγησης, σύμφωνα με τον Bruner (1990) είναι θεμελιώδη στοιχεία για την κατανόηση της ζωής στη χρονική της διάρκεια». Έτσι, ο χρόνος κατά τη δημιουργία της αφήγησης είναι σημαντικός παράγοντας για την οριοθέτηση της προσοχής του ακροατή.

Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά ορισμένες αφηγηματικές θεωρίες για τη διαμόρφωση της πλοκής της αφήγησης που μπορούν να εφαρμοστούν στο μουσειακό πλαίσιο.

Ο Vladimir Propp το 1968, στο βιβλίο «*Morphology of the Folktale*» αναλύοντας τα ρωσικά παραμύθια πρότεινε τη δημιουργία αναγνωρίσιμων προτύπων για την κατασκευή της πλοκής (το ταξίδι του ήρωα, ο κακός, ο δωρητής κ.ά.). Αυτά τα πρότυπα μπορούν να βοηθήσουν αν ενσωματωθούν στη δημιουργία αφηγήσεων για τα εκθέματα με τις οποίες οι επισκέπτες μπορούν να ταυτιστούν και να συνδεθούν.

Οι Todorov & Weinstein το 1969 στο βιβλίο «*Structural Analysis of Narrative*», προτείνουν το μοντέλο ισορροπίας (equilibratory model), το οποίο περιλαμβάνει πέντε στάδια: η παρουσίαση μιας κατάστασης ισορροπίας, η διατάραξή της από μια σύγκρουση, η συνειδητοποίηση της κατάστασης από τους ήρωες, η αναζήτηση της ισορροπίας και η επίλυση της κατάστασης και στο τέλος η επαναφορά της ισορροπίας (Todorov & Weinstein, 1969). Αυτή η μέθοδος μπορεί να εφαρμοστεί σε εκθέματα ιδιαίτερα θεματικών μουσείων, που από ιστορικής άποψης έχουν σχετιστεί με την επίλυση κάποιου προβλήματος ή με κάποιου είδους έλλειψη και θα μπορούσαν να παρουσιαστούν με αυτό τον τρόπο.

Το 1949, ο Joseph Campbell στο βιβλίο του «*The Hero with a Thousand Faces*», ανέλυσε τη μυθολογική δομή του ταξιδιού του αρχετυπικού ήρωα που συναντάται στους παγκόσμιους μύθους (Campbell, 1949). Η θεωρία του μπορεί να εφαρμοστεί σε μουσεία προσωπικοτήτων ή σε μουσεία που διαθέτουν εκθέματα που συνδέονται με σημαντικές προσωπικότητες, δομώντας αφηγήσεις γύρω από τη συγκεκριμένη προσωπικότητα.

2.4.2 Δόμηση αφηγήσεων για πανεπιστημιακά μουσεία

Όπως αναφέρει η Tanabashi (2021), «*Τα πανεπιστημιακά μουσεία είναι μοναδικά οργανωμένα ώστε να διαδραματίζουν έναν καθοριστικό ρόλο ως ακαδημαϊκοί κόμβοι ή πολιτιστικά κοινά που συναντούν και διασταυρώνουν τη διεπιστημονική/διατμηματική γνώση μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος για το μέλλον.*». Τα πανεπιστήμια συχνά διαθέτουν θεματικές συλλογές που σχετίζονται με έναν Τομέα ή Τμήμα του ιδρύματος, εκεί συναντώνται συχνά συλλογές ανατομίας, επιστημών, ορυκτολογίας, βοτανολογίας, τυπογραφίας, εκπαίδευσης, ζωολογίας κ.ο.κ., αντικείμενα δηλαδή που διδάσκονται από τον εκάστοτε Τομέα ή Τμήμα. Συχνά, όλες αυτές οι πανεπιστημιακές μουσειακές συλλογές αντιμετωπίζονται ξεχωριστά, τόσο διοικητικά όσο και επιμελητικά. Αυτό συμβαίνει επειδή προέρχονται από τη συλλεκτική δραστηριότητα καθηγητών ή Τμημάτων με αυτά τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα, τα οποία τελικά διαμορφώνουν τη συλλογή. Ο συνηθέστερος λόγος ύπαρξής τους είναι για να χρησιμοποιούνται ως υλικό διδασκαλίας σε μαθήματα των Τμημάτων αυτών.

Ο συνδυασμός αντικειμένων έχει μαθησιακές ιδιότητες, καθώς σχετίζεται σε ένα βαθμό με τη μάθηση με βάση τα αντικείμενα (object-based learning), «*χαρακτηριστικό της είναι η χρήση μουσειακών συλλογών και αντικειμένων*» (Tanabashi, 2021). Η Tanabashi στο άρθρο της παρουσιάζει μια μεθοδολογία για πανεπιστημιακά μουσεία με συλλογές επιστήμης, στην οποία αξιοποιώντας τη μάθηση με βάση τα αντικείμενα (object-based learning) επιχειρεί τη διαθεματική μάθηση και διδασκαλία σε φοιτητές ενός ιαπωνικού πανεπιστημίου. Ο σημαντικός ρόλος των πανεπιστημιακών συλλογών

στη διδασκαλία είναι αδιαμφισβήτητος, όμως οι συλλογές είναι σημαντικό να αναδεικνύονται και πέραν των ορίων της ακαδημαϊκής σφαίρας.

Τα πανεπιστημιακά μουσεία τα τελευταία χρόνια προσανατολίζονται και συζητούν το ρόλο τους μέσα σε ένα πλαίσιο μετασχηματισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το συνέδριο που συνδιοργανώνουν τα δύο δίκτυα πανεπιστημιακών μουσείων UMAC και UNIVERSEUM, με θέμα “*SHAPING TRANSFORMATION. UNIVERSITY COLLECTIONS IN A CHANGING WORLD*”, μέσα στους άξονες του οποίου τίθεται και το ζήτημα του ρόλου των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων πολιτιστικής κληρονομιάς «*ως τόποι ανταλλαγής και συζήτησης*» καθώς και η ενίσχυση της ορατότητας του ακαδημαϊκού λόγου, η υποστήριξη μεταφοράς γνώσεων και συμμετοχικότητας ευρύτερων και πιο συμμετοχικών ακροατηρίων (European Academic Heritage Network, n.d.).

Οι αφηγήσεις είναι ένας τρόπος που μπορούν να εφαρμόσουν τα πανεπιστημιακά μουσεία για να επικοινωνήσουν και να προσελκύσουν τα ποικίλα κοινά εκτός του ακαδημαϊκού κόσμου. Όμως οι αφηγήσεις για να μπορέσουν να φτάσουν ‘έξω από το πανεπιστήμιο’ θα πρέπει να επικοινωνηθούν με δυναμικό τρόπο. Όλες οι επιμέρους συλλογές που μπορεί να έχει στην κατοχή του ένα πανεπιστήμιο, αφορούν ορισμένα ιδιαίτερα θέματα και έννοιες, που μπορούν να διαμορφώσουν μεταξύ τους ένα νέο πλαίσιο. Προφανώς το γεγονός ότι συνολικά αποτελούν την ακαδημαϊκή κληρονομιά του ιδρύματος είναι ένας κοινός τόπος, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις οι συνδέσεις που μπορεί να έχουν οι συλλογές μεταξύ τους μπορεί να είναι λιγότερο προφανείς και περισσότερο δημιουργικές. Για παράδειγμα η ακαδημαϊκή κληρονομιά ενός ιδρύματος θα μπορούσε να συνδέεται και με την τοπική ιστορία της περιοχής όπου εδράζει το πανεπιστήμιο και πιθανότατα θα ενδιέφερε και την τοπική κοινωνία.

Αυτό που θα είχε ενδιαφέρον και σε πολλές περιπτώσεις θα αποδεικνύονταν γόνιμο, είναι να επιχειρείται ο εντοπισμός κοινών στοιχείων και νοηματικών συνδέσεων μεταξύ των συλλογών, η ερμηνεία τους και ο συσχετισμός τους, όπως προτείνεται από τους Dal Falco & Vassos (2017) με διάφορες θεματικές προεκτάσεις, που έχουν, ώστε να διαμορφωθεί ένα το δικό τους πλαίσιο. Η διαδικασία αυτή θα δημιουργήσει ένα κεντρικό αφήγημα, που θα συνδέει τις διαφορετικές πανεπιστημιακές συλλογές του εκάστοτε ιδρύματος και θα προβάλλεται ως σύνολο στο κοινό.

Οι λόγοι για τους οποίους θα ωφελούσε αυτή η ολιστική προσέγγιση την κάθε συλλογή ξεχωριστά αλλά και το μητρικό ίδρυμα είναι η ευρύτερη εικόνα του ιδρύματος ή αλλιώς το αφήγημα γύρω από το οποίο το κάθε πανεπιστήμιο διαμορφώνει την εικόνα του προς τον έξω κόσμο. Με άλλα λόγια, τα πανεπιστημιακά μουσεία μπορούν να δημιουργήσουν μια ταυτότητα εμπορικού σήματος (brand name). Ακόμα, μπορούν να βοηθήσουν στην ισχυροποίηση του εμπορικού σήματος του μητρικού ιδρύματος. (Muravska & Stasiuk, 2020 8; Kozak, 2007 201; Boylan, 1999 53). Επιπλέον, «*το branding των μουσείων είναι κρίσιμο για την ενίσχυση της ταυτότητας και την υιοθέτηση κατάλληλων στρατηγικών με στόχο την ανάδειξη των μοναδικών χαρακτηριστικών των αντικειμένων και των ιστοριών τους.*» (Dal Falco & Vassos, 2017).

Έτσι η ολιστική προσέγγιση θα ενισχύσει και τις επιμέρους συλλογές, αφού μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα αναδειχθούν τα αντικείμενά τους και οι ιστορίες τους. Οι συλλογές

θα παρουσιάζονται μέσα σε ένα πιο δυναμικό πλαίσιο, και η ‘φωνή’ τους θα είναι πιο ισχυρή.

2.4.3 Συγγραφή και γλωσσική δομή μιας αφήγησης

Η γλωσσική δομή του σεναρίου της αφήγησης είναι στενά συνδυσασμένη με την απόδοση της πλοκής. Η συνοχή μιας ιστορίας εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη γλωσσική δομή της καθώς είναι αναγκαίο να τη διατρέχει μια φυσική αλληλουχία στα γεγονότα.

Στην παρούσα έρευνα είχαν σημαντική επιρροή τα αποτελέσματα της έρευνας των Ladeira, Marsden & Green (2011). Οι συγγραφείς μελέτησαν την προφορική αφήγηση πραγματικών ιστοριών για να αναπτύξουν ένα πρωτότυπο προκειμένου να μάθουν πώς οι έμπειροι αφηγητές συνδέονται με τα ακροατήρια και τα παρασύρουν στις προσωπικές τους ιστορίες. Οι Ladeira, Marsden & Green (2011), παρατήρησαν τους δύο αφηγητές του District Six Museum προκειμένου να απομονώσουν τις τεχνικές που χρησιμοποιούν. Ταξινομώντας τα δεδομένα της παρατήρησης κατέληξαν σε πέντε ιστορίες για τις οποίες κατέγραψαν από τρεις έως πέντε αναδιηγήσεις για την καθεμία. Από την ανάλυση, σε ότι αφορά τη δομή της αφήγησης διέκριναν μια γενική γλωσσική δομή για τις ιστορίες και διαπίστωσαν ότι οι ιστορίες ταίριαζαν με τη γλωσσική δομή αφήγησης προσωπικών εμπειριών που περιγράφει ο William Labov στο κεφάλαιο *The Transformation of Experience in Narrative Syntax*.

Η δομή βασίζεται στην αλληλουχία ενός αριθμού διατεταγμένων στοιχείων που ακολουθούν οι πραγματικές αφηγήσεις προσωπικών εμπειριών. Ο Labov (1972: 363), υποστήριξε ότι μια πλήρως διαμορφωμένη αφήγηση περιλαμβάνει τα παρακάτω έξι βασικά σημεία, την περίληψη, τον προσανατολισμό, την περίπλοκη δράση, τη λύση, την αξιολόγηση και το Coda.

Σύμφωνα με τον Labov (1972), οι αφηγητές συνηθίζουν να αρχίζουν την αφήγηση με μια ή δύο προτάσεις που θα συνοψίσουν το νόημα της ιστορίας, αυτό αφορά το πρώτο σημείο, την περίληψη. Επίσης στην αρχή της αφήγησης προσδιορίζεται ο τόπος και ο χρόνος που συμβαίνουν τα γεγονότα, καθώς και τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην ιστορία.

Στο τμήμα του προσανατολισμού δίνεται, όπως σημειώνει ο Labov, «*μια λεπτομερής εικόνα της κατάστασης*», με άλλα λόγια είναι το σημείο που σκιαγραφείται η κατάσταση, που υπήρχε πριν την κύρια δράση και τα γεγονότα που θα αφηγηθούν στο επόμενο σημείο, που είναι η περίπλοκη δράση. Στην περίπλοκη δράση, αναφέρονται τα βασικά και κύρια γεγονότα της αφήγησης όπως και τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν σε αυτά. Συχνά σε αυτό το σημείο προκύπτει ένα πρόβλημα ή ένα σημαντικό γεγονός που διαταράσσει ή μεταβάλλει την αρχική κατάσταση που παρουσιάστηκε στο σημείο του προσανατολισμού. Έτσι, στο επόμενο σημείο παρουσιάζεται η λύση, δηλαδή τα γεγονότα που ακολούθησαν μετά την περίπλοκη δράση και διόρθωσαν την κατάσταση ή δημιούργησαν μια νέα διαφορετική κατάσταση. Η αξιολόγηση είναι ένα πολύ σημαντικό σημείο στην αφήγηση. Όπως ειπώθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, ο λόγος που αξίζει μια αφήγηση να ειπωθεί είναι το μήνυμά της, η θέση που έχει απέναντι στα πράγματα. Στην αξιολόγηση, ο

αφηγητής προσπαθεί να δείξει ακριβώς αυτό: το νόημα, τον λόγο που την αφηγήθηκε. Όπως αναφέρει ο Labov (1972 367), «Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να αφηγηθεί κανείς την ίδια ιστορία, για να καταδείξει πολύ διαφορετικά σημεία ή για να μην καταδείξει κανένα σημείο.». Έτσι, γίνεται αντιληπτό ότι είναι το σημείο στο οποίο φανερώνεται όχι μόνο το νόημα αλλά και ο σκοπός του ίδιου του αφηγητή να πει αυτή την ιστορία. Για την αξιολόγηση υπάρχουν ορισμένοι τύποι που ο κάθε αφηγητής χρησιμοποιεί. Ο ένας τύπος είναι η εξωτερική αξιολόγηση, όταν δηλαδή ο αφηγητής απαντάει σε μια ερώτηση που θέτει ο ίδιος, ενώ ένας άλλος τύπος είναι η ενσωματωμένη αξιολόγηση. Σε αυτού του τύπου την αξιολόγηση, ο αφηγητής διακόπτει τη δράση για να παραθέσει το συναίσθημα, κάτι που του συνέβη τη στιγμή της δράσης ή έναν εσωτερικό διάλογο. Ο τρίτος τύπος αξιολόγησης είναι μια αξιολογική δράση, δηλαδή τι έκανε κάποιος και όχι τι είπε. Στο τέλος, υπάρχει η coda, αυτό είναι το σημείο που, αφού έχει ολοκληρωθεί η αξιολόγηση σηματοδοτεί το τέλος της αφήγησης.

Αυτή η βασική δομή βοηθάει στην απόδοση ολοκληρωμένων αφηγήσεων από μουσεία και δίνει ένα σύνολο σημείων που χρησιμοποιούν και οι πραγματικοί αφηγητές. Αυτό το σύνολο σημείων μπορεί να εφαρμοστεί για τη συγγραφή αφηγήσεων για θεματικά μουσεία. Οι ιστορίες τους συχνά προέρχονται από αντικείμενα με ιδιαίτερο θεματικό χαρακτήρα και φέρουν εθνογραφικά, ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία που μπορούν να συντελέσουν σημαντικά στη δημιουργία αφηγήσεων.

2.5 Αφηγηματικά μέσα

Όπως έγινε φανερό, πολλοί επιστήμονες, γλωσσολόγοι, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι έχουν ασχοληθεί, ήδη από τον προηγούμενο αιώνα, με τη δόμηση και τη συγγραφή αφηγήσεων. Αυτές οι μελέτες αποτελούν εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο ακόμα και σήμερα. Τα αφηγηματικά μέσα συνδυάζονται με το σενάριο για να ολοκληρωθεί η αφήγηση και αποτελούν τον τρόπο που θα μεταδοθεί η αφήγηση. Το κανάλι επικοινωνίας αλλά και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για να εκφραστούν οι αφηγήσεις είναι τα μέσα.

Η αφήγηση στο μουσείο μπορεί να αξιοποιηθεί και να μεταδοθεί με πολλούς τρόπους. Η Ibrahim (2019 242), αναφέρει ότι, «Τα μέσα αφήγησης είναι αρκετά και θα αναφέρουμε μερικά από αυτά ως εξής: Αφήγηση μέσω εικόνων (...), Έντυπα (...), Ξεναγοί (...), Θεατρικές παραστάσεις (...)». Η λίστα φυσικά συνεχίζεται αφού εξαρτάται από άλλους παράγοντες όπως «το είδος της πληροφορίας, την ηλικία του δέκτη και τον τόπο αφήγησης της ιστορίας.». Έτσι, η αφήγηση μπορεί να μεταδίδεται μέσα σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, στα κείμενα μιας έκθεσης κ.ο.κ. Τα μέσα μπορούν να εκσυγχρονίζονται διαρκώς και να εμπλουτίζονται με νέες τεχνικές, σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας. Γι' αυτό οι αφηγήσεις αποτελούν εργαλείο για το μετασχηματιζόμενο μουσείο που προσαρμόζεται στις ανάγκες του κοινού του. Το αφηγηματικό μέσο που θα παρουσιαστεί στο επόμενο κεφάλαιο είναι η ψηφιακή αφήγηση. Η ψηφιακή αφήγηση αποτελεί πλέον μια ευρεία κατηγορία που περιέχει και αυτή άλλα μέσα και κανάλια επικοινωνίας, τα οποία θα παρουσιαστούν αναλυτικά παρακάτω.

3. Ψηφιακές αφηγήσεις και διαδικτυακοί πόροι στο μουσείο

Στο προηγούμενο κεφάλαιο εξετάστηκε η αξία και η σημασία της αφήγησης ως εργαλείο δημιουργίας μουσειακών εμπειριών. Επιπλέον, υποστηρίχθηκε ο ρόλος και η αναγκαιότητα της αφήγησης μέσα στο πλαίσιο του μεταμοντέρνου και διαρκώς μετασχηματιζόμενου μουσείου, ενώ παρουσιάστηκαν και ορισμένες βασικές αφηγηματικές θεωρίες που σχετίζονται με τη δημιουργία αφηγήσεων και εξετάστηκε πως αυτές μπορούν να εφαρμοστούν στο μουσειακό πλαίσιο πανεπιστημιακών μουσείων. Οι αφηγήσεις του μουσείου εκτός από την παραδοσιακή προφορική αφήγηση, μπορούν να μεταδοθούν και με άλλα μέσα.

Σε αυτό το κεφάλαιο, συζητούνται οι ψηφιακές αφηγήσεις, η σχέση τους και η διαφοροποίησή τους από τις παραδοσιακές αφηγήσεις που περιγράφονται στο προηγούμενο κεφάλαιο. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά τους και τα είδη διαδικτυακών πόρων μέσα στα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν και οι αφηγήσεις. Στα είδη πόρων επιδιώχθηκαν να εντοπιστούν τα παραδείγματα από διαδικτυακούς χώρους πανεπιστημιακών μουσείων, ώστε παράλληλα να διαμορφωθεί μια εικόνα για την κατάσταση που επικρατεί στη συγκεκριμένη κατηγορία μουσείων. Στο τέλος, εξετάζονται πέντε παραδείγματα ψηφιακών αφηγήσεων και επιχειρείται ο εντοπισμός των χαρακτηριστικών τους.

Οι διαδικτυακοί πόροι είναι πληροφορίες ή δεδομένα που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο και προσβάσιμα μέσω ενός προγράμματος περιήγησης ή κάποιας διαδικτυακής πλατφόρμας (ιστότοποι, βάσεις δεδομένων, ψηφιακές βιβλιοθήκες, διαδικτυακές εκδόσεις). Τα μουσεία βελτιώνουν διαρκώς την παρουσία τους στο διαδίκτυο μέσα από τη χρήση των ιστοτόπων τους, ο ρόλος των οποίων έχει αρχίσει να επαναπροσδιορίζεται μετά την πανδημία COVID-19. Έτσι, δημιουργούν και συντηρούν διαδικτυακούς πόρους, οι οποίοι διαθέτουν περιεχόμενο που είναι προσβάσιμο απομακρυσμένα και επιδιώκουν τη διατήρηση και παράταση του ενδιαφέροντος του επισκέπτη εντός τους.

Όπως διαπιστώνουν στην έρευνά τους οι Giannini & Bowen (2021) «η πανδημία Covid-19 επιτάχυνε πολλές αλλαγές που οδήγησαν στο μετασχηματισμό των μουσείων». Παρότι και πριν το 2020 τα μουσεία διαμόρφωναν και συντηρούσαν διαδικτυακούς πόρους για το κοινό τους, η δραστηριότητα δημιουργίας ελκυστικών διαδικτυακών πόρων για τους διαδικτυακούς επισκέπτες εντατικοποιήθηκε από πολλά μουσεία λόγω του κοινωνικού αποκλεισμού που έφερε η πανδημία COVID-19. Οι Giannini & Bowen (2021) υποστηρίζουν ότι τα μουσεία βρίσκονται εν μέσω μιας «πολιτιστικής και κοινωνικής επανάστασης, η οποία είναι πλέον εγγενής στο ψηφιακό τοπίο στο οποίο τα μουσεία αναπόφευκτα συνδέονται και συμμετέχουν» και προτείνουν ότι, τα μουσεία πρέπει να επιδείξουν προσαρμοστικότητα απέναντι στις τεχνολογικές εξελίξεις. Τα μεγάλα μουσεία φαίνεται να προσαρμόζονται γρήγορα σε αυτή την πραγματικότητα, αφού εμπλουτίζουν και εκσυγχρονίζουν ολοένα και περισσότερο τις διαδικτυακές τους υπηρεσίες.

Οι ψηφιακές αφηγήσεις αποτελούν ένα εργαλείο, ή μια πρακτική, που τα μουσεία εφαρμόζουν για να επικοινωνήσουν και να ερμηνεύσουν τις συλλογές τους στο κοινό. Αυτό που αξίζει να διερευνηθεί, είναι πως αυτές πετυχαίνουν τη στόχευση που θέτει το μουσείο που τις παράγει και ποια χαρακτηριστικά έχουν όταν αξιοποιούνται με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων. Τέλος, η έρευνα επιχειρεί να εντοπίσει και παραδείγματα πρακτικών πανεπιστημιακών μουσείων και να σημειώσει ομοιότητες και διαφορές στις πρακτικές δημιουργίας διαδικτυακών πόρων σε σχέση με τα υπόλοιπα μουσεία.

3.1 Ψηφιακές αφηγήσεις

Μέσα σε μια εικοσαετία ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων και ισχυροποίησης της θέσης της τεχνολογίας στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, οι αφηγήσεις γίνονται ψηφιακές για να πλαισιώσουν όλο και περισσότερες ανάγκες με στόχο τη δημιουργία μιας ελκυστικής και ενδιαφέρουσας μουσειακής εμπειρίας για το κοινό. Οι ψηφιακές αφηγήσεις μπορεί να έχουν φυσική θέση στο μουσείο μέσω διάφορων τεχνολογικών εγκαταστάσεων ή και στον ιστότοπό του με την αξιοποίηση των διαδικτυακών πόρων.

Στη βιβλιογραφία υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την ψηφιακή αφήγηση, οι οποίοι συμφωνούν σε κάποια βασικά στοιχεία, όπως είναι ο συνδυασμός πολυμεσικού υλικού, η επεξεργασία του και η παρουσία αφηγητή (Hug 2010; Jenkins & Lonsdale 2007; Signes 2010). Οι Gladstone & Stasiulis (2019), αναφέρουν ότι, *«Οι ψηφιακές ιστορίες είναι μικρά βίντεο που χρησιμοποιούν πρωτοπρόσωπη φωνητική αφήγηση, η οποία συντίθεται με οπτικές εικόνες που δημιουργήθηκαν επί τόπου ή προέρχονται από το προσωπικό αρχείο του αφηγητή»*. Αυτή η περιγραφή της ψηφιακής αφήγησης προσθέτει πιο ειδικά στοιχεία για το είδος του τελικού προϊόντος και το προσωπικό στοιχείο στην αφήγηση και την προέλευση των εικόνων. Αναφορικά με την πρωτοπρόσωπη και φωνητική αφήγηση, παραπέμπει στην αφήγηση προσωπικών εμπειριών που άπτεται και στον κλάδο της Προφορικής Ιστορίας. Η περιγραφή υπονοεί ότι, η αφήγηση αφορά μια συμμετοχική ερευνητική προσέγγιση, όμως το στοιχείο της πρωτοπρόσωπης αφήγησης δεν είναι κάτι που υπάρχει πάντα ή που αν δεν υπάρχει δε θα μπορούσε να θεωρηθεί αφήγηση. Συμπεραίνοντας από τα παραπάνω, μια ψηφιακή αφήγηση προκύπτει από τον συνδυασμό επεξεργασμένου πολυμεσικού υλικού, όπως κείμενο, εικόνες, ήχος, βίντεο και διαδραστικά στοιχεία, με ένα αφηγηματικό σενάριο. Η τελική μορφή της μπορεί να είναι ένα οπτικό ψηφιακό προϊόν με σκηνές αποτελούμενες από διάφορα συνδυασμένα ψηφιακά μέσα και την ακουστική ή κειμενική αφήγηση του σεναρίου. Ο στόχος της δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων είναι η διαμόρφωση μιας καθηλωτικής και ελκυστικής αφηγηματικής εμπειρίας για τον επισκέπτη. Η διαφοροποίηση της ψηφιακής από την παραδοσιακή αφήγηση έγκειται στην εκτεταμένη χρήση των ψηφιακών μέσων και στο τελικό προϊόν που είναι και αυτό ένα ψηφιακό προϊόν.

Μια επιπλέον διάσταση που έχει ολοένα και αυξανόμενη σημασία για τα μουσεία είναι η διαδικτυακή παρουσία. Η Moortheswari (2018 8) στο άρθρο της καταλήγει στο συμπέρασμα *«Εάν το κοινό δεν έρχεται να χρησιμοποιήσει τα μουσεία ως πάνε τα*

μουσεία στο κατώφλι τους. Μπορούμε να σχεδιάσουμε κινητά μουσεία». Οι ιστοσελίδες έχουν εξελιχθεί αρκετά από τον ενημερωτικό χαρακτήρα που είχαν κάποτε. Τα μουσεία παρέχουν όλο και περισσότερες διαδικτυακές υπηρεσίες στους επισκέπτες τους, μέσα από την παραγωγή εκπαιδευτικού περιεχομένου, τη διάθεση των συλλογών τους, διαδικτυακές εκθέσεις και διαδραστικές εμπειρίες ανταγωνιζόμενα όλες τις υπόλοιπες επιλογές ψυχαγωγίας στον απέραντο κόσμο του διαδικτύου. Επιπλέον, η παρουσία τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελεί μια καθιερωμένη πρακτική και επιβεβαιώνει τα παραπάνω λεγόμενα της Moortheeswari. Ανάμεσα στις ευκαιρίες που δημιουργούνται με τις ψηφιακές αφηγήσεις είναι ότι, με τη χρήση διαδικτυακών πόρων, μπορούν να «φτάσουν» πιο μακριά. Το κοινό μπορεί να έχει μια αφηγηματική εμπειρία πριν καν ή και χωρίς, να επισκεφθεί το μουσείο. Οι γεωγραφικά αποκλεισμένες ομάδες μπορούν να αποκτήσουν διαδικτυακά μια μουσειακή εμπειρία που πολύ πιθανά να μην μπορούσαν ποτέ να έχουν. Ιδιαίτερως, για ορισμένα μικρά ή περιφερειακά μουσεία, που συχνά έχουν προβλήματα λειτουργίας, όπως η έλλειψη φυλακτικού προσωπικού ή ακόμα και στέγης, αποτελεί πιθανή λύση η δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων στο διαδικτυακό τους περιβάλλον. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν να δημιουργήσουν προσωρινά, εκεί το μουσειακό τους αφήγημα και να προσφέρουν μια μουσειακή εμπειρία δημιουργώντας το δικό τους διαδικτυακό κοινό.

Επιπλέον, οι ψηφιακές αφηγήσεις στο διαδίκτυο μπορούν να διευκολύνουν την επικοινωνία και τη συμμετοχικότητα. Η διαδικτυακή πρόσβαση είναι πλέον σχεδόν δεδομένη για τον καθένα. Έτσι, και η ανταπόκριση του κοινού είναι πιο εύκολη μέσω κάποια διαδικτυακής πλατφόρμας ή μέσου κοινωνικής δικτύωσης. Για παράδειγμα, η κοινοποίηση περιεχομένου στα κοινωνικά δίκτυα απευθύνεται στο κοινό του μουσείου, το οποίο συχνά ανταποκρίνεται μέσα από σχόλια και αλληλεπιδράσεις. Έτσι γίνεται εύκολα η ανατροφοδότηση, μπορούν δηλαδή οι επιμελητές να δουν τι προσέλκυσε περισσότερο το ενδιαφέρον του κοινού και τι όχι. Οι ψηφιακές αφηγήσεις αποτελούν αξιοποιήσιμο υλικό για τα κοινωνικά δίκτυα και μια πρακτική που ακολουθούν διάφοροι λογαριασμοί, που ανήκουν σε άτομα και όχι σε μουσεία, έχοντας τεράστια απήχηση (π.χ. *Archaeostoryteller*, *Καθημερινή Φυσική*, *Η γεωγραφία είναι πολύ κούλ* και άλλοι). Η παρουσίαση αντίστοιχου περιεχομένου στα κανάλια του μουσείου στα κοινωνικά δίκτυα, μπορεί να αποτελέσει στοιχείο που θα προσελκύσει τα πιο δύσκολα προσεγγίσιμα κοινά στο μουσείο, όπως είναι οι έφηβοι και οι νέοι ηλικίας 18 - 24 ετών.

Στα οφέλη της ψηφιακής αφήγησης είναι η εκπαιδευτική ψυχαγωγία (edutainment) και η βελτίωση της εμπειρίας των επισκεπτών. Ο όρος edutainment προκύπτει από την ένωση των όρων education και entertainment. Οι ψηφιακές αφηγήσεις μπορούν να επιτύχουν την εκπαιδευτική ψυχαγωγία και να προσφέρουν στον κόσμο του διαδικτύου ποιοτική και ψυχαγωγική εμπειρία, ενώ όπως προσθέτουν οι Ioannidis et al. (2013), «*παράλληλα εξισορροπεί την ψυχαγωγία και την πραγματολογική ορθότητα*». Η Ibrahim (2019 242 - 243) υποστηρίζει ότι, «*Η χρήση πολυμέσων μπορεί να βοηθήσει μαθητές ή επισκέπτες να κατανοήσουν τα δύσκολα συστατικά και τις ιδέες*». Έτσι, οι ψηφιακές αφηγήσεις ανταγωνίζονται επάξια πολλές από τις υπόλοιπες επιλογές που

προσφέρονται στο διαδίκτυο και κερδίζουν το ενδιαφέρον του διαδικτυακού επισκέπτη.

Για τη βελτίωση της εμπειρίας των επισκεπτών, η σύγχρονη έρευνα έχει στρέψει την προσοχή της και στη δημιουργία ελκυστικών και συναισθηματικά δεσμευτικών αφηγήσεων μέσα από την αξιοποίηση και το συνδυασμό των διάφορων ψηφιακών μέσων και νέων μεθοδολογιών που αναπτύσσονται. Οι Economou et al (2019), ερευνητική ομάδα του προγράμματος EMOTIVE, το οποίο στοχεύει στη διαμόρφωση συναισθηματικά δεσμευτικών ψηφιακών εμπειριών για τους επισκέπτες μουσείων, στα αποτελέσματα των αξιολογήσεων συναισθηματικής εμπλοκής σε ψηφιακές αφηγήσεις, στο άρθρο τους, αναφέρουν ότι σύμφωνα με τις αξιολογήσεις πραγματικών χρηστών, οι ψηφιακές αφηγήσεις *«προκαλούν την εμπλοκή των επισκεπτών με τα εκθέματα των μουσείων και τους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, και - το σημαντικότερο - τη δυνατότητά τους να συνδέουν συναισθηματικά το κοινό των επισκεπτών με το μακρινό ανθρώπινο παρελθόν.»*. Μια νέα διάσταση αναδύεται για την εμπειρία που διαμορφώνεται μέσα από τη χρήση της ψηφιακής αφήγησης με εφαρμογές όπως αυτή, να δίνουν τα πιο ελπιδοφόρα αποτελέσματα.

Επιπλέον αυτό που θα ήταν δύσκολο να επιτευχθεί στην παραδοσιακή αφήγηση, αλλά μπορεί να επιχειρήσει η ψηφιακή, είναι ο συνδυασμός διαφορετικών εκθεμάτων. Οι επισκέπτες με αυτό τον τρόπο μπορούν να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα του νοήματος της έκθεσης. Αυτό μπορεί να βοηθήσει και τον επιμελητή στην παρουσίαση εκθεμάτων, τα οποία δεν εκτίθενται ή δεν υπάρχει πρόσβαση του κοινού σε αυτά. Έτσι ο επιμελητής μπορεί να δώσει την ευκαιρία στο κοινό για μια μοναδική εμπειρία που στο φυσικό χώρο δε θα είχε. Στις ψηφιακές αφηγήσεις μπορούν να συνδυαστούν ακόμα και εκθέματα άλλων συλλογών που δεν εκτίθενται μαζί ή ακόμα και εκθέματα άλλων μουσείων ή τεκμήρια που βρίσκονται σε βιβλιοθήκες και αρχεία και να δημιουργηθεί έτσι ένα ολόκληρο αφηγηματικό πλαίσιο το οποίο βασίζεται σε αυθεντικά αντικείμενα τα οποία πιθανά να μην βρεθούν ποτέ στον ίδιο χώρο.

Τέλος, οι ψηφιακές αφηγήσεις στο διαδίκτυο μπορούν να βοηθήσουν τα μουσεία να διαθέτουν έτοιμο περιεχόμενο, το οποίο μετά μπορεί να αποτελέσει έτοιμο υλικό για την παραγωγή νέου περιεχομένου. Για παράδειγμα, μια σειρά ψηφιακών αφηγήσεων μπορεί με μερικές παρεμβάσεις να μετατραπεί σε παιχνίδι. Εν κατακλείδι, οι ψηφιακές αφηγήσεις αποτελούν ανταγωνιστικό και εκπαιδευτικά ψυχαγωγικό περιεχόμενο που εμπλέκει συναισθηματικά τον χρήστη.

3.2 Τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών αφηγήσεων

Η παραδοσιακή αφήγηση έχει ορισμένα χαρακτηριστικά, στα οποία τώρα προστίθεται και το στοιχείο της ψηφιακής τους υπόστασης. Όπως έγινε φανερό από τον ορισμό της, η ψηφιακή αφήγηση έχει ως κεντρικό χαρακτηριστικό τον συνδυασμό μέσων. Αυτό σημαίνει ότι το κυριότερο στοιχείο που τη διαχωρίζει από την παραδοσιακή αφήγηση είναι ο συνδυασμός των παραδοσιακών στοιχείων αφήγησης με τα ψηφιακά μέσα, τεχνολογίες και πολυμέσα (εικόνες, ήχος, βίντεο, γραφικά και διαδραστικά στοιχεία).

Μια σημαντική παράμετρος τόσο για την παραδοσιακή όσο και για την ψηφιακή αφήγηση είναι η διαδραστικότητα. Μέσω της τεχνολογίας μπορεί να ενθαρρυνθεί με διάφορες τεχνικές η αλληλεπίδραση του χρήστη, να δοθεί η δυνατότητα επιλογών πορείας μέσα στην αφήγηση ή ακόμα και συμμετοχής στην διαδικασία της αφήγησης. Ακόμα η ψηφιακή αφήγηση μπορεί να έχει το πλεονέκτημα της προσαρμοστικότητας και της ευελιξίας, αφού μπορεί να αποτελέσει ένα είδος αρχείου, το οποίο στη συνέχεια να λάβει διάφορες μορφές, να προστεθεί σε διαφορετικές πλατφόρμες ή εφαρμογές σε κινητές συσκευές. Επιπλέον, οι ψηφιακές αφηγήσεις που αξιοποιούνται στο διαδίκτυο χρειάζεται να είναι προσβάσιμες από τις περισσότερες ομάδες κοινού καθώς αυτό είναι και το συγκριτικό τους πλεονέκτημα από την παραδοσιακή αφήγηση. Οι απομακρυσμένες ομάδες κοινού ή ομάδες με σοβαρά προβλήματα που δε θα μπορούσαν να επισκεφθούν το μουσείο είναι σημαντικό να έχουν πρόσβαση μέσω του διαδικτύου στις ψηφιακές αφηγήσεις.

Από την άλλη πλευρά, όπως μέσα στο φυσικό χώρο του μουσείου δημιουργούνται ανάγκες και απαιτήσεις λόγω των χαρακτηριστικών και των ιδιοτήτων του, το ίδιο συμβαίνει και στους διαδικτυακούς πόρους του μουσείου. Οι διεπαφές των διαδικτυακών πόρων είναι το πρόγραμμα με το οποίο έρχεται σε επαφή ο επισκέπτης ενός ιστοτόπου, «μια από τις πύλες στις οποίες εισερχόμαστε για να πάρουμε πράγματα» (Brookey & Gray 2017), τα ‘πράγματα’ που παρέχουν τα μουσεία είναι το περιεχόμενο και οι εμπειρίες που προσφέρουν για τους διαδικτυακούς τους επισκέπτες.

Η Urbaneja στο άρθρο της «*Narrative Interfaces: Temporality and spatiality in art museums' online resources*» εξετάζει τη σημασία της έννοιας του χρόνου και του χώρου στις διεπαφές των διαδικτυακών πόρων, επί τη βάση της θεωρίας της αφηγηματολογίας και υποστηρίζει, ότι οι χρονικές και χωρικές ιδιότητες που έχουν οι διεπαφές σχετίζονται με τη χρηστικότητά τους αλλά και καθορίζουν τον τρόπο που παρουσιάζονται οι αφηγήσεις. Η συγγραφέας υποστηρίζει, ότι οι έννοιες της αφηγηματολογίας μπορούν να προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες στη βελτίωση των διεπαφών αυτών ως προς την καλύτερη εμπειρία του επισκέπτη (Urbaneja 2019b, 40). Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιαστούν τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών αφηγήσεων σε διαδικτυακούς πόρους.

3.2.1 Χρονικότητα και χωρικότητα

Ο χώρος και ο χρόνος είναι δύο έννοιες που αποτελούν δομικά στοιχεία για την αφήγηση. Χωρίς χρόνο στον οποίο τοποθετούνται τα γεγονότα και χωρίς χώρο που εκτυλίσσεται η δράση πολλά πράγματα δε θα έβγαζαν νόημα σε μια ιστορία.

Αντίστοιχα στο κομμάτι του σχεδιασμού χωρίς την πρόβλεψη της χρονικής διάρκειας της αφήγησης και μελέτης του χρόνου, που απαιτείται για να διαβαστεί ή να την παρακολουθήσει το κοινό, το αποτέλεσμα θα μπορούσε να μην είναι ικανοποιητικό για τον αποδέκτη. Ο Chatman (1975 314-315) εξηγεί ότι υπάρχουν δύο χρονικές κλίμακες, ο «εσωτερικός χρόνος», δηλαδή ο χρόνος στον οποίο τοποθετείται η ιστορία και ο «εξωτερικός χρόνος», ή «χρόνος του λόγου», που είναι η χρονική διάρκεια μιας

προφορικής αφήγησης ή ο χρόνος που δαπανάται για την ανάγνωση μιας αφήγησης (Urbaneja 2019b, 36). Στην ψηφιακή αφήγηση, ο «εξωτερικός χρόνος» ή «χρόνος του λόγου» όπως τον χαρακτήρισε ο Chatman, αναφερόμενος σε παραδοσιακές γραπτές ή προφορικές αφηγήσεις, επηρεάζεται και από το γεγονός ότι είναι ψηφιακή. Ο «εξωτερικός χρόνος» επηρεάζεται από την επιλογή του μέσου. Μια ψηφιακή αφήγηση μπορεί να έχει κείμενο άρα να χρειάζεται διάβασμα, ή μπορεί να είναι ένα βίντεο και να χρειάζεται παρακολούθηση ή ακόμα να είναι διαδραστική και να χρειάζεται ο χρήστης να ακολουθήσει κάποια βήματα για να φτάσει ως το τέλος. Στο χώρο του διαδικτύου είναι ιδιαίτερα σημαντική αυτή η διάσταση καθώς όσο ο χρόνος παρατείνεται μπροστά στο περιεχόμενο μιας διεπαφής αυτό θεωρείται επιτυχία.

Το γεγονός ότι μια αφήγηση γίνεται ψηφιακή προσθέτει άλλο ένα χρονικό χαρακτηριστικό το οποίο οφείλεται στο μέσο και στο σύστημα που παρεμβάλλεται μεταξύ του χρήστη και της αφήγησης. Έτσι, ο Koskimaa (2010 136) προσθέτει στα χρονικά χαρακτηριστικά της ψηφιακής αφήγησης, τον χρόνο του συστήματος, δηλαδή τον απαιτούμενο χρόνο που χρειάζεται ο διακομιστής ή η συσκευή για να φορτώσει τα δεδομένα και να εμφανίσει την αφήγηση.

Η Ryan στο κεφάλαιο *Space* του βιβλίου *The living handbook of narratology* ασχολείται εκτενώς με τη χωρικότητα της αφήγησης (2014b). Η διάκριση που κάνει ξεκινάει με την αναφορά των χαρακτηριστικών του χώρου μέσα στην αφήγηση, δηλαδή τις χωρικές διαστάσεις στις οποίες εκτυλίσσεται και αναφέρεται η αφήγηση. Έτσι, διακρίνει τον «χώρο της αφήγησης» μέσα στον οποίο υπάρχουν τα χωρικά πλαίσια, που είναι «το άμεσο περιβάλλον των πραγματικών γεγονότων», το πλαίσιο, που είναι το γενικότερο περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσεται η αφήγηση, τον «χώρο της ιστορίας», δηλαδή τον χώρο στον οποίο εκτυλίσσεται η πλοκή, τον «αφηγηματικό (ή ιστορικό) κόσμο», που έχει να κάνει με την πρότερη γνώση του αναγνώστη και τον χώρο που συμπληρώνει στη φαντασία του βάση αυτής και το «αφηγηματικό σύμπαν», που αποτελεί τον «κόσμο με τη χωροχρονική έννοια του όρου και παρουσιάζεται ως πραγματικός από το κείμενο» (Ryan 2014b).

Εν συνεχεία σύμφωνα με την Urbaneja (Urbaneja 2019b), η οποία επικαλείται τους θεωρητικούς της αφηγηματολογίας ένα άλλο χαρακτηριστικό του χώρου είναι το πεδίο στο οποίο εστιάζεται η προσοχή του αναγνώστη / θεατή. Αυτό το ονομάζουν *χωρικό πεδίο ή χώρο του λόγου* (Urbaneja 2019b, 36). Τέλος, για τις περιπτώσεις γραπτής αφήγησης υπάρχει η *χωρική επέκταση* της αφήγησης, το χαρακτηριστικό αυτό συχνά αναφέρεται στον δισδιάστατο χώρο της διεπαφής και υπονοείται η ύπαρξη κειμένου (Urbaneja, 2020 34). Σύμφωνα με τη Ryan (2014a), το κείμενο επάνω στη διεπαφή νοείται ως υλικό αντικείμενο και απαιτείται η διαστασιολόγησή του επάνω στη διεπαφή και σε σχέση με τον χρήστη.

Ο χώρος και ο χρόνος, όπως και μέσα στο φυσικό χώρο ενός μουσείου είναι δυο έννοιες αλληλένδετες και σχετικές. Στο βιβλίο «The Museum Experience» των Dierking & Falk (2011), στο οποίο περιέγραψαν το Μοντέλο Διαδραστικής Εμπειρίας, όπως παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, μια εκ των τριών παραμέτρων που

επηρεάζουν την εμπειρία του επισκέπτη στο μουσείο είναι το περιβάλλον του μουσείου, δηλαδή τα εκθέματα, το κτίριο, η αρχιτεκτονική του και η αίσθηση που δημιουργεί η ατμόσφαιρά του. Όπως αναφέρει η Ryan (2014b), *«Ιδιαίτερα σημαντική για την αφήγηση είναι η οργάνωση του δισδιάστατου χώρου»*. Επομένως, είναι η παρουσία της ψηφιακής αφήγησης στο διαδικτυακό χώρο αξίζει διερεύνησης καθώς είναι ένα στοιχείο που επηρεάζει την εμπειρία του επισκέπτη και εφόσον η έρευνα εστιάζει σε αφηγήσεις που αξιοποιούν του διαδικτυακούς πόρους, εδώ θα γίνει αναφορά στο περιβάλλον τους. Τα στοιχεία που θα έχει ως διαδικτυακός πόρος επηρεάζουν το *χωρικό πεδίο ή χώρο του λόγου, τον εξωτερικό χρόνο ή χρόνο του λόγου και τον χρόνο του συστήματος*.

Οι ψηφιακές αφηγήσεις που χρησιμοποιούν διαδικτυακούς πόρους για να παρουσιαστούν είναι διεπαφές στον ιστότοπο του μουσείου που είναι είτε ξεχωριστές ιστοσελίδες, που έχουν μια δική τους δομή και αισθητική και είναι συνδεδεμένες με τον κεντρικό ιστότοπο του μουσείου (non-embedded), είτε έχουν δημιουργηθεί μέσα στον ιστότοπο και ακολουθούν τη δομή και την αισθητική του (embedded). Η δημιουργία των μη ενσωματωμένων ιστοσελίδων για την παρουσίαση των ψηφιακών αφηγήσεων έχει να κάνει με τις δυνατότητες που δίνει η κεντρική σελίδα. Σύμφωνα με την Urbaneja (2020 116), *«ένας λόγος για την ανάπτυξη ενός ξεχωριστού ιστότοπου είναι ότι η διεπαφή του κύριου ιστότοπου του μουσείου, ή η ίδια η βάση δεδομένων της συλλογής, δεν είναι αρκετά εύελικτη για να αφηγηθεί ορισμένες ιστορίες»*. Έτσι, με τη δημιουργία μικροσελίδων, γίνεται πιο εύκολη η ανάπτυξη δυνατοτήτων που θα εξυπηρετούν καλύτερα τις ανάγκες της ψηφιακής αφήγησης.

Η γραμμικότητα ή η απουσία της στις διεπαφές ψηφιακών αφηγήσεων είναι μια λειτουργία που επηρεάζει και το χώρο της διεπαφής και το χρόνο που θα περάσει ο χρήστης μέσα σε αυτή. Η κύλιση και η αλληλεπίδραση του επισκέπτη επηρεάζει τόσο τη χωρικότητα όσο και τη χρονικότητα. Από τη μια πλευρά, η Urbaneja (2019b) υποστηρίζει ότι η κύλιση είναι μια «αβίαστη» μορφή αλληλεπίδρασης, άρα θα μπορούσε να υποτεθεί ότι εφόσον είναι κάτι που δεν απαιτεί προσπάθεια και αυτό που βλέπει ο χρήστης είναι κάτι που τον ενδιαφέρει και απολαμβάνει, ο χρόνος δεν επηρεάζεται με αρνητικό τρόπο. Ιδιαίτερα οι νέοι μεταξύ 18 – 22 οι οποίοι είναι χρήστες της πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης Tik Tok, έχουν εντάξει σε πολύ μεγάλο βαθμό στη νοοτροπία τους να βλέπουν περιεχόμενο σε μορφή βίντεο με κύλιση προς τα κάτω. Από την άλλη πλευρά, η κάθετη κύλιση επιβάλλει έναν ορισμένο «*χρόνο του λόγου*», αυτό συμβαίνει γιατί όταν χρειάζεται μέσω της κύλισης ο χρήστης να προχωρήσει είναι υποχρεωμένος να το κάνει είτε τον ενδιαφέρει είτε όχι αυτό το περιεχόμενο που έχει μπροστά του. Με αυτό τον τρόπο, αφενός μπορεί να προτιμάται για τα κείμενα που απευθύνονται στο κοινό που αναζητά μια ειδική πληροφορία, αλλά όχι στο ευρύ κοινό (Urbaneja 2019b, 39-40). Ενδεχομένως, με την άνοδο της πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης Tik Tok να άξιζε περαιτέρω διερεύνησης η κύλιση ψηφιακών αφηγήσεων σε βίντεο στην συγκεκριμένη ομάδα κοινού.

Το άλλο μοντέλο πλοήγησης που δε χαρακτηρίζεται από γραμμικότητα είναι το μοντέλο υπερκειμένου. Αυτό χρησιμοποιεί πολλαπλές ιστοσελίδες που συνδέονται μεταξύ τους. Η Urbaneja (2019α 3.36) υποστηρίζει ότι, «*Η υπερκειμενική πλοήγηση σε διαδικτυακές πηγές θυμίζει στο κοινό τις χωρικές κινήσεις που πραγματοποιούνται κατά την επίσκεψη σε μια έκθεση και την ανάγνωση μιας έκδοσης*».

3.2.2 Διαμεσότητα

Μέσο είναι το κανάλι ή το σύστημα επικοινωνίας, πληροφόρησης ή ψυχαγωγίας, αλλά και το υλικό ή τεχνικό μέσο έκφρασης (Ryan, 2012). Έτσι, για τη μετάδοση μιας αφήγησης χρειάζεται ένας αγωγός, από τον οποίο αυτή θα μεταδοθεί και τα υλικά ή οι τεχνικές, με τις οποίες θα εκφραστεί. Στις ψηφιακές αφηγήσεις τα υλικά και οι τεχνικές έκφρασης όπως γίνεται αντιληπτό είναι ψηφιακά, ενώ το κανάλι από το οποίο θα φτάσουν στους αποδέκτες είναι είτε μια συσκευή που βρίσκεται στο χώρο του μουσείου για αυτό το σκοπό (έξυπνη συσκευή, οθόνη, headsets εικονικής πραγματικότητας), είτε το διαδικτυακό περιβάλλον. Ο όρος «διαμεσότητα» ή *mediality*, όπως εντοπίζεται στην διεθνή βιβλιογραφία, έχει να κάνει με τη χρήση καναλιού και διάφορων ψηφιακών μέσων για τη μετάδοση της αφήγησης.

Στην περίπτωση των ψηφιακών αφηγήσεων ο συνδυασμός των μέσων αποτελεί δομικό χαρακτηριστικό στον ορισμό τους. Το είδος του μέσου που προορίζεται για τη μετάδοση της αφήγησης, σύμφωνα με τη Ryan (2006), «*επηρεάζει το είδος της πληροφορίας που μπορεί να μεταδοθεί, μεταβάλλει τις συνθήκες λήψης και συχνά οδηγεί στη δημιουργία έργων προσαρμοσμένων στο μέσο*». Αυτό συμβαίνει διότι αλλάζει ο παραγόμενος πόρος. Έτσι, σε όλα τα εννοιολογικά και γλωσσικά στοιχεία που έχουν αναλυθεί εκτενώς στο 2ο κεφάλαιο, προστίθενται και τα μέσα ως συντελεστές του παραγόμενου αποτελέσματος. Επιπλέον, οι συνδυασμοί που θα γίνουν στα ψηφιακά μέσα επηρεάζουν το αποτέλεσμα. Αυτά σε ότι έχει να κάνει με την ψηφιακή αφήγηση αφορούν την ελκυστικότητα και την καθήλωση που θα προσφέρουν.

Οι τρεις οικογένειες μέσων που διακρίνονται σύμφωνα με τη βιβλιογραφία είναι τα λεκτικά, τα οπτικά και τα ακουστικά μέσα. Στις κατηγορίες αυτές εξετάζονται οι κώδικες και τα αισθητηριακά κανάλια κάθε μέσου καθώς και ο τρόπος που διαμορφώνουν αφηγήματα και συζητήσεις (Urbaneja 2020). Η Ryan (2006 19 – 20) κατέγραψε τις ιδιότητες για την κάθε μια από τις παραπάνω κατηγορίες.

Τα λεκτικά μέσα αφορούν τη γλώσσα ή το κείμενο της αφήγησης. Συνοπτικά αυτό που παραθέτει η Ryan είναι ότι, η γλώσσα μπορεί να αναπαραστήσει «*τη χρονικότητα, την αλλαγή, την αιτιότητα, τη σκέψη και το διάλογο(...)*. Να αξιολογεί αυτά που αφηγείται και να διατυπώνει κρίσεις για τους χαρακτήρες.», αλλά από αυτά που δε μπορεί να πετύχει είναι «*να δημιουργήσει έναν ακριβή γνωστικό χάρτη του κόσμου της ιστορίας*.» και να κάνει τον αναγνώστη να κρίνει μόνος του για ορισμένα πράγματα ώστε να καταλήξει σε δικά του συμπεράσματα.

Η εικόνα μπορεί να πετύχει αυτά που δε μπορεί η γλώσσα, δηλαδή μπορεί να αποδώσει στον θεατή με ακρίβεια το χώρο και την εμφάνιση των πρωταγωνιστών, μέσα από αυτά τα στοιχεία ο θεατής των εικόνων θα μπορέσει να κρίνει και να συμπεράνει πράγματα, όπως η ομορφιά, τα συναισθήματα, η τάξη μεγέθους του χώρου κλπ. Όμως, η εικόνα δε μπορεί να πετύχει αυτά που μπορεί η γλώσσα, δηλαδή *«Να αναπαριστά τη ροή του χρόνου, τη σκέψη, την εσωτερικότητα, το διάλογο. Να καταστήσει σαφείς τις αιτιώδεις σχέσεις.»*

Η μουσική μπορεί να δημιουργήσει συναισθήματα για τη ροή της ιστορίας ή να βοηθήσει να ενταθούν συναισθήματα που δημιουργεί η αφήγηση, η Ryan στη λίστα της σε αυτά που μπορεί να πετύχει η μουσική, αναφέρει *«Να αποτυπώσει τη ροή του χρόνου σε καθαρή μορφή. Προτείνει αφηγηματικό μοτίβο έκθεσης -συμπλήρωσης -λύσης μέσω των σχέσεων μεταξύ των συγχορδιών. Δημιουργεί αγωνία και επιθυμία για το τι θα επακολουθήσει. Να προκαλεί συναισθήματα.»*. Ανάμεσα όμως σε αυτά που δε μπορεί να πετύχει η μουσική είναι σχεδόν όσο μπορούν οι δύο άλλες κατηγορίες, δηλαδή δε μπορεί να αντικαταστήσει το λεκτικό ως προς την έκφραση των σκέψεων ή του διαλόγου, γενικά δε μπορεί *«Να αφηγείται μια συγκεκριμένη ιστορία, αφού τα ερεθίσματά της δεν έχουν σταθερό νόημα.»* (Ryan, 2006 19 – 20).

Όπως αναδεικνύεται από τα χαρακτηριστικά των τριών οικογενειών μέσων, η μια συμπληρώνει την άλλη προς τη δημιουργία μιας πιο άρτιας και πετυχημένης αφήγησης. Η γλώσσα και η εικόνα σίγουρα μπορούν να σταθούν και μόνες τους αλλά θα έχουν ελλείψεις. Η μουσική δείχνει να «ντύνει» τις άλλες δύο οικογένειες με τρόπο που να δημιουργεί περισσότερα συναισθήματα συμβάλλοντας στην μεγαλύτερη εμπλοκή με την ιστορία. Ένα άλλο χαρακτηριστικό, που σημειώνει η Urbaneja, του συνδυασμού των παραπάνω κατηγοριών είναι, ότι, όταν συνδυάζονται δυο μέσα που προέρχονται από διαφορετικές κατηγορίες, συχνά κάποιο υπερισχύει. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς της, παρότι το οπτικό πρέπει να υπερισχύει στις αφηγήσεις σε διαδικτυακούς πόρους, το κοινό προτιμά μια ισορροπία μεταξύ οπτικού και λεκτικού. Ωστόσο, το σχήμα ορισμού της ίδιας ορίζει τη διαμεσότητα μεταξύ οπτικού και λεκτικού, είτε περισσότερο οπτική από ότι λεκτική είτε το αντίστροφο. Επιπλέον η ίδια, σε άρθρο της, διακρίνει την εικονογράφηση σε δύο ειδών, αυτή που υπογραμμίζει το λεκτικό του κειμένου και αυτή που αποτελεί «κείμενο» καθαυτό (Urbaneja 2019b, 38). Έτσι, οι οικογένειες μέσων σίγουρα αλληλοσυμπληρώνονται αλλά πάντα δε μπορεί να αποφευχθεί η υπερίσχυση του ενός. Γι' αυτό το λόγο είναι καλό να επιλέγεται συνειδητά, με βάση τις ανάγκες και τη στόχευση της αφήγησης, το μέσο που θα υπερισχύσει των άλλων.

Η Urbaneja (2020 156) υποστηρίζει ότι *«οι διαδικτυακοί πόροι χαρακτηρίζονται ως πολυμέσα»*. Τα πολυμέσα είναι μια ψηφιακή προέκταση των τριών κατηγοριών μέσων που αναφέρθηκαν και μπορούν να αξιοποιηθούν στη δημιουργία αφηγήσεων. Ο τρόπος που θα συνδυαστούν τα πολυμέσα δημιουργεί μια αλυσιδωτή διαδικασία, στόχος της οποίας είναι να φτάσει ο επισκέπτης στο τέλος της αφήγησης και να παραταθεί όσο περισσότερο γίνεται η εμπειρία του σε αυτή. Το πρώτο και κύριο χαρακτηριστικό είναι

ότι, ο συνδυασμός θα επηρεάσει τον βαθμό της χρηστικότητας της ψηφιακής αφήγησης. Βασικό ζητούμενο είναι να μπορεί ο χρήστης να προχωρήσει και να πλοηγηθεί μέσα στον παραγόμενο πόρο και από εκεί να μπορέσει να φτάσει σε όλα τα στάδια της αφήγησης.

Ο χρήστης αλληλεπιδρά με τον πόρο όσο πλοηγείται σε αυτόν. Έτσι η διαμεσότητα της αφήγησης εφόσον αυτή είναι ψηφιακή, επηρεάζει και τον βαθμό στον οποίο ικανοποιεί τη χρηστικότητα. Ο προσανατολισμός του επισκέπτη μέσα στην ψηφιακή αφήγηση επηρεάζει την ποιότητα της εμπειρίας του μέσα στον διαδικτυακό πόρο καθώς και με τη διάρκεια της επίσκεψής του σε αυτόν. Μια αντίδραση του επισκέπτη που μπορεί να εξεταστεί είναι η παράταση ή συντόμευση της επίσκεψης σε έναν τέτοιο διαδικτυακό πόρο. Ανάλογα με τη διαμόρφωσή του περιεχομένου μέσα σε αυτόν επηρεάζεται η εμπειρία περιήγησης του επισκέπτη ο οποίος αποφασίζει αν είναι θετική ή αρνητική. Ο τρόπος που θα αξιοποιηθεί ο χώρος για να σχηματιστεί η διεπαφή του αποτελεί συντελεστή παράτασης ή συντόμευσης της περιήγησης. Σε αυτό συμβάλλουν τα παρακειμενικά στοιχεία και οι επιλογές που γίνονται κατά τον σχεδιασμό της διεπαφής. Τα παρακειμενικά στοιχεία σε έναν διαδικτυακό πόρο είναι αυτά που ενεργοποιούν οι επισκέπτες, το μενού, τα κουμπιά και οι οδηγίες που δίνονται (Urbaneja 2019, 37-38). Η σωστή θέση τοποθέτησής τους επάνω στη διεπαφή αλλά και η γραμματοσειρά, τα χρώματα και τα σχήματα που χρησιμοποιούνται για να βοηθήσουν τον διαδικτυακό επισκέπτη να πλοηγηθεί μέσα στον πόρο και συμβάλλουν σημαντικά στην τελική εμπειρία του.

3.3 Οι τύποι διαδικτυακών πόρων που δημιουργούν τα μουσεία

3.3.1. Διαδικτυακές συλλογές και ψηφιοποίηση

Η ψηφιοποίηση των συλλογών ενός μουσείου είναι μια διαδικασία που αφορά στη διατήρηση αλλά και την ανάδειξή τους. Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει διάφορα στάδια τα οποία είναι σημαντικά για τη διατήρηση των αντικειμένων ενός μουσείου και σχετίζονται ακόμα και με την ασφάλεια των αντικειμένων. Η ύπαρξη ψηφιοποίησης είναι πολύ χρήσιμη και για την ανάδειξη των αντικειμένων και τη διαδικτυακή προβολή τους. Η τρισδιάστατη αποτύπωσή τους με φωτογράφιση 360° για την παραγωγή του τρισδιάστατου μοντέλου του αντικειμένου είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος που τα μουσεία εφαρμόζουν, ώστε να αξιοποιούν αυτά τα τρισδιάστατα μοντέλα για να διαθέσουν διαδικτυακά τις συλλογές τους αλλά και για να αξιοποιήσουν αυτά τα μοντέλα σε άλλα έργα, όπως στη διαμόρφωση ψηφιακών αφηγήσεων, εκθέσεων κ. ά.

Για θεματικές συλλογές που αποτελούνται από αντικείμενα που συνδέονται με στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (λειτουργική χρήση, παραδοσιακή τέχνη κλπ) είναι σημαντικό μέσω της ψηφιοποίησης να αναδεικνύονται και αυτά τα στοιχεία. Σε αυτές τις περιπτώσεις εφαρμόζεται η μέθοδος της αποτύπωσης κίνησης. Σύμφωνα με τους Αριστείδου κ. ά (2015) «*Η τεχνολογία motion capture (mocap) είναι μια αποτελεσματική μέθοδος τρισδιάστατης (3D) ψηφιακής καταγραφής κίνησης, και η χρήση*

της αυξάνεται ολοένα και περισσότερο στον τομέα της διατήρησης και διάδοσης της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΑΠΚ).». Η τρισδιάστατη ψηφιακή καταγραφή κίνησης, μετρά τη θέση και τον προσανατολισμό ενός αντικειμένου στο φυσικό χώρο και καταγράφει τα δεδομένα σε μορφή που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον υπολογιστή. Οι Αριστείδου κ. ά (2015), αναφέρουν για τη συγκεκριμένη μέθοδο ότι, «Οι συσκευές motion capture επιτρέπουν την οπτικογράφιση και αναπαράσταση των κινήσεων, καταγράφοντας τις θέσεις αισθητήρων που έχουν τοποθετηθεί σε στρατηγικά σημεία πάνω στο κινούμενο αντικείμενο.». Έτσι, η μέθοδος είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για αξιοποίηση μέσα σε ψηφιακές αφηγήσεις, καθώς θα δημιουργήσει ένα πολύ πιο κατανοητό και ενδιαφέρον πλαίσιο αναφορικά με τη λειτουργία ή τη χρήση κάποιου αντικειμένου.

Στην παρούσα έρευνα η προσοχή στρέφεται στην ανάδειξη της ψηφιοποίησης μέσω διαδικτυακών πόρων στον ιστότοπο του μουσείου. Η διαμόρφωση και διάθεση μιας βάσης δεδομένων των ψηφιοποιημένων συλλογών πλέον είναι συνηθισμένη πρακτική, στην οποία παρέχεται πολυμεσικό (πιο συχνά εικόνες) και πληροφοριακό υλικό ανά μουσειακό αντικείμενο. Συχνά υπάρχει η δυνατότητα αναζήτησης σε αυτή τη βάση καθώς και η ταξινόμηση των αντικειμένων με κάποια προκαθορισμένα από το μουσείο, φίλτρα. Αυτές οι βάσεις ενισχύουν την προσβασιμότητα του κοινού απομακρυσμένα, προσφέρουν σε ερευνητές πληροφορίες για τα μουσειακά αντικείμενα, που μπορούν να συμβάλλουν στην ανάκτηση πληροφοριών κατά τη διαδικασία πραγματοποίησης μιας έρευνας ή εργασίας. Συνήθως ορίζονται κάποια φίλτρα για την ταξινόμηση των αντικειμένων, τα οποία συχνά είναι χρονολογικά, τυπολογικά (τεκμήριο, γλυπτό, ζωγραφικό έργο, αντικείμενο, δείγμα), θεματικά κ. ο. κ.

Μια σημαντική πρωτοβουλία διαμόρφωσης μιας κοινής βάσης και μεθοδολογίας τεκμηρίωσης για τα τεκμήρια πολιτιστικής κληρονομιάς κάνει η Europeana. Η Europeana είναι μια ψηφιακή βιβλιοθήκη που συνδράμει στην ψηφιοποίηση τεκμηρίων πολιτιστικής κληρονομιάς (βιβλίων, χαρτών, ηχογραφήσεων, φωτογραφιών, αρχειακών εγγράφων, πινάκων και ταινιών) από γκαλερί, βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία των 27 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναπτύσσει εργαλεία και τεχνογνωσία και ενθαρρύνει τη συνεργασία. Μέχρι σήμερα έχει δημιουργήσει μια βάση που διαθέτει δύο εκατομμύρια ψηφιακά τεκμήρια ([Europeana](#), n.d.).

Στα παραδείγματα που ακολουθούν παρουσιάζεται πως κάποια μουσεία που έχουν ψηφιοποιήσει τις συλλογές τους, κυρίως πανεπιστημιακά, έχουν διαχειριστεί το ζήτημα της ψηφιοποίησης και πως παρουσιάζουν τις ψηφιοποιημένες συλλογές τους στο διαδικτυακό κοινό τους.

3.3.1.1 Smithsonian

Το Smithsonian ένα από τα μεγαλύτερα μουσεία παγκοσμίως ενσωμάτωσε την ψηφιοποίηση συλλογών στη δραστηριότητά του το 2009. Στο Σχέδιο Ψηφιοποίησης του Smithsonian που είναι διαθέσιμο στον επίσημο ιστότοπο του μουσείου η ψηφιοποίηση των συλλογών συσχετίζεται με την άνευ ορίων κοινοποίηση της γνώσης

μέσα σε δημοκρατικά ιδεώδη (*Smithsonian, n.d.*). Οι συλλογές του περιλαμβάνουν περισσότερα από 157,2 εκατομμύρια αντικείμενα και δείγματα, 2,3 εκατομμύρια τόμους και 148,2 κυβικά μέτρα αρχείων καθιστώντας την κλίμακα και την ποικιλομορφία των συλλογών του μοναδική πρόκληση ψηφιοποίησης. Το μουσείο για να αντιμετωπίσει αυτή την πρόκληση χρησιμοποιεί τεχνολογίες αιχμής για την ψηφιοποίηση των αντικειμένων, ακολουθεί διαδικασίες υψηλής απόδοσης και ποιότητας έχει θεσπίσει μετρήσεις παρακολούθησης της προόδου ψηφιοποίησης σε όλο το Ίδρυμα, και διερευνά τρόπους βελτίωσης της πρόσβασης, της χρήσης και του αντίκτυπου των ψηφιοποιημένων συλλογών ([Smithsonian, n.d.](#)). Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, για το συγκεκριμένο ίδρυμα η στόχευση της ψηφιοποίησης είναι η διασφάλιση της διαθεσιμότητας στον παγκόσμιο ιστό και της προσβασιμότητας του απομακρυσμένου επισκέπτη, ερευνητή, μαθητή σε όλη αυτή την πληροφορία που προσφέρεται μέσω των συλλογών.

3.3.1.2 Ashmolean

Το Ashmolean είναι το Μουσείο Τέχνης και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, διαθέτει πλούσιες και ποικίλες συλλογές από όλο τον κόσμο. Η ψηφιοποίηση των συλλογών ξεκίνησε το 2015 στοχεύοντας στη δημιουργία ψηφιακών αρχείων με δυνατότητα διασταυρούμενης αναζήτησης. Στον ιστότοπο του υπάρχουν σήμερα πάνω από 200.000 εγγραφές αντικειμένων που είναι διαθέσιμες για περιήγηση ή αναζήτηση από τον χρήστη σε μια διαδικτυακή συλλογή, η οποία αποτελείται από μια επιλογή αντικειμένων από όλα τα τμήματα του Μουσείου. Όπως αναφέρεται στον επίσημο ιστότοπο του Μουσείου ([Ashmolean, 2017](#)), ο αρχικός στόχος να διαθέσει το 25% των αντικειμένων του Ashmolean στο διαδίκτυο έως το 2020 έχει επιτευχθεί και η ψηφιοποίηση των συλλογών συνεχίζεται με στόχο τη δημοσίευση στο διαδίκτυο.

Οι εγγραφές κυμαίνονται από βασικές εγγραφές απογραφής με τον τύπο του αντικειμένου, την εικόνα και τον αριθμό καταχώρησης έως εγγραφές καταλόγου που είναι δυνατό να αναζητηθούν κατά ημερομηνία, τόπο, υλικό, πρόσωπο, περίοδο και διαστάσεις. Ο τρόπος οργάνωσης όλου αυτού του υλικού γίνεται χρονολογικά και θεματικά. Επιπλέον μέσα στη βάση μπορούν να προστεθούν φίλτρα αναζήτησης μέσα στη Συλλογή με βάση τη χρονολογία, την τοποθεσία, το μέγεθος, τον καλλιτέχνη ή κατασκευαστή, το υλικό, τον τύπο του αντικειμένου καθώς και με τυχαία σειρά. Στην κορυφή της σελίδας υπάρχει ένα χρονολόγιο με τα αντικείμενα σημειωμένα σε κουκίδες επάνω στην χρονολογία που ανήκουν. Κάθε μια από αυτές, ο χρήστης μπορεί να την επιλέξει και να δει ποιο έκθεμα διαθέτει το Μουσείο για τη συγκεκριμένη χρονολογία. Κάτω από το χρονολόγιο η εμφάνιση των αντικειμένων στην οθόνη του χρήστη υπάρχει η επιλογή να είναι σε μορφή τετράγωνου πλέγματος (5 αντικείμενα σε κάθε γραμμή) ή λίστας (2 αντικείμενα ανά γραμμή) σε κάθετη ανάπτυξη. Με τη συγκεκριμένη ταξινόμηση και τη δυνατότητα διασταυρούμενης αναζήτησης δείχνουν ότι το σκεπτικό ήταν να μπορεί να ανακτηθεί συγκεκριμένη πληροφορία που θα αντιστοιχεί σε κριτήρια που θέτει ο χρήστης κατά την αναζήτηση. Με βάση αυτό γίνεται αντιληπτό, ότι στο επίκεντρο της στόχευσης της ψηφιοποίησης είναι οι ανάγκες του χρήστη και μάλιστα της κατηγορίας χρήστη που αναζητά την ειδική πληροφορία.

Εικόνα 1 Χρονολόγιο διαδικτυακών συλλογών Ashmolean Museum

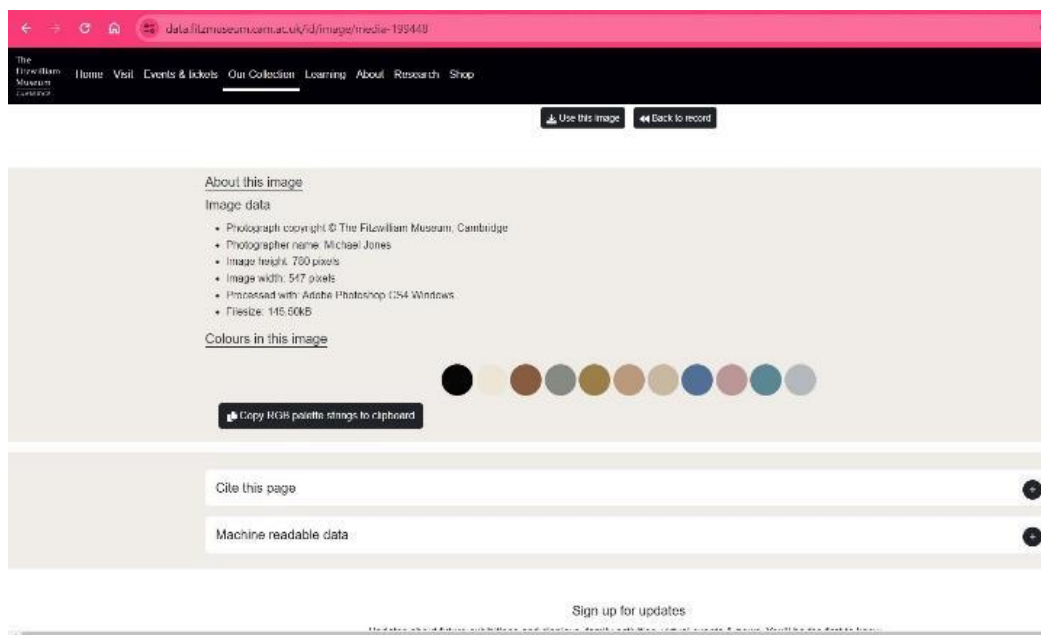
3.3.1.3 Fitzwilliam

Το Fitzwilliam είναι το μουσείο του Πανεπιστημίου του Cambridge, στεγάζει μια παγκοσμίου φήμης συλλογή με πάνω από μισό εκατομμύριο έργα τέχνης, πίνακες και ιστορικά αντικείμενα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Όπως αναφέρει το μουσείο στον επίσημο ιστότοπό του δεσμεύεται «για τη συνεχή διαδικασία αναθεώρησης και επικαιροποίησης των αρχείων που δημοσιεύονται στην διαδικτυακή συλλογή» (Fitzwilliam, 2023). Στον ιστότοπο του μουσείου είναι διαθέσιμο ένα μέρος των συλλογών, ωστόσο δεν αναφέρονται πληροφορίες αναφορικά με το πότε ξεκίνησε η ψηφιοποίηση, το ποσοστό των αντικειμένων που έχουν ψηφιοποιηθεί και τα επόμενα βήματα.

Ο ιστότοπος προσφέρει πέντε τρόπους στον χρήστη να εντοπίσει τα αντικείμενα που τον ενδιαφέρουν. Αρχικά, μέσω αναζήτησης με λέξεις κλειδιά η οποία δίνει και τη δυνατότητα ρύθμισης παραμέτρων οπτικών αποτελεσμάτων, ρυθμιστή και ταξινόμηση σύμφωνα με την τελευταία ενημέρωση. Επιπλέον υπάρχει ξεχωριστή αναζήτηση στα highlight αντικείμενα της συλλογής. Στη συνέχεια, η πλοήγηση στις συλλογές μπορεί να γίνει ανά θέμα, περίοδο και πλαίσιο (themes, periods, contexts). Οποιον από τους παραπάνω τρόπους και αν επιλέξει ο χρήστης θα καταλήξει να επισκεφθεί τη σελίδα με τις πληροφορίες για κάποιο από τα αντικείμενα. Τα αντικείμενα συνοδεύονται από πολλές χρήσιμες λειτουργίες και πληροφορίες με έμφαση στην αξιοποίηση των διαθέσιμων εικόνων από τον χρήστη.

Έτσι γίνεται κατανοητό, ότι στην περίπτωση του συγκεκριμένου μουσείου, όπως και στα προηγούμενα είναι σημαντική η διαδικτυακή διάθεση των συλλογών και η προσβασιμότητα σε αυτές από απομακρυσμένους χρήστες. Επιπλέον παρατείνεται η παραμονή του χρήστη στη σελίδα κάθε ψηφιακού αντικειμένου χάρις στην πληθώρα επιλογών που του προσφέρεται. Οι επιλογές αυτές κάνουν την πλοήγηση στη συλλογή μια ευχάριστη και ενδιαφέρουσα εμπειρία και προσφέρουν δυνατότητες στην

αξιοποίηση του ψηφιοποιημένου αντικειμένου από τον χρήστη (αποθήκευση, προβολή, παραπομπή).

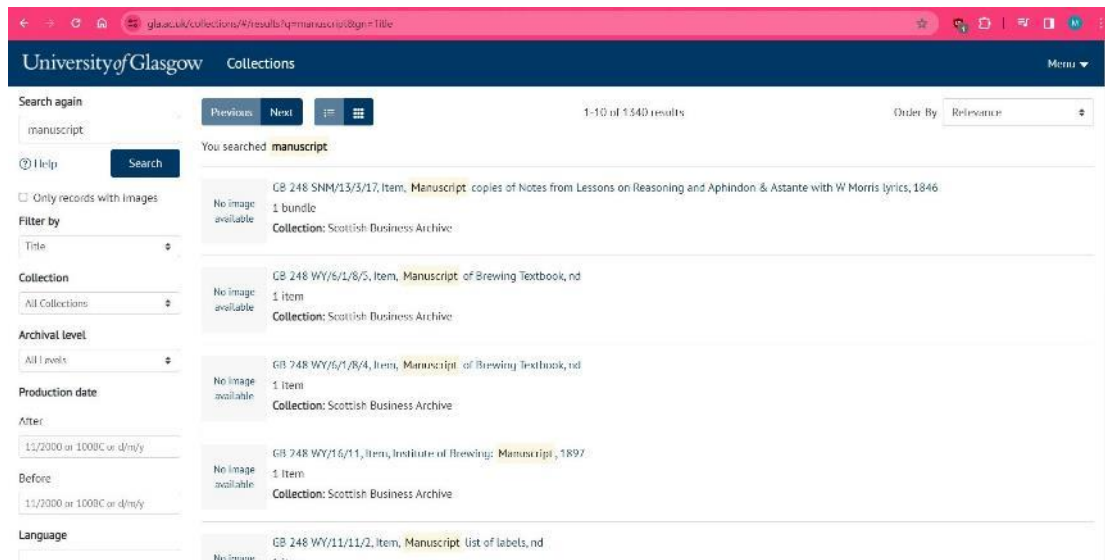
Εικόνα 2 Διαθέσιμες πληροφορίες και λειτουργίες σε ενδεικτικό έκθεμα των διαδικτυακών συλλογών του Fitzwilliam Museum

3.3.1.4 Hunterian

Το Hunterian είναι το πανεπιστημιακό μουσείο του πανεπιστημίου της Γλασκόβης ([University of Glasgow](#), n.d.) το οποίο περιλαμβάνει: το Μουσείο Hunterian, την Πινακοθήκη Hunterian, το Σπίτι Mackintosh, το Μουσείο Ζωολογίας και το Μουσείο Ανατομίας. Ο διαδικτυακός κατάλογος του Hunterian περιλαμβάνει ορισμένα αντικείμενα που έχουν καταγραφεί στο ηλεκτρονικό σύστημα του Μουσείου.

Η οργάνωση της ψηφιακής αυτής συλλογής στον ιστότοπο θυμίζει κατάλογο ψηφιακής βιβλιοθήκης. Η αναζήτηση μπορεί να γίνει με διάφορες λέξεις-κλειδιά με φίλτρα αναζήτησης σύμφωνα με τον τίτλο, το άτομο που σχετίζεται, τον ταξινομικό αριθμό, την περίοδο, την τοποθεσία, την περιγραφή, τη συλλογή, το αρχειακό επίπεδο, το εύρος χρονολογίας παραγωγής και τη γλώσσα. Κάθε ψηφιακό αντικείμενο μοιάζει με μια εγγραφή σε κατάλογο ψηφιακής βιβλιοθήκης. Η κάθε εγγραφή περιλαμβάνει τις πληροφορίες που αφορούν τη βασική του τεκμηρίωση, σχετικά αντικείμενα της συλλογής και το επίπεδο στο οποίο βρίσκεται στην ιεραρχία ταξινόμησης. Η ψηφιοποίηση αυτή προκαταβάλλει τον χρήστη ότι απευθύνεται σε ειδικό κοινό αφού δίνονται μόνο πολύ βασικές πληροφορίες για το ίδιο το αντικείμενο, ενώ η περισσότερη βαρύτητα δίνεται στον τρόπο ταξινόμησής του χωρίς να είναι το ίδιο προσβάσιμο διαδικτυακά.

Εικόνα 3 Εγγραφές στον διαδικτυακό κατάλογο μουσειακών συλλογών του Hunterian Museum.

Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν τη σχέση που έχει η πρακτική που ακολουθείται με τη στόχευση. Οι παραπάνω ψηφιακές συλλογές αποτελούν διαδικτυακούς πόρους οι οποίοι διαφέρουν αρκετά ως προς την πρακτική άρα και τη στόχευση. Ο τρόπος οργάνωσης του περιεχομένου και η διεπαφή κάθε πόρου προσελκύει διαφορετικές ομάδες χρηστών στο κάθε μουσείο. Για παράδειγμα, στο Hunterian ο ψηφιακός κατάλογος θα είναι εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο για τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας του πανεπιστημίου της Γλασκόβης, αφού το περιεχόμενο που παρέχεται δεν είναι ιδιαίτερα αξιοποιήσιμο και χρήσιμο σε χρήστες που μπορούν να το δουν αποκλειστικά απομακρυσμένα. Σε αντίθεση με το Hunterian, το Fitzwilliam δίνει έμφαση στην εμπειρία του χρήστη με το κάθε αντικείμενο απομακρυσμένα και στις δυνατότητες αξιοποίησης του υλικού που διαθέτει από αυτόν.

Όλες οι περιπτώσεις ωστόσο, έχουν κάνει ένα σημαντικό βήμα διατήρησης των συλλογών τους μέσω της ψηφιοποίησης και της διάθεσης διαδικτυακών καταλόγων. Αυτό στη συνέχεια μπορεί να αποτελέσει τη βάση και το εργαλείο που θα αξιοποιήσει το μουσείο αργότερα για τη δημιουργία περιεχομένου όπως εκθέσεις, αφηγήσεις, εκπαιδευτικές δραστηριότητες, διαδικτυακά εκθέματα κ.ά.

3.3.2 Διαδικτυακές εκθέσεις

Ένα άλλο είδος διαδικτυακού πόρου είναι οι διαδικτυακές εκθέσεις. Μόνιμες ή περιοδικές, όπως οι φυσικές, έτσι και οι διαδικτυακές εκθέσεις, δεν αποσκοπούν απλώς στην παρουσίαση των αντικειμένων μιας ή περισσότερων συλλογών. Η αφηγηματική και διαλεκτική τους διάσταση αποκαλύπτει τις υποκειμενικές σχέσεις που έχουν τα αντικείμενα μεταξύ τους και μεταμορφώνει την έκθεση από μια απλή παρουσίαση αντικειμένων σε μια έκθεση με νόημα που καθοδηγείται από μια θέση ή συζήτηση (Urbaneja 2019a, 3.31). Σύμφωνα με την Urbaneja (2019a, 3.31), η πολυμεσικότητα που διαθέτουν οι διαδικτυακές εκθέσεις τις καθιστά καινοτόμες και αποτελεί χαρακτηριστικό που τα μουσεία αξιοποιούν προκειμένου να παρουσιάσουν πιο ζωντανά τις αφηγήσεις και τις βαθύτερες πληροφορίες που πλαισιώνουν την έκθεση.

Μέσα στο παραπάνω πλαίσιο, η συγγραφέας κατηγοριοποιεί τις διαδικτυακές εκθέσεις σε δύο μοντέλα. Το πρώτο μοντέλο συναντάται στους ιστοτόπους των μουσείων με διάφορα ονόματα όπως, εικονικές εκθέσεις, εικονικές γκαλερί, εικονικές περιηγήσεις, εικονικές επισκέψεις και αφορά εκθέσεις που υπάρχουν στο φυσικό χώρο του μουσείου και έχουν αποτυπωθεί με φωτογράφιση 360° και παρουσιάζονται διαδικτυακά σε εικονικό περιβάλλον στο οποίο ο χρήστης μπορεί να περιηγηθεί ελεύθερα (Urbaneja 2019a, 3.36).

Τα μουσεία διεθνώς και ακόμα, πολλά ελληνικά μουσεία, έχουν αξιοποιήσει σε μεγάλο βαθμό αυτή τη δυνατότητα και υπάρχουν διάφορα παραδείγματα εικονικών εκθέσεων. Ιδιαίτερα με την αξιοποίηση του Google Arts & Culture τα μικρά και μεγάλα μουσεία έχουν αποτυπώσει τους χώρους των μόνιμων εκθέσεών τους με φωτογράφιση 360°. Ενδεικτικά παραδείγματα του εξωτερικού είναι το Βρετανικό Μουσείο, το Solomon R. Guggenheim Museum and Foundation, το Musée d'Orsay στο Παρίσι, National Museum of Modern and Contemporary Art στην Κορέα, το Rijksmuseum, το Van Gogh Museum στο Άμστερνταμ. Ενδεικτικά παραδείγματα ελληνικών μουσείων είναι το Μουσείο Ακρόπολης, το Μουσείο Μπενάκη Ισλαμικής Τέχνης, το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο. Οι εκθέσεις αυτές δίνουν στον επισκέπτη μια γεύση από την εκάστοτε έκθεση, ενδεχομένως να λύνουν και την περιέργειά του για την εικόνα του εσωτερικού κάποιων μουσείων που δε θα βρισκόταν ποτέ σε θέση να επισκεφθεί για διάφορους λόγους.

Ωστόσο, η αναπαραγωγή του φυσικού χώρου στο διαδικτυακό περιβάλλον δε μπορεί να μεταδώσει την αφηγηματική και διαλεκτική διάσταση της έκθεσης, η οποία όπως αναφέρθηκε είναι σημαντική για την κατανόηση του νοήματος από τον επισκέπτη, αφού αυτή έχει σχεδιαστεί με δεδομένη τη φυσική επίσκεψη. Επιπλέον, η εικονική περιήγηση με τη χρήση των βελών για την κίνηση μέσα στο χώρο απορροφά την προσοχή του επισκέπτη ο οποίος περισσότερη ώρα προσπαθεί να προσανατολιστεί σωστά, απ' ότι απολαμβάνει τη διαδικτυακή εμπειρία. Οι απαιτήσεις του επισκέπτη στο διαδίκτυο είναι διαφορετικές από αυτές στο φυσικό χώρο του μουσείου. Το περιβάλλον του διαδικτύου καλύπτει διαφορετικές ανάγκες και έχει διαφορετικές δυνατότητες από τον φυσικό χώρο. Οι ιδιότητες των πόρων του διαδικτύου έχουν βελτιωθεί κατά πολύ σε σχέση με τα προηγούμενα 15-20 χρόνια, οι ιστοσελίδες πλέον δεν είναι στατικές σελίδες που μεταφέρουν απλά πληροφορία με κείμενο και εικόνες και τέλος ο ανταγωνισμός σε επίπεδο ελκυστικότητας ενός πόρου είναι μεγάλος. Άρα, τα μουσεία μπορούν να μεταδώσουν άλλου είδους εμπειρίες μέσω του διαδικτύου. Ένα μουσείο που προσπαθεί να διατηρήσει την αξιοπιστία του απέναντι στον διαδικτυακό του επισκέπτη χρειάζεται να διαμορφώνει τις διαδικτυακές εκθέσεις του, με βάση τις ανάγκες και τις ρευστές και μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του επισκέπτη.

Το δεύτερο μοντέλο διαδικτυακής έκθεσης, συναντάται με τον όρο μοντέλο υπερμέσων (hypermedia model) και έχει τη διάταξη ιστοτόπου. Το περιεχόμενο της έκθεσης αυτής παρουσιάζεται σε μορφή γραφικών επίπεδων στοιχείων (Urbaneja 2019, 3.36). Σε αυτό το μοντέλο τα μουσεία μπορούν να διαμορφώσουν πιο ελκυστικές εκθέσεις ανάλογα

με το πόσο δημιουργικά μπορεί να γίνουν. Αρκετά ενδιαφέροντα παραδείγματα, υπάρχουν τα οποία επιβεβαιώνουν αυτή τη διαπίστωση, και παρουσιάζονται παρακάτω.

3.3.2.1 Getty Center

Το πολιτιστικό κέντρο Getty, στο Λος Άντζελες της Καλιφόρνια παρουσιάζει μια πληθώρα τεχνολογικών πρακτικών και συνδυασμών ψηφιακών μέσων στις διαδικτυακές του εκθέσεις.

Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα αποτελεί η διαδικτυακή έκθεση 12 Sunsets, που αφορά μια συλλογή φωτογραφιών του αρχείου του Ed Ruscha. Η συλλογή προέρχεται από ένα εγχείρημα του ίδιου να φωτογραφήσει επί 15 χρόνια κάθε πλευρά του δρόμου με μια φωτογραφική μηχανή τοποθετημένη στο πίσω μέρος ενός φορτηγού, οδηγώντας κατά μήκος της λεωφόρου Sunset Strip στο δυτικό Χόλιγουντ του Λος Άντζελες. Στην διαδικτυακή έκθεση ο επισκέπτης περιηγείται πάνω στο χάρτη της εν λόγω λεωφόρου, που βρίσκεται κατά μήκος κεντρικά της οθόνης, κεντρικά επάνω στο χάρτη υπάρχει ένα αυτοκινητάκι, το οποίο κινείται επάνω στην λεωφόρο με την κύλιση του ποντικιού. Επάνω και κάτω από τη γραμμή του χάρτη εμφανίζονται φωτογραφίες (περισσότερες από 65.000) με τέτοια σειρά ώστε να νομίζει κανείς ότι όντως κινείται σε αυτή λεωφόρο με ένα αυτοκίνητο και κοιτάζει από το παράθυρο. Οι φωτογραφίες αυτές επιλέχθηκαν από το αρχείο του Ed Ruscha, και με την επιλογή “add year” προστίθενται, επάνω και κάτω από τη γραμμή του δρόμου, στρώματα φωτογραφιών από το έτος που επιλέχθηκε. Έτσι ο επισκέπτης προχωρώντας με την κύλιση του ποντικιού πάνω στην λεωφόρο, μπορεί να δει πώς αυτός ο δρόμος έχει αλλάξει τα τελευταία 50 χρόνια. Η διάδραση που προσφέρει η απλή κύλιση που κάνει το αυτοκίνητο να προχωράει και οι επιλογές να προστεθούν ή να αφαιρεθούν έτη καθιστά ιδιαίτερη και ελκυστική την εμπειρία και ειδικότερα για κάποιον που ζει στο Λος Άντζελες ή το έχει επισκεφθεί.

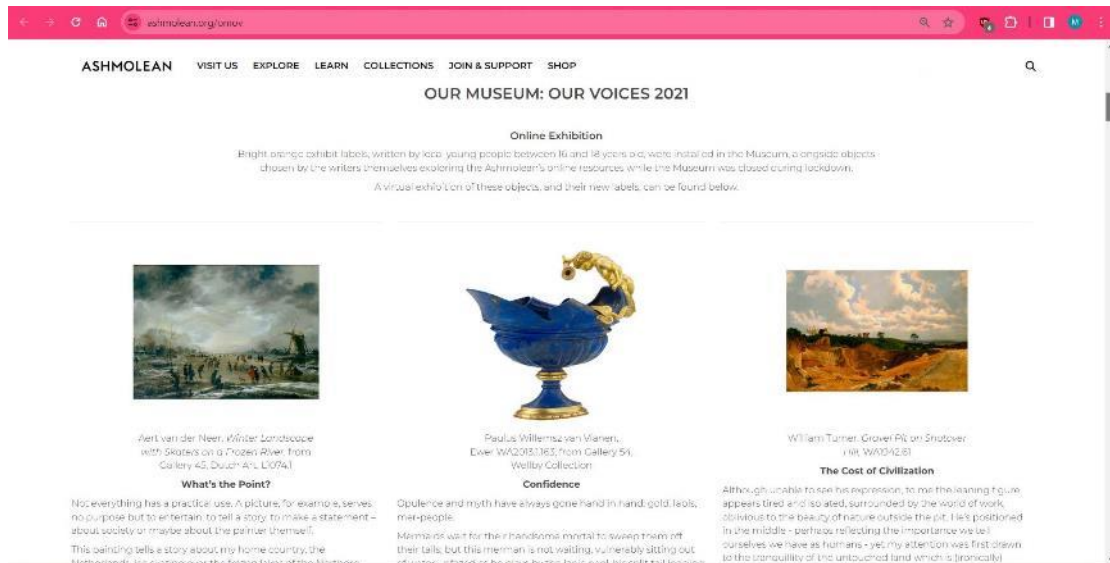
Η συγκεκριμένη έκθεση αντιστοιχεί στο μοντέλο υπερμέσων και αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αποδεικνύει ότι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του διαδικτύου και ο σχεδιασμός διαδικτυακών πόρων με γνώμονα την εμπειρία του τελικού αποδέκτη, δηλαδή του επισκέπτη του πόρου, μπορεί αποφέρει θετικά αποτελέσματα στην παράταση της επίσκεψης στην διαδικτυακή έκθεση αλλά και στην προσφορά σε αυτόν μιας εύχρηστης και ουσιαστικής διαδικτυακής μουσειακής εμπειρία.

Εικόνα 4 Αρχική σελίδα της έκθεσης 12 Sunsets έχοντας επιλέξει το μενού χρονολογιών.

3.3.2.2 Ashmolean

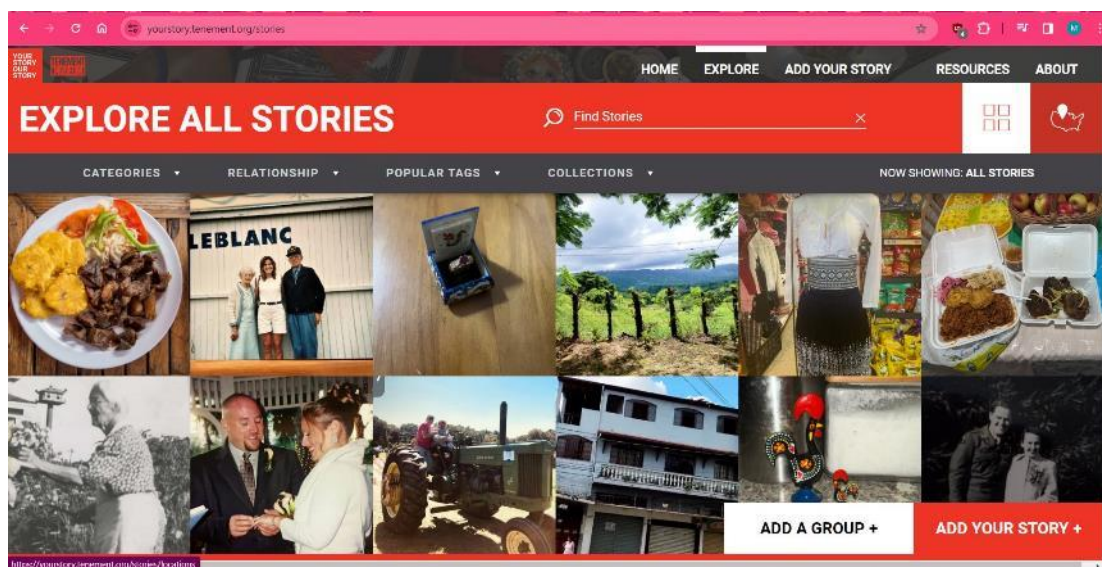
Το Ashmolean Museum ([Ashmolean Museum](#), n. d.) παρουσιάζει σε μια διαδικτυακή έκθεση το πρόγραμμα OUR MUSEUM OUR VOICES, το οποίο υλοποιείται ανά έτος αναθέτοντας σε μια ομάδα κοινού τη συγγραφή των λεζάντων κάποιων επιλεγμένων από το μουσείο ή το κοινό μουσειακών αντικειμένων από τις συλλογές του. Αυτό αφορά πρωτίστως στον φυσικό χώρο του μουσείου αλλά όλο αυτό μεταφέρεται και στο διαδικτυακό περιβάλλον για τους απομακρυσμένους επισκέπτες. Για το 2021 ενώ το Μουσείο ήταν κλειστό κατά τη διάρκεια του κοινωνικού αποκλεισμού, ανέλαβαν το πρότζεκτ ντόπιοι νέοι ηλικίας 16 - 18 ετών, επέλεξαν οι ίδιοι τα αντικείμενα για τα οποία θα γράψουν τις λεζάντες εξερευνώντας τους διαδικτυακούς πόρους του Ashmolean.

Εικόνα 5 Συμμετοχική έκθεση Our Museum: Our Voices 2021.

3.3.2.3 Tenement Museum

Μια αντίστοιχη περίπτωση διαδικτυακής εμπειρίας με τη συμμετοχή του κοινού κάνει το Tenement Museum στη Νέα Υόρκη, με τον τίτλο YOUR STORY, OUR STORY. Στον ιστότοπό του ([Tenement Museum](https://yourstory.tenement.org/stories), 2023), προσκαλεί ανθρώπους από όλη τη χώρα να μοιραστούν τις προσωπικές τους ιστορίες μετανάστευσης στην Αμερική και τις παρουσιάζει σε ένα ψηφιακό μωσαϊκό στο οποίο ο επισκέπτης μπορεί να δει μια φωτογραφία και την ιστορία σε κείμενο. Ο επισκέπτης μπορεί να εξερευνήσει ιστορίες από όλη τη χώρα, οι οποίες είναι ταξινομημένες με βάση τη θεματική κατηγορία (σχετικό με τη θρησκεία, αστεία ιστορία, σχετική με τη συλλογή του μουσείου κ.ά), τη σχέση του ατόμου με τη μετανάστευση (μετανάστης, μετανάστης που έφτασε παιδί, εγγόνι μετανάστη κ.ά), το hashtag της ιστορίας (για οικονομία χώρου επιλέγονται αυτά που χρησιμοποιούνται συχνότερα), τις συλλογές του μουσείου (αντικείμενα παρηγοριάς, επιχειρηματικότητα μεταναστών, κ. ά).

Εικόνα 6 Αρχική σελίδα συμμετοχικής έκθεσης *Your story, our story*.

Οι δύο παραπάνω εκθέσεις έχουν κοινό παρονομαστή τη συμμετοχικότητα. Το περιεχόμενό τους έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο πρόσκλησης μιας μερίδας του κοινού την οποία τα μουσεία προέτρεψαν να παράξει κάτι το οποίο συγκεντρώθηκε από τα μουσεία και παρουσιάζεται με τη χρήση εικόνας και κειμένου στους ιστοτόπους σε μορφή διαδικτυακής έκθεσης. Σε αυτές τις περιπτώσεις δε συνδυάζονται πολλά ψηφιακά μέσα όπως σε άλλες διαδικτυακές εκθέσεις, διότι το περιεχόμενο είναι αυτό που θα καθηλώσει τον επισκέπτη και θα τραβήξει το ενδιαφέρον του. Το γεγονός ότι δε συναντάται συχνά στους πόρους που παράγουν τα μουσεία το περιεχόμενο να μην προέρχεται από το λόγο της «αυθεντίας» αλλά από το κοινό είναι δελεαστικό και καινοτόμο.

Ωστόσο, σημειώνονται και ορισμένες διαφορές στην παρουσίαση των δύο εκθέσεων. Στην περίπτωση του Ashmolean, το OUR MUSEUM OUR VOICES παρουσιάζεται σε μια στατική σελίδα στην οποία το κείμενο και οι εικόνες εμφανίζονται σε τρεις στήλες. Δεν υπάρχουν επιλογές διάδρασης ή κοινοποίησης ούτε μεγέθυνσης της εικόνας.

Στην περίπτωση του Tenement, το YOUR STORY, OUR STORY ανά πάσα στιγμή μπορεί κάποιος να γράψει την ιστορία του και να ανεβεί σε σύντομο διάστημα στον ιστότοπο. Στο κάτω μέρος υπάρχουν δύο κουμπιά Add your group και Add you story, πατώντας κάποιο από αυτά εμφανίζεται μια φόρμα με πεδία για να συμπληρώσει ο χρήστης τον τίτλο της ιστορίας, την ιστορία τη φωτογραφία και τα hashtags. Γι' αυτό το λόγο προέκυψε και η ανάγκη ταξινόμησης των ιστοριών καθώς αυτές διαρκώς πολλαπλασιάζονται και χρησιμοποιούνται τα φίλτρα που προαναφέρθηκαν για την κατηγοριοποίηση και την πιο εύκολη εύρεση αυτού που ενδιαφέρει τον επισκέπτη. Επιπλέον ο ιστότοπος που παρουσιάζεται όλη η εμπειρία είναι δυναμική σελίδα η οποία προσφέρει αλληλεπιδραστικά στοιχεία (φίλτρα, ταξινόμηση, κουμπιά κοινοποίησης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κουμπί εκτύπωσης).

Εν κατακλείδι παρότι και στις δύο περιπτώσεις αφορούν σε συμμετοχικά πρότζεκτ που βρίσκονται σε εξέλιξη και το περιεχόμενό τους παράγεται από το κοινό για το κοινό, εντοπίζονται διαφορές ως προς την αμεσότητα συμμετοχής, την ελευθερία της συμμετοχής και τη διαδραστικότητα του επισκέπτη στη σελίδα.

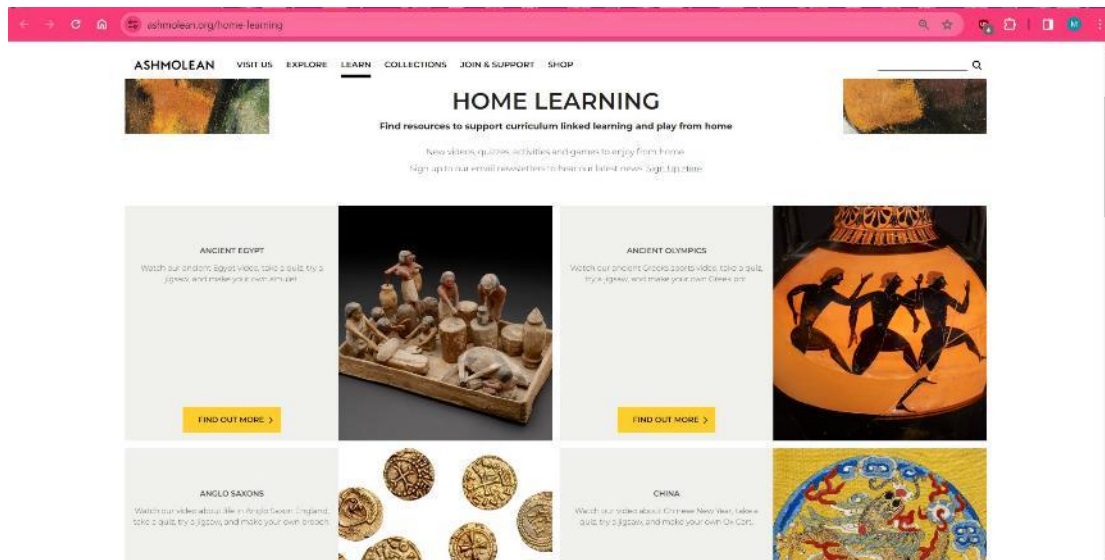
3.3.3 Εκπαιδευτικό περιεχόμενο

Οι πόροι με εκπαιδευτικό περιεχόμενο παρουσιάζουν συχνή παρουσία στους ιστοτόπους των μουσείων. Το περιεχόμενο αυτό είναι ειδικά διαμορφωμένο και συχνά προορίζεται για παιδιά. Οι δραστηριότητες που περιέχει αφορούν τις θεματικές και τα εκθέματα του μουσείου που τα προσφέρει. Πολλές φορές το υλικό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς για αξιοποίηση στην τάξη, αλλά και στους ίδιους τους μαθητές ή τους γονείς παρέχοντας δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν από το σπίτι.

3.3.3.1 *Ashmolean*

Το Ashmolean παρέχει πλούσιο μαθησιακό και ψυχαγωγικό περιεχόμενο στον επίσημο ιστότοπό του για ποικίλες ηλικιακές ομάδες κοινού. Οι δραστηριότητες που προσφέρονται σε αυτού του είδους πόρους διαμορφώνονται στον ιστότοπο στην ενότητα με τίτλο Learning, η οποία περιλαμβάνει τις εξής υποενότητες: Home Learning, Schools/Learning Resources, Digital Guide for families, Young people, Adult groups, Case studies and Projects ([Ashmolean Museum](#), n. d.). Οι πόροι αυτοί έχουν πρωτίστως ταξινομηθεί βάσει των ηλικιακών ομάδων στις οποίες απευθύνονται. Η κάθε μια περιλαμβάνει πόρους διάφορων διαδικτυακών δραστηριοτήτων που μπορούν οι ομάδες αυτές να κάνουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιες από αυτές πραγματοποιούνται σε πραγματικό χρόνο κατόπιν δήλωση συμμετοχής. Ενδεικτικά, οι εκπαιδευτικοί πόροι περιέχουν σημειώσεις και δραστηριότητες για εκπαιδευτικούς, εικόνες καλής ανάλυσης με δυνατότητα μεγέθυνσης και ταινίες μικρού μήκους, παιχνίδια ζωγραφικής, πάζλ, φύλλα με σκίτσα για ζωγραφική, ψηφιακούς ξεναγούς κ.ά.

Το Ashmolean φαίνεται να καλύπτει τις ανάγκες μιας αρκετά μεγάλης μερίδας επισκεπτών βάση της ηλικίας αλλά και των διαφορετικών ενδιαφερόντων καθώς δεν προσφέρει μόνο μια δραστηριότητα ανά ηλικιακή ομάδα αλλά περισσότερες.

Εικόνα 7 Αρχική σελίδα Home Learning του Ashmolean Museum.

3.3.3.2 Tenement Museum

Στο Tenement Museum στην ενότητα με τίτλο Learn, το περιεχόμενο φαίνεται να εστιάζει στις μαθητικές τάξεις ([Tenement Museum](#), 2023). Οι επιλογές που δίνονται είναι για εικονικές επισκέψεις στο Μουσείο και σχέδια μαθημάτων με αφορμή θεματικές που ξεκινούν με αφορμή την εικονική έκθεση και διαδραστικά βίντεο. Τα διαδραστικά βίντεο προσφέρουν στο μαθητή τη δυνατότητα να μάθει ακούγοντας και βλέποντας, επιλέγοντας να διαβάσει περισσότερες πληροφορίες για κάτι, ωστόσο τα συγκεκριμένα βίντεο που προσφέρει όπως το «Bella Discusses Halo Shampoo» απευθύνει και ερωτήσεις κατανόησης στους μαθητές από όσα άκουσαν και διάβασαν. Στη συνέχεια ο επισκέπτης κατευθύνεται σε μια νέα σελίδα η οποία είναι σχέδιο μαθήματος για εκπαιδευτικούς στο οποίο οι μαθητές καλούνται να αναλύσουν το βίντεο. Έτσι, παρότι η διαδραστικότητα που προσφέρει παραπέμπει σε μεθόδους βιοματικής μάθησης οι ερωτήσεις κατανόησης κατά τη διάρκεια του βίντεο παραπέμπουν σε ένα περισσότερο διδακτικό μοντέλο το οποίο ενδεχομένως εντάσσεται και στο ευρύτερο πλαίσιο διδασκαλίας στην σχολική τάξη.

Εικόνα 8 Ενδεικτικό διαδραστικό βίντεο στην ενότητα Learn του Tenement Museum.

3.3.3.3 Μουσείο Ακρόπολης

Τα ελληνικά μουσεία επίσης δημιουργούν διαδικτυακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο παρέχοντας πόρους στο κοινό για απομακρυσμένη εκπαιδευτική εμπειρία με αφορμή τις συλλογές και τις θεματικές ενότητες των μουσείων.

Ενδεικτικό παράδειγμα ο ιστότοπος του Μουσείου Ακρόπολης ([Μουσείο Ακρόπολης](#), 2018), ο οποίος στο μενού έχει την ενότητα με τίτλο Δραστηριότητες και οι περισσότερες υποενότητες θυμίζουν την παραπάνω λογική του Ashmolean, δηλαδή το κριτήριο είναι και σε αυτή την περίπτωση οι ηλικιακές ομάδες του κοινού. Όμως μια σημαντική διαφορά είναι ότι υπάρχει και η κατηγορία που αφορά, Ειδικές ομάδες κοινού, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι Ασυνόδευτοι ανήλικοι, Πρόσφυγες και μετανάστες και Σχολεία δεύτερης ευκαιρίας καταστημάτων κράτησης. Από όλες τις παραπάνω κατηγορίες μόνο στην κατηγορία Μαθητές και εκπαιδευτικοί και Παιδιά και Γονείς μπορεί κανείς να βρει διαδικτυακούς πόρους με εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Οι υπόλοιπες ομάδες ενημερώνονται από τη σελίδα για τις δράσεις και τις εκδηλώσεις που τους αφορούν και ενθαρρύνονται για φυσική επίσκεψη στο Μουσείο. Οι εκπαιδευτικοί πόροι που παρέχει το μουσείο στις δύο ομάδες που προαναφέρθηκαν περιλαμβάνουν διαδικτυακά προγράμματα, ψηφιακές εφαρμογές και αποθετήριο εκπαιδευτικού περιεχομένου. Τα διαδικτυακά προγράμματα που προσφέρονται πραγματοποιούνται σε πραγματικό χρόνο από το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Μουσείου κατόπιν αιτήματος μέσω email. Στην υποενότητα Ψηφιακές Εφαρμογές υπάρχουν βίντεο τα οποία είναι ταξινομημένα με φίλτρα για ην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενώ στην περιγραφή τους αναφέρουν τις τάξεις στις οποίες απευθύνεται το κάθε ένα.

Η υποενότητα Αποθετήριο Εκπαιδευτικού Περιεχομένου ανακατευθύνει τον επισκέπτη σε μια βάση δεδομένων με πλούσιο υλικό στο οποίο οι εκπαιδευτικοί και οι

μαθητές μπορούν να πλοηγηθούν βρίσκοντας φυλλάδια, εργασίες και διάφορους τύπους γραπτού περιεχομένου για μελέτη.

3.3.3.4 Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Κρήτης

Ένα παράδειγμα ελληνικού πανεπιστημιακού μουσείου που διαθέτει την ενότητα Εκπαίδευση στον ιστότοπό του είναι το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Κρήτης ([Μουσείο Φυσικής Ιστορίας](#), 2023). Το περιεχόμενο αφορά σε εκπαιδευτικά προγράμματα που μπορούν να πραγματοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό της σχολικής τάξης, ακολουθώντας τις οδηγίες που παρέχονται σε κάθε πρόγραμμα και χρησιμοποιώντας το αντίστοιχο παρεχόμενο υποστηρικτικό υλικό, εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται εξ αποστάσεως με ζωντανή σύνδεση στο Μουσείο και το εκπαιδευτικό αποθετήριο που περιλαμβάνει φωτογραφικό υλικό και εκπαιδευτικά βίντεο. Κατά την έρευνα για την εύρεση ελληνικών παραδειγμάτων πανεπιστημιακών μουσείων παρατηρήθηκε ότι πολλά μουσεία δεν έχουν ιστότοπο ή έχουν μια στατική σελίδα με τις βασικές πληροφορίες του μουσείου. Όμως και από αυτά που βρέθηκαν να έχουν δυναμικούς ιστοτόπους δεν εντοπίστηκε η ύπαρξη διαδικτυακών εκπαιδευτικών πόρων.

3.3.3.5 Παλαιοντολογικό και Γεωλογικό Μουσείο (ΕΚΠΑ)

Ένα άλλο παράδειγμα, από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, είναι το ερευνητικό πρόγραμμα e-ΠαλΜ «*Προηγμένες Υπηρεσίες Περιήγησης και Εκπαίδευσης στο Εικονικό Παλαιοντολογικό και Γεωλογικό Μουσείο*» του Παλαιοντολογικού και Γεωλογικού Μουσείου του ΕΚΠΑ σε συνεργασία με το Εργαστήριο Διαχείρισης και Βέλτιστου Σχεδιασμού Δικτύων Τηλεματικής της Σχολής Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του ΕΜΠ και την εταιρεία τεχνολογίας OMEGA. Στόχος του έργου είναι να δημιουργήσει ένα δυναμικό περιβάλλον ψηφιακού Παλαιοντολογικού Μουσείου και υπηρεσιών για το ευρύ κοινό. Το έργο βρίσκεται σε εξέλιξη και αναμένεται να ολοκληρωθεί και να παρουσιαστούν τα αποτελέσματά του στις αρχές του 2024, ανάμεσα στα παραδοτέα που θα έχει υλοποιήσει έως τότε είναι η εικονική περιήγηση 360°, πράκτορας συζητήσεων, εκπαιδευτικά προγράμματα, παιχνίδια γνώσης, δυναμική διαχείριση περιεχομένου. Οι δοκιμές με το κοινό που έχουν ξεκινήσει σύμφωνα με newsletter του έργου, κέρδισε την προσοχή του μαθητικού κοινού και των εκπαιδευτικών και φιλοξένησε ομάδες επισκεπτών με ειδικά ενδιαφέροντα αφήνοντας άριστες εντυπώσεις (OMEGA Technology, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Μουσείο Παλαιοντολογίας & Γεωλογίας Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών 2023).

Συμπερασματικά, μέσα από τη μελέτη των παραπάνω παραδειγμάτων παρατηρείται ότι οι διαδικτυακοί πόροι που παράγουν τα μουσεία συχνά έχουν στόχο να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς ως μουσειακή μάθηση. Μια παρατήρηση που εντοπίζεται τόσα στα ελληνικά όσο και στα άλλα ευρωπαϊκά παραδείγματα είναι ότι αντί να είναι διαδραστικοί και να ενισχύουν τη βιωματική μάθηση όπως θα περίμενε κανείς από ένα μουσείο, συχνά περιορίζονται σε πρακτικές και μιμούνται μεθόδους σχολικής

διδασκαλίας. Έτσι ενώ ο χώρος της Μουσειοπαιδαγωγικής μεθοδολογικά έχει προσφέρει πολλά βιωματικά εργαλεία μάθησης στους επαγγελματίες των μουσείων, οι πρακτικές που εφαρμόζονται φαίνεται να προσαρμόζονται γύρω από τις απαιτήσεις των εκπαιδευτικών. Επιπλέον, πολλοί εκπαιδευτικοί διαδικτυακοί πόροι που παρέχουν τα μουσεία απευθύνονται πρωτίστως σε σχολεία και σε παιδιά γενικότερα. Επομένως, μπορεί να υπάρχει πληθώρα εκπαιδευτικού περιεχομένου στους ιστοτόπους των μουσείων αλλά αυτό δεν απευθύνεται σε πολλές ομάδες κοινού.

3.4 Παραδείγματα ψηφιακών αφηγήσεων ως διαδικτυακοί πόροι

3.4.1 EMOTIVE

Ένα σύγχρονο παράδειγμα ερευνητικού προγράμματος που επικεντρώνεται στον σχεδιασμό ψηφιακών εμπειριών για μουσεία με την αξιοποίηση των ψηφιακών αφηγήσεων είναι το ερευνητικό πρόγραμμα EMOTIVE. Σύμφωνα με τον ιστότοπο του έργου ([EMOTIVE](#), n.d.), σχεδιάστηκε με στόχο τη βελτίωση της εμπειρίας του επισκέπτη στις μουσειακές συλλογές μέσα από τη δημιουργία συναισθηματικής σύνδεσης με τα εκθέματα με χρήση ψηφιακής αφήγησης. Στο πλαίσιο του έργου δημιουργήθηκαν κυρίως εφαρμογές για κινητά και chatbots, για επιτόπου εμπειρίες στο φυσικό χώρο του μουσείου.

Αυτό που παρουσιάζεται εδώ είναι το εργαλείο “bring your experiences online” που απευθύνεται στους επαγγελματίες πολιτιστικής κληρονομιάς. Το εργαλείο αυτό επιτρέπει τη μετατροπή των επιτόπιων ψηφιακών εμπειριών σε διαδικτυακές με τη δημιουργία εικονικών αναπαραστάσεων των χώρων των μουσείων με πανοραμική αποτύπωση 360° και τον συνδυασμό τους με τις αφηγήσεις που έχουν δημιουργηθεί για τις επιτόπιες εμπειρίες. Έτσι, υποστηρίζουν ότι, προσφέρουν την ίδια εμπειρία και στον διαδικτυακό επισκέπτη ([EMOTIVE](#), n.d.).

Η διαδικτυακή εμπειρία ψηφιακής αφήγησης, με τίτλο το «Διλήμμα του Εμπούτιου» για το πανεπιστημιακό μουσείο Hunterian, του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης αποτέλεσε εφαρμογή αυτού του εργαλείου. Ο φυσικός χώρος του μουσείου αποτυπώθηκε με πανοραμική αποτύπωση 360°. Με τη χρήση μικτής πραγματικότητας, ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να διαδράσει με την αφήγηση, επιλέγει τη δική του διαδρομή μέσα στην εμπειρία, κατά την οποία πλοηγείται μέσα στην εικονική αναπαράσταση για να εντοπίσει αντικείμενα σχετικά με την ιστορία και επιπλέον πληροφορίες γι' αυτά. Σύμφωνα με τον επίσημο ιστότοπο του έργου, η συγκεκριμένη εμπειρία προσφέρει στο χρήστη πρόσβαση από οπουδήποτε στον κόσμο και διάδραση με την ιστορία, καθώς και την αίσθηση της επίσκεψης στο μουσείο. Ακόμα προσφέρει πρόσβαση στους επισκέπτες που έχουν συμμετάσχει στην επιτόπια εμπειρία του «Διλήμματος του Εμπούτιου» μετά την αποχώρησή τους από το μουσείο, ή ως προετοιμασία για την επίσκεψη στο μουσείο (EMOTIVE, n.d.).

Σύμφωνα με το τελικό παραδοτέο του έργου, το 2019 έγιναν οι οριστικές δοκιμές του "Διλήμματος του Εμπούτιου". Οι δοκιμές πραγματοποιήθηκαν με μαθητές και

εκπαιδευτικούς από την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση από μια γεωγραφικά μακρινή, για το The Hunterian, πόλη. Τα αποτελέσματα της δοκιμής ήταν σε γενικές γραμμές θετικά (Economou M. et al 2019).

Οι εκπαιδευτικοί διαπίστωσαν ότι:

- η χρήση του συγκεκριμένου διαδικτυακού πόρου έχει εκπαιδευτικές δυνατότητες,
- προωθείται η θετική επικοινωνία και η μάθηση που καθοδηγείται από τους μαθητές,
- η επαναλαμβανόμενη ενασχόληση με αυτούς τους διαδικτυακούς πόρους θα μπορούσε να ενισχύσει το πολιτιστικό κεφάλαιο και την προθυμία για ενασχόληση με τα μουσεία
- ενθάρρυνε τη μάθηση μεταξύ ομάδων διαφορετικών ηλικιών (Economou M. et al 2019).

Από την πλευρά του Μουσείου, η παρατήρηση ήταν ότι με την ανάπτυξη διαδικτυακών πόρων προσεγγίζονται γεωγραφικά απομακρυσμένες ομάδες κοινού επιβεβαιώθηκε. Ωστόσο, κατά τη δοκιμή και έπειτα από συζήτηση με τους εκπαιδευτικούς υπήρξαν και ορισμένες διαπιστώσεις, λιγότερο ελπιδοφόρες, αναφορικά με την εφαρμογή και ενσωμάτωση της διαδικτυακής εμπειρίας στην τάξη:

- Συνήθως η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι περιορισμένη στην τάξη κάτι που θα εμπόδιζε γενικότερα τη χρήση των εργαλείων του έργου EMOTIVE.
- Ο περιορισμένος χρόνος των εκπαιδευτικών για να προετοιμαστούν για τη χρήση και την ένταξη αυτών των εργαλείων στο μάθημα τους αποτελεί ένα ακόμα τροχοπέδη.
- Τέλος, η επιφυλακτικότητα των εκπαιδευτικών να χρησιμοποιήσουν την εμπειρία στο πλαίσιο του μαθήματος στην τάξη (Economou M. et al 2019).

Στην ενότητα 3.3.2 για τις διαδικτυακές εκθέσεις αναφέρθηκε ότι η απλή αναπαραγωγή του φυσικού χώρου μιας μουσειακής έκθεσης στο διαδίκτυο δεν προσφέρει μια ουσιαστική διαδικτυακή εμπειρία. Στην περίπτωση της διαδικτυακής εμπειρίας του «Διλήμματος του Εμπούτιου» αναδεικνύεται ότι, αν συνδυαστεί με την αφήγηση και άλλα ψηφιακά μέσα, τελικά μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα. Επιπλέον, η εικονική πραγματικότητα στις ψηφιακές αφηγήσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να παρέχει δυνατότητες διάδρασης. Τέλος, οι δείκτες χρονικότητας και χωρικότητας του συγκεκριμένου πόρου της αφήγησης, δε μπορούν να εξεταστούν για το συγκεκριμένο παράδειγμα καθώς οι παραπάνω πληροφορίες αξιοποιήθηκαν από το κείμενο του παραδοτέου και δεν υπάρχει πλέον πρόσβαση στον εν λόγω διαδικτυακό πόρο.

3.4.2 Scrollytelling

Η τεχνική Scrollytelling αξιοποιείται μέσα σε μια ιστοσελίδα ή εφαρμογή όταν χρειάζεται να συνδυαστούν διαδραστικά στοιχεία όπως εικόνες, βίντεο, κείμενο ή animations σε πλήρες μέγεθος οθόνης, για να ανταποκρίνονται σε δυναμική κύλιση

(scrolling). Ο επισκέπτης ανακαλύπτει τα μέσα που συνδυάζονται στην αφήγηση με την κίνηση της κύλισης προς τα κάτω.

Στον διαδικτυακό ιστότοπο του Museo Del Prado υπάρχει το παράδειγμα με τον τίτλο: “Bosch. A story in pictures” που εντοπίζεται μέσω της κατηγορίας Interactives του επίσημου ιστότοπου του Μουσείου ([Museo Del Prado](#), 2023), ο τύπος του πόρου χαρακτηρίζεται από το Μουσείο ως διαδραστικός πόρος (scrollytelling). Σύμφωνα με την Urbaneja (2020, 76) η συγκεκριμένη ιστορία, *«σχετίζεται με μια περιοδική έκθεση, η οποία είναι ενσωματωμένη στην ιστοσελίδα.»*. Παρότι η έκθεση δεν είναι σήμερα διαθέσιμη, ο συγκεκριμένος διαδραστικός πόρος έχει διατηρηθεί, έτσι γίνεται αντιληπτό ότι ο πόρος είναι μόνιμος. Η συγκεκριμένη ψηφιακή αφήγηση είναι πλέον, ενσωματωμένη (embedded) στη σελίδα του μουσείου, καθώς η ανάγκη της ενσωμάτωσης εικόνων σε πλήρες μέγεθος οθόνης στον κεντρικό ιστότοπο του Museo Del Prado, ήταν κάτι εφικτό. Επιπλέον η μέθοδος Scrollytelling εδώ, μοιάζει να μην έχει άλλες ιδιαίτερες ανάγκες που να απαιτούν την ανάπτυξη άλλων δυνατοτήτων. Η διεπαφή είναι γραμμική και στην συγκεκριμένη αφήγηση γίνεται αρκετά σαφές ότι η χωρική επέκταση της εικόνας και του κειμένου είναι το πιο εμφανές χαρακτηριστικό.

Ως προς τη διαμεσότητα της αφήγησης, η εικόνα και το κείμενο συνδυάζονται, με την εικόνα να κυριαρχεί επάνω στη διεπαφή μόνο χωρικά και όχι νοηματικά. Αυτό συμβαίνει γιατί χωρίς τα σύντομα κείμενα που εμφανίζονται όταν κάνει κλικ ο χρήστης στα αντίστοιχα κουμπιά επάνω στην εικόνα, δε μπορεί να ακολουθήσει το νήμα της αφήγησης. Ο χρήστης έχει την ελευθερία να αλληλοεπιδράσει με την αφήγηση μέσω των κουμπιών που είναι τοποθετημένα επάνω στην εικόνα, έτσι έχει και τον έλεγχο να οριοθετήσει χρονικά το χρόνο του λόγου.

Ο χρόνος του συστήματος δεν καθυστερεί τον χρήστη, μπορεί στην αρχή να χρειάζονται λίγα δευτερόλεπτα για να φορτώσει το πρόγραμμα περιήγησης όλα τα δεδομένα όμως αφού γίνει αυτό όλα γίνονται άμεσα, κάτι που μπορεί να καταλογιστεί στα θετικά στοιχεία της ψηφιακής αφήγησης. Με την απλή κύλιση προς τα κάτω και τα κουμπιά για εμφάνιση κειμένου με διακριτό τρόπο σε διάφορα σημεία καθιστά εύκολη την περιήγηση του επισκέπτη σε αυτόν και πιθανό να φτάσει ως το τέλος της αφήγησης.

Ο αφηγητής στα κείμενα που υπάρχουν στην αφήγηση είναι το Μουσείο, δηλαδή είναι διατυπωμένα, σε τρίτο πρόσωπο και με ύφος όμοιο με εκείνο των εισαγωγικών κειμένων μιας έκθεσης. Συνεπώς δεν εντοπίζεται πέραν του αυστηρά καθορισμένου εννοιολογικού πλαισίου κάποια αφηγηματική μέθοδος.

Εικόνα 9 Στιγμιότυπο από την αφήγηση Bosch in pictures του Museo del Prado.

Ένα άλλο παράδειγμα που παρατηρούνται τα στοιχεία της συγκεκριμένης τεχνικής είναι η διαδικτυακή έκθεση «Sculpting Harmony» του πολιτιστικού ιδρύματος Getty (Getty, n. d.). Η διαδικτυακή έκθεση με θέμα τον τρόπο που σχεδιάστηκε το Disney Concert Hall, παρότι δε χαρακτηρίζεται από το ίδρυμα Getty ως Scrollytelling φαίνεται να έχει στοιχεία της τεχνικής Scrollytelling, φανερά εμπλουτισμένης με περισσότερα ψηφιακά μέσα σε σχέση με το προηγούμενο παράδειγμα αλλά δεν περιορίζεται στους κανόνες γραμμικότητας και στατικότητας που μπορεί να ‘επιβάλλει’ αυτή η τεχνική.

Ως προς τη διαμεσότητα το συγκεκριμένο παράδειγμα συνδυάζει όλες τις οικογένειες μέσων αλλά και διαφορετικά ψηφιακά μέσα. Η εικόνα, τα γραφικά, το κείμενο, ο ήχος, το βίντεο και η τρισδιάστατη αναπαράσταση είναι μέσα που χρησιμοποιούνται στο Sculpting Harmony. Το πλήθος των μέσων όμως, δεν είναι από μόνο του θετικό, αλλά παρουσιάζει ενδιαφέρον ο τρόπος που έχουν στηθεί όλα αυτά επάνω στην διεπαφή κάνοντας το αποτέλεσμα αρκετά ελκυστικό και καθηλωτικό. Η εικόνα και το κείμενο σε δυναμική κύλιση έχουν συνδυαστεί με ήχο. Η επένδυση του πόρου με μουσική από τον LA Phil και η βιντεοσκοπημένη αφήγηση της συνέντευξης του Frank Gehry, εμπλέκουν τον χρήστη και ως μέσα, λόγω της συναισθηματικής σύνδεσης που δημιουργεί η μουσική αλλά και η αφήγηση μιας προσωπικής εμπειρίας. Επιπλέον, είναι πολύ καλές επιλογές για να εμπλέξουν τον χρήστη νοηματικά με το θέμα της έκθεσης που είναι ένα μέγαρο μουσικής. Έτσι από τη μια υπάρχει η μουσική και από την άλλη ο άνθρωπος που συνέλαβε και σχεδίασε το κτίριο.

Στην βιντεοσκοπημένη συνέντευξη ο χρήστης εκτός από το να την ακούσει μπορεί να διαβάσει τους υπότιτλους που υπάρχουν στην οθόνη. Οι υπότιτλοι είναι εξαιρετικά χρήσιμοι ως προς την προσβασιμότητα, καθώς είναι χρήσιμη επιλογή για άτομα με προβλήματα ακοής.

Η αφήγηση είναι ανεξάρτητη με κάποια σύντομα κείμενα σε επιλεγμένα σημεία, όμως τον βασικότερο ρόλο στην αφήγηση έχει η συνέντευξη του Frank Gehry. Η χρήση της

προφορικής αφήγησης προσωπικής εμπειρίας εντείνει το ενδιαφέρον ιδιαίτερα σε συνδυασμό με το οπτικό στοιχείο.

Το τρισδιάστατο μοντέλο κτιρίου είναι το θέμα της έκθεσης, δηλαδή το Disney Concert Hall. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να περιηγηθεί σε αυτό εικονικά να δει λεπτομέρειες του κτιρίου και να παρατηρήσει στοιχεία που αναφέρονται στην αφήγηση.

Το χωρικό πεδίο της αφήγησης είναι εκτεταμένο σε όλη την οθόνη και το κείμενο είναι διάσπαρτο σε μικρές 'δόσεις' σε διάφορα σημεία της, το γεγονός αυτό δίνει στον επισκέπτη την αίσθηση της εξερεύνησης και καθιστά την ανάγνωση του κειμένου μια πιο χαλαρή και ξεκούραστη διαδικασία. Η χωρική επέκταση όπως και στο προηγούμενο παράδειγμα (Bosch in pictures, Museum del Prado), τα μέσα έχουν ρόλο υλικού αντικειμένου μέσα στην διεπαφή και η διαστασιολόγησή τους σε πλήρες μέγεθος οθόνης αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό. Ο χρήστης αλληλοεπιδρά ελεύθερα επάνω στην αφήγηση, άρα ελέγχει και το πλαίσιο οριοθέτησης του χρόνου του λόγου.

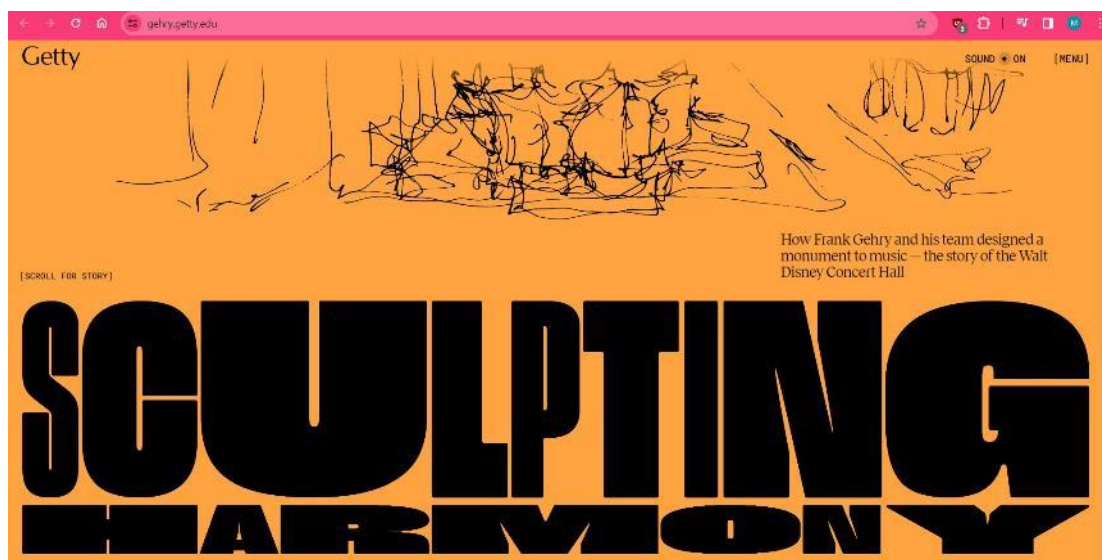
Ο πόρος δεν είναι ενσωματωμένος (non-embedded) στον κεντρικό ιστότοπο, αφού οι ανάγκες του είναι πολλές και δε θα ήταν εφικτό να υπήρχε αυτό το αποτέλεσμα αν ήταν ενσωματωμένος (embedded) στον κεντρικό ιστότοπο.

Η διεπαφή είναι διαμορφωμένη για να μπορεί ο χρήστης να περιηγηθεί στο περιεχόμενό της και μέσω της κύλισης αλλά και να τη χρησιμοποιήσει σαν μια δυναμική ιστοσελίδα και ο επισκέπτης μπορεί να πλοηγηθεί στις θεματικές ενότητες της έκθεσης μέσα από το μενού, το κουμπί του οποίου βρίσκεται σταθερά στο επάνω μέρος της οθόνης. Έτσι, ο χρήστης αν θέλει, μπορεί να παρακάμψει την κύλιση προς τα κάτω και να μεταβεί στο σημείο ενδιαφέροντος πιο γρήγορα. Έτσι, ο χρήστης έχει την αίσθηση των επιλογών.

Οι σχεδιαστές του πόρου με την προσθήκη μενού για την περιήγηση μέσα στον πόρο προέβλεψαν και την ανάγκη του ειδικού κοινού που μπορεί να αναζητά μέσω της έκθεσης μια συγκεκριμένη πληροφορία, μέσω το μενού μπορεί να επιλέξει τη θεματική ενότητα που πιθανώς να βρει την πληροφορία που αναζητά.

Η αυτόματη αναπαραγωγή των βίντεο και της μουσικής με κύλιση προς τα κάτω δημιουργεί την ατμόσφαιρα που η αφήγηση χρειάζεται για να αποδοθεί καλύτερα. Τα κουμπιά, το μενού και η οδηγία 'turn your sound on' είναι σε όλη τη διάρκεια στο επάνω μέρος της σελίδας διαθέσιμα ώστε ο επισκέπτης ακόμα και αν δεν τα προσέξει από την αρχή να μπορεί ανά πάσα στιγμή να τα δει και να τα χρησιμοποιήσει. Μια επιπλέον επιλογή είναι και αυτή σταθερά στο επάνω αριστερά μέρος της οθόνης, με το διακριτικό 'Accessible version' που ανοίγει μια στατική σελίδα στην οποία προσφέρεται όλο το περιεχόμενο απλοποιημένο και δίνει τη δυνατότητα σε χρήστες που έχουν πιο παλιές συσκευές Η/Υ, λειτουργικά συστήματα ή αργή σύνδεση στο διαδίκτυο να έχουν πρόσβαση στο ίδιο περιεχόμενο με τρόπο που να μπορεί πιο εύκολα να φορτώσει ο υπολογιστής τους.

Σε γενικές γραμμές το παράδειγμα δίνει πολλές επιλογές στον χρήστη με έναν τρόπο που δεν τον μπερδεύει και του επιτρέπει να απολαύσει το ευχάριστο περιβάλλον που έχουν δημιουργήσει οι σχεδιαστές της διεπαφής. Σε θέματα προσβασιμότητας υποστηρίζει την πρόσβαση σε αρκετές ομάδες κοινού μέσα από τις εναλλακτικές που δίνει (βλ. Υπότιτλοι, Accessible version, Ηχητική αφήγηση, Διακριτή γραμματοσειρά).

Εικόνα 10 Αρχική σελίδα της έκθεσης *Sculpting Harmony* στην οποία διακρίνεται η οδηγία 'scroll for story' στα αριστερά.

3.4.3 Closer to Johannes Vermeer (Rijksmuseum)

Το Rijksmuseum στο Άμστερνταμ ([Rijksmuseum](https://www.rijksmuseum.nl), n.d.), με αφορμή την περιοδική του έκθεση με τίτλο «*Closer to Johannes Vermeer*», έχει δημιουργήσει την ψηφιακή έκδοσή της και τη φιλοξενεί διαδικτυακά στον επίσημο ιστότοπο του Μουσείου. Η διαδικτυακή έκθεση *Closer to Johannes Vermeer*, απευθύνεται στο ευρύ κοινό και αποτελείται από βίντεο ψηφιακών αφηγήσεων που παρουσιάζουν τα έργα του καλλιτέχνη.

Το μέσο από το οποίο μεταδίδεται η αφήγηση είναι το βίντεο. Τα ψηφιακά μέσα που συνδυάζονται για την παραγωγή του είναι η εικόνα και η ηχογραφημένη αφήγηση, ως οικογένειες μέσων υπάρχει δηλαδή η εικόνα και η γλώσσα. Η εικόνα έχει κεντρικό ρόλο στο βίντεο, παρατηρείται η κίνηση και η μεγέθυνση της, κατά τη διάρκεια της ηχητικής αφήγησης σε σημεία του έργου που υπογραμμίζουν τα λεγόμενα του αφηγητή. Ωστόσο η χρήση του μέσου της εικόνας δε θα μπορούσε από μόνη της να πει την ιστορία, έτσι και εδώ οι δύο οικογένειες, γλώσσα-εικόνα αλληλοσυμπληρώνονται.

Η αφήγηση είναι χρονικά οριοθετημένη τόσο εξαιτίας της συγκεκριμένης διάρκειας που επιβάλλει ένα βίντεο αλλά επιπλέον, λόγω της αυτόματης διαδοχικής αναπαραγωγής των βίντεο, δημιουργεί την εντύπωση παρακολούθησης μιας ταινίας που δεν απαιτεί αλληλεπίδραση με τον χρήστη. Αυτό αυξάνει τον απαιτούμενο χρόνο του χρήστη αλλά μειώνει τον χρόνο του συστήματος. Η αναπαραγωγή των βίντεο και του περιεχομένου ολόκληρης της σελίδας απαιτεί μόνο στην αρχή λίγα δευτερόλεπτα

να φορτώσουν τα δεδομένα και μετά η αναπαραγωγή του κάθε βίντεο είναι σχεδόν άμεση.

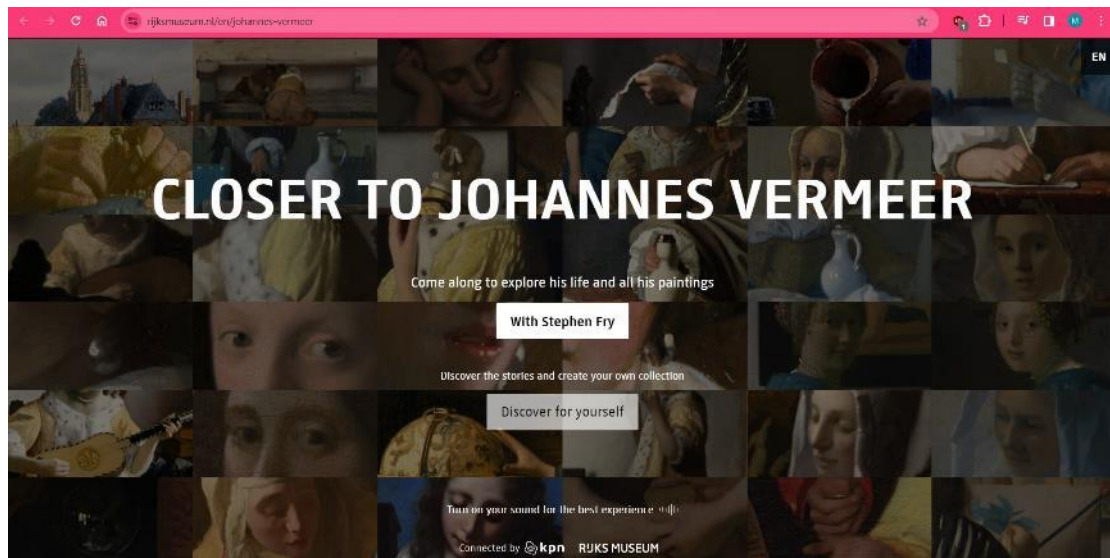
Ο αφηγητής, Stephen Fry, είναι ένας επώνυμος και έμπειρος ηθοποιός και το σενάριο είναι δομημένο και σχεδιασμένο για τον σκοπό που υπηρετεί. Αυτά τα δύο στοιχεία καθιστούν τη συγκεκριμένη αφήγηση ελκυστική.

Η γενικότερη τάση των μουσείων τέχνης να μην προσθέτουν πολλά παρακειμενικά στοιχεία και να προτιμούν η έμφαση να δίνεται στα έργα, μπορεί να δικαιολογήσει την επιλογή της λιτότητας μέσω για τις αφηγήσεις και την κυριαρχία της εικόνας, δηλαδή των έργων, στο χωρικό πεδίο της αφήγησης. Το χωρικό πεδίο είναι σε πλήρη οθόνη και κυριαρχούν ακόμα και στο φόντο τα έργα τέχνης της έκθεσης.

Ο διαδικτυακός πόρος που φιλοξενεί την έκθεση, δεν είναι ενσωματωμένος στην κεντρική σελίδα του Μουσείου, η διεπαφή στην οποία αναπτύσσεται το περιεχόμενο των αφηγήσεων είναι μια δισδιάστατη δυναμική σελίδα. Στην διαδικτυακή έκθεση δίνεται η δυνατότητα ξενάγησης ή αυτόνομης περιήγησης. Η αρχική οθόνη ανοίγει με μικρογραφίες σε τετράγωνα από κάθε πίνακα του Johannes Vermeer. Το φόντο είναι ένα κολλάζ από τα έργα της έκθεσης. Αυτό οπτικά δυσκολεύει μερικές κατηγορίες κοινού να διαβάσουν τα γράμματα που εμφανίζονται επάνω στο κολλάζ. Επίσης τα κουμπιά για επιστροφή στην προηγούμενη σελίδα δεν είναι τοποθετημένα σε διακριτή θέση, κάτι που δυσκολεύει την περιήγηση μέσα στον πόρο.

Η διαδικτυακή έκθεση οργανώνεται βάση δυο ταξινομήσεων, τη διαδικτυακή εμπειρία θεματικής ξενάγησης με την αφήγηση του Stephen Fry και την ελεύθερη περιήγηση. Οι δύο ταξινομήσεις έχουν κεφάλαια μέσα στα οποία τα έργα έχουν ενταχθεί με θεματικά κριτήρια. Στα κεφάλαια παρουσιάζονται τα σύντομα βίντεο ψηφιακών αφηγήσεων που έχουν δημιουργηθεί, και παρουσιάζουν τρία ή τέσσερα έργα με κοινά στοιχεία σύμφωνα με τη θεματική ενότητα. Ο αφηγητής μιλάει για το κάθε έργο με τη σειρά τοποθετώντας το, στο γενικότερο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο ένας εποχής του αλλά και στο πλαίσιο ένας ζωής και ένας εξέλιξης του καλλιτέχνη, παράλληλα με την αφήγηση ο χρήστης βλέπει το έργο, το οποίο είναι σε πλήρες μέγεθος στην οθόνη και καθώς αφηγείται η εικόνα μετακινείται ή και μεγεθύνεται στα σημεία που αφορούν αυτά που ακούγονται στην αφήγηση. Ο επισκέπτης, κατά την ελεύθερη περιήγηση μπορεί να κάνει κλικ σε οποιαδήποτε μικρογραφία και να δει τα έργα με όποια σειρά θέλει, μπορεί να τα δει με λεπτομέρεια, να φτιάξει συλλογές με αυτά που τον ενδιαφέρουν και να δει τα βίντεο που υπάρχουν για το καθένα με την αφήγηση του Stephen Fry. Στην διαδικτυακή εμπειρία θεματικής ξενάγησης αναπαράγονται αυτόματα τα βίντεο με ένας αφηγήσεις με τη σειρά των θεματικών ενοτήτων. Στην πρώτη ταξινόμηση δίνεται η δυνατότητα ένας διάδρασης στον επισκέπτη και ελεύθερης περιήγησης στον χώρο.

Εικόνα 11 Αρχική σελίδα της έκθεσης *Closer to Johannes Vermeer* στην οποία διακρίνονται οι δύο βασικοί τρόποι περιήγησης στον διαδικτυακό πόρο.

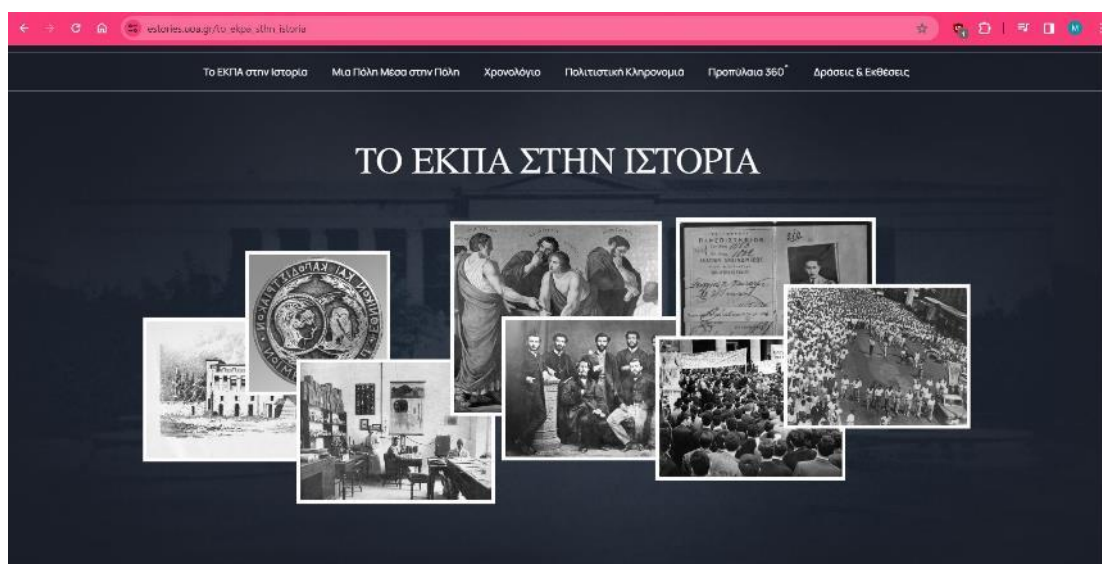
3.4.4 ΕΚΠΑ estories

Το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει δημιουργήσει την ψηφιακή πλατφόρμα *ΕΚΠΑ estories* ([ΕΚΠΑ estories](#), n. d.) που παρουσιάζει στο ευρύ κοινό μέσα από τον συνδυασμό ψηφιακών μέσων την ιστορία του Πανεπιστημίου. Στην πλατφόρμα είναι διαθέσιμες πάνω από 1.200 φωτογραφίες και αρχειακά τεκμήρια, τα οποία διατίθενται ψηφιοποιημένα στο κοινό.

Η ψηφιακή πλατφόρμα είναι χωρισμένη σε πέντε ενότητες: Η πρώτη ενότητα έχει τίτλο, Το ΕΚΠΑ στην Ιστορία, στην οποία παρουσιάζεται φωτογραφικό υλικό το οποίο με ένα κλικ εμφανίζει τις ιστορίες σε κείμενο και ακουστική μορφή μαζί με φωτογραφικό και αρχειακό υλικό. Η δεύτερη ενότητα έχει τίτλο, Μια Πόλη Μέσα στην Πόλη, εδώ υπάρχουν χάρτες της Αθήνας στους οποίους έχουν προστεθεί ως σημεία ενδιαφέροντος κτίρια που στέγασαν σχολές, εργαστήρια, βιβλιοθήκες και άλλες υπηρεσίες του. Η τρίτη ενότητα έχει τίτλο, Χρονολόγιο, πρόκειται για ένα διαδραστικό χρονολόγιο τριών διαστάσεων στο οποίο παρουσιάζονται οι ιστορικές στιγμές του Πανεπιστημίου από την ίδρυσή του έως σήμερα. Στην τέταρτη ενότητα, με τίτλο, Πολιτιστική Κληρονομιά, παρουσιάζονται τα πανεπιστημιακά μουσεία και οι συλλογές τους, επιπλέον στην ενότητα συμπεριλαμβάνεται ένα σύντομο βίντεο στο οποίο διάφοροι φοιτητές μιλούν για τη σχέση τους με το ΕΚΠΑ. Στην πέμπτη ενότητα, Προπύλαια 360°, παρουσιάζεται μέσω εικονικής περιήγησης 360° το κεντρικό κτίριο του Πανεπιστημίου.

Η διαμεσότητα των ιστοριών περιλαμβάνει εικόνα, κείμενο, ήχο, τρισδιάστατο χρονολόγιο και εικονική περιήγηση. Τα μέσα αυτά δεν είναι συνδυασμένα στην ίδια αφήγηση αλλά αποτελούν διαφορετικές ενότητες μέσα στην πλατφόρμα. Έτσι ο χρήστης, στην πραγματικότητα διαλέγει το μέσο με το οποίο επιθυμεί να πλοηγηθεί. Αυτό δίνει την αίσθηση επιλογών και ελευθερίας μέσα στον διαδικτυακό πόρο, ωστόσο δε μοιάζει με λογική συνδυασμού ψηφιακών μέσων για την παραγωγή ψηφιακών

αφηγήσεων. Η ιστορία μεταδίδεται μέσω κειμένου ή, σε μια μόνο από τις ενότητες και μέσω ήχου. Η εικόνα ή το αρχειακό τεκμήριο που συνοδεύει το λεκτικό μέσο σε όλο τον πόρο έχει ρόλο εικονογράφησης, λειτουργώντας υποστηρικτικά στα λεγόμενα του κειμένου. Στο χωρικό πεδίο της αφήγησης στην ενότητα, *ΕΚΠΑ στην Ιστορία* κυριαρχεί το κείμενο και δευτερευόντως η εικόνα. Παρότι υπάρχει και η δυνατότητα ηχητικής απόδοσης του κειμένου, δεν υπάρχουν άλλες επιλογές για την αλληλεπίδραση του επισκέπτη που ακούει την αφήγηση, άρα η προσοχή στρέφεται ξανά στο χωρικό πεδίο που είναι το κείμενο. Οι αφηγητές στα ακουστικά αποσπάσματα είναι φοιτητές του πανεπιστημίου και το ακουστικό απόσπασμα είναι το ίδιο με το κείμενο. Επομένως δεν έχει κάποια πρόσθετη λειτουργία, υπάρχει προφανώς για ομάδες κοινού που δυσκολεύονται να διαβάσουν ή να δουν. Από άποψη αφηγηματικής δομής δε φαίνεται να χρησιμοποιείται κάποια αφηγηματική δομή, το κείμενο είναι περιγραφικό και ενημερωτικό και σε πολλές περιπτώσεις (βλ. Χρονολόγιο) είναι μόνο κάποιες λέξεις. Έτσι δε δίνει την αίσθηση στον χρήστη ότι συμμετέχει σε μια αφηγηματική εμπειρία αλλά περισσότερο μια διδακτική προσέγγιση μετάδοσης της ιστορίας του πανεπιστημίου.

Εικόνα 12 Αρχική σελίδα της ψηφιακής πλατφόρμας ΕΚΠΑ estories. Επάνω διακρίνεται το μενού στο οποίο υπάρχουν οι ενότητες της πλατφόρμας.

Συνολικά, το παράδειγμα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ένα πανεπιστήμιο που διαθέτει και τα περισσότερα πανεπιστημιακά μουσεία στην Ελλάδα καθώς και συλλογή ακαδημαϊκής κληρονομιάς, αποτελεί μια από τις σπάνιες προσπάθειες αναλυτικής διαδικτυακής παρουσίας ακαδημαϊκής κληρονομιάς στην Ελλάδα που επιχείρησε την αφήγηση ιστοριών. Παράλληλα η ψηφιακή πλατφόρμα από άποψη τεχνολογικής υποδομής είναι πολύ κοντά σε αντίστοιχες πλατφόρμες από μεγάλα μουσεία του εξωτερικού. Εν κατακλείδι ο χώρος αυτός προσφέρεται και μπορεί να εμπλουτίζεται διαρκώς με το πλούσιο αρχειακό και μουσειακό υλικό των ακαδημαϊκών συλλογών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

3.5 Συμπεράσματα

Το κεφάλαιο εστιάζει στη χρήση της ψηφιακής αφήγησης από τα μουσεία, στα χαρακτηριστικά τους και στην αξιοποίησή τους σε διαδικτυακούς πόρους. Μέσα από τη μελέτη παραδειγμάτων των τύπων των πόρων γίνεται εμφανής ο ρόλος και η στόχευση που θέτει το μουσείο στη χρήση του κάθε τύπου και πρακτικές που ακολουθούν τα μουσεία που τους παράγουν. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις ψηφιακές αφηγήσεις και σε συγκεκριμένα παραδείγματα, ενώ διερευνήθηκαν και τα χαρακτηριστικά τους. Ανάμεσα στα παραδείγματα των ειδών διαδικτυακών πόρων επιλέχθηκαν σκόπιμα να μελετηθούν ορισμένα παραδείγματα πανεπιστημιακών μουσείων προκειμένου να εντοπιστούν τα χαρακτηριστικά των διαδικτυακών τους πρακτικών ως ειδική κατηγορία μουσείων.

Στην αρχή του κεφαλαίου, παρουσιάστηκε πως οι ψηφιακές αφηγήσεις μπορούν να αξιοποιούνται από τα μουσεία και ποια είναι τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα σε σχέση με τις παραδοσιακές αφηγήσεις. Αυτό που αναδύεται είναι η θετική επιρροή που έχουν οι ψηφιακές αφηγήσεις στην επικοινωνία μέσω του διαδικτύου. Όπως φάνηκε, έχουν σημαντικό ρόλο στην εκπαιδευτική ψυχαγωγία (edutainment), που δύναται να προσφέρει ένα μουσείο στο κοινό του. Παράλληλα με τις κατάλληλες τεχνικές οι ψηφιακές αφηγήσεις εμπλέκουν συναισθηματικά τον επισκέπτη με την ιστορία. Σημαντική μπορεί να είναι η συμβολή της ψηφιακής αφήγησης στον συνδυασμό αντικειμένων που δεν εκτίθενται μαζί. Έτσι, οι ψηφιακές αφηγήσεις μπορούν να καταφέρουν τη δημιουργία μοναδικών εμπειριών, αξιοποιώντας τα αντικείμενα που δεν εκτίθενται μαζί. Επίσης, οι ψηφιακές αφηγήσεις μπορούν να αποτελέσουν αξιοποιήσιμο υλικό για επόμενο πρότζεκτ του μουσείου και να διευκολύνουν τη δημιουργία περιεχομένου.

Συνολικά διαφάνηκε ότι οι ψηφιακές αφηγήσεις βελτιώνουν την εμπειρία του επισκέπτη. Ιδιαίτερα στο διαδικτυακό περιβάλλον, που λείπει η σύνδεσή του με τον φυσικό χώρο και μπορεί να αποχωρήσει πολύ πιο εύκολα. Οι ψηφιακές αφηγήσεις αυξάνουν τη συναισθηματική εμπλοκή του με τις ιστορίες και τα αντικείμενα, κάτι που οδηγεί στην δημιουργία συνδέσμων και με το μουσείο. Όμως, δε μπορεί να μην σημειωθεί και η χρησιμότητά τους ως εργαλείο στα χέρια του επιμελητή, ο οποίος μέσα από την ψηφιακή αφήγηση μπορεί να διευκολυνθεί στην μετάδοση των νοημάτων και ιδεών, εξαιτίας της χρήσης του πολυμεσικού υλικού και να συνδέσει αντικείμενα που δε μπορεί με άλλους τρόπους να παρουσιάσει μαζί.

Σε σχέση με τη μελέτη των χαρακτηριστικών που πραγματοποιήθηκε στο κεφάλαιο συζητήθηκαν τρία βασικά χαρακτηριστικά των ψηφιακών αφηγήσεων, η χρονικότητα, η χωρικότητα και η διαμεσότητα. Όπως φάνηκε τα τρία χαρακτηριστικά αλληλοεπηρεάζονται και οι σωστές ισορροπίες μεταξύ τους είναι αυτό που θα προσφέρει ένα βέλτιστο αποτέλεσμα. Έτσι η χρονική διάρκεια της ψηφιακής αφήγησης έχει να κάνει και με τον χώρο εκτός από τον χρόνο, δηλαδή με τη γραμμικότητα της σελίδας, την ύπαρξη κειμένου, την έκταση του κειμένου, την ύπαρξη βίντεο που είναι

κάτι που οριοθετεί αυστηρά τη διάρκεια κ.ο.κ. Ένα άλλο χαρακτηριστικό που αφορά τη χωρικότητα και τη χρονικότητα της αφήγησης έχει να κάνει με την κύλιση. Όπως φάνηκε εξαρτάται από τα μέσα και όχι από την ίδια την κύλιση, δηλαδή η κύλιση κειμένου είναι προτιμότερη για διαφορετική ομάδα κοινού από ότι η κύλιση βίντεο. Το κανάλι που μεταδίδεται η ψηφιακή αφήγηση και τα ψηφιακά μέσα, που συνδυάζονται για να παραχθεί, επηρεάζουν την ελκυστικότητα του αποτελέσματος καθώς και την καθήλωση του χρήστη μέσα στον πόρο. Οι οικογένειες μέσων, που συνδυάζονται, είναι τρεις και αλληλοσυμπληρώνονται, η λεκτική, η οπτική και η ακουστική. Η κάθε μια από αυτές έχει ιδιότητες που λείπουν από την άλλη και έτσι ο τρόπος που θα συνδυαστούν θα συντελέσει στην αρτιότητα του αποτελέσματος. Όμως, η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι πάντα κάποιο μέσο υπερισχύει στο τελικό αποτέλεσμα. Αυτό είναι απολύτως λογικό, αφού αν υπήρχε απόλυτη ισορροπία μεταξύ οπτικού, λεκτικού και ακουστικού, το αποτέλεσμα αντί για καθηλωτικό θα ήταν χαοτικό. Μια άλλη σημαντική παράμετρος είναι η διάδραση του χρήστη μέσα στην ψηφιακή αφήγηση. Η δυνατότητα των επιλογών βοηθά τον χρήστη να έχει μια αίσθηση ελευθερίας και προσωπικής πορείας μέσα στην αφήγηση. Η υποχρεωτική μετάβαση από το ένα σημείο στο άλλο για να φτάσει στο τέλος, όπως και ο τρόπος που θα σχεδιαστεί η διεπαφή που θα παρουσιάζει την αφήγηση έχει σημαντική επιρροή στο αν επιτρέπει τη διάδραση ή στο αν επιβάλλει μια συγκεκριμένη πορεία καθώς επίσης και στην χρηστικότητα του παραγόμενου πόρου εν γένει.

Στο κεφάλαιο εξετάστηκαν επίσης τρία είδη διαδικτυακών πόρων, που παράγουν τα μουσεία, οι διαδικτυακές συλλογές, οι διαδικτυακές εκθέσεις και το εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Αρχικά οι διαδικτυακές συλλογές αφορούν στην διαδικτυακή διάθεση των ψηφιοποιημένων συλλογών ενός μουσείου. Όπως έγινε εμφανές, η ψηφιοποίηση των συλλογών αποτελεί θεμέλιο λίθο για την ανάδειξη και αξιοποίησή τους, στους παραγόμενους διαδικτυακούς πόρους. Τα μουσεία που δε διαθέτουν ψηφιοποιημένες συλλογές δε γίνεται να έχουν ούτε διαδικτυακές συλλογές στους ιστοτόπους τους αλλά ούτε να προσφέρουν και άλλους διαδικτυακούς πόρους. Αναφορικά με τις ψηφιακές αφηγήσεις, η ψηφιοποίηση είναι πολύ σημαντική ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να αξιοποιούνται τα αντικείμενα στις αφηγήσεις. Ωστόσο, η ψηφιοποίηση δε σημαίνει αυτόματα ότι αξιοποιείται για την παραγωγή επιπλέον πόρων αφού συχνά πολλά μουσεία σταματούν εκεί. Όπως φάνηκε μέσα από τη μελέτη και αντιπαραβολή παραδειγμάτων διαδικτυακών εκθέσεων και ψηφιακών αφηγήσεων, η απλή αναπαραγωγή του φυσικού χώρου της έκθεσης με την πανοραμική αποτύπωση 360° των χώρων των μουσείων δε μπορεί να αντικαταστήσει τη φυσική επίσκεψη, ούτε να προσφέρει μια θετική διαδικτυακή εμπειρία στον επισκέπτη. Ωστόσο, τελικά αποδεικνύεται ότι ο συνδυασμός της πανοραμικής αποτύπωσης 360° της έκθεσης του μουσείου με την ψηφιακή αφήγηση αποκτά μια εκπαιδευτική διάσταση και γίνεται περισσότερο ενδιαφέρουσα για τον επισκέπτη. Σε ότι έχει να κάνει με το εκπαιδευτικό περιεχόμενο, που τα μουσεία παρέχουν σε διαδικτυακούς πόρους, έγινε εμφανές ότι η εκπαιδευτική ψυχαγωγία, στις περιπτώσεις που μελετήθηκαν, δεν εφαρμόζεται. Τα περισσότερα παραδείγματα χρησιμοποιούσαν ψηφιακά μέσα και εργαλεία για την παραγωγή του εκπαιδευτικού υλικού αλλά είχαν περισσότερο διδακτικό χαρακτήρα.

Σε ορισμένες περιπτώσεις εντοπίστηκαν συγκεκριμένες προσπάθειες όπως στο Ashmolean και το Tenement Museum, όπου υπήρχαν διαθέσιμα διαδραστικά βίντεο, παιχνίδια και παζλ. Η χρήση ψηφιακής αφήγησης όπως περιγράφεται στη βιβλιογραφία δε φαίνεται να είναι μια πρακτική που ακολουθούν εκτεταμένα τα μουσεία σε διαδικτυακούς πόρους.

Στη συνέχεια, εξετάστηκαν πέντε παραδείγματα στα οποία εφαρμόζεται η ψηφιακή αφήγηση. Στην πρώτη περίπτωση εξετάστηκε η διαδικτυακή εμπειρία του «Διλήμματος του Εμπούτιου», όπου έγινε φανερή η χρησιμότητα της εικονικής πραγματικότητας στις ψηφιακές αφηγήσεις. Η δυνατότητα διάδρασης και η αίσθηση περιήγησης μέσα σε ένα εικονικό περιβάλλον μαζί με τις τεχνικές συνδυασμού ψηφιακών μέσων και αφηγηματικού σεναρίου έχει θετικά αποτελέσματα στην εμπειρία του επισκέπτη και στην προσέγγιση απομακρυσμένου κοινού.

Στο δεύτερο παράδειγμα εξετάστηκε η τεχνική Scrollytelling με δύο διαφορετικές εφαρμογές. Στην πρώτη εφαρμογή αυτής της τεχνικής, στη διαμεσότητά της αφήγησης, από το Prado Museum, η οποία αποτελείται από κείμενο και εικόνα, διαφαίνεται από τη χωρική επέκταση της σελίδας να υπερισχύει η εικόνα έναντι του λεκτικού στοιχείου. Η αρχική διαπίστωση ωστόσο, ότι τα μέσα αλληλοσυμπληρώνονται ισχύει και σε αυτή την περίπτωση, καθώς μόνο οπτικά και χωρικά υπερισχύει η εικόνα. Ως προς το χρόνο, ο χρήστης έχει σε ένα βαθμό την ελευθερία να οριοθετήσει ο ίδιος το χρόνο του λόγου. Η δεύτερη εφαρμογή της τεχνικής Scrollytelling που εξετάστηκε, πρόκειται για μια διαδικτυακή έκθεση του Getty Center με χρήση πληθώρας ψηφιακών μέσων. Η χρήση πολλών μέσων συνδέεται και συμβολικά με το θέμα της έκθεσης, ενώ ο τρόπος που έχουν συνδυαστεί συντελεί στο να διαμορφωθεί τελικά μια εμπειρία με ευρεία προσβασιμότητα σε διάφορες ομάδες επισκεπτών, και δυνατότητα επιλογής περιήγησης με τον τρόπο που επιθυμεί ο κάθε χρήστης, παρότι υπάρχει πάντα η δυνατότητα της γραμμικής διάταξης, όπως επιβάλλει η τεχνική Scrollytelling. Όλα τα ψηφιακά μέσα που χρησιμοποιούνται έχουν ρόλο υλικού αντικειμένου στον διαδικτυακό πόρο και είναι ενσωματωμένα στο πλήρες μέγεθος της οθόνης διευρύνοντας έτσι το χωρικό πεδίο. Επιπλέον, στο συγκεκριμένο παράδειγμα εντοπίζεται η προφορική αφήγηση προσωπικών εμπειριών γεγονός που εμπλέκει συναισθηματικά τον επισκέπτη στην ιστορία.

Στο τέταρτο παράδειγμα ψηφιακής αφήγησης που εξετάστηκε ο τύπος διαδικτυακού πόρου ήταν και πάλι διαδικτυακή έκθεση όμως σε αυτό εντοπίζονται ορισμένες ομοιότητες με το παράδειγμα του Prado, ως προς τη διαμεσότητα. Το οπτικό και το λεκτικό μέσο συνδυάζονται με το οπτικό, δηλαδή την εικόνα να υπερισχύει του λεκτικού χωρικά, καθώς η αφήγηση είναι μόνο ακουστική. Ο αφηγητής εδώ είναι ηθοποιός και διαβάζει την αφήγηση μέσα από ένα δομημένο σενάριο, η ιστορία γίνεται αρκετά ενδιαφέρουσα. Σίγουρα όμως δεν είναι τόσο συναισθηματικά δεσμευτική όπως η προηγούμενη περίπτωση που ο αφηγητής μιλάει για προσωπική του εμπειρία. Αυτό που διακρίνει το συγκεκριμένο παράδειγμα από όλα τα υπόλοιπα είναι η αυστηρή

οριοθέτηση του χρόνου του λόγου. Ο χρήστης ‘βυθίζεται’ στην εμπειρία αλλά μειώνεται η διάδραση.

Το τελευταίο παράδειγμα που εξετάστηκε, επιδιώχθηκε να προέρχεται από ένα ελληνικό πανεπιστημιακό μουσείο και είναι το μοναδικό παράδειγμα στο οποίο εντοπίζονται στοιχεία ψηφιακής αφήγησης. Όπως αναδείχθηκε, η ψηφιοποίηση είναι ακρογωνιαίος λίθος για τη δημιουργία ψηφιακού περιεχομένου και συνεπώς, ψηφιακών αφηγήσεων. Πολλά από τα πανεπιστημιακά μουσεία του εξωτερικού έχουν ψηφιοποιήσει τις συλλογές τους και έτσι βρίσκονται σε θέση να σχεδιάσουν και να προσφέρουν στο κοινό τους ψηφιακό περιεχόμενο μέσω διαδικτυακών πόρων, όπως είναι οι εκθέσεις και το εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Γενικότερα, στα ελληνικά πανεπιστημιακά μουσεία τώρα ξεκινούν προσπάθειες ψηφιοποίησης.

Το ΕΚΠΑ με την ψηφιακή πλατφόρμα *EKPA stories* εντάσσεται μέσα στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας. Ο τίτλος, προϊδεάζει για εκτεταμένη χρήση ψηφιακής αφήγησης. Το αποτέλεσμα αποτελείται από το συνδυασμό οπτικών και λεκτικών μέσων και κυρίως εικόνων και τεκμηρίων που συνοδεύουν το κείμενο. Φανερά έχει γίνει προσπάθεια να ενταχθούν και άλλα μέσα όπως το τρισδιάστατο χρονολόγιο και η εικονική περιήγηση αλλά ο τρόπος που αυτά έχουν συνδυαστεί, δείχνει ότι η προσπάθεια αυτή περισσότερο χαρτογραφεί το πανεπιστήμιο, τα κτίριά του και τα μουσεία του. Σε κάθε περίπτωση αποτελεί εξαιρετικά ελπιδοφόρο βήμα εξέλιξης και όπως αναφέρθηκε πιο πάνω η δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων ωφελεί τα ίδια τα μουσεία, καθώς αποτελούν αξιοποιήσιμο υλικό για μελλοντικά πρότζεκτ.

4. Μεθοδολογία για τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία που προτείνεται για πανεπιστημιακά μουσεία με θεματικές συλλογές με βάση τις πρακτικές και τη θεωρία που συγκεντρώθηκε από τα δύο προηγούμενα κεφάλαια. Αρχικά παρουσιάζεται ο τρόπος καθορισμού του εννοιολογικού πλαισίου των αφηγήσεων για τα πανεπιστημιακά μουσεία. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα κριτήρια επιλογής των μουσειακών αντικειμένων, για τα οποία θα δημιουργηθούν οι αφηγήσεις, καθώς και η διαδικασία μετατροπής του συγκεκριμένου περιεχομένου σε αφηγήσεις. Ακολούθως, περιγράφεται το είδος διαδικτυακού πόρου που προτείνεται για τις ψηφιακές αφηγήσεις και οι αρχές επιλογής των ψηφιακών μέσων για την ανάπτυξη των αφηγήσεων. Παράλληλα, οι επιλογές τεκμηριώνονται ως προς την προσδοκώμενη εμπειρία του χρήστη, τη διασφάλιση προσβασιμότητας, διαδραστικότητας και συμμετοχής από διάφορα κοινά.

Η υπάρχουσα έρευνα έχει δώσει μέχρι σήμερα ιδιαίτερη βαρύτητα στο σχεδιασμό ψηφιακών αφηγήσεων που παρουσιάζονται μέσω εφαρμογών για κινητές έξυπνες συσκευές που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν σε φυσική επίσκεψη στο μουσείο. Η βιβλιογραφία αυτή, παρέχει πολλές χρήσιμες πληροφορίες για τη συγγραφή των σεναρίων και τα διαθέσιμα ψηφιακά μέσα και μεθοδολογίες αφήγησης. Ωστόσο δε μπορούν να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό διαδικτυακών εμπειριών ψηφιακής αφήγησης με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων. Οι διαφοροποιημένες ανάγκες και απαιτήσεις του διαδικτυακού κοινού είναι ο λόγος που δε μπορούν να εφαρμοστούν αυτές οι μεθοδολογίες. Έτσι, η παρούσα επιχειρεί να παρουσιάσει τα προτεινόμενα βήματα που πρέπει να ακολουθούνται για τον τρόπο καθορισμού του πλαισίου, τα κριτήρια για την επιλογή και οργάνωση του περιεχομένου και την επιλογή του είδους πόρου και ψηφιακών μέσων που θα συνδυαστούν για να παραχθούν ψηφιακές αφηγήσεις με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων για πανεπιστημιακά μουσεία, που επιθυμούν να προσφέρουν στο διαδικτυακό κοινό τους μια ολιστική εικόνα για τις συλλογές τους.

4.1 Εννοιολογικό πλαίσιο

Στην παρούσα μεθοδολογία, ο τρόπος επιλογής του εννοιολογικού πλαισίου είναι μια από τις πρωτοτυπίες, που προτείνονται για ακαδημαϊκές θεματικές συλλογές. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο τα πανεπιστημιακά μουσεία για να δημιουργήσουν μια ενιαία ταυτότητα εμπορικού σήματος (brand name), που να ευθυγραμμίζεται ή να ενισχύει αυτή του μητρικού ιδρύματος, μπορούν να χρησιμοποιήσουν την αφήγηση ιστοριών. Για την προσπέλαση των δυσκολιών της ξεχωριστής επιμελητικής προσέγγισης των ακαδημαϊκών συλλογών προτείνεται η εξής μεθοδολογία καθορισμού ενός κοινού εννοιολογικού πλαισίου.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ένα πανεπιστημιακό μουσείο έχει να αναλογιστεί δύο βασικά ζητήματα για να αναπτύξει τον εννοιολογικό σκελετό στον οποίο θα βασιστούν οι αφηγήσεις:

- Ποιο είναι το αφήγημα που επιθυμεί να καλλιεργήσει ή καλλιεργεί ήδη το μητρικό ίδρυμα;

- Που εντοπίζεται στις συλλογές του;

Πρώτα θα γίνει η καταγραφή των εννοιών που διατρέχουν τις μουσειακές συλλογές που υπάρχουν στο ίδρυμα και θα εντοπιστούν οι κοινές ή συγγενικές έννοιες. Στη συνέχεια θα καταγραφούν αυτές οι κοινές ή συγγενείς έννοιες και θα διασταυρωθούν με τις θεματικές τους προεκτάσεις. Το στοιχείο της ένταξης προεκτάσεων των θεμάτων που άπτονται τα μουσεία στη δημιουργία αφηγήσεων υιοθετείται από την έρευνα των Dal Falco & Vassos (2017). Αφού διαμορφωθούν αυτές οι δύο λίστες, α) κοινών συνδέσεων και β) των θεματικών τους προεκτάσεων, θα αξιολογηθούν αντικείμενα από την κάθε ακαδημαϊκή συλλογή που ανταποκρίνονται καλύτερα σε αυτή τη διαδικασία. Ο τρόπος αυτής της άτυπης «αξιολόγησης» είναι απλός: όσο πιο προφανής είναι η σύνδεση μεταξύ αντικειμένων και προεκτάσεων, τόσο το καλύτερο. Τα αντικείμενα που θα επιλεγούν, θα ερμηνευτούν σύμφωνα με αυτή τη συσχέτιση. Αφού καταγραφούν αυτές οι έννοιες θα καταγραφεί με εύληπτο και κατανοητό τρόπο, ο κοινός τους παρονομαστής. Η διαθεματική αυτή προσέγγιση τελικά θα δημιουργήσει ένα αφήγημα, αυτό θα είναι το νέο εννοιολογικό πλαίσιο. Το πλαίσιο θα αποτελέσει κεντρικό άξονα για τις αφηγήσεις.

4.2 Οργάνωση και δημιουργία περιεχομένου

4.2.1 Διαδικασία επιλογής μουσειακών αντικειμένων και άλλου περιεχομένου

Ήδη από το στάδιο καθορισμού του πλαισίου αναδεικνύεται η άμεση εμπλοκή των αντικειμένων στη διαδικασία. Ωστόσο, επειδή μέσα στις συλλογές, εξαιτίας του πλήθους των μουσειακών αντικειμένων, συνήθως υπάρχουν περισσότερα αντικείμενα που έχουν ίδιες προεκτάσεις. Εδώ, θα σημειωθούν μερικά επιπλέον κριτήρια, που είναι σημαντικό να πληρούν τα αντικείμενα που ανήκουν στην ίδια συλλογή για να επιλεγούν και να αξιοποιηθούν στις αφηγήσεις.

Τα κριτήρια για την οργάνωση του περιεχομένου που θα αξιοποιηθεί στις αφηγήσεις είναι τα εξής:

- Η ύπαρξη εμπεριστατωμένης **τεκμηρίωσης** χρειάζεται για τον εντοπισμό των συνδέσεων και διευκολύνει τη διαδικασία της ανάλυσης, όπου χρειάζεται για να εντοπιστούν στοιχεία σύνδεσης με το πλαίσιο. Πολύ συχνά τα μουσεία διαθέτουν συλλογές τις οποίες δεν έχουν τεκμηριώσει επαρκώς ή δεν έχουν καν καταγράψει. Για να πραγματοποιηθεί ένα έργο στο οποίο χρειάζεται να εντοπιστούν νοηματικές συνάψεις με διάφορα θέματα και αντικείμενα, προϋπόθεση είναι οι συλλογές του μουσείου να έχουν τεκμηριωθεί επαρκώς σε επίπεδα ιστορικής έρευνας. Επιπλέον, χρήσιμες πληροφορίες μπορεί να δώσει η ξεχωριστή ιστορία του κάθε αντικειμένου (ποιος το δώρισε, σε ποιόν ανήκε πριν, γεγονότα και καταστάσεις που συνδέονται με το συγκεκριμένο αντικείμενο). Γενικότερα, όση περισσότερη καταγεγραμμένη πληροφορία υπάρχει για το κάθε αντικείμενο, διευκολύνεται η διαδικασία εντοπισμού αξιοποιήσιμων στοιχείων για τον εντοπισμό κοινών συνδέσεων με άλλα αντικείμενα ή με το εννοιολογικό πλαίσιο.
- Η ύπαρξη **κοινών συνδέσεων**, αυτό δε μπορεί να είναι δεδομένο για όλα τα αντικείμενα των συλλογών. Οι κοινές συνδέσεις μπορεί να εντοπιστούν είτε

μεταξύ αντικειμένων, είτε μεταξύ αντικειμένων και εννοιολογικού πλαισίου. Αφού μελετηθεί η τεκμηρίωση των αντικειμένων, ο εντοπισμός στοιχείων όπως κάποια αντικείμενα ανήκουν στην ίδια εποχή, προέρχονται από τον ίδιο τόπο, σχετίζονται με διαφορετικές φάσεις μιας διαδικασίας (π.χ. τυπογραφικό μηχάνημα και έντυπο) ή έχουν κάποια γεωγραφική σχέση. Ακόμα και συνδέσεις όπως για παράδειγμα, ένα αντικείμενο που μπορεί να βρέθηκε ή να προήλθε από μια τοποθεσία που σχετίζεται με το θέμα του εννοιολογικού πλαισίου μπορούν να ληφθούν υπόψιν για τις αφηγήσεις.

- Η **ερμηνεία** και οι **ερμηνείες** του αντικειμένου στις οποίες αποτυπώνεται η σχέση του με το εννοιολογικό πλαίσιο. Οι αφηγήσεις των μουσείων, βασίζονται στις ερμηνείες του μουσειακού αντικειμένου. Στο πλαίσιο της πολυσημίας των αντικειμένων, καλό είναι να επιλέγεται η ερμηνεία του αντικειμένου, η οποία μπορεί να συνδεθεί και με άλλα αντικείμενα για να διαμορφωθεί μια ιστορία. Οι ερμηνείες που επιδέχονται, σχετίζονται και με διάφορα επιμέρους θέματα και νοήματα. Οι κοινές συνδέσεις που δεν είναι πολύ προφανείς είναι πιθανό να κρύβονται σε αυτού του είδους τις προεκτάσεις και να γίνονται εμφανείς με την ανάλυση. Για παράδειγμα, στην τεκμηρίωση ενός σχολικού βιβλίου θα γίνεται λόγος για το περιεχόμενό του, τη βαθμίδα εκπαίδευσης, τους συγγραφείς, όμως ένα σχολικό βιβλίο αποτελεί και προϊόν της τυπογραφίας ή μπορεί να σχετίζεται με την ασκούμενη πολιτική του κράτους σε κάποιες χρονικές περιόδους.
- Ο σημαντικός παράγοντας της **ψηφιοποίησης**. Για την παραγωγή τέτοιων έργων η ψηφιοποίηση είναι μια βασική προϋπόθεση. Αν απαιτείται πρώτα να ψηφιοποιηθούν τα αντίστοιχα αντικείμενα για να αξιοποιηθούν σε αφηγήσεις, αυτό δεν είναι ούτε οικονομικά βιώσιμο για το μουσείο ενώ, επιπλέον, θα αποτελέσει παράγοντα καθυστέρησης του έργου. Επειδή στην βιβλιογραφική έρευνα παρατηρήθηκε η έλλειψη ψηφιοποίησης, ιδιαίτερα στα ελληνικά πανεπιστημιακά μουσεία, για να είναι ρεαλιστική η παρούσα μεθοδολογία συνίσταται να γίνεται σε αυτό το στάδιο του έργου και να επιδιώκεται η ψηφιοποίηση του μεγαλύτερου δυνατού μέρους των συλλογών ακόμα και αν δεν αξιοποιηθούν στο σχεδιαζόμενο έργο.
- Τέλος, μπορούν να εντοπιστούν και πρόσθετα **τεκμήρια από άλλους φορείς**, που διαθέτουν αποθετήρια ελεύθερης πρόσβασης με ψηφιοποιημένο υλικό. Η αφήγηση έτσι θα είναι πιο εμπλουτισμένη και περισσότερο ενδιαφέρουσα. Αυτού του είδους τα τεκμήρια μπορούν εύκολα να ανακτηθούν από το μουσείο μέσω ελεύθερα προσβάσιμων πηγών και ανοικτών ψηφιακών αποθετηρίων και να αναφέρεται η πηγή τους με ένα διακριτικό σήμα στην αφήγηση ή ακόμα και να παραπέμπει τον χρήστη σε αυτή για περισσότερες πληροφορίες.

4.2.2 Δημιουργία αφηγήσεων

Αφού συγκεντρωθεί όλο το υλικό, ακολουθεί η δημιουργία του περιεχομένου. Το περιεχόμενο είναι οι αφηγήσεις που θα γραφτούν αξιοποιώντας όλα τα παραπάνω. Τα αντικείμενα που αντιστοιχίστηκαν και εντοπίστηκαν οι συνδέσεις τους μαζί με τα τεκμήρια που πιθανόν να βρέθηκαν σε άλλους φορείς θα αποτελέσουν ομάδες, για τις οποίες θα γραφτούν οι αφηγήσεις. Σημαντικό είναι να υπάρχουν διαμορφωμένα κείμενα στα οποία θα έχουν ερμηνευτεί οι έννοιες και η θεματολογία του κάθε

αντικείμενου που θα αναφέρεται στο εννοιολογικό πλαίσιο. Ομοίως και για τα τεκμήρια που θα επιλεγούν από άλλους φορείς είναι σημαντικό να υπάρχουν αυτά τα κείμενα. Στη συνέχεια με βάση όλα αυτά θα επιλεγθεί το συγκεκριμένο θέμα της αφήγησης, το οποίο φυσικά θα προκύπτει από το εννοιολογικό πλαίσιο.

Στη συνέχεια, ακολουθεί η δημιουργία ενός σκελετού της πλοκής. Εδώ θα μπορούσε να εφαρμοστεί κάποια από τις αφηγηματικές θεωρίες που παρουσιάστηκαν στο 2ο Κεφάλαιο (Propp 1968; Todorov & Weinstein 1969; Cambell 1949). Η παρούσα μεθοδολογία προτείνει την εφαρμογή όποιας από τις τρεις αφηγηματικές θεωρίες ταιριάζει καλύτερα στο εννοιολογικό πλαίσιο που τίθεται και στις ανάγκες της κάθε ιστορίας.

Για παράδειγμα, για τη δημιουργία αφηγήσεων που οι επισκέπτες θα συνδεθούν και θα ταυτιστούν, προτείνεται η θεωρία του Vladimir Propp που έχει να κάνει με τη δημιουργία αναγνωρίσιμων προτύπων για την κατασκευή της πλοκής (το ταξίδι του ήρωα, ο κακός, ο δωρητής κ.ά.).

Αντίστοιχα, αν τα αντικείμενα που θα παρουσιαστούν στην αφήγηση έχουν προκύψει από εφεύρεση, δηλαδή κάλυψαν την έλλειψη σε μια υπάρχουσα ανάγκη ή έχουν λειτουργήσει με κάποιο τρόπο στην επίλυση κάποιου προβλήματος, προτείνεται το μοντέλο ισορροπίας (equilibratory model), των Todorov & Weinstein (1969), το οποίο περιλαμβάνει πέντε στάδια:

- παρουσίαση μιας κατάστασης ισορροπίας,
- διατάραξη της από μια σύγκρουση,
- συνειδητοποίηση της κατάστασης από τους ήρωες,
- αναζήτηση της ισορροπίας
- επίλυση της κατάστασης
- και στο τέλος η επαναφορά της ισορροπίας (Todorov & Weinstein, 1969).

Αν η αφήγηση θα έχει ως κεντρικό θέμα κάποια συγκεκριμένη προσωπικότητα (καλλιτέχνη, πολιτικό, επιστήμονα κλπ.) τότε προτείνεται το μοντέλο του Joseph Cambell, που έχει να κάνει με τη μυθολογική δομή του ταξιδιού του αρχετυπικού ήρωα που συναντάται στους παγκόσμιους μύθους (Cambell, 1949).

Τέλος, η διαδικασία ολοκληρώνεται με την επιλογή μιας γλωσσικής δομής και τη συγγραφή του σεναρίου. Η παρούσα μεθοδολογία προτείνει τη γλωσσική δομή του William Labov (Labov, 1972), που έχει αναλυθεί στο 2ο κεφάλαιο στην ενότητα 2.4.2 και περιλαμβάνει τα εξής σημεία:

- Περίληψη: σηματοδοτεί την αρχή μιας ιστορίας
- Προσανατολισμός: παρέχει πλαίσιο
- Περίπλοκη δράση: το κύριο γεγονός – συνήθως κάτι αξιοσημείωτο ή απροσδόκητο
- Ανάλυση: το αποτέλεσμα
- Αξιολόγηση: σχόλιο σχετικά με το γιατί η ιστορία είναι ενδιαφέρουσα ή αξιοσημείωτη, μπορεί να εμφανίζεται κοντά στο τέλος και σε όλη την ιστορία,
- Coda: σηματοδοτεί το τέλος της ιστορίας.

4.3 Επιλογή είδους πόρου και ψηφιακών μέσων

Στη συνέχεια παρουσιάζεται πως το ψηφιοποιημένο υλικό και οι αφηγήσεις που οργανώνονται στο προηγούμενο στάδιο, θα αποτελέσουν ένα προϊόν με ψηφιακές αφηγήσεις και πως αυτό θα αξιοποιηθεί μέσα σε έναν διαδικτυακό πόρο.

4.3.1 Οργάνωση του διαδικτυακού πόρου

Η οργάνωση του διαδικτυακού πόρου θα ξεκινήσει με τη δημιουργία μιας ψηφιακής πλατφόρμας μη ενσωματωμένης στον κεντρικό ιστότοπο του μουσείου, η οποία θα είναι συνδεδεμένη σε αυτόν προκειμένου να έχει δική της δομή και αισθητική. Η μη ενσωματωμένη σελίδα (non embedded) επιλέχθηκε χάρις στην αυτονομία που προσφέρει, για ανάπτυξη του περιβάλλοντος του διαδικτυακού πόρου με τον τρόπο που εξυπηρετεί τις ανάγκες και τους στόχους που έχουν τεθεί για το σχεδιαζόμενο έργο. Έτσι, η δομή και η αισθητική του θα εξυπηρετούν και θα διευκολύνουν την ανάπτυξη δυνατοτήτων συνδυασμού μέσων και τεχνικών, χωρίς τους όποιους περιορισμούς έχει ο κεντρικός ιστότοπος του μουσείου.

Η τυπολογία του πόρου θα είναι μια διαδικτυακή έκθεση, σύμφωνα με το μοντέλο υπερμέσων (hypermedia model), που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, θα απευθύνεται στο ευρύ κοινό και θα αποτελείται από αυτοτελείς αφηγήσεις και άλλες ενότητες που θα αποτελούν ξεχωριστές σελίδες που συνδέονται μεταξύ τους μέσα από το μενού της διαδικτυακής έκθεσης. Όπως αναφέρθηκε και στην βιβλιογραφική επισκόπηση του προηγούμενου κεφαλαίου η διαδικτυακή έκθεση επιλέγεται για την πολυμεσικότητα που τη διατρέχει ως είδος πόρου, καθώς έχει τις περισσότερες δυνατότητες να γίνει διαδραστική σε σχέση με άλλα είδη και οι αφηγήσεις μπορούν να παρουσιαστούν με την αξιοποίηση περισσότερων μέσων για να είναι πιο ζωντανές και ελκυστικές. Παράλληλα το μοντέλο υπερμέσων θα βοηθήσει στην ενσωμάτωση επιπλέον δυνατοτήτων στην έκθεση, όπως παιχνίδια, συμμετοχική ενότητα και διαφορετικά επίπεδα προσβασιμότητας.

Ως προς τη γραμμικότητα της σελίδας προτείνεται τα ψηφιακά μέσα που θα επιλεγούν να ενσωματωθούν στην έκθεση, με την τεχνική Scrollytelling. Οι αφηγήσεις θα είναι διαθέσιμες μέσω της κύλισης σε μια συνεχόμενη ροή στη δική τους σελίδα μέσα στον πόρο, θα διαχωρίζονται με αλλαγή της χρωματικής παλέτας και ένα slider με τον τίτλο της αφήγησης. Η τεχνική αυτή φαίνεται να λειτούργησε καλύτερα στα παραδείγματα που παρουσιάστηκαν στο 3ο Κεφάλαιο και όπως αποδεικνύεται στο παράδειγμα *Sculpting Harmony*, δίνει μεγάλη ελευθερία για την αξιοποίηση περισσότερων ψηφιακών μέσων. Παρότι ως τεχνική συμβατικά αφορά περισσότερο τα οπτικά μέσα, η γραμμικότητα της αφηγηματικής ανάπτυξης και η ενσωμάτωση των μέσων σε πλήρες μέγεθος οθόνης, που είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της, δεν εμποδίζουν τον εμπλουτισμό των μέσων με ακουστικά και οπτικοακουστικά μέσα. Αυτό το πλεονέκτημα βοηθά κατά τον σχεδιασμό της αφήγησης να επιλέγονται τα πιο κατάλληλα μέσα για την κάθε περίπτωση χωρίς περιορισμούς. Έτσι στην προκειμένη περίπτωση που θα υπάρχει ποικιλία συλλογών, αφού πρόκειται για θεματικές

συλλογές, θα εξυπηρετούνται οι ανάγκες ανεξαρτήτως του θέματος. Επιπλέον η τεχνική αυτή βοηθά να είναι το παραγόμενο προϊόν εύκολα προσπελάσιμο σε διάφορες ομάδες κοινού. Αφενός, οι ομάδες που δεν είναι εξοικειωμένες με πολύπλοκα διαδικτυακά περιβάλλοντα δε θα δυσκολευτούν να κυλίσουν προς τα κάτω τη σελίδα για να δουν την αφήγηση, αφετέρου για το νεανικό κοινό η κύλιση είναι μια οικεία κίνηση λόγω της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Η χρήση της τεχνικής Scrollytelling ορισμένες φορές μπορεί να αποτελεί εμπόδιο. Για παράδειγμα, όταν κάποιος αναζητά μια συγκεκριμένη πληροφορία ή δεν επιθυμεί να δει όλες τις αφηγήσεις της διαδικτυακής έκθεσης αλλά θέλει να δει μόνο μερικές που τον ενδιαφέρουν, θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να κατευθυνθεί στο σημείο του πόρου που επιθυμεί. Επιπλέον, η ψηφιακή πλατφόρμα μπορεί να περιέχει ή να προβλέπει την προσθήκη και άλλων παροχών που θα προστίθενται μελλοντικά. Οι διάφορες φόρμες συμμετοχής, οι επιλογές για αλλαγή της σελίδας σε προσβάσιμη εκδοχή, αλλαγή της γλώσσας και όποια άλλη δυνατότητα προστίθεται στην πλατφόρμα θα εμφανίζεται μέσα στον διαδικτυακό πόρο αλλά θα αποτελούν ξεχωριστές σελίδες. Με τη χρήση των κατάλληλων παρακειμενικών στοιχείων, όπως μενού, κουμπιά σε διάφορα σημεία που διευκολύνουν την περιήγηση και την εμπειρία του χρήστη π.χ. το κουμπί με το εικονίδιο προσβασιμότητας για ΑμεΑ, ON/OFF (για τους ήχους), βέλος προς τα αριστερά (για επιστροφή στην ιστορία όταν έχει ανοίξει ένα αναδυόμενο παράθυρο με κάποιο οπτικό μέσο), βέλος προς τα πάνω (για επιστροφή στην κορυφή της σελίδας) και οδηγίες π.χ. 'διαβάστε περισσότερα/ λιγότερα', 'κάντε κλικ εδώ για να ακούσετε' θα δίνουν επιπλέον επιλογές στον χρήστη για να περιηγηθεί και χωρίς κύλιση. Στο αριστερό μέρος της οθόνης θα υπάρχει σταθερά μια κάθετη μπάρα με το μενού του διαδικτυακού πόρου.

Το μενού της ψηφιακής πλατφόρμας μπορεί να συγκεντρώνει σε ενότητες όλες τις σελίδες που θα περιλαμβάνει, δηλαδή τις αφηγήσεις, κάποια συμμετοχική δραστηριότητα για το κοινό, την προσβάσιμη εκδοχή της έκθεσης και την επιλογή γλώσσας, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα μεταφρασμένης έκδοσης. Ο χρήστης προτείνεται να έχει τη δυνατότητα να επιλέξει μέσω του μενού τις αφηγήσεις που επιθυμεί να δει και να ανακατευθύνεται στο 'ύψος' της σελίδας που βρίσκεται η αφήγηση που διάλεξε.

Ο γραφιστικός σχεδιασμός της σελίδας των αφηγήσεων προτείνεται να δημιουργεί οπτικά μια εντύπωση της βασικής ιδέας της έκθεσης. Οι επιλογές που θα γίνουν στο πλαίσιο του γραφιστικού σχεδιασμού θα βοηθήσουν στη δημιουργία της επιθυμητής ατμόσφαιρας στον διαδικτυακό πόρο. Έτσι, τα χρώματα τα σχέδια, ο τύπος της γραμματοσειράς θα παραπέμπουν στο θέμα της έκθεσης και θα συμβάλλουν στη δημιουργία της αντίστοιχης ατμόσφαιρας.

4.3.2 Διαμεσότητα αφηγήσεων

Οι ψηφιακές αφηγήσεις βασίζονται στον συνδυασμό μέσων και γι' αυτό προτείνεται να αξιοποιούνται όλες οι οικογένειες μέσων δηλαδή οπτικά, λεκτικά και ακουστικά μέσα. Ως εκ τούτου, τα ψηφιακά μέσα που θα συνδυαστούν, θα έχουν την ποικιλία του

παραδείγματος *Sculpting Harmony* του Getty Centre, που παρουσιάστηκε στο 3ο κεφάλαιο. Σημαντική παράμετρος είναι να υπάρχει ένα ψηφιακό μέσο από κάθε οικογένεια μέσων. Επίσης η επιλογή ενός ψηφιακού μέσου από κάθε οικογένεια μέσων θα συμβάλλει στην αρτιότητα της αφήγησης. Όπως παρουσιάστηκε στην ενότητα 3.2.2 Διαμεσότητα, η μια οικογένεια συμπληρώνει την άλλη, διότι η κάθε μια από αυτές έχει ιδιότητες που λείπουν από τις άλλες. Έτσι ο συνδυασμός τους καλύπτει κενά που θα έμεναν αν κάποια από τις οικογένειες μέσων έλειπε.

Τα λεκτικά μέσα, που είναι το κείμενο και ο λόγος σε οποιαδήποτε μορφή, θα χρησιμοποιούνται για να μεταφέρονται σκέψεις, διάλογοι, αιτιότητα μεταξύ γεγονότων της αφήγησης και η χρονικότητα. Όμως τα λεκτικά μέσα δε μπορούν να δημιουργήσουν μια ακριβή αναπαράσταση του περιβάλλοντος της αφήγησης με ακριβή χαρακτηριστικά, για να οδηγηθεί μόνος του ο αναγνώστης σε συμπεράσματα.

Τα οπτικά μέσα, που είναι οι εικόνες, τα σκίτσα, οι χάρτες, θα χρησιμοποιούνται στις ψηφιακές αφηγήσεις για να μεταφέρεται με ακρίβεια η εικόνα του χώρου, ή κάποιου αντικειμένου ή πρωταγωνιστή, ώστε ο χρήστης να μπορεί να δημιουργήσει τις εντυπώσεις και τα συμπεράσματά του αυτόνομα χωρίς να του το επιβάλει λεκτικά η αφήγηση.

Τέλος, το ακουστικό μέσο στην βιβλιογραφία της ενότητας 3.2.2 Διαμεσότητα, αναφέρεται ειδικότερα στη μουσική. Όμως στην περίπτωση της παρούσας μεθοδολογίας, τα ακουστικά μέσα δε χρειάζεται να περιορίζονται στη μουσική αν το είδος των συλλογών και το θέμα της αφήγησης δε σχετίζεται με αυτή. Το είδος των αντικειμένων ενός μουσείου μπορεί να σχετίζεται με διάφορες κατηγορίες, επομένως μπορεί να είναι ήχοι που παράγουν τα ίδια τα αντικείμενα, ή ήχοι της φύσης ή του περιβάλλοντος του εκθέματος, η φωνή κάποιου βασικού προσώπου κλπ. Παρότι η βιβλιογραφία δεν αναφέρει κάτι για αυτά, η χρήση τους θα βοηθήσει στην δημιουργία της ατμόσφαιρας της αφήγησης και θα συμβάλλει στην κατανόηση στοιχείων που δε μπορούν να καλύψουν τα οπτικά και τα λεκτικά μέσα.

Πιο αναλυτικά τα ψηφιακά μέσα που προτείνονται να χρησιμοποιηθούν και ανήκουν στην κατηγορία των **οπτικών μέσων** είναι:

- Τρισδιάστατες αναπαραστάσεις των ψηφιοποιημένων αντικειμένων, με τις οποίες ο χρήστης θα μπορεί να διαδράσει. Αυτές θα δίνουν την ακριβή εικόνα αντικειμένων ή ολόκληρων χώρων για τη δημιουργία μιας λεπτομερούς αναπαράστασης του περιβάλλοντος της αφήγησης.
- Ψηφιοποιημένο αρχειακό και φωτογραφικό υλικό τεκμηρίων από αποθετήρια ελεύθερης πρόσβασης που σχετίζεται με το θέμα ενθαρρύνεται να εντοπίζονται και να αξιοποιούνται μέσα στις ψηφιακές αφηγήσεις. Είτε σε συνδυασμό με τα μουσειακά αντικείμενα είτε με την αυτόνομη παρουσίασή τους θα εξηγείται η σχέση τους με το θέμα και θα αναφέρεται η πηγή τους. Τα φωτογραφικά τεκμήρια θα ενισχύουν και αυτά την αναπαράσταση του περιβάλλοντος της αφήγησης, ενώ τα αρχειακά τεκμήρια θα προσδώσουν επιπλέον γνησιότητα στα λεγόμενα της αφήγησης.

Τα ψηφιακά μέσα που προτείνονται να χρησιμοποιηθούν και ανήκουν στην κατηγορία των **ακουστικών μέσων** είναι:

- Η αυτόματη αναπαραγωγή ήχων που παράγουν ή σχετίζονται με τα αντικείμενα της αφήγησης. Όταν η αφήγηση παρουσιάζει ένα συγκεκριμένο αντικείμενο μπορεί να δίνεται ακουστικά μια επιπλέον πληροφορία για αυτό (π.χ. ο ήχος που παράγει ένα τυπογραφικό πιεστήριο σε λειτουργία), ενώ όπου η πληροφορία είναι κάτι γνώσιμο για το κοινό θα λειτουργεί ως εργαλείο δημιουργίας ατμόσφαιρας που θα εντάσσει τον χρήστη περισσότερο στο νοηματικό πλαίσιο της αφήγησης (π.χ. ξεφύλλισμα σελίδων βιβλίου, ήχος της κόρνας ενός πλοίου, το σχολικό κουδούνι).

Τα ψηφιακά μέσα που προτείνονται να χρησιμοποιηθούν και ανήκουν στην κατηγορία των **λεκτικών μέσων** είναι:

- Σύντομα κείμενα της αφήγησης, με χρώματα, έντονη γραμματοσειρά και εναλλαγές στο μέγεθος, που θα δημιουργούν μια σύντομη, διασκεδαστική και ευχάριστη εμπειρία ανάγνωσης του σεναρίου.

Τέλος προτείνεται και η χρήση ενός οπτικοακουστικού μέσου που είναι:

- Το βίντεο προφορικών αφηγήσεων. Όπου υπάρχουν είναι σημαντικό να συμπεριλαμβάνονται καθώς αποτελούν τεκμήρια γνησιότητας και ο χρήστης εμπλέκεται περισσότερο με την ιστορία όταν αφηγείται από κάποιον που την εξιστορεί ως προσωπικό του βίωμα.

Στόχος είναι ο επισκέπτης να διαδράσει με το κάθε ψηφιακό μέσο ξεχωριστά, χωρίς να απαιτούνται βήματα για να φτάσει από το ένα μέσο στο άλλο ή από το ένα μέρος της αφήγησης στο επόμενο, κάτι που θα επιτυγχάνεται μέσω της κύλισης. Από τη μια πλευρά, το Scrollytelling δημιουργεί την αβίαστη κίνηση της κύλισης με την οποία οι περισσότεροι χρήστες είναι εξοικειωμένοι εξαιτίας της εκτεταμένης χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που έχουν ακριβώς αυτή τη ροή. Από την άλλη πλευρά η εναλλαγή από ένα σύντομο βίντεο, σε ένα διαδραστικό τρισδιάστατο αντικείμενο, στο οποίο αν θέλει ο χρήστης μπορεί να περιηγηθεί ή να περιεργαστεί (ανάλογα το τρισδιάστατο αντικείμενο), στη συνέχεια σε ένα σύντομο κείμενο και σε ένα gallery τριών ή τεσσάρων φωτογραφιών αρχαικών τεκμηρίων, δεν κουράζει και δημιουργεί ακριβώς την αίσθηση της εξερεύνησης. Αυτό έγινε σαφές στο παράδειγμα *Sculpting Harmony*, το οποίο είχε αυτή την αλληλουχία. Επιπλέον, αυτή η διαδοχή μέσων είναι και πάλι κάτι που οι περισσότεροι χρήστες είναι εξοικειωμένοι, εξαιτίας των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (δημοσιεύσεις κειμένου, φωτογραφικά gallery με σύντομες περιγραφές, βίντεο).

Αυτό που θα δημιουργεί ένα συγκεκριμένο πλαίσιο και θα κρατά και το ενδιαφέρον του χρήστη για το παρακάτω σε αυτή την 'εξερεύνηση' είναι το σενάριο της αφήγησης. Ο χρήστης πρέπει να καταλαβαίνει σχετικά γρήγορα που θα βρίσκει την αφήγηση ανάμεσα στα ψηφιακά μέσα. Για αυτό, είναι σημαντικό να σηματοδοτείται από την αρχή της αφήγησης και να ακολουθεί την ίδια λογική σε όλη την αφήγηση (π.χ. Αν το

σενάριο της αφήγησης μεταδίδεται μέσω του κειμένου θα πρέπει να είναι κάπως έτσι: **κείμενο - διαδραστικό αντικείμενο - κείμενο - διαδραστικό χρονολόγιο - κείμενο** κ.ο.κ.). Η διάδραση του χρήστη δε θα είναι ίδια σε όλα τα ψηφιακά μέσα που θα χρησιμοποιούνται, αλλά είναι αναγκαίο στα μέσα που θα συνδυαστούν να υπάρχουν μερικά με τα οποία να μπορεί ο χρήστης να διαδράσει.

Ανάλογα με την αφήγηση, τα διαδραστικά μέσα μπορούν να είναι:

- ένας διαδραστικός χάρτης επάνω στη ροή,
- ένα διαδραστικό χρονολόγιο,
- ένα διαδραστικό βίντεο
- ένα διαδραστικό τρισδιάστατο αντικείμενο.

Από τα παραπάνω γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι είναι σημαντικό να διατηρείται η ισορροπία μεταξύ οικογενειών μέσων και κατ' επέκταση μεταξύ των ψηφιακών μέσων της κάθε αφήγησης. Εφόσον οι αφηγήσεις σχεδιάζονται με σκοπό ο χρήστης να φθάσει ως το τέλος της κάθε ιστορίας, εκτός από την αφηγηματική ροή του σεναρίου και τη διακριτή θέση του, θα πρέπει τα υπόλοιπα ψηφιακά μέσα που θα συνδυαστούν να συντελούν με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργούν στο χρήστη περισσότερη περιέργεια για τη συνέχεια της αφήγησης.

Στην ενότητα 3.2.2 Διαμεσότητα έχει αναφερθεί ότι στον συνδυασμό οικογενειών μέσων στις αφηγήσεις συνήθως μια οικογένεια μέσων υπερισχύει από την άλλη. Αντίστοιχα στον συνδυασμό και των τριών οικογενειών μέσων η υπερίσχυση μιας οικογένειας μέσων είναι αναγκαία. Η οικογένεια μέσων που θα υπερισχύει στην κάθε αφήγηση εξαρτάται από το περιεχόμενο της αφήγησης. Προφανώς δε μπορούν να καλυφθούν όλα τα ενδεχόμενα όμως σίγουρα δύο είναι το πιο πιθανά για τις περισσότερες περιπτώσεις και μπορούν και τα δύο να εφαρμοστούν στην τεχνική Scrollytelling:

- A. να υπερισχύουν τα οπτικά μέσα
- B. να υπερισχύουν τα λεκτικά μέσα

Η πρώτη περίπτωση, που αφορά στην υπερίσχυση του οπτικού μέσου μπορεί να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις που η ιστορία δεν έχει μεγάλες ανάγκες ως προς τον διάλογο, την αιτιότητα και τις σκέψεις και μπορεί να ειπωθεί επιτυχώς με τη χρήση ελάχιστου κειμένου και περισσότερων εικόνων, διαδραστικών χαρτών, διαδραστικών εκθεμάτων. Παράδειγμα είναι η έκθεση που παρουσιάζεται στην υποενότητα 3.3.2.1 με τίτλο 12 Sunsets, η οποία παρουσιάζει με φωτογραφικό υλικό αρχείου πως μια λεωφόρος αλλάζει μέσα στις δεκαετίες χρησιμοποιεί περισσότερα οπτικά και ελάχιστα λεκτικά μέσα. Η δεύτερη περίπτωση, που αφορά στην υπερίσχυση του λεκτικού μέσου μπορεί να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις που οι ανάγκες της αφήγησης απαιτούν την εξήγηση διάφορων εννοιών, την παρουσίαση σκέψεων των πρωταγωνιστών, διαλόγους κ.ο.κ. Σε αυτή την περίπτωση το κείμενο και οπτικοακουστικά μέσα είναι περισσότερο χρήσιμα από το οπτικό, το οποίο θα έχει ρόλο εικονογράφησης που θα υποστηρίζει το λεκτικό της αφήγησης. Παραδείγματα αυτής της πρακτικής είναι το Closer to Johannes Vermeer και το ΕΚΠΑ estories, όπου η φωνή του αφηγητή και το κείμενο αντίστοιχα στην κάθε περίπτωση υπερισχύουν της εικόνας.

Τέλος, αν το απαιτούν οι ανάγκες των αφηγήσεων μπορούν να ενταχθούν και οι δύο πρακτικές στις διαφορετικές αφηγήσεις της ίδιας έκθεσης. Η ενιαία αισθητική της έκθεσης δε θα διαταραχθεί από αυτή τη διαφοροποίηση, αφού ως προς τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά τους θα συγκλίνουν. Αντιθέτως θα δημιουργηθεί μια ποικιλία η οποία θα τραβήξει το ενδιαφέρον πολλών διαφορετικών ομάδων κοινού.

Τα μέσα που προτείνονται για τις αφηγήσεις είναι προτιμότερο να μην περιορίζουν το είδος του κοινού της διαδικτυακής έκθεσης. Οι αφηγήσεις θα είναι ο βασικός κορμός της έκθεσης και έτσι θα απευθύνονται σε όλους, εφόσον η έκθεση απευθύνεται στο γενικό κοινό.

Ωστόσο τα χρησιμοποιούμενα μέσα από αφήγηση σε αφήγηση μπορούν να έχουν μια ποικιλομορφία και για να εξυπηρετούν τις ανάγκες της κάθε ιστορίας αλλά και για να είναι προσιτά και ελκυστικά σε όλους αλλά ταυτόχρονα το κάθε ένα ξεχωριστά να κερδίζει το ενδιαφέρον από διαφορετικές ομάδες κοινού. Με άλλα λόγια η κάθε ιστορία μπορεί να δίνει κάποιες παράλληλες επιλογές ως εναλλακτικό τρόπο να παρουσιαστεί στο σημείο που αυτή ούτως ή άλλως παρουσιάζεται και όχι σε κάποιο άλλο σημείο του πόρου.

Ειδικότερα, τα παιδιά και οι νέοι μπορεί να εντυπωσιαστούν περισσότερο με ένα διαδραστικό βίντεο ή ένα κόμικ, όπως στην περίπτωση του ΕΚΠΑ stories. Στην ενότητα της περιοδικής έκθεσης «Πρόσφυγες φοιτητές και φοιτήτριες στο ΕΚΠΑ 1922-1930» αναπτύχθηκε ένα κόμικ (<https://estories.uoa.gr/comick/22/index.html>), το οποίο οπτικοποίησε ένα μέρος του κυρίως λεκτικού περιεχομένου που διαθέτει το Ιστορικό Αρχείο του ΕΚΠΑ. Το κόμικ με την αξιοποίηση οπτικών και λεκτικών μέσων διαμορφώνει το ίδιο περιεχόμενο με ένα πιο ελκυστικό τρόπο για αυτές τις ηλικίες καθώς χρησιμοποιούνται τα δύο μέσα ισότιμα για την εξέλιξη της αφήγησης. Έτσι δίπλα από την κάθε ιστορία θα μπορούσε να υπάρχει ένα εικονίδιο, που θα οδηγεί σε ένα κόμικ που θα παρουσιάζει το ίδιο περιεχόμενο με αυτό της ιστορίας αλλά με τον δικό του τρόπο. Μια άλλη ενδιαφέρουσα επιλογή για προσχολικές – πρωτοσχολικές ηλικίες είναι τα silent books, πρόκειται για ένα βιβλίο χωρίς κείμενο, που η εικόνα καθοδηγεί την ιστορία και συχνά μπορεί να διαβαστεί με διαφορετικούς τρόπους, αφού τα συμπεράσματα που μπορεί να βγάλει κανείς από τις εικόνες είναι πολλά. Κάτι τέτοιο μπορεί να εφαρμοστεί για αφηγήσεις που το επιτρέπουν οι ανάγκες του περιεχομένου τους και θα μπορούσε να παρακαμφθεί το λεκτικό στοιχείο. Ακόμα τα σύντομα βίντεο που αξιοποιούν τα οπτικοακουστικά μέσα για τη μετάδοση της αφήγησης και τον πιο απλό και κατανοητό αφηγηματικό λόγο για μικρές ηλικίες αποτελούν μια ελκυστική λύση για τις μικρές και νεαρές ηλικίες.

Για το ειδικό κοινό, όπως είναι το επιστημονικό κοινό, σύμφωνα με την έρευνα της Urbaneja (2020 105), φαίνεται να το ενδιαφέρουν «τα μοντέλα χωρικής και χρονικής αναπαράστασης που αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητες των ψηφιακών μέσων», όπως χρονολόγια, διαδραστικοί χάρτες, διαγράμματα. Έτσι, προτείνεται να υπάρχει κάτι από αυτά. Ανάλογα με την κάθε αφήγηση μπορούν να ταξινομούνται τα δεδομένα επάνω σε ένα χρονολόγιο αν η σχέση τους είναι χρονική, σε έναν χάρτη, αν η σχέση είναι χωρική και σε διαγράμματα αν χρειάζεται να τονιστεί κάποια συσχέτιση ανάμεσα σε δύο παράγοντες. Αντίστοιχα και αυτά θα μπορούσαν να παρουσιάζονται δίπλα στην κύρια αφήγηση σε μια μικρογραφία που θα επιλέγει ο ενδιαφερόμενος να την ανοίξει.

Μια επιπλέον δυνατότητα που θα ενδιέφερε αυτό το κοινό κατά πάσα πιθανότητα, είναι η λήψη αυτών των αναπαραστάσεων, ώστε να μπορεί ο χρήστης να κρατήσει τα στοιχεία αυτά για να τα χρησιμοποιήσει σε κάποια έρευνα ή παρουσίαση.

4.3.3 Χρονικότητα και χωρικότητα

Όπως έχει αναφερθεί και στην ενότητα 3.2.1 Χρονικότητα και χωρικότητα τα δύο χαρακτηριστικά είναι δομικά στοιχεία των αφηγήσεων, ενώ παράλληλα είναι αλληλένδετα και επηρεάζονται από τα ίδια στοιχεία. Έως τώρα στην περιγραφή της οργάνωσης του δισδιάστατου χώρου της διεπαφής έχει προταθεί το είδος του διαδικτυακού πόρου που θα είναι η διαδικτυακή έκθεση, η θέση του σε σχέση με τον κεντρικό ιστότοπο του μουσείου ως μη ενσωματωμένος (non embedded), η αξιοποίηση της τεχνικής Scrollytelling για τον βασικό κορμό της διαδικτυακής έκθεσης που θα είναι οι ψηφιακές αφηγήσεις, τα παρακειμενικά στοιχεία που θα έχει ο πόρος (μενού, κουμπιά, οδηγίες) καθώς και τα ψηφιακά μέσα που θα συνδυάζονται στις ψηφιακές αφηγήσεις. Όλα αυτά τα στοιχεία θα επηρεάσουν τα χωρικά και χρονικά χαρακτηριστικά του παραγόμενου διαδικτυακού πόρου. Σε αυτή την ενότητα εξηγείται πως αναμένεται να επηρεαστούν με βάση τις συγκεκριμένες επιλογές των στοιχείων αυτών.

Πρώτα είναι αναγκαίο να συζητηθούν και να τεθούν κάποιοι στόχοι ως προς τα χρονικά πλαίσια της κάθε αφήγησης. Ο καθορισμός της χρονικής διάρκειας είναι μια αρκετά δύσκολη απόφαση. Στη βιβλιογραφία δεν έχει εντοπιστεί κάποια έρευνα που να προτείνει συγκεκριμένη χρονική διάρκεια. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός ότι ο χρήστης καθορίζει τον χρόνο του στην αφήγηση. Τα συμπεράσματα της έρευνας της Urbaneja (2020 158) *«αναδεικνύουν τη σημασία του χρόνου του χρήστη για τον καθορισμό της χρονικότητας μιας αφήγησης»*. Παράλληλα, ούτε σε αυτή την εκτεταμένη έρευνα εντοπίστηκαν συγκεκριμένα στοιχεία για τη χρονική διάρκεια που να προτείνονται ως καλή πρακτική. Έτσι η επιλογή ψηφιακών μέσων και ο χρόνος που το καθένα απαιτεί αλλά και ορισμένα χωρικά στοιχεία, που θα αναφερθούν στη συνέχεια, θα οδηγήσουν στον συνολικό χρόνο της αφήγησης.

Ορισμένα ψηφιακά μέσα επιβάλλουν ένα αυστηρό χρονικό πλαίσιο, όπως τα βίντεο ή τα ακουστικά αποσπάσματα. Σε αυτά οριοθετείται πιο αυστηρά η διάρκεια της αφήγησης και το μόνο που μπορεί να προβλεφθεί για να έχει ο χρήστης τον έλεγχο είναι η αναπαραγωγή, η παύση και η ελευθερία να προχωρήσει μπροστά ή πίσω. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας της Urbaneja (2020, 112) οι επαγγελματίες των μουσείων υποστηρίζουν ότι τα βίντεο στους διαδικτυακούς πόρους διαρκούν λίγα λεπτά *«και αυτό οφείλεται στη διάρκεια προσοχής των χρηστών»*. Τα οπτικά μέσα έχουν να κάνουν με τον χρόνο που θα αφιερώσει ο ίδιος ο χρήστης για να τα παρατηρήσει ή απλώς να τους ρίξει μια ματιά, αλλά και από αυτό που απεικονίζουν. Για παράδειγμα, αν είναι μια φωτογραφία θα αφιερωθούν κάποια δευτερόλεπτα ενώ ένα αρχαιολογικό τεκμήριο, όπως μια εφημερίδα ή ένα χρονολόγιο ίσως πάρει και ένα με δύο λεπτά. Πάντως αυτά στο επίπεδο του σχεδιασμού καλό είναι να προορίζονται από μερικά δευτερόλεπτα έως και 1 λεπτό και λαμβάνοντας υπόψιν το περιεχόμενό τους. Η χρονική διάρκεια ολόκληρης της ψηφιακής αφήγησης θα αυξάνεται σε μια γραμμική σελίδα, ενώ η έκταση του κειμένου συνίσταται να μην υπερβαίνει τις 200 λέξεις. Τα

ψηφιακά μέσα με τα οποία ο χρήστης μπορεί να διαδράσει αναμένεται να αυξάνουν το χρόνο του χρήστη. Σε γενικές γραμμές αυτό που προτείνεται είναι η κάθε ψηφιακή αφήγηση να μην ξεπερνά τα 8 – 10 λεπτά στην αναλυτική της παρουσίαση, αλλά παράλληλα να μπορεί να σαρωθεί από τον χρήστη σε 3 – 5 λεπτά προκειμένου να μπορέσει να αποφασίσει αν τον ενδιαφέρει για να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε αυτή. Ο συνολικός χρόνος των 8 – 10 λεπτών προϋποθέτει ότι ο χρήστης έχει διαδράσει με όλα τα μέσα, έχει διαβάσει τα κείμενα που περιλαμβάνονται, έχει ακούσει όλα τα αποσπάσματα ή έχει δει τα βίντεο που περιλαμβάνει η αφήγηση χωρίς να τα προχωρήσει ή να τα διακόψει σε κάποιο σημείο.

Όλα τα παραπάνω θα επηρεαστούν και θα επηρεάσουν τα χωρικά χαρακτηριστικά της αφήγησης. Η θέση του παραγόμενου διαδικτυακού πόρου σε σχέση με τον κεντρικό ιστότοπο του μουσείου ως μη ενσωματωμένος (non embedded) θα βοηθήσει στην διαμόρφωση της χωρικής δομής του δισδιάστατου πόρου. Από εκεί θα ξεκινήσει ο καθορισμός του χώρου του λόγου. Το μοντέλο διαδικτυακής έκθεσης υπερμέσων αναμένεται να δημιουργήσει ένα ευρύ χωρικό πεδίο, όπου ο επισκέπτης θα έχει τις διάφορες επιλογές δραστηριοτήτων της έκθεσης. Πιο απλά ο βασικός κορμός της έκθεσης, τα παιχνίδια, η ενότητα της συμμετοχικότητας και τα διάφορα επίπεδα προσβασιμότητας θα υπάρχουν σε μικροσελίδες που θα είναι όλες συνδεδεμένες μεταξύ τους. Έτσι με την επιλογή τους θα ανοίγουν σε νέα καρτέλα και ο χρήστης δε θα χάνει ποτέ την επαφή με την αρχική σελίδα. Αυτό θα βοηθήσει να αυξηθεί ο χρόνος του χρήστη στον διαδικτυακό πόρο.

Σε αντίθεση με τη δυναμικότητα της σελίδας που επιβάλει το μοντέλο υπερμέσων, για τις ψηφιακές αφηγήσεις επιλέχθηκε μια άλλη τεχνική που απαιτεί κύλιση και χαρακτηρίζεται από γραμμικότητα. Τα ψηφιακά μέσα θα ενσωματώνονται στο πλήρες μέγεθος της οθόνης για να διευρύνουν το χωρικό πεδίο. Επιπλέον, η γραμμικότητα και το κείμενο στην αφήγηση προσθέτουν το χαρακτηριστικό της χωρικής επέκτασης. Αυτές οι δύο επιλογές αναμένεται να ενισχύσουν την ανάγνωση των κειμένων και την παρατήρηση των οπτικών στοιχείων. Τα μέσα θα διαστασιολογούνται σε πλήρες μέγεθος οθόνης. Αυτό επηρεάζει τη χωρική επέκταση, έτσι το κείμενο, οι εικόνες, τα διαδραστικά μέσα αποκτούν ρόλο υλικού αντικειμένου και θα αποκαλύπτονται καθώς η σελίδα επεκτείνεται με την κύλιση προς τα κάτω. Επιπλέον η γραμμικότητα θα βοηθήσει και στην γρήγορη σάρωση της κάθε αφήγησης, που αναφέρθηκε πιο πάνω με αφορμή τη χρονικότητα, επιτρέποντας στον χρήστη να ελέγξει αν θέλει να αφιερώσει περισσότερο χρόνο. Τα παρακειμενικά στοιχεία (μενού, κουμπιά, οδηγίες) θα διευκολύνουν τον χρήστη σε όλη τη διάρκεια της περιήγησης να κινηθεί μέσα στον διαδικτυακό πόρο με τον τρόπο που επιθυμεί. Έτσι θα επιτευχθεί μια μικρή συμβολή στην αύξηση του χρόνου του χρήστη μέσα στην αφήγηση.

4.3.4 Συμμετοχικότητα

Η συμμετοχικότητα στην διαδικτυακή έκθεση είναι μια παράμετρος που θα κάνει τους χρήστες να εμπλακούν επιπλέον με το θέμα της έκθεσης και να νιώσουν κοινωνοί του έργου αυτού. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο προτείνεται η δημιουργία μιας ενότητας μέσα στον διαδικτυακό πόρο, στην οποία ο χρήστης θα μπορεί να ανεβάσει δικό του περιεχόμενο. Όπως φάνηκε και στο παράδειγμα YOUR STORY, OUR STORY στην

υποενότητα 3.3.2.3 Tenement Museum, η ανταπόκριση των χρηστών όταν καλούνται να μοιραστούν ιστορίες και προσωπικό υλικό είναι μεγάλη και το αποτέλεσμα δημιουργικό και γεμάτο διαφορετικότητα.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο προτείνεται να ζητείται από το κοινό να ανεβάζει περιεχόμενο που σχετίζεται με τις θεματικές της έκθεσης. Το κοινό στο οποίο θα προωθηθεί πρωτίστως η κοινοποίηση περιεχομένου είναι η ακαδημαϊκή κοινότητα και η τοπική κοινότητα της περιοχής που εδράζει το πανεπιστήμιο. Η επιλογή προώθησης αυτού του συμμετοχικού έργου στην ακαδημαϊκή και την τοπική κοινότητα, μπορεί να δημιουργήσει μια συλλογική έκθεση από το πανεπιστήμιο και την περιοχή που αυτό βρίσκεται ενισχύοντας τους στόχους της έκθεσης για την καλλιέργεια του εμπορικού σήματος του πανεπιστημίου. Ταυτόχρονα ο επισκέπτης της διαδικτυακής έκθεσης (που δεν ανήκει σε καμία από τις δύο κοινότητες) θα βλέπει το αποτέλεσμα μιας συμμετοχικής διαδικασίας που θα αποδεικνύει ότι το συγκεκριμένο πανεπιστήμιο και η τοπική κοινότητα δε μοιράζονται μόνο τη γεωγραφική τους θέση, αλλά συνεργάζονται, δραστηριοποιούνται από κοινού και δημιουργούν μαζί. Φυσικά η φόρμα θα είναι ανοιχτή για οποιονδήποτε χρήστη του διαδικτυακού πόρου επιθυμεί να μοιραστεί περιεχόμενο ανεξάρτητα από την περιοχή που βρίσκεται ή αν ανήκει στην κοινότητα του πανεπιστημίου.

Η ανταπόκριση του κοινού εξαρτάται σε ένα μεγάλο βαθμό από τη θεματική, από την προώθηση της διαδικασίας συλλογής περιεχομένου, και από τα αντανακλαστικά της κοινότητας κάθε τύπου και κάθε πανεπιστημίου. Η επιλογή θεματολογίας για το ανεβασμένο περιεχόμενο είναι καίρια και οφείλει να λαμβάνει υπόψη διάφορους παράγοντες, όπως το θέμα της έκθεσης, με το οποίο χρειάζεται να υπάρχει εμφανής συσχέτιση και η συνάφεια με τα ενδιαφέροντα της κοινότητας. Τα ενδιαφέροντα της ακαδημαϊκής κοινότητας μπορούν να εντοπιστούν από τα τμήματα του κάθε πανεπιστημίου αλλά και από διάφορες άλλες εκδηλώσεις ή συλλογικότητες που υπάρχουν σε αυτό και από μια σύντομη εξέταση της δραστηριότητάς τους να βγει ένα συμπέρασμα για το που εστιάζουν τα ενδιαφέροντα της κοινότητας του πανεπιστημίου. Αντίστοιχα για την τοπική κοινότητα πολύ χρήσιμα μπορεί να φανούν τα διάφορα blog τοπικού χαρακτήρα ή ομάδες στα κοινωνικά δίκτυα, όπου οι χρήστες κοινοποιούν περιεχόμενο και συζητούν διάφορα θέματα με σχόλια, αλλά και οι διάφορες τοπικές εκδηλώσεις συλλογικοτήτων που βάση της προσέλευσης μπορούν να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα. Για παράδειγμα, το θέμα μπορεί να είναι μια κοινωνική προέκταση του κεντρικού θέματος της έκθεσης, που θα αφορά την καθημερινότητα ή τη ζωή των μελών της κοινότητας ή ένα σημαντικό θέμα της επικαιρότητας σχετικό με το κεντρικό θέμα.

Ο τρόπος με τον οποίο το κοινό θα ανεβάζει το δικό του περιεχόμενο είναι σημαντικό να είναι πρέπει να είναι εύχρηστος, γρήγορος και χωρίς περιττά βήματα. Ένας τρόπος για να γίνει αυτό, είναι, όπως στο παράδειγμα του Tenement Museum, με τη δημιουργία μιας φόρμας ενσωματωμένης (embedded) στη σελίδα, στην οποία οι χρήστες θα συμπληρώνουν στα πεδία της το περιεχόμενο που θέλουν να μοιραστούν.

Το είδος του περιεχομένου που θα μπορεί να ανεβάσει το κοινό είναι σημαντικό να καθορίζεται από το μουσείο που ζητάει το περιεχόμενο, ώστε αφενός να υπάρχει μια

ομοιομορφία και αφετέρου μια ευκολία στην διαχείριση της αξιοποίησής του. Αναγκαίο επίσης είναι το είδος του περιεχομένου που θα ζητηθεί να μπορεί να προκύψει από το θέμα. Για παράδειγμα, δε μπορούν να ζητούνται φωτογραφίες όταν το θέμα που ζητείται είναι μια αφηρημένη έννοια που είναι δύσκολο να αποτυπωθεί οπτικά, αντίστοιχα όταν το θέμα έχει πολλά οπτικά στοιχεία δε μπορούν να ζητούνται ηχητικά αποσπάσματα. Σημαντικό είναι να λαμβάνει υπόψιν το μουσείο, ότι για να έχει πιθανότητες το γενικό κοινό να μοιραστεί το περιεχόμενο αυτό που θα ζητείται πρέπει να είναι κάτι απλό, εύκολο και σχεδόν αυθόρμητο στο να δημιουργηθεί (π.χ. φωτογραφίστε ένα σημείο στην πόλη που πιστεύετε ότι έχει αλλάξει πολύ την τελευταία δεκαετία και περιγράψτε σύντομα πως άλλαξε ή ηχογραφήστε έναν ήχο που σας ηρεμεί και περιγράψτε τι ήχος είναι και τι σας θυμίζει).

Η προσθήκη του νέου περιεχομένου είναι καλύτερα να γίνεται σχεδόν αυτόματα χωρίς να απαιτείται η επιμέλειά του από το μουσείο. Για παράδειγμα, αν είναι μια εικόνα ή ένα gallery εικόνων με μια σύντομη περιγραφή κειμένου, θα πηγαίνει σε μια βάση δεδομένων ως αίτημα, κατόπιν το μουσείο θα αξιολογεί αν τηρούνται κάποιες βασικές προϋποθέσεις (συνάφεια περιεχομένου, ποιότητα εικόνας) και εφόσον πληρούνται, θα αναρτάται μαζί με το υπόλοιπο περιεχόμενο που έχει κοινοποιηθεί.

Οι εικόνες μπορούν να εμφανίζονται όλες μαζί σε μικρογραφίες δημιουργώντας ένα μωσαϊκό εικόνων. Όταν κανείς μεγεθύνει το μωσαϊκό θα βλέπει μεγαλύτερες τις εικόνες, θα μπορεί να επιλέξει μια, αυτή θα ανοίγει σε νέα καρτέλα και θα εμφανίζεται όλο το περιεχόμενο, δηλαδή η εικόνα ή το gallery εικόνων μαζί με τη σύντομη περιγραφή που έστειλε ο χρήστης. Σε κάθε περίπτωση και η συμμετοχική αυτή έκθεση θα αποτελεί ένα μέρος της διαδικτυακής έκθεσης, οπότε ο τρόπος που θα εμφανίζεται το περιεχόμενο θα εξαρτηθεί από το είδος του περιεχομένου που θα ζητείται αλλά και από την αισθητική του διαδικτυακού πόρου με την οποία θα πρέπει να ταιριάζει.

4.3.5 Προσβασιμότητα

Η ψηφιακή πλατφόρμα όπως έχει γίνει κατανοητό ως τώρα θα περιλαμβάνει μια ποικιλία ψηφιακών μέσων και αυτό θα επηρεάζει ως ένα βαθμό το πόσο γρήγορο ίντερνετ και σύγχρονη συσκευή ή λειτουργικό σύστημα θα χρειάζεται να έχει ο χρήστης προκειμένου να φορτώνουν όλα τα δεδομένα που θα παρέχει η ψηφιακή πλατφόρμα. Η εξασφάλιση της πρόσβασης στο περιεχόμενο της έκθεσης είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψιν για χρήστες που έχουν πιο παλιές συσκευές Η/Υ, λειτουργικά συστήματα ή αργή σύνδεση στο διαδίκτυο. Μια εκδοχή της έκθεσης σε απλοποιημένη μορφή θα μπορούσε να αποτελεί μια επιπλέον μικροσελίδα, η οποία θα ανοίγει από ένα κουμπί που θα υπάρχει στην αριστερή μπάρα που θα εμφανίζεται σταθερά στο πλάι. Με το πάτημα του κουμπιού θα ανοίγει η μικροσελίδα όπου θα προσφέρεται όλο το περιεχόμενο απλοποιημένο δηλαδή το κείμενο, εικόνες χαμηλότερης ανάλυσης και υπερσύνδεσμοι μέσω των οποίων θα ανοίγουν σε νέα καρτέλα τα βίντεο και τα διαδραστικά αντικείμενα. Η προσβάσιμη εκδοχή θα είναι μια σαφώς λιγότερο ελκυστική εκδοχή αλλά θα δίνει πρόσβαση στην ουσία του περιεχομένου με μια πιο απλή και 'ελαφριά' μορφή δεδομένων, για κάθε ενδιαφερόμενο. Η λειτουργία αυτή προτείνεται, σύμφωνα με το παράδειγμα της

έκθεσης Sculpting Harmony, στην οποία υπήρχε η επιλογή «Προσβάσιμη Έκδοχή» (Accessible version).

Επιπλέον, για τη δημιουργία μιας διαδικτυακής έκθεσης χωρίς αποκλεισμούς είναι υψίστης σημασίας η προσβασιμότητα του διαδικτυακού πόρου από τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες. Όλοι οι ιστότοποι χρειάζονται ούτως ή άλλως ξεχωριστή προσέγγιση γι' αυτή τη μεγάλη κατηγορία κοινού. Για να παρέχεται το περιεχόμενο της έκθεσης, προτείνεται η προσβασιμότητα στον διαδικτυακό πόρο της έκθεσης να πληροί τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τα διεθνή αναγνωρισμένα πρότυπα του World Wide Web Consortium σε *Επίπεδο Συμμόρφωσης «AAA»: Όλα τα σημεία ελέγχου Προτεραιότητας 1, 2 και 3 ικανοποιούνται*. Πιο συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι σύμφωνα με τις υποδείξεις που ορίζονται στο Web Accessibility Initiative ([Web Content Accessibility Guidelines 1.0](#) 2021) προτείνεται να ληφθούν υπόψιν και οι τρεις προτεραιότητες, οι οποίες αφορούν στο ποσοστό προσβασιμότητας που προκύπτει από τη συμμόρφωση στην κάθε μια προτεραιότητα. Αυτές ξεκινούν από την κάλυψη των βασικότερων αναγκών δηλαδή, μια ή περισσότερες ομάδες να μην βρίσκουν αδύνατη την πρόσβαση στο περιεχόμενο της σελίδας, στη συνέχεια μια ή περισσότερες ομάδες να μην βρίσκουν δύσκολη την πρόσβαση στο περιεχόμενο της σελίδας και τέλος μία ή περισσότερες ομάδες χρηστών να μην βρίσκουν κάπως δύσκολη την πρόσβαση στο περιεχόμενο της σελίδας. Με τη διασφάλιση και των τριών αυτών προτεραιοτήτων δεν εξασφαλίζεται μόνο η πρόσβαση, αλλά και η εμπειρία των χρηστών αυτών, κάτι που είναι βασική προτεραιότητα για μια διαδικτυακή έκθεση.

5. Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου

5.1 Ίδρυση και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά

Οι Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου ιδρύθηκαν στις 29 Ιανουαρίου 2019, με τη δημοσίευση της απόφασης 5175 σχετικά με τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας τους στην εφημερίδα της κυβερνήσεως (ΦΕΚ 144/29.01.2019/τ.Β'). Η ιδέα για τη δημιουργία του Μουσείου του Ιονίου Πανεπιστημίου προέκυψε μέσα από μια διαδικασία «μουσειολογικής δημιουργικότητας» και ύπαρξης συλλογών.

Το 2015 οι φοιτητές Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου υπό την καθοδήγηση του Αν. Καθηγητή Μουσειολογίας, Σταύρου Βλίζου, συνέστησαν την Ομάδα Μουσειολογίας Ιονίου Πανεπιστημίου, η οποία είχε ως αντικείμενο τη σύμπραξη με μουσειακούς οργανισμούς της Κέρκυρας για τη δημιουργία εκδηλώσεων και εκπαιδευτικών δράσεων στους χώρους των μουσείων της Κέρκυρας. Η δυναμική και οι προοπτικές που αναδείχθηκαν από τη σύμπραξη του πανεπιστημίου με τοπικούς μουσειακούς οργανισμούς, ώθησε όλους τους εμπλεκόμενους να συνεχίσουν αυτή την προσπάθεια για 5 χρόνια (Βλίζος, 2021).

Από την άλλη, η ύπαρξη συλλογών στο Πανεπιστήμιο και οι προτάσεις που απευθύνονταν στην Ομάδα Μουσειολογίας αλλά και στο Πανεπιστήμιο με στόχο τη φροντίδα μουσειακών συλλογών ανέδειξαν την ανάγκη μιας οργανωμένης παρέμβασης σε ζητήματα διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς εκ μέρους του Ιονίου Πανεπιστημίου. Από το 2019 το Ιόνιο Πανεπιστήμιο ενέταξε στη λειτουργία του το θεσμό του πανεπιστημιακού μουσείου και μέχρι σήμερα, τόσο η ακαδημαϊκή κοινότητα, όσο και η τοπική κοινωνία συνδράμει δυναμικά το Μουσείο, εφαρμόζοντας στην πράξη το θεωρητικό πλαίσιο της επιστήμης της Μουσειολογίας (Βλίζος, 2021).

Επιπλέον, η ίδρυση του Πανεπιστημιακού Μουσείου αποτελεί ένα ιδιαίτερο γεγονός για το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και την κοινωνία της Κέρκυρας αφού συνεχίζει την παράδοση της Ιονίου Ακαδημίας. Σύμφωνα με την Ευρυδίκη Αντζουλάτου – Ρετούλα (2005), από τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα στην Ιόνιο Ακαδημία λειτουργούσαν τέσσερα μουσεία: Αρχαιολογίας και Καλλιτεχνίας, Φυσικής Ιστορίας, Ανατομίας, Χημείας και Φυσικής καθώς και βοτανικός κήπος.

Το Μουσείο του Ιονίου Πανεπιστημίου αποτελείται μέχρι τώρα από τρεις συλλογές.

Συλλογή Τυπογραφίας: πρόκειται για την πρωτοβουλία του τ. Καθ. Ιωάννη Κόκκωνα να συγκεντρωθούν μηχανές και εργαλεία, που σχετίζονται με διάφορες φάσεις της παραγωγής εντύπων ή δακτυλογραφημένου αρχαιακού υλικού στο χώρο του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, ώστε να αξιοποιούνται στη διδασκαλία των αντίστοιχων μαθημάτων. Η κίνηση αυτή υλοποιήθηκε με την οικονομική και ηθική στήριξη του Τμήματος και του Ιονίου Πανεπιστημίου από το 2003. Η Συλλογή σήμερα εκτίθεται στους χώρους του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας. Το υλικό της Συλλογής αξιοποιείται σε κάποια μαθήματα του Τμήματος ως εποπτικό υλικό. Επιπλέον, οι φοιτητές σχεδιάζουν και

πραγματοποιούν εκπαιδευτικές δράσεις και ξεναγήσεις για σχολικές ομάδες και ενήλικες.

Εικόνα 13 Άποψη του εργαστηρίου στοιχειοθεσίας της Συλλογής Τυπογραφίας.

Εικόνα 14 Άποψη ποδοκίνητου και ηλεκτροκίνητου τυπογραφικού πιεστηρίου και λινοτυπικής μηχανής της Συλλογής Τυπογραφίας.

Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης «ΣΤΕΦΑΝΟΣ Γ. ΠΡΙΦΤΗΣ»: πρόκειται για το Σχολικό Μουσείο Κέρκυρας, που δημιουργήθηκε το 2008 έπειτα από την εθελοντική πρωτοβουλία του συνταξιούχου εκπαιδευτικού δημοτικής εκπαίδευσης κ. Γιώργου Πρίφτη. Οι ανυπέρβλητες δυσκολίες διατήρησης του Μουσείου, που αντιμετώπιζε ο Σύλλογος Φίλων Σχολικού Μουσείου Κέρκυρας, που το είχε στην εποπτεία του και η διετής συνεργασία των εθελοντών του Σχολικού Μουσείου με την Ομάδα Μουσειολογίας Ιονίου Πανεπιστημίου, συνέβαλαν στην απόφαση που εξέδωσε ο Σύλλογος το 2018, το Σχολικό Μουσείο να ενσωματωθεί στο περιβάλλον του Ιονίου Πανεπιστημίου. Σήμερα οι φοιτητές και οι συνεργάτες του Πανεπιστημιακού Μουσείου μαζί με το Σύλλογο Φίλων του, λαμβάνουν μέριμνα για τη φροντίδα του χώρου και της συλλογής, πραγματοποιούν δράσεις και εκδηλώσεις, ενώ παράλληλα βρίσκεται σε εξέλιξη η συμμετοχική επανέκθεση της συλλογής.

Εικόνα 15 Άποψη της αναπαράστασης της σχολικής αίθουσας.

Εικόνα 16 Εξωτερική άποψη του κτίριου του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού, όπου στεγάζεται η Συλλογή.

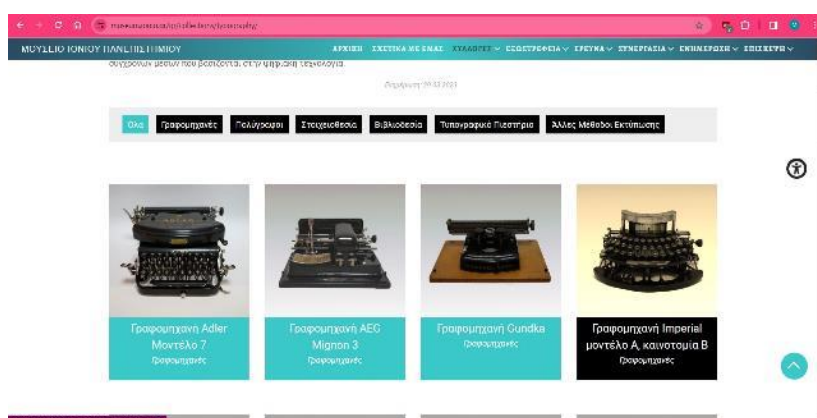
Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών: αφορά σε δημιουργίες εικονικής πραγματικότητας με τρισδιάστατη μοντελοποίηση, που αναπαριστά τόσο το ανθρωπογενές, όσο και το φυσικό περιβάλλον της γεωγραφικής περιοχής των Ιονίων Νήσων. Τη συλλογή συνοδεύουν επιλεγμένα αντικείμενα και σκηνές ενδιαφέροντος με σύγχρονες τεχνολογίες εικονικής και επαυξημένης πραγματικότητας καθώς και αντικείμενα – τεκμήρια τρισδιάστατης σχεδίασης και εκτύπωσης. Η συλλογή είναι διαθέσιμη στο κοινό μέσω του παρακάτω συνδέσμου <http://iivw.di.ionio.gr/> (Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών, 2022).

Εικόνα 17 Αρχική σελίδα του ιστοτόπου που φιλοξενεί τις τρισδιάστατες αναπαραστάσεις Εικονικής Πραγματικότητας της Συλλογής Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών.

Επίσης, το ακαδημαϊκό έτος 2022 – 2023 σχεδιάστηκε η προσθήκη των μουσειακών αντικειμένων των Συλλογών στον επίσημο ιστότοπο του Πανεπιστημιακού Μουσείου. Η αρχή έγινε με ένα σύνολο μουσειακών αντικειμένων της Συλλογής Τυπογραφίας. Η επεξεργασία της τεκμηρίωσης και η εισαγωγή στο σύστημα έγινε από εθελοντές που εργάστηκαν γι' αυτό το σκοπό. Έτσι, είναι διαθέσιμος ένας μικρός αριθμός αντικειμένων. Στην ενότητα ΣΥΛΛΟΓΕΣ, του ιστοτόπου είναι διαθέσιμα αυτά τα αντικείμενα, χωρισμένα σε ενότητες μαζί με ένα εισαγωγικό κείμενο που πλαισιώνει την κάθε ενότητα (ΣΥΛΛΟΓΕΣ, n.d.). Για το κάθε αντικείμενο έχουν προστεθεί 2 – 3 φωτογραφίες, ο τίτλος, οι διαστάσεις, η χρονολογία, ο κατασκευαστής, ο τόπος προέλευσής του και ένα συνοπτικό κείμενο περιγραφής του αντικειμένου. (ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ, n.d.).

Εικόνα 18 Μέρος της διαδικτυακής Συλλογής Τυπογραφίας, ενότητα «Γραφομηχανές».

Είναι φανερό ότι, η ακαδημαϊκή κοινότητα λειτουργεί εθελοντικά το Μουσείο ενώ αυτό κατευθύνεται σταθερά με πυξίδα την εξωστρέφεια. Το Μουσείο δικτυώνεται, ερευνά, και δίνει βήμα στο κοινό με αφορμή τον πολιτισμό.

Οι παράγοντες που σχετίζονται με τη φύση του ως φορέα αλλά και τη λειτουργία του και επηρεάζουν ζητήματα επιμελητικών πρακτικών είναι οι παρακάτω:

- Η έλλειψη χρηματοδότησης και στέγης: Οι παραπάνω συλλογές βρίσκονται διάσπαρτες σε εγκαταστάσεις του ιδρύματος και στο διαδικτυακό περιβάλλον διότι δεν υπάρχει διαθέσιμο κτίριο για να τις στεγάσει. Η έλλειψη αυτή καθιστά δύσκολη τη φυσική πρόσβαση του επισκέπτη σε αυτές. Ακόμα, καθιστά αδύνατη την εξασφάλιση μόνιμου ή ορισμένου χρόνου προσωπικού, με αποτέλεσμα όλη η λειτουργία του Μουσείου να βασίζεται στο έργο των εθελοντών ερευνητών και συνεργατών του Μουσείου, οι οποίοι συνήθως είναι προπτυχιακοί, μεταπτυχιακοί φοιτητές και υποψήφιοι διδάκτορες του Ιονίου Πανεπιστημίου. Επίσης ακόμα και οι εθελοντές ελλείπει πόρων δυσκολεύονται να εφαρμόσουν διάφορες σύγχρονες πρακτικές και να καταστήσουν τις συλλογές προσιτές στο κοινό.
- Ο ακαδημαϊκός του χαρακτήρας: Το Μουσείο εφόσον αποτελεί μια ακαδημαϊκή δομή του Ιονίου Πανεπιστημίου προσθέτει στις 'υποχρεώσεις' που έχει ένα

μουσείο μια επιπλέον δέσμευση που αφορά την ερευνητική του διάσταση και δραστηριότητα.

- Το είδος των συλλογών: Η φύση των συλλογών που έχει αποκτήσει έως τώρα άπτονται συγκεκριμένων θεμάτων (τυπογραφία, εκπαίδευση, ψηφιακός πολιτισμός), με αποτέλεσμα το Μουσείο να συγκαταλέγεται σε άλλη ιδιαίτερη κατηγορία, αυτή των θεματικών μουσείων.

5.2 Συλλογή Τυπογραφίας

Η Συλλογή Τυπογραφίας καλύπτει χρονολογικά την εξέλιξη της τεχνολογίας της Τυπογραφίας από τον 19ο – 20ό αιώνα, αποτυπώνει τη διαδικασία εκτύπωσης και βιβλιοδεσίας του βιβλίου καθώς και την παραγωγή έντυπου και δακτυλογραφημένου υλικού. Εννοιολογικά η Συλλογή Τυπογραφίας χωρίζεται σε δύο μεγάλες θεματικές ενότητες: το τυπογραφείο και τον εξοπλισμό γραφείου.

Το τυπογραφείο

Από την εφεύρεση της τυπογραφίας τον 15^ο αιώνα από τον Johannes Gutenberg έως τα μισά του 19^{ου} αιώνα η παραδοσιακή τεχνική στοιχειοθεσίας με το χέρι ήταν ενεργή και μάλιστα σε πολλά τυπογραφεία διατηρήθηκε έως και τις αρχές του 20^{ού} αιώνα (Μαθιόπουλος, 2009). Το εργαστήριο στοιχειοθεσίας που παρουσιάζεται στη Συλλογή περιλαμβάνει τυπογραφικά στοιχεία, διαστήματα, διάστιχα, στοιχειοθήκες, διαστιματοθήκες και διαστιχοθήκες, συνθετήριο, σελιδοθέτες. Αυτός ο εξοπλισμός προέρχεται από ένα αθηναϊκό τυπογραφείο και είναι χαρακτηριστικό δείγμα παραδοσιακού εργαστηρίου στοιχειοθεσίας με το χέρι (Τεκμηρίωση Συλλογής Τυπογραφίας, *μη δημοσιευμένο υλικό*). Η λινοτυπική μηχανή Linotype Model 31, No 54210, Mergenthaler Linotype Co. εκπροσωπεί την τεχνολογική μετάβαση από τη χειρωνακτική τεχνική στοιχειοθεσίας και στοιχειοχύτευσης σε μηχανική (ΣΥΛΛΟΓΕΣ, n.d.).

Αντιπροσωπευτικό υλικό του τυπογραφείου αποτελούν και τα τυπογραφικά πιεστήρια, χειροκίνητα, ποδοκίνητα, ηλεκτροκίνητα που υπάρχουν στη Συλλογή. Χαρακτηριστικό της εξέλιξης των τυπογραφικών πιεστηρίων αποτελεί ο «ΚΡΟΝΟΣ» ένα επιτραπέζιο κάθετο πιεστήριο για την παραγωγή φυλλαδίων, ανακοινώσεων, προσκλήσεων στις αρχές του 19^{ου} αιώνα που αναλάμβαναν τα μικρά τυπογραφεία (ΣΥΛΛΟΓΕΣ, n.d.). Τον εκσυγχρονισμό της εκτυπωτικής διαδικασίας, με την περιστροφική εκτύπωση, επιτάχυνε σημαντικά το όρθιο αυτόματο ταχυπιεστήριο, με την ονομασία ORIGINAL HEIDELBERG που υπάρχει στη Συλλογή Τυπογραφίας (ΣΥΛΛΟΓΕΣ, n.d.). Με την ταχύτητά της άλλαξε τους ρυθμούς εργασίας και παραγωγής των μικρών τυπογραφικών μονάδων (Κωτούλα & Στρούμπου, 2019). Επιπλέον σε αυτή την κατηγορία, ανήκει και το ποδοκίνητο και ηλεκτροκίνητο τυπογραφικό πιεστήριο της Συλλογής, που οι τυπογράφοι συνήθιζαν να αποκαλούν «πεταλίνα».

Ένα άλλο χαρακτηριστικό δείγμα της εξέλιξης της τεχνολογίας εκτύπωσης αποτελούν η λιθογραφική πλάκα και οι τσίγκοι τετραχρωμίας που ανήκουν στη Συλλογή

(Τεκμηρίωση Συλλογής Τυπογραφίας, μη δημοσιευμένο υλικό). Τα συγκεκριμένα αντικείμενα μαρτυρούν μια άλλη μέθοδο εκτύπωσης, τη Λιθογραφία και αργότερα την Κυλινδρική έμμεση λιθογραφία (off set), η οποία αρχικά αποτέλεσε μέθοδο για την εκτύπωση εικόνων αλλά γρήγορα χρησιμοποιήθηκε ευρύτερα στην εκτύπωση έντυπου υλικού.

Εικόνα 19 Τσίγκοι τετραχρωμίας, Συλλογή Τυπογραφίας. Επεξεργασμένη εικόνα, Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Εικόνα 20 Λιθογραφική πλάκα, Συλλογή Τυπογραφίας.

Η Συλλογή Τυπογραφίας περιλαμβάνει και κοπτικές μηχανές βιβλιοδετείου, που ήταν απαραίτητες για την ολοκλήρωση της δημιουργίας του βιβλίου. Η κοπτική μηχανή βιβλιοδετείου No 23959 Karl Krause Leipzig, που ανήκει στη Συλλογή, κατασκευάστηκε στα τέλη του 19ου αι. και εξυπηρετούσε στην κοπή μεγάλης ποσότητας χαρτιών στην ίδια διάσταση. (Ιστότοπος Μουσειακών Συλλογών Ιονίου Πανεπιστημίου, Ενότητα «ΣΥΛΛΟΓΕΣ», Τελευταία πρόσβαση 26/06/2023). Η μηχανή πίκμανσης και διάτρησης (περφορέ) No 32190 Karl Krause Leipzig τσάκιζε το εξώφυλλο του βιβλίου για να διπλωθεί σωστά, ενώ με την αλλαγή ενός εξαρτήματος έκανε και διάτρηση σε σελίδες που χρειαζόταν να έχουν ένα στέλεχος που επρόκειτο να κοπεί, όπως μπλοκ επιταγών ή γραμματόσημα (Ιστότοπος Μουσειακών Συλλογών Ιονίου Πανεπιστημίου, Ενότητα «ΣΥΛΛΟΓΕΣ», Τελευταία πρόσβαση 26/06/2023).

Εικόνα 21 μηχανή πίκμανσης και διάτρησης (περφορέ) Νο 32190 Karl Krause Leipzig, Συλλογή Τυπογραφίας Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Ο εξοπλισμός του γραφείου

Η δεύτερη θεματική ενότητα της Συλλογής αποτελείται από αντικείμενα όπως πολύγραφοι, γραφομηχανές και αριθμομηχανές. Οι γραφομηχανές, οι αριθμομηχανές και οι πολύγραφοι αποτελούσαν συσκευές που χρησιμοποιούσαν οι εργαζόμενοι σε διάφορες υπηρεσίες, σχολεία και επιχειρήσεις και σκιαγραφούν τις διάφορες φάσεις της παραγωγής εντύπων και δακτυλογραφημένου αρχειακού υλικού. Επιπλέον, αποτελούν γνώριμο υλικό στο ευρύ κοινό αφού άνθρωποι διαφόρων ιδιοτήτων και επαγγελμάτων το είχαν χρησιμοποιήσει πριν τα αντικαταστήσουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, οι εκτυπωτές και τα φωτοτυπικά μηχανήματα.

Στα τέλη του 19ού αιώνα, στις ΗΠΑ, κατασκευάστηκαν τα πρώτα βιομηχανικά μοντέλα γραφομηχανής μαζικής παραγωγής, από τις εταιρείες Remington, Underwood, Oliver, Royal. Η παραγωγή γραφομηχανών, εκσυγχρονίζονταν διαρκώς ως προς τη λειτουργία λόγω του ανταγωνισμού και τη ζήτηση του προϊόντος. Το 1909 κυκλοφόρησαν οι πρώτες «φορητές» γραφομηχανές. Ενδεικτικά παραδείγματα της Συλλογής είναι το μοντέλο Junior portable της Remington, που κατασκευάστηκε στις Η.Π.Α το 1933 με ελληνικό πληκτρολόγιο και το Portable 3 της Remington που κατασκευάστηκε στις Η.Π.Α το 1930 με γαλλικό πληκτρολόγιο (Ιστότοπος Μουσειακών Συλλογών Ιονίου Πανεπιστημίου, Ενότητα «ΣΥΛΛΟΓΕΣ», Τελευταία πρόσβαση 26/06/2023). Το 1935, κυκλοφόρησε, από την εταιρεία International Business Machines Corporation, η IBM Electric Typewriter η πρώτη εμπορικά επιτυχημένη ηλεκτρική γραφομηχανή στις ΗΠΑ. Οι ηλεκτρικές γραφομηχανές της Συλλογής βρίσκονται ακόμα υπό τεκμηρίωση, όμως ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν τα ηλεκτρικά μοντέλα των γραφομηχανών της IBM, Selectric και E.I.E XYD (Τεκμηρίωση Συλλογής Τυπογραφίας, μη δημοσιευμένο υλικό).

Εικόνα 22 Γραφομηχανή Junior portable της Remington, Συλλογή Τυπογραφίας Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Οι πολύγραφοι είναι εκτυπωτικές μηχανές που τύπωναν αντίγραφα βάση ενός πρωτότυπου, δηλαδή είχαν τη χρήση που έχουν σήμερα τα φωτοτυπικά μηχανήματα. Η Συλλογή περιλαμβάνει πολύγραφους των αρχών του 20^{ου} αιώνα όπως ο πολύγραφος Gestetner No 119306 του 1920 και ο πολυγράφος Mimeograph Edison Dick No 76 του 1906) έως τα πιο πρόσφατα μοντέλα ηλεκτρικών πολύγραφων, όπως ο Rex - Rotary 2002 S και ο Astra S 12 (Τεκμηρίωση Συλλογής Τυπογραφίας, μη δημοσιευμένο υλικό).

Εικόνα 23 Πολύγραφος Gestetner, Συλλογή Τυπογραφίας Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

5.3 Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης «ΣΤΕΦΑΝΟΣ Γ. ΠΡΙΦΤΗΣ»

Η Συλλογή στεγάζεται στο κτίριο του μονοθέσιου πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού. Το κτίριο βρίσκεται στο δημοτικό διαμέρισμα Σκριπερού 30 χιλιόμετρα από την πόλη της Κέρκυρας και κτίστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα. Το συγκεκριμένο πρώην δημοτικό σχολείο είναι ένα από τα 400 δημοτικά σχολεία «τύπου Καλλία» (Ριτζούλη, 2019), που κτίστηκαν στο πλαίσιο της βελτίωσης των υγειονομικών συνθηκών στα σχολεία της υπαίθρου, στα τέλη του 19ου αιώνα σύμφωνα με τα αρχιτεκτονικά σχέδια διδακτηριακού τύπου σχολείων του νομομηχανικού Δημητρίου Καλλία (Ριτζούλη, 2019). Η Συλλογή που βρίσκεται εντός του κτιρίου αποτελείται από αυθεντικά σχολικά αντικείμενα και βιβλία, αρχειακό υλικό και εξοπλισμό που προέρχεται από σχολικές μονάδες της Κέρκυρας αλλά και μαθητικά αντικείμενα που δώρισαν διάφοροι ιδιώτες που φοίτησαν σε αυτό το σχολείο αλλά και σε άλλα σχολεία της περιφέρειας του νησιού. Τα αντικείμενα χρονολογούνται από τα τέλη του 19ου έως τα μέσα του 20ού αιώνα.

Η αναπαράσταση μιας σχολικής τάξης που έχει διαμορφωθεί στο χώρο του Μουσείου αποτελείται από αυθεντικά αντικείμενα και έπιπλα που προέρχονται από διάφορα σχολεία της Κέρκυρας. Η αναπαράσταση ιστορικά αντιπροσωπεύει μια σχολική τάξη των αρχών έως τα μέσα του 20ού αιώνα και έχει τοποθετηθεί στο ίδιο σημείο που βρισκόταν, σύμφωνα με τις μαρτυρίες των παλιών μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού. Τα αντικείμενα που συνθέτουν την αναπαράσταση η έδρα επάνω σε βάθρο, τα μαύρα ξύλινα θρανία, ο μαυροπίνακας με κιμωλία, το σιδερένιο κουδούνι, η βέργα. Τα σχολικά βιβλία που ανήκουν στη Συλλογή διδάσκονταν σε μαθήματα των διάφορων τάξεων του Δημοτικού κατά τον 20^ο αιώνα καθώς και λιγοστά που προέρχονται από τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα. Στα αναγνωστικά βιβλία της Συλλογής αναδεικνύεται και το γλωσσικό ζήτημα. Η συχνή εναλλαγή στη χρήση μεταξύ της καθαρεύουσας και της δημοτικής γλώσσας κράτησε σχεδόν έναν αιώνα και αυτό απαντάται σε πολλά βιβλία που υπάρχουν στη Συλλογή. Τα όργανα διδασκαλίας που περιλαμβάνονται στη Συλλογή σκιαγραφούν τα υπόλοιπα εκπαιδευτικά εργαλεία τα οποία εξυπηρετούσαν τη μετάδοση της γνώσης. Ενδεικτικά: το ξύλινο όρθιο αριθμητήριο, ξύλινοι χάρακες και γεωμετρικά σχήματα, εξοπλισμός εργαστηρίου για μαθήματα Φυσικής και Χημείας, παγκόσμιοι, ευρωπαϊκοί, χάρτες, πλούσιο εκπαιδευτικό εποπτικό υλικό με παραστάσεις ιστορικών γεγονότων και ηρώων, τα γράμματα του αλφαβήτου, ζώα και φυτά.

Εικόνα 24 Άποψη της έδρας και του εποπτικού υλικού που υπάρχει γύρω της (χάρτες, κάρτες αλφάβητου, εικόνες ανατομίας κ.λ.π), Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Εικόνα 25 Άποψη με αριθμητήριο και πρόπλασμα ανθρώπινου σώματος, Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Το υλικό της Συλλογής που σχετίζεται με την ευρύτερη φύση του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού είναι διάφοροι εγκύκλιοι από το Υπουργείο Παιδείας, αλληλογραφία, συνδικαλιστικές εφημερίδες, βιβλία του σχολικού ταμείου, μελανοδοχεία και πένες, κουδούνι, μια σφυρίχτρα, γραφομηχανές, ένας πολύγραφος, ένας από τους πρώτους ηλεκτρονικούς υπολογιστές του 1980. Όλα αυτά παρουσιάζουν την καθημερινότητα ενός δασκάλου ενώ παράλληλα σκιαγραφούν τον πολυδιάστατο ρόλο του σε ένα μονοθέσιο σχολείο της περιφέρειας. Ο δάσκαλος εκτός από το διδακτικό έργο αναλάμβανε και πολλά διοικητικά καθήκοντα. Ο Πρακτικός Οδηγός Δημοδιδασκάλου που περιλαμβάνεται στη Συλλογή, όριζε ζητήματα σχετικά με το εκπαιδευτικό έργο αλλά και διοικητικά θέματα. Ακόμα, ο ρόλος και τα ευρύτερα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις μεταβάλλονταν και σύμφωνα με το εκάστοτε πολίτευμα ή τις διάφορες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίοδο της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών (1967-1974), όπου στο εκπαιδευτικό σύστημα προστέθηκαν οι επιθεωρητές. Αυτοί αποφάσιζαν για τη βαθμολογική εξέλιξη των εκπαιδευτικών λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία της προσωπικότητάς τους όπως το ήθος και ο χαρακτήρας τους και η συμπεριφορά τους τόσο μέσα στο σχολικό πλαίσιο όσο και έξω από αυτό, στην καθημερινή και κοινωνική τους ζωή. Ένα σύνολο εκθεμάτων που παρουσιάζει γλαφυρά τα υπάρχοντα του μαθητή/μαθήτριας είναι μια μαθητική σάκα, τετράδια εργασιών, μαθητικές ποδιές, μαθητικά και παιδικά περιοδικά και φωτογραφικό υλικό με πρωταγωνιστές τους μαθητές και τις μαθήτριες σε καθημερινές στιγμές της σχολικής ζωής, όπως παρελάσεις, σχολικές γιορτές, μαθητικές επιδείξεις, μαθητικά συσσίτια.

5.4 Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών

Η Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών περιλαμβάνει δημιουργίες εικονικής πραγματικότητας με τρισδιάστατη μοντελοποίηση και έχει ως στόχο την αναπαράσταση τόσο του ανθρωπογενούς όσο και του φυσικού περιβάλλοντος. Τη Συλλογή στη σημερινή της μορφή συνοδεύουν επιλεγμένα αντικείμενα και σκηνές ενδιαφέροντος από την Κέρκυρα και τα Ιόνια Νησιά με σύγχρονες τεχνολογίες

εικονικής και επαυξημένης πραγματικότητας καθώς και αντικείμενα-τεκμήρια τρισδιάστατης σχεδίασης και εκτύπωσης. Οι δημιουργίες της Συλλογής που έχουν κατασκευαστεί στο πλαίσιο του προγράμματος «Εικονικός Κόσμος των Ιονίων Νήσων» αναπαριστούν οικοδομήματα μνημειακού χαρακτήρα, ιστορικά κτίρια, δημόσιους χώρους, μουσεία, φάρους, φρούρια, θρησκευτικά μνημεία και το φυσικό τοπίο με σκοπό την πολιτιστική προβολή της μοναδικής ταυτότητας του τόπου και των ανθρώπων των Ιονίων Νήσων. Όλοι αυτοί οι χώροι, σχετίζονται με την πολιτική που ασκήθηκε, τις αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες την εκπαίδευση και τις τέχνες στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή των Επτανήσων. Ειδικότερα για την Κέρκυρα, έχουν διαμορφωθεί τρισδιάστατες αναπαραστάσεις κτιρίων και μνημείων που συνθέτουν κομμάτια σημαντικών πολιτιστικών εκφάνσεων της κοινωνίας του νησιού διαχρονικά. Τα αρχοντικά, τα μουσεία, τα φρούρια καθώς και οι δημόσιοι χώροι που έχουν αναπαράχθει αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα της τοπικής ιστορίας που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την πνευματική ζωή, τη βιομηχανία, την τέχνη ακόμα και την πολιτική διοίκηση που ασκήθηκε. Οι χώροι αυτοί αναπαραστάθηκαν με την αξιοποίηση αρχαιακού και φωτογραφικού υλικού. Μέσα από αυτές τις τρισδιάστατες αναπαραστάσεις αναδεικνύεται η τοπική ιστορία του νησιού της Κέρκυρας, επιμέρους θέματα που σχετίζονται με αυτή καθώς και ιστορικές περίοδοι που σχετίζονται με διαφορετικές φάσεις κυριαρχίας που βίωσε ο τόπος, όπως η Βενετοκρατία και η Βρετανική κυριαρχία.

Εικόνα 26 Τρισδιάστατη αναπαράσταση Εικονικής Πραγματικότητας του Παλαιού Δημοτικού Θεάτρου Κέρκυρας, Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

6. Ψηφιακές αφηγήσεις για τις Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η εφαρμογή της προτεινόμενης μεθοδολογίας στις Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνεται το εννοιολογικό πλαίσιο των αφηγήσεων και οι κοινές συνδέσεις ανάμεσα στις Συλλογές Τυπογραφίας, Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης, Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών. Κατόπιν, παρουσιάζονται τα αντικείμενα που επιλέγονται και εξηγούνται τα κριτήρια επιλογής τους. Ακολούθως, παρουσιάζεται η πλοκή και τα σενάρια των αφηγήσεων που προκύπτουν από το εννοιολογικό πλαίσιο και τα επιλεγμένα αντικείμενα. Στη συνέχεια, περιγράφεται η οργάνωση του διαδικτυακού πόρου που επιλέχθηκε για την παρουσίαση των αφηγήσεων και η διαδικασία μετατροπής τους σε ψηφιακές αφηγήσεις. Τέλος παρουσιάζεται ο σχεδιασμός μιας συμμετοχικής ενότητας που προτείνεται να περιλαμβάνεται στον διαδικτυακό πόρο μαζί με τις αφηγήσεις καθώς και οι προβλεπόμενες προδιαγραφές προσβασιμότητας.

6.1 Διαμόρφωση εννοιολογικού πλαισίου

Το πρώτο βήμα για τον καθορισμό του εννοιολογικού πλαισίου είναι η απάντηση στα δύο βασικά ερωτήματα που προβλέπει η μεθοδολογία. Το πρώτο ερώτημα είναι να εντοπιστεί ποιο είναι το αφήγημα που καλλιεργεί ήδη το μητρικό ίδρυμα, το οποίο στην προκειμένη περίπτωση είναι το Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, σύμφωνα με τον επίσημο ιστότοπό του (Ιόνιο Πανεπιστήμιο, n.d.) συνδέει το ακαδημαϊκό έργο του με αυτό της Ιονίου Ακαδημίας (1824 – 1864). Η Ιόνιος Ακαδημία ήταν το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο σε μια περίοδο, που η νησιωτική περιφέρεια του Ιονίου βρισκόταν υπό ξένη κυριαρχία (Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, 2019). Έτσι η περιοχή πρωτοστάτησε στον χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, αλλά με την κατάργηση της Ιονίου Ακαδημίας το 1865, για πολλά χρόνια δεν υπήρξε συνέχεια σε αυτό τον χώρο. Η τοπική κοινωνία επιζητούσε την επανίδρυσή της, ενώ πριν την ίδρυση του Ιονίου Πανεπιστημίου είχαν προηγηθεί πολυετείς συζητήσεις για την ίδρυση των περιφερειακών πανεπιστημίων του Ιονίου, της Θεσσαλίας και του Αιγαίου, τα οποία τελικά ιδρύθηκαν το 1984. Σήμερα το Ιόνιο Πανεπιστήμιο προσπαθεί να διατηρήσει το ρόλο του ως ακαδημαϊκό συνεχιστή της Ιονίου Ακαδημίας (Ιόνιο Πανεπιστήμιο, n.d.), υπενθυμίζοντας ότι, η περιφέρεια χρειάζεται τις δομές ανώτατης εκπαίδευσης για την αναβάθμιση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού επιπέδου της, ενώ ταυτόχρονα συμβάλει στο πεδίο της έρευνας και της ακαδημαϊκής γνώσης. Το κτίριο που στεγάστηκε η Ιόνιος Ακαδημία, αναστηλώθηκε από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, διότι είχε βομβαρδιστεί κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Σήμερα στεγάζονται εκεί, οι κεντρικές υπηρεσίες και η Πρυτανεία του Ιονίου Πανεπιστημίου και πραγματοποιούνται διαλέξεις, συνέδρια, ημερίδες, μαθήματα καθώς και οι ορκωμοσίες των απόφοιτων. Έτσι αποτελεί έναν χώρο μνήμης για το Πανεπιστήμιο, που επισφραγίζει μέσω της δραστηριοποίησης της ακαδημαϊκής κοινότητας σε αυτόν την αξίωση του Πανεπιστημίου να αποτελέσει συνεχιστή της Ιονίου Ακαδημίας.

Το δεύτερο ερώτημα που υπαγορεύει η μεθοδολογία είναι ο εντοπισμός του αφηγήματος στις συλλογές του Μουσείου. Το Μουσείο του Ιονίου Πανεπιστημίου δε διαθέτει συλλογές που προέρχονται από την Ιόνιο Ακαδημία. Ωστόσο, οι συλλογές του άπτονται ορισμένων θεμάτων σχετικών με την εκπαίδευση και την τοπική ιστορία, τα οποία σχετίζονται με το ευρύτερο ιστορικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτούργησε και η Ιόνιος Ακαδημία. Έτσι το αφήγημα του Ιονίου Πανεπιστημίου, με αφορμή τις συλλογές του Μουσείου εντάσσεται μέσα σε ένα ακόμα πιο ευρύ αφήγημα, το οποίο σχετίζεται με θέματα εκπαίδευσης και τοπικής ιστορίας.

Τα θέματα αυτά εντοπίζονται στις συλλογές ως εξής:

A) στη Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης, όπως μαρτυρά και ο τίτλος της, η εκπαίδευση είναι το κεντρικό θέμα. Η Συλλογή στη σημερινή της μορφή αποτυπώνει διάφορες πτυχές της εκπαίδευσης και της σχολικής και μαθητικής ζωής στην Κέρκυρα από τις αρχές ως τα τέλη του 20ού αιώνα. Έτσι, η Συλλογή σχετίζεται και με τα δύο θέματα που προαναφέρθηκαν (εκπαίδευση και τοπική ιστορία).

B) Στη Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών, περιλαμβάνονται δημιουργίες εικονικής πραγματικότητας, που έχουν ως αφετηρία τη γεωγραφική περιοχή των Ιονίων Νήσων. Έτσι, η Συλλογή δίνει το στίγμα μέσα από αναπαραστάσεις χαρακτηριστικών κτιρίων, μνημείων και δημόσιων χώρων και ανοίγουν διάφορα θέματα σχετικά με την τοπική ιστορία. Ακόμα, περιλαμβάνει και αναπαραστάσεις κτιρίων που σχετίζονται με την εκπαίδευση χαρακτηριστικότερο όλων για την προκειμένη περίπτωση, η Ιόνιος Ακαδημία. Έτσι και αυτή η Συλλογή σχετίζεται με τα δύο θέματα που προαναφέρθηκαν (εκπαίδευση και τοπική ιστορία).

Γ) Η Συλλογή Τυπογραφίας αποτελεί μια περισσότερο ιδιάζουσα περίπτωση. Στη Συλλογή τα αντικείμενα δεν προέρχονται από τυπογραφεία της Κέρκυρας. Ωστόσο, η Κέρκυρα αποτέλεσε περιοχή που γνώρισε νωρίτερα από την υπόλοιπη Ελλάδα αυτή την τέχνη, καθώς και περιοχή τυπογραφικής δραστηριότητας. Το θέμα της Τυπογραφίας, που θίγεται μέσω της Συλλογής έστω και θεωρητικά μέσα από τα μουσειακά αντικείμενα, τα οποία είναι αντιπροσωπευτικά ενός μέσου ιδιωτικού τυπογραφείου των τελών του 19ου – 20ού αιώνα, σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την τοπική ιστορία του νησιού. Από την άλλη πλευρά η Τυπογραφία χάρη στη φύση του προϊόντος της, που είναι κυρίως το βιβλίο, σχετίζεται άμεσα και με την εκπαίδευση. Έτσι η Συλλογή σχετίζεται εξίσου θεωρητικά και με τα δύο θέματα που προαναφέρθηκαν (εκπαίδευση και τοπική ιστορία).

Στο επόμενο βήμα της μεθοδολογίας πραγματοποιείται η καταγραφή των εννοιών που διατρέχουν τις μουσειακές συλλογές.

1. Οι έννοιες που διατρέχουν τη Συλλογή Ιστορίας Σχολείου και Εκπαίδευσης είναι οι εξής: εκπαίδευση, μάθηση, τοπική ιστορία, διδασκαλία, σχολικό βιβλίο, σχολική ζωή, μαθητής, δάσκαλος, επάγγελμα, συνδικαλισμός, πολιτική.
2. Οι έννοιες που διατρέχουν τη Συλλογή Ψηφιακού πολιτισμού και τεχνών είναι οι εξής: τοπική ιστορία Κέρκυρας, μνημεία, ιστορικά κτίριο, μουσεία, πλατείες,

ιστορικοί δημόσιοι χώροι, σπίτια σημαντικών προσωπικοτήτων, συγγραφείς, πολιτικοί, μουσικοί, ποιητές, λόγιοι, βιομήχανοι

3. Οι έννοιες που διατρέχουν τη Συλλογή Τυπογραφίας είναι οι εξής: τυπογράφος, βιβλίο, περιοδικό, εφημερίδα, πληροφορία, επάγγελμα, τέχνη, εκπαίδευση, ενημέρωση, τοπική ιστορία Κέρκυρας, πολιτική, συνδικαλισμός

Οι κοινές έννοιες που εντοπίζονται από την παραπάνω καταγραφή είναι εξής: τοπική ιστορία Κέρκυρας, εκπαίδευση, βιβλίο, ενημέρωση, γνώση, πληροφορία

Στον παρακάτω πίνακα και σύμφωνα με το επόμενο βήμα της μεθοδολογίας αποτυπώνονται στα αριστερά οι κοινές έννοιες με κάποιες θεματικές προεκτάσεις.

Κοινές έννοιες	Θεματικές προεκτάσεις
τοπική ιστορία Κέρκυρας	Αποικιοκρατικές διοικήσεις, πολιτική, εκπαίδευση, τέχνες, γράμματα, κοινωνία
εκπαίδευση	Εκπαιδευτικά ιδρύματα, κτίρια που στέγασαν δομές εκπαίδευσης, εκπαίδευση επάνω σε διάφορους τομείς, τυπική εκπαίδευση
βιβλίο	Αναλφαβητισμός, εγγραμματισμός, φιλαναγνωσία
ενημέρωση	Δημοσιογραφία, διοίκηση, αποικιοκρατία
γνώση	Δικαίωμα, εγγραμματισμός, φιλαναγνωσία
πληροφορία	Πρόσβαση, Μετάδοση, μέσα μετάδοσης, στέρηση πληροφορίας

6.1.1 Επιλογή μουσειακών αντικειμένων

Σε γενικές γραμμές, ορισμένα από τα αντικείμενα προέρχονται από την Κέρκυρα και σχετίζονται με τις θεματικές που αναφέρθηκαν, ενώ άλλα σχετίζονται μόνο με τις θεματικές. Με βάση όλα τα παραπάνω επιλέγονται τα αντικείμενα που ανταποκρίνονται καλύτερα σε αυτό το πλαίσιο.

Από τη Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και Εκπαίδευσης «ΣΤΕΦΑΝΟΣ Γ. ΠΡΙΦΤΗΣ», τα σχολικά βιβλία σχετίζονται με τη γνώση και την εκπαίδευση, τον εγγραμματισμό, την τυπική εκπαίδευση, αποτελούν προϊόντα της Τυπογραφίας και μάλιστα κάποια από αυτά έχουν τυπογραφηθεί σε κερκυραϊκά τυπογραφεία και επιχειρήσεις γραφικών τεχνών. Τα σχολικά βιβλία προέρχονται από δωρεές ιδιωτών που υπήρξαν μαθητές στα διάφορα δημοτικά σχολεία της Κέρκυρας ή υπήρχαν στο Αρχείο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού. Έτσι, έχουν σχέση με το τοπικό στοιχείο. Τα μαθητικά περιοδικά και τα επιστημονικά περιοδικά των εκπαιδευτικών

σχετίζονται με την ενημέρωση, την πληροφορία, τον εγγραμματισμό και τη φιλιαναγνωσία ενώ αποτελούν μέσα μετάδοσης πληροφοριών και προϊόντα Τυπογραφίας. Τα μαθητικά περιοδικά αποκτήθηκαν και αυτά από Κερκυραίους ιδιώτες και σκιαγραφούν μια άλλη διάσταση της μαθητικής καθημερινότητας, η οποία σχετίζεται με τη φιλιαναγνωσία, την ενημέρωση και την ψυχαγωγία. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά των εκπαιδευτικών μαρτυρούν μια όψη του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού που αφορά στην ενημέρωσή τους για την ορθή κατάρτιση και εκπαίδευση τους καθώς και στον συνδικαλισμό. Οι τίτλοι σπουδών σχετίζονται με την τυπική εκπαίδευση, τον εγγραμματισμό, τη γνώση ενώ αποτελούν προϊόντα Τυπογραφίας. Το παραδοσιακό κτίριο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού, που στεγάζει σήμερα το Σχολικό Μουσείο αποτελεί χαρακτηριστικό σχολικό κτίριο των επαρχιών του 20ού αιώνα, με συμβολική αξία για την εκπαίδευση χάρις στην αρχιτεκτονική του αλλά και με ιδιαίτερη συναισθηματική αξία για την τοπική κοινότητα του Σκριπερού.

Από τη Συλλογή Τυπογραφίας τα τυπογραφικά πιεστήρια, η μηχανική στοιχειοθεσία, η στοιχειοθεσία με το χέρι σχετίζονται με την τοπική ιστορία Κέρκυρας και το βιβλίο αποτελούν τον βασικό εξοπλισμό ενός τυπογραφείου των τελών του 19ου – 20ού αιώνα. Παρότι αυτό το υλικό δεν προέρχεται από τα τυπογραφεία που υπήρχαν στο νησί, συνδέονται με την τέχνη της τυπογραφίας. Τα κερκυραϊκά τυπογραφεία λειτουργούσαν με τον ίδιο εξοπλισμό που λειτουργούσαν και τα υπόλοιπα ελληνικά τυπογραφεία. Τα μουσειακά αντικείμενα της Συλλογής θα αποτελέσουν την αφορμή για την ανάδειξη της συμβολής των κερκυραϊκών τυπογραφείων στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην πληροφορία από το 1798 ως και τα τέλη του 20ού αιώνα.

Από τη Συλλογής Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών οι αναπαραστάσεις κτιρίων και μνημείων σχετίζονται με τις αποικιοκρατικές διοικήσεις που κυριάρχησαν στο νησί και στα υπόλοιπα νησιά του Ιονίου, με την πολιτική που άσκησε η κάθε μια από αυτές και κυρίως τον τρόπο που η πολιτική τους επηρέασε την εκπαίδευση, την τυπογραφία και γενικότερα τα γράμματα. Ενδεικτικά τα κτίρια αυτά είναι η Ιόνιος Ακαδημία, η Πλατεία Δημαρχείου, η Ιόνιος Βουλή και η Βίλα Ρόσα.

6.1.2 Ένα αφήγημα για τις τρεις συλλογές

Στο τέλος και για να συνδεθούν με κατανοητό τρόπο όλες οι παραπάνω εργασίες καταρτίστηκε το παρακάτω θεωρητικό κείμενο, το οποίο θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως εισαγωγικό κείμενο της έκθεσης.

Ο συνδετικός κρίκος μεταξύ της τυπογραφίας της εκπαίδευσης είναι το βιβλίο, αφού για τη μια είναι το προϊόν που παράγει, ενώ για την άλλη είναι το μέσο που μεταδίδει τη γνώση. Τα Επτάνησα είναι η πρώτη περιοχή της Ελλάδας, όπου εκδίδονται εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία (Μπώκος, 2000). Στον απόηχο της Γαλλικής Επανάστασης, οι Γάλλοι δημοκρατικοί ίδρυσαν το πρώτο τυπογραφείο στον ελλαδικό χώρο με έδρα την Κέρκυρα. Αυτό το τυπογραφείο για όλη τη διάρκεια λειτουργίας του (1798 – 1864) λειτούργησε ως κυβερνητικό τυπογραφείο και εκεί τυπώθηκαν

κυρίως διοικητικά έντυπα, αλλά και οι πρώτες εφημερίδες, τα πρώτα περιοδικά και πολλά βιβλία (Μπώκος, 2000). Μια άλλη μεγάλη επιχείρηση γραφικών τεχνών και τυπογραφίας ήταν το εργοστάσιο Ασπιώτης - ΕΛΚΑ (1873 – 1980), το οποίο πρωτοπόρησε και στον διαρκή εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού του, στην αναγνώριση και σύνδεση της Κέρκυρας με την τυπογραφία αλλά και στην εκπαίδευση και εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού (Βουσολίνου, 2014). Παράλληλα, τα μικρά ιδιωτικά τυπογραφεία του νησιού αποτελούσαν σημείο συνάντησης των συγγραφέων και των δημοσιογράφων με τους τυπογράφους, οι οποίοι θεωρούνταν *‘άνθρωποι των γραμμάτων’* (Συνέντευξη κ. Παυλογιάννη παλαιού Κερκυραίου τυπογράφου, 2019).

Η χρονική στιγμή που τέθηκαν και οι βάσεις για δημόσια εκπαίδευση συμπίπτει με την ίδρυση του πρώτου τυπογραφείου. Από την εποχή της ίδρυσης του κυβερνητικού τυπογραφείου στην Κέρκυρα, υπήρχε στο νησί ένα κοινό που είχε ανάγκες έκδοσης χάρις στην έντονη συγγραφική του δραστηριότητα. Στο *‘κοινό’* αυτό συγκαταλέγονταν και αρκετές σημαντικές προσωπικότητες που ανήκαν στην Επτανησιακή Σχολή (Πολίτης, 1998) όπως χαρακτηρίστηκε λίγα χρόνια αργότερα. Ήταν γενικότερα εποχή λογοτεχνικής άνθησης και η συμβολή των Επτανησίων στην εδραίωση και ανάπτυξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας υπήρξε καθοριστική (Ανδρειωμένος, 1997). Τα λογοτεχνικά τους κείμενα αποτέλεσαν και αποτελούν ακόμα τη βάση για τη διδασκαλία της γλώσσας στα ελληνικά σχολεία μέσω των αναγνωστικών βιβλίων και ανθολογίων (Ανδρειωμένος, 1997). Στα αναγνωστικά βιβλία εντοπίζονται πεζά και ποιήματα Επτανησίων όπως ο Διονύσιος Σολωμός, ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, ο Γεράσιμος Μαρκοράς, ο Γεώργιος Τερτσέτης. Το 1824 ιδρύθηκε η Ιόνιος Ακαδημία, που ήταν το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο της νεότερης ιστορίας και λειτούργησε παρά τις δυσκολίες και αντιρρήσεις που υπήρξαν σε βάρος της (Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, 2019). Μια μεγάλη μερίδα επιστημόνων και καθηγητών αποφοίτησε από εκεί ενώ η λειτουργία της καταργήθηκε με την προσάρτηση των Ιονίων Νήσων στο ελληνικό κράτος (Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, 2019). Οι ανάγκες εκτύπωσης και έκδοσης των σχολικών εγχειριδίων του ελληνικού κράτους είναι ένα ακόμα σημείο σύνδεσης μεταξύ τυπογραφίας και εκπαίδευσης. Ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (ΟΕΔΒ), ο οποίος εξέδιδε όλα τα σχολικά βιβλία συνεργαζόταν κατά καιρούς, στενά με το Εθνικό Τυπογραφείο (Μουσείο Εθνικού Τυπογραφείου, 2019). Ωστόσο ο ΟΕΔΒ φαίνεται να συνεργαζόταν και με άλλα τυπογραφεία όπως το εργοστάσιο Ασπιώτη - ΕΛΚΑ.

Το διάστημα που η Κέρκυρα αποτελούσε κέντρο των Ιονίων Νησιών, γνώρισε και την τυπογραφία και τη δημόσια εκπαίδευση. Έτσι, διαμορφώθηκε ένα περιβάλλον που είχε ορισμένα ιδιαίτερα και εμφανώς επηρεασμένα από τους δυτικούς, χαρακτηριστικά, σε σχέση με τον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο. Από την προσάρτηση των Ιονίων Νήσων στην Ελλάδα η Κέρκυρα από κέντρο μετατράπηκε σε περιφέρεια και το τοπικό στοιχείο άρχισε να συμβαδίζει με το εθνικό. Σήμερα τα ίχνη της πνευματικής καλλιέργειας των ανθρώπων και των δομών που άσκησαν επιρροή στην εκπαίδευση, αλλά και της τεχνολογικής ανάπτυξης της τυπογραφίας μπορούν να αφηγηθούν ιστορίες που φανερώνουν την άνθηση που κάποτε γνώρισε το νησί της Κέρκυρας και να αναδείξουν

μέσα από τη σκοπιά της τυπογραφίας και της εκπαίδευσης στοιχεία του επτανησιακού πολιτισμού.

6.2 Οργάνωση και δημιουργία περιεχομένου της έκθεσης

Σε αυτό το στάδιο θα επιλεγούν συγκεκριμένα αντικείμενα με βάση τα εξής κριτήρια: τεκμηρίωση, ψηφιοποίηση, κοινές συνδέσεις, ερμηνεία. Νωρίτερα, στον καθορισμό του εννοιολογικού πλαισίου αναφέρθηκαν οι κατηγορίες των αντικειμένων που θα εμπλακούν στο περιεχόμενο των αφηγήσεων. Εδώ θα παρουσιαστούν τα επιλεγμένα αντικείμενα και θα αναφερθούν τα επίπεδα στα οποία πληρούν τα κριτήρια που τίθενται παραπάνω. Τα αντικείμενα των συλλογών που υποστηρίζουν αυτές τις σχέσεις είναι ονομαστικά τα εξής (η βασική τεκμηρίωση που παραχώρησε το Μουσείο του Ιονίου Πανεπιστημίου γι' αυτά βρίσκεται στο Παράρτημα):

- Τυπογραφικά στοιχεία

Εικόνα 27 Τέσσερα τυπογραφικά στοιχεία της Συλλογής Τυπογραφίας

- Συνθετήριο

Εικόνα 28 Συνθετήριο της Συλλογής Τυπογραφίας.

- Σελιδοθέτης

Εικόνα 29 Σελιδοθέτης της Συλλογής Τυπογραφίας.

- Στοιχειοθήκη

Εικόνα 30 Στοιχειοθήκη της Συλλογής Τυπογραφίας.

- Μελανωτής

Εικόνα 31 Μελανωτής της Συλλογής Τυπογραφίας.

Αυτά τα αντικείμενα αποτελούν τον εξοπλισμό ενός παραδοσιακού εργαστηρίου στοιχειοθεσίας. Το εργαστήριο στοιχειοθεσίας της Συλλογής είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα που παρουσιάζει την παραδοσιακή τεχνική στοιχειοθεσίας με το χέρι. Ο εξοπλισμός αυτός αποτελούσε την παραδοσιακή τεχνική στοιχειοθεσίας με το χέρι, από την εφεύρεση της τυπογραφίας τον 15ο αιώνα από τον Johannes Gutenberg (Ματθιόπουλος, 2009) και όπως διατηρήθηκε έως τα μέσα του 20ού αιώνα σε πολλά τυπογραφεία της Ελλάδας έτσι και στην Κέρκυρα.

- Ηλεκτροκίνητη Μηχανή Στοιχειοθεσίας Linotype Model 31, No 54210

Η Λινοτυπική μηχανή είναι ένα μηχάνημα που έκανε την στοιχειοθεσία και στοιχειοχύτευση με μηχανικό τρόπο. Οι λινοτυπικές μηχανές διευκόλυναν τη μαζική παραγωγή έντυπου υλικού αφού σηματοδότησαν την τεχνολογική μετάβαση από την χειρωνακτική τεχνική στοιχειοθεσίας και στοιχειοχύτευσης σε μηχανική ([ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ](#), 29-03-2023). Στην Ελλάδα πολλές εφημερίδες σχεδόν για όλο τον 20ό αιώνα χρησιμοποιούσαν λινοτυπικές μηχανές για την εκτύπωση των στηλών τους (Ματθιόπουλος, 2009). Παρότι δεν έχουν εντοπιστεί πληροφορίες για συγκεκριμένα τυπογραφεία της Κέρκυρας που λειτούργησαν με λινοτυπικές μηχανές, υπάρχουν προφορικές μαρτυρίες παλαιών τυπογράφων που επιβεβαιώνουν τη χρήση λινοτυπικών μηχανών από τα κερκυραϊκά τυπογραφεία ως τα τέλη του 20ού αιώνα.

Εικόνα 32 Ηλεκτροκίνητη Μηχανή Στοιχειοθεσίας Linotype Model 31, No 54210 της Συλλογής Τυπογραφίας.

- Χειροκίνητο πιεστήριο δοκιμίων.

Σε αυτό εκτύπωναν οι τυπογράφοι πρόχειρα και δοκιμαστικά την στοιχειοθετημένη σελίδα για να εντοπίσουν τυχόν λάθη και να τα διορθώσουν, προτού η σελίδα εκτυπωθεί σε πολλά αντίτυπα στο κανονικό πιεστήριο του τυπογραφείου. Όπως και τα παραπάνω αντικείμενα έτσι και το συγκεκριμένο αποτελεί ένα αρκετά συνηθισμένο εργαλείο στα τυπογραφεία του 20ού αιώνα και μπορεί να αξιοποιηθεί για να αποτυπώσει την εικόνα ενός συνηθισμένου κερκυραϊκού τυπογραφείου.

Εικόνα 33 Χειροκίνητο πιεστήριο δοκιμίων της Συλλογής Τυπογραφίας.

- Χειροκίνητο Πιεστήριο Κρόνος

Το πιεστήριο με το όνομα «ΚΡΟΝΟΣ» αποτελεί ένα επιτραπέζιο κάθετο πιεστήριο για την εκτύπωση μικρών διαστάσεων έντυπα ([ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ](#), n.d.). Η σχέση του με τα μικρά τυπογραφεία οφείλεται στο γεγονός της εύκολης και γρήγορης παραγωγής φυλλαδίων, ανακοινώσεων, προσκλήσεων που αναλάμβαναν συνήθως αυτά τα μικρά ιδιωτικά τυπογραφεία και στην Κέρκυρα.

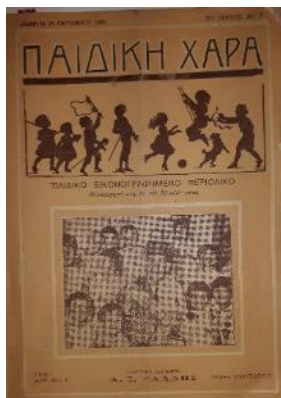
Εικόνα 34 Χειροκίνητο Πιεστήριο «Κρόνος» της Συλλογής Τυπογραφίας.

- Μαθητικό περιοδικό *Παιδική Χαρά*, (2 τεύχη)

Παιδικό εικονογραφημένο περιοδικό, τεύχος της 10ης Οκτωβρίου του 1928 και της 15ης Οκτωβρίου του 1930.

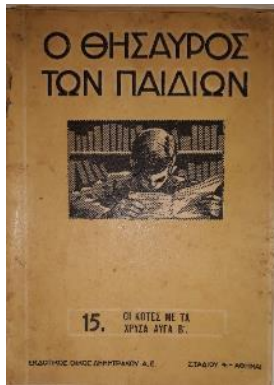
Εικόνα 35 Μαθητικό περιοδικό *Παιδική Χαρά* (1928), Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Εικόνα 36 Μαθητικό περιοδικό *Παιδική Χαρά* (1930), Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

- Μαθητικό περιοδικό *Ο θησαυρός των παιδιών*

Εβδομαδιαίο μορφωτικό περιοδικό για νέους τεύχος του 1933.

Εικόνα 37 Μαθητικό περιοδικό *Ο θησαυρός των παιδιών*, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

- Μαθητικό περιοδικό *Ελληνόπουλο*

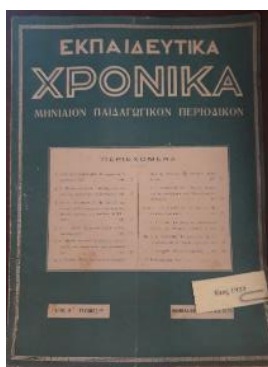
Εβδομαδιαίο περιοδικό για αγόρια και κορίτσια, τεύχος 75, τόμος β΄ 1946.

Εικόνα 38 Μαθητικό περιοδικό *Ελληνόπουλο*, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

- Επιστημονικό περιοδικό *Εκπαιδευτικά Χρονικά*

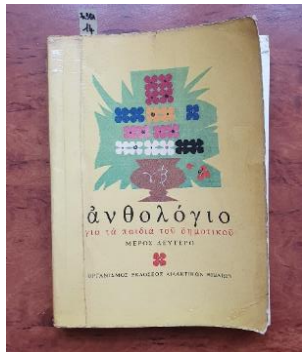
Μηνιαίο Παιδαγωγικό Περιοδικό του 1933.

Εικόνα 39 Επιστημονικό περιοδικό *Εκπαιδευτικά Χρονικά* (1933), Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

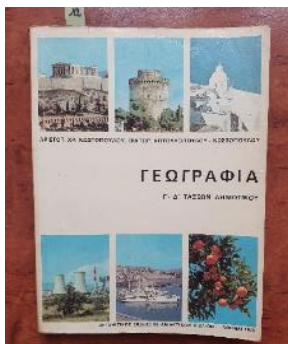
Τα παραπάνω τεκμήρια βρέθηκαν στο αρχείο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού. Έτσι, φαίνεται ότι το κερκυραϊκό αναγνωστικό κοινό, ως μερίδα της ελληνικής περιφέρειας την εποχή που κυκλοφορούσαν τα συγκεκριμένα περιοδικά, διάβαζε εφημερίδες και περιοδικά εκτός των ορίων του νησιού με κριτήριο τη θεματολογία, την ηλικία και γενικότερα τα ενδιαφέροντα του.

- Σχολικό βιβλίο, *Ανθολόγιο*

Εικόνα 40 Σχολικό βιβλίο, *Ανθολόγιο*, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

- Σχολικό βιβλίο, *Γεωγραφία*

Εικόνα 41 Σχολικό βιβλίο, *Γεωγραφία*, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.

Τα δύο σχολικά βιβλία του 1976 βρέθηκαν στο αρχείο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού. Έχουν τυπωθεί στο εργοστάσιο Ασπιώτης – ΕΛΚΑ, το οποίο ήταν εργοστάσιο γραφικών τεχνών που ιδρύθηκε στην Κέρκυρα στα τέλη του 19ου αιώνα.

- Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση [Ιονίου Ακαδημίας](#)

Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της Ιονίου Ακαδημίας αποτυπώνει το χώρο της Ακαδημίας όπως είναι διαμορφωμένος σήμερα, μετά την αναστήλωσή της και τη στέγαση των δομών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Το κτίριο αυτό κτίστηκε επί Βενετικής Κυριαρχίας για να γίνουν στρατώνες, οι Στρατώνες Γκριμάνι (Βοσκοπούλου, 2005). Με την πάροδο των χρόνων και τις αλλαγές διοικήσεων το κτίριο αυτό επιδέχθηκε ορισμένες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις (Βοσκοπούλου, 2005) και αλλαγές χρήσης. Σε γενικές γραμμές οι περισσότερες χρήσεις του κτιρίου ήταν για να στεγαστούν εκπαιδευτικά ιδρύματα, σχολεία, Ιεροσπουδαστήριο και το πιο γνωστό μέχρι σήμερα σε όλους, την Ιόνιο Ακαδημία. Όμως το κτίριο σχετίζεται και με την Τυπογραφία, αφού το 1888 στέγασε και το εργοστάσιο Ασπιώτη, το οποίο φιλοξένησε τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου έως και τον βομβαρδισμό του το 1943.

- Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση [Ιόνιος Βουλή](#)

Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της Ιονίου Βουλής αποτυπώνει την σημερινή της εικόνα. Στον ίδιο χώρο υπήρχε ένα βενετσιάνικο κτίριο στο οποίο εγκαταστάθηκε, το 1849, η Βουλή. Το κτίριο αυτό κήκε το 1852 και εκεί ανεγέρθηκε, η Βουλή. Αυτό το κτίριο μέχρι σήμερα έχει συμβολική σημασία διότι εκεί το 1863 ψηφίστηκε η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα (Σουρτζίνος, 2008).

- Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση [Πλατεία Δημαρχείου](#)

Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της πλατείας Δημαρχείου αποτυπώνει την σημερινή εικόνα της πλατείας στην οποία βρίσκεται η Λατινική Μητρόπολη του Αγίου Ιακώβου και το κτίριο του San Giacomo που φιλοξενεί το δημαρχείο της πόλης από το οποίο πήρε και το όνομά της. Την περίοδο της Βενετικής κυριαρχίας (1386 – 1797) η πλατεία Δημαρχείου ήταν το κέντρο της πόλης καθώς εκεί βρισκόταν σημαντικά διοικητικά κτίρια όπως η Λατινική Μητρόπολη του Αγίου Ιακώβου, το παλάτι του Βάιλου με την *Pierra del bando* (η πέτρα της ανακοίνωσης), το θέατρο San Giacomo (Σουρτζίνος, 2008). Η πλατεία αυτή αποτελούσε θρησκευτικό, κοινωνικό και διοικητικό κέντρο της Κέρκυρας και σχετίζεται με την προϊστορία της Ενημέρωσης στο νησί καθώς η πέτρα της ανακοίνωσης ήταν το σημείο στο οποίο ο κήρυκας κατά την περίοδο της βενετικής κυριαρχίας ανακοίνωνε τα νέα από την διοίκηση του νησιού στους κατοίκους.

- Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση [Βίλα Ρόσα](#)

Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της ένα ιστορικό κτίριο της πόλης, που είναι η οικία της οικογένειας Ασπιώτη, γνωστή ως Βίλα Ρόσα (Βουσολίνου-Ανυφαντή, 2014). Η αναπαράσταση έχει δημιουργηθεί με την αξιοποίηση αυθεντικού φωτογραφικού υλικού από το εσωτερικό, το εξωτερικό του κτιρίου και προφορικές μαρτυρίες αποτυπώνοντας την εποχή που στη Βίλα ζούσε η οικογένεια Ασπιώτη.

6.2.1 Τεκμηρίωση και ψηφιοποίηση

Αρχικά, το Μουσείο διαθέτει ήδη σε ένα σημαντικό βαθμό καταγεγραμμένη πληροφορία για τα περισσότερα μουσειακά αντικείμενα των συλλογών του. Η τεκμηρίωση των επιλεγμένων αντικειμένων βρίσκεται στο παράρτημα. Επιπλέον, συγκεντρώθηκε υλικό από επιπλέον βιβλιογραφική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της υλοποίησης της παρούσας εργασίας, διευκολύνοντας και τον εντοπισμό των σχέσεων αυτών που διαμόρφωσαν το εννοιολογικό πλαίσιο.

Η ψηφιοποίηση των συλλογών του Μουσείου σε αποτύπωση 360° τη στιγμή που γράφεται η εργασία βρίσκεται υπό υλοποίηση και δεν μπορεί να αξιοποιηθεί στην εργασία. Για τα επιλεγμένα αντικείμενα η διαθέσιμη μορφή ψηφιοποίησης είναι φωτογραφίες καλής ανάλυσης. Έτσι οι δυνατότητες αξιοποίησης διαδραστικών εκθεμάτων στις αφηγήσεις δεν θα είναι διαθέσιμες. Τα εκθέματα θα παρουσιάζονται μόνο με οπτικά μέσα με τη δυνατότητα μεγέθυνσης.

6.2.2 Κοινές συνδέσεις και ερμηνεία

Με βάση το εννοιολογικό πλαίσιο που έχει τεθεί και τα αντικείμενα που επιλέχθηκαν από τις τρεις συλλογές για να υποστηρίξουν αυτό το πλαίσιο προκύπτουν οι συνδέσεις που έχουν τόσο μεταξύ τους όσο και με το θεματολογικό υπόβαθρο.

- ❖ Τρισδ. εικ. αναπ. Πλατεία Δημαρχείου, (Ε.Π. 15, Εικονική Πραγματικότητα)
- ❖ Τρισδ. εικ. αναπ. Ιονίου Ακαδημίας (Ε.Π. 12, Εικονική Πραγματικότητα)
- ❖ Τρισδ. εικ. αναπ. Ιόνιος Βουλή, (Ε.Π. 10, Εικονική Πραγματικότητα)
- ❖ Λινοτυπική Μηχανή της Mergenthaler Linotype Co μοντέλο 31, No 54210 (ΣΤΟΙΧΕΙΟΘ.00007)
- ❖ Παιδική Χαρά, (Α.Υ.64, Α.Υ.65, Μαθητικά Περιοδικά)
- ❖ Ο θησαυρός των παιδιών (Α.Υ.66, Μαθητικά Περιοδικά)
- ❖ Εκπαιδευτικά χρονικά (Α.Υ. 75, Αρχαικό Υλικό)
- ❖ Ελληνόπουλο (Α.Υ.71, Μαθητικά Περιοδικά)

Τα παραπάνω αντικείμενα διαμορφώνουν μια ιστορική διαδρομή από την εποχή της Βενετικής Κυριαρχίας στα Ιόνια Νησιά ως και έπειτα από την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα. Στην Πλατεία Δημαρχείου, η οποία ήταν το κέντρο της πόλης την περίοδο της Βενετικής κυριαρχίας, βρισκόταν η Piera del Bando (Πέτρα της ανακοίνωσης), στο βήμα της οποίας γινόταν προφορικά η ενημέρωση των πολιτών από τον κήρυκα. Το σημείο αυτό της Ιστορίας μαρτυρά μια εποχή καταπίεσης κατά την οποία η διοίκηση δεν εξασφάλιζε την εκπαίδευση των κατοίκων της Κέρκυρας. Με αφετηρία την Πλατεία Δημαρχείου δίνεται το στίγμα για να ξεκινήσει να διερευνάται, τότε και υπό ποιες συνθήκες «έφτασε» η Τυπογραφία στην Κέρκυρα, τότε οι άνθρωποι ξεκίνησαν να έχουν δικαίωμα σε δημόσια εκπαίδευση και ποιες συνθήκες βοήθησαν στο να εγγραμματιστούν, να διαβάζουν και να ενημερώνονται ανεξάρτητα από την διοίκηση του τόπου μέσω του Τύπου.

Το κτίριο της Ιονίου Ακαδημίας, ένα κτίριο Στρατώνων κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας, στέγασε αργότερα δομές που σχετίστηκαν με την εκπαίδευση όπως σχολεία, αρχεία βιβλιοθήκες με το πιο χαρακτηριστικό όλων το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο στον ελλαδικό χώρο, την Ιόνιο Ακαδημία. Η ίδρυση και λειτουργία της Ιονίου Ακαδημίας ανήκει σε μια χρονική περίοδο της Βρετανικής κυριαρχίας και ως θεσμός ανώτατης εκπαίδευσης συνέβαλλε στον εγγραμματισμό της κερκυραϊκής κοινωνίας. Έτσι αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της μετάβασης από την προηγούμενη κατάσταση σε μια εποχή, που παρά την ξένη κυριαρχία οι άνθρωποι είχαν αρχίσει να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, σε βιβλία και εφημερίδες.

Η Λινοτυπική μηχανή συντέλεσε στη διευκόλυνση της παραγωγής εφημερίδων και περιοδικών και χρησιμοποιήθηκε σχεδόν όλο τον 20ο αιώνα στον χώρο του Τύπου. Από την πλευρά της Τυπογραφίας αποτυπώνει μια εποχή που η πληροφορία είχε ξεκινήσει και πρακτικά να διαχέεται πιο εύκολα.

Η Ιόνιος Βουλή είναι ένα κτίριο με μια μεγάλη ιστορία αφού στην Κέρκυρα, ως πρωτεύουσα του Ιονικού Κράτους, έδρευε και η Βουλή. Ο χώρος αυτός είναι σήμερα συμβολικής σημασίας λόγω της ψήφισης σε αυτόν, της ένωσης της Επτανήσου με την

Ελλάδα το 1863. Έτσι επιλέγεται για να συμβολίσει το τέλος της περιόδου που η Κέρκυρα ήταν πρωτεύουσα του Ιονικού Κράτους και την αρχή μιας νέας περιόδου που αποτέλεσε περιφέρεια της ελληνικής επικράτειας. Τα περιοδικά *Παιδική Χαρά*, *Ο θησαυρός των παιδιών*, *Εκπαιδευτικά χρονικά*, *Ελληνόπουλο* βρέθηκαν στο αρχείο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού στην Κέρκυρα. Οι συγκεκριμένες εκδόσεις ανήκουν χρονικά στις αρχές του 20ού αιώνα, όταν πλέον η Κέρκυρα και τα Επτάνησα μετρούσαν ήδη κάποιες δεκαετίες που αποτελούσαν τη νησιωτική περιφέρεια του ελληνικού κράτους. Οι εκδόσεις αυτές δεν έχουν κάποια σχέση με την Κέρκυρα, είναι περιοδικά που εκδίδονταν στην Αθήνα και κυκλοφορούσαν πανελλαδικά. Όμως τα περιοδικά ανήκουν στη Συλλογή του Μουσείου επειδή προέρχονται από το αρχείο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού, ανήκαν δηλαδή σε κερκυραϊκό αναγνωστικό κοινό. Έτσι σηματοδοτούν το τέλος της εποχής των διάφορων κυριαρχιών και ότι αυτές συνεπάγονταν. Το κερκυραϊκό αναγνωστικό κοινό ως μερίδα της ελληνικής περιφέρειας πια, διάβαζε τα ίδια περιοδικά, με βάση τα ενδιαφέροντα του, που διάβαζαν και οι υπόλοιποι Έλληνες.

Όλα τα παραπάνω αντικείμενα αποτελούν «ψηφίδες» που ανήκουν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και αποτελούν όλα μαζί μια διαδρομή στην ιστορία του εγγραμματος και της ενημέρωσης μέσω του Τύπου στην Κέρκυρα.

- ❖ Τρισδ. εκ. αναπ. Βίλα Ρόσα (Ε.Π. 7, Εικονική Πραγματικότητα)
- ❖ Χειροκίνητο Πιεστήριο Κρόνος (ΕΚΤΥΠ.00001, Όρθια πιεστήρια)
- ❖ Συνθετήριο
- ❖ Σελιδοθέτης
- ❖ Διαστήματα
- ❖ Τυπογραφικά στοιχεία
- ❖ Στοιχειοθήκη
- ❖ Μελανωτής
- ❖ Πιεστήριο Δοκιμίων
- ❖ Ανθολόγιο (Σ.Β. 54, Σχολικά βιβλία)
- ❖ Γεωγραφία (Σ.Β. 49, Σχολικά Βιβλία)

Η Βίλα Ρόσα, ένα χαρακτηριστικό και πολύ γνωστό στην τοπική κοινότητα κτίριο, ήταν η οικία της οικογένειας Ασπιώτη στην Κέρκυρα. Η οικογένεια Ασπιώτη είναι γνωστή για την επιχείρηση Τυπογραφίας και Γραφικών Τεχνών Αδελφών Ασπιώτη, η οποία δραστηριοποιήθηκε στο νησί από το 1873 έως το 1980 (Βουσολίνου-Ανυφαντή, 2014). Η αναπαράσταση της οικίας δίνει την αφορμή για να συνδεθεί η Τυπογραφία με την κερκυραϊκή τυπογραφική δραστηριότητα αλλά και την ‘γνωριμία’ με την οικογένεια Ασπιώτη που το όνομά της ταυτίστηκε τόσο με αυτή την τέχνη.

Τα εργαλεία στοιχειοθεσίας, το πιεστήριο δοκιμίων και το χειροκίνητο πιεστήριο Κρόνος αποτελούν χαρακτηριστικό εξοπλισμό ενός παραδοσιακού ιδιωτικού τυπογραφείου. Παρότι δεν προέρχονται από ένα κερκυραϊκό τυπογραφείο, αυτό δεν εμποδίζει να χρησιμοποιηθούν ως ενδεικτικός εξοπλισμός ενός τυπογραφείου, αφού ο εξοπλισμός αυτός δεν διέφερε σημαντικά από τυπογραφείο σε τυπογραφείο.

Τα δύο σχολικά βιβλία, *Ανθολόγιο* και *Γεωγραφία* του 1976, που εκδόθηκαν από τον Οργανισμό Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων και βρέθηκαν στο αρχείο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού. Τα συγκεκριμένα βιβλία έχουν τυπογραφηθεί στο εργοστάσιο του Ασπιώτη. Το βιβλίο της Γεωγραφίας αναφέρει στην τελευταία σελίδα τους «ΕΚΔΟΣΙΣ Ε΄ 1976 (V) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 188.000 – ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2665/2 – 4 – 76 ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΑΣΠΙΩΤΗ – ΕΛΚΑ Α.Ε.». Το Ανθολόγιο αναφέρει στην τελευταία σελίδα «ΕΚΔΟΣΙΣ Β΄ 1976 (V) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 233.000 – ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2666/2 – 4 – 76 Εκτύπωση – Βιβλιοδεσία ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΑΣΠΙΩΤΗ–ΕΛΚΑ Α.Ε.». Έτσι αποτελούν τεκμήρια που σχετίζονται με τη συμβολή της βιομηχανίας στην εκπαίδευση και συνδέουν την βιομηχανία του Κερκυραίου Ασπιώτη με την εκτύπωση σχολικών βιβλίων για τα σχολεία του ελληνικού κράτους.

Τα παραπάνω αντικείμενα συνθέτουν μια εικόνα για την τυπογραφική δραστηριότητα στην Κέρκυρα και παρουσιάζουν ότι αυτή συνδέθηκε και με την εκπαίδευση μέσω των σχολικών βιβλίων.

6.2.3 Τεκμήρια από άλλους φορείς

Τα πρόσθετα τεκμήρια που επιλέχθηκαν από ψηφιακά αποθετήρια για την παρούσα έκθεση είναι τα εξής:

- *Gazzetta Urbana*, εφημερίδα.

Εικόνα 42 *Gazzetta Urbana*, (εφημερίδα) no. 1 (15 Marzo 1802), Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου ΛΗΚΥΘΟΣ <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/26550>

- *Moniteur Jonien*, εφημερίδα.

Εικόνα 43 *Moniteur Jonien*, (εφημερίδα), ΕΦ.ΔΕ.Λ.Κ01.09. Ψηφιοποιημένες Συλλογές του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ) <http://archives.elia.org.gr:8080/eliasim/rec.aspx?id=346058>

- *Gazzetta Jonia*, Εφημερίς - Κέρκυρα, 11 Απριλίου 1850

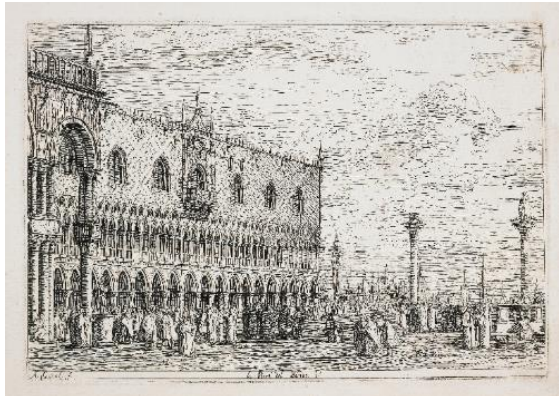
Εικόνα 44 *Gazzetta Jonia*, Εφημερίς - Κέρκυρα, 11 Απριλίου 1850 [11/04/1850]. Ιακωβάτειος Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη - Μουσείο Ληξουρίου <https://liksouri.reasonablegraph.org/archive/item/1708>

- *Πατρίς*, εφημερίδα.

Εικόνα 45 *Πατρίς*, (εφημερίδα) Ψηφιοποιημένες Συλλογές του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ) <http://archives.elia.org.gr:8080/eliasim/rec.aspx?id=347052>

- *La Piera del bando* (1740-1745), χαρακτηριστικό.

Εικόνα 46 *La Piera del bando* (1740-1745), Canaletto (Giovanni Antonio Canal). Χαρακτικό, Ιστότοπος Minneapolis Institute of Art. <https://collections.artsmia.org/art/53683/la-piera-del-bando-canaletto>

- *Ιόνιος Ακαδημία*, φωτογραφία.

Εικόνα 47 Ιόνιος Ακαδημία, (Φωτογραφία), Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου ΛΗΚΥΘΟΣ <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/33008>

- Φρειδερίκος Νόρθ, κόμης του Γκίλφορντ. (1766-1827).

Εικόνα 48 Φρειδερίκος Νόρθ, κόμης του Γκίλφορντ. (1766-1827), William Thomas Fry, after John Jackson (1817), © National Portrait Gallery, London. <https://www.npg.org.uk/collections/search/use-this-image/?mkey=mw14291>

Αυτή η ομάδα πρόσθετων τεκμηρίων συνδέεται και συμπληρώνει την πρώτη συσχέτιση αντικειμένων, που έγινε στην προηγούμενη ενότητα. Το χαρακτηριστικό αποτυπώνει την *Piera del bando* της Βενετίας σε μια κεντρική πλατεία στην οποία οι κήρυκες της πόλης διάβαζαν διατάγματα της διοίκησης στο λαό (de Vivo, 2016). Το τεκμήριο συνδέεται άμεσα με την αναπαράσταση της Πλατείας Δημαρχείου στην οποία υπήρχε η *Piera del bando* της Κέρκυρας (Σουρτζίνος, 2008). Η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε το κυβερνητικό τυπογραφείο στην Κέρκυρα. Με τη συντακτική ευθύνη του Ανδρέα Μουστοξύδη και Μάριου Πιέρρη το 1802 κυκλοφόρησε για ένα χρόνο, η *Gazzetta Urbana* στην ιταλική γλώσσα (Μπώκος, 2000). Το 1808, εγκαινιάζεται από τους Αυτοκρατορικούς Γάλλους, η κυβερνητική εφημερίδα, *Moniteur Jonien* που κυκλοφόρησε όσο παρέμειναν οι Γάλλοι στη Διοίκηση (1814) και τυπωνόταν σε τρεις γλώσσες στην ελληνική, την ιταλική και τη γαλλική. Οι Βρετανοί που διαδέχθηκαν τους Γάλλους κυκλοφόρησαν την *Gazzetta Jonia* και την Εφημερίς Ιονική. Αυτές ήταν παράλληλες εκδόσεις στην ιταλική και ελληνική γλώσσα (Μπώκος, 1998). Τα τεκμήρια *Gazzetta Urbana*, *Moniteur Jonien*, *Gazzetta Jonia* συνδέονται με τα πρώτα βήματα της τυπογραφίας στην Κέρκυρα και τη μετάβαση από την προφορική στην

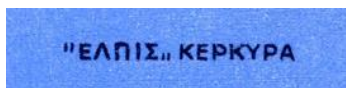
γραφτή ενημέρωση μέσω εφημερίδων. Η εφημερίδα *Πατρίς* κυκλοφόρησε το 1849, ένα χρόνο μετά τη συνταγματική κατοχύρωση της ελευθεροτυπίας στα Ιόνια Νησιά (Νικοκάβουρα, 1981). Το 1849 στην Κέρκυρα ιδρύθηκε ένα σύγχρονο και πλήρως εξοπλισμένο τυπογραφείο που εξέδιδε την εβδομαδιαία εφημερίδα *Πατρίς* (Καράογλου – Κώστα, 2018). Η *Πατρίς* εκπροσωπεί τη σημαντική στιγμή στην ιστορία της ενημέρωσης στο Ιονικό Κράτος, αφού ήταν η πρώτη ανεξάρτητη εφημερίδα μετά τη συνταγματική κατοχύρωση της ελευθεροτυπίας. Τα τεκμήρια των εφημερίδων βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του κεντρικού θέματος που είναι ο Τύπος, διότι το Μουσείο δεν διαθέτει αρχαιακό υλικό κερκυραϊκών εφημερίδων. Έτσι αυτή η έλλειψη μπορεί να ξεπεραστεί με την αξιοποίηση αυτών των τεκμηρίων από τα αποθετήρια ανοικτής πρόσβασης. Η φωτογραφία της Ιονίου Ακαδημίας αποτυπώνει το κτίριο στο οποίο στεγάστηκε από το 1840 η Ιόνιος Ακαδημία πριν τον βομβαρδισμό του το 1943. Το συγκεκριμένο εξυπηρετεί συνδυαστικά με την αναπαράσταση της Ακαδημίας, καθώς δίνει την εικόνα του κτιρίου την εποχή που λειτούργησε εκεί η Ιόνιος Ακαδημία σε αντίθεση με την αναπαράσταση που δίνει τη σημερινή εικόνα. Το χαρακτηριστικό με το πορτραίτο του Φρειδερίκου Νόρθ, απεικονίζει τον ιδρυτή και οραματιστή της Ιονίου Ακαδημίας, καθώς εκείνος αποτέλεσε τον βασικότερο παράγοντα για την ίδρυση του πανεπιστημίου αυτού και για την κερκυραϊκή κοινωνία το όνομά του είναι ταυτισμένο με την Ιόνιο Ακαδημία.

- Προσωπογραφία Γεράσιμου Ασπιώτη, Γεώργιος Σαμαρτζής, ελαιογραφία (1901).

Εικόνα 49 Προσωπογραφία Γεράσιμου Ασπιώτη, Γεώργιος Σαμαρτζής, ελαιογραφία (1901), Πινακοθήκη Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων.
<https://artcof.u.gr/work/%ce%b3%ce%b5%cf%81%ce%ac%cf%83%ce%b9%ce%bc%ce%bf%cf%82-%ce%b1%cf%83%cf%80%ce%b9%cf%8e%cf%84%ce%>

- Το πρώτο λογότυπο της εταιρείας *Ελπίς*. (1900).

Εικόνα 50 Το πρώτο λογότυπο της εταιρείας *Ελπίς* του Γεράσιμου Ασπιώτη. (1900), Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα. Συλλογή καρτ ποστάλ Νίκου Δ. Καράμπελα, Πρέβεζα. (Wiki Commons).
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aspiotis_Logo_PO.jpg

- Άσος Σπαθί. Τραπουλόχαρτο Ενετικού Τύπου. Χρωμολιθογραφία του Εργοστασίου *Ελπίς* του Γεράσιμου Ασπιώτη στην Κέρκυρα, (περ. 1890).

Εικόνα 51 Άσος Σπαθί. Τραπουλόχαρτο Ενετικού Τύπου. Χρωμολιθογραφία του Εργοστασίου Ελπίς του Γεράσιμου Ασπιώτη στην Κέρκυρα, (περ. 1890). Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα. Συλλογή χρωμολιθογραφιών Νίκου Δ. Καράμπελα, Πρέβεζα. (Wiki Commons). https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aspiotis_playcard_1.jpg

- Κωνσταντίνος Γ. Ασπιώτης (1872-1963), φωτογραφία, Βαρθολομαίος Μπόρρη (1895 περ.).

Εικόνα 52 Κωνσταντίνος Γ. Ασπιώτης (1872-1963), Βαρθολομαίος Μπόρρη Φωτογραφία (1895 περ.), Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα. Συλλογή φωτογραφιών Νίκου Δ. Καράμπελα. (Wiki Commons). https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Konstantinos_Aspiotis.jpg

- Οικία Βαλέτα - Βιομηχανία Κατασκευής Παιγνιόχαρτων Ασπιώτη «Ελπίς»

Εικόνα 53 Μαρία Δανιήλ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΑΙΓΝΙΟΧΑΡΤΩΝ ΑΣΠΙΩΤΗ «ΕΛΠΙΣ» (ΟΙΚΙΑ ΒΑΛΕΤΑ), στο Βακαλοπούλου Μ., Δανιήλ Μ., Λαμπρόπουλος Χ., Φασουράκης Η. (επιμ.), 2017, Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (www.vidarchives.gr/reports/2019_05_144).

- Πίσω από την Ιόνιο Ακαδημία (Σχολείο Bacher) – Βιομηχανία Κατασκευής Παιγνιόχαρτων Ασπιώτη «Ελπίς»

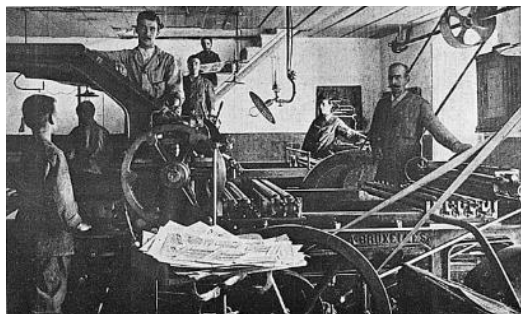
Εικόνα 54 Μαρία Δανιήλ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΑΙΓΝΙΟΧΑΡΤΩΝ ΑΣΠΙΩΤΗ «ΕΛΠΙΣ» (ΣΧΟΛΕΙΟ BACHER), στο Βακαλοπούλου Μ., Δανιήλ Μ., Λαμπρόπουλος Χ., Φασουράκης Η. (επιμ.), 2017, Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής www.vidarchives.gr/reports/2019_05_143

- Εργάτριες στο εσωτερικό του εργοστασίου Ασπιώτη. Φωτογραφία.

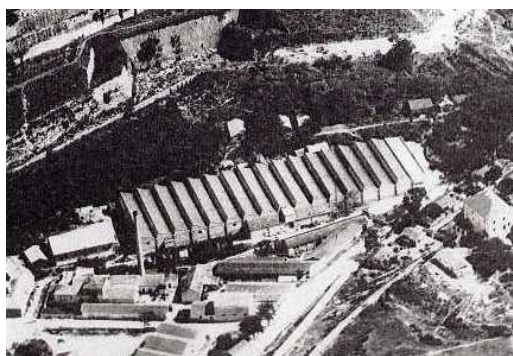
Εικόνα 55 Εκτυπωτικές εργασίες στο εργοστάσιο Ασπιώτη. Πηγή: Κερκυραϊκός εξελληνισμός

- Τυπογράφοι εν ώρα εργασίας στο εργοστάσιο Ασπιώτη. Φωτογραφία.

Εικόνα 56 Λιθογραφικό επίπεδο εργαστήριο, στο εργοστάσιο Ασπιώτη. Πηγή: Γεράσιμος Ν. Ασπιώτης: Ο επιτυχημένος Κερκυραϊός βιομήχανος στην παλιά εποχή

- Το εργοστάσιο Ασπιώτη-ΕΛΚΑ στην Αβραμείου. Πηγή: περιβαλλοντική ομάδα του 2001-2003 4ου Λυκείου Κέρκυρας.

Εικόνα 57 Το εργοστάσιο Ασπιώτη-ΕΛΚΑ στην Αβραμείου. Πηγή: περιβαλλοντική ομάδα του 2001-2003 4ου Λυκείου Κέρκυρας.

Αυτή η ομάδα πρόσθετων τεκμηρίων συνδέεται με την δεύτερη συσχέτιση αντικειμένων που έγινε στην προηγούμενη ενότητα. Το πρώτο λογότυπο της εταιρείας *Ελπίς*, που ήταν η αρχική επωνυμία του εργοστασίου Ασπιώτη όταν ακόμα αυτό ήταν εργαστήριο παραγωγής τραπουλόχαρτων. Το τραπουλόχαρτο Ενετικού Τύπου, Άσπος Σπαθί είναι ένα από τα πρώτα προϊόντα του *Ελπίς* και τυπώθηκε γύρω στο 1890. Το τεκμήριο αντιπροσωπεύει την ίδρυση αυτής της επιχείρησης που τελικά ταύτισε την Κέρκυρα με τις γραφικές τέχνες και την Τυπογραφία. Οι δύο προσωπογραφίες απεικονίζουν τους δύο γνωστότερους βιομήχανους του εργοστασίου Ασπιώτη, τον ιδρυτή Γεράσιμο Ασπιώτη και τον γιό και διάδοχο του στη διοίκηση του εργοστασίου, Κωνσταντίνο Ασπιώτη. Έτσι οπτικοποιούν το ανθρώπινο στοιχείο, δηλαδή τους ανθρώπους πίσω από τη γνωστή επιχείρηση και κατοίκους της Βίλας Ρόσα. Επιπλέον στη φωτογραφία του Λιθογραφικού επίπεδου πιεστηρίου από το εργοστάσιο Ασπιώτη καθώς και στο υπόλοιπο φωτογραφικό υλικό απεικονίζεται το εσωτερικό τους, οι εργάτριες και οι εργάτες, τα τυπογραφικά μηχανήματα και οι χώροι των εργοστασίων Ασπιώτη εν ώρα εργασίας. Όλα αυτά τα τεκμήρια βοηθούν να συνδεθεί με πλήρη τρόπο η ιστορία του εργοστασίου Ασπιώτη με τα αντικείμενα της Συλλογής τυπογραφίας και τα σχολικά βιβλία της Συλλογής Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης, καθώς στη Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών διατίθεται η αναπαράσταση της οικίας των Ασπιώτη, η οποία παρότι δίνει την αφορμή για την συσχέτιση του συγκεκριμένου εργοστασίου με την τυπογραφία στην Κέρκυρα δεν μπορεί να διαμορφώσει από μόνη της την εικόνα του εργοστασίου Ασπιώτη.

6.3 Δημιουργία αφηγήσεων διαδικτυακής έκθεσης

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζεται η δημιουργία αφηγήσεων με βάση το παραπάνω εννοιολογικό πλαίσιο, τις συσχετίσεις αντικειμένων και τεκμηρίων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι τίτλοι, τα αντικείμενα, το θέμα της κάθε αφήγησης, η αφηγηματική θεωρία που αξιοποιείται για την πλοκή, μια σύντομη περιγραφή της πλοκής καθώς και τα σενάρια των αφηγήσεων.

6.3.1. Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

6.3.1.1. Επιλογή αντικειμένων

Στην αφήγηση αξιοποιούνται τα παρακάτω αντικείμενα που σχετίζονται με τους τρόπους και τα τεκμήρια που αναφέρθηκαν στις υποενότητες 6.2.2 και 6.2.3.

Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών

- Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση Ιόνιος Βουλή, (Ε.Π. 10, Εικονική Πραγματικότητα)
- Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση Πλατεία Δημαρχείου, (Ε.Π. 15, Εικονική Πραγματικότητα)
- Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση Ιόνιος Ακαδημία (Ε.Π. 12, Εικονική Πραγματικότητα)

Συλλογή Τυπογραφίας

- Ηλεκτροκίνητη Λινοτυπική Μηχανή της Mergenthaler Linotype Co μοντέλο 31, Νο 54210 (ΣΤΟΙΧΕΙΟΘ.00007)

Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης

- Εκπαιδευτικά χρονικά (Α.Υ. 75, Αρχαικό Υλικό)
- Παιδική Χαρά, (Α.Υ.64, Α.Υ.65, Μαθητικά Περιοδικά)
- Ο θησαυρός των παιδιών (Α.Υ.66, Μαθητικά Περιοδικά)
- Ελληνόπουλο (Α.Υ.71, Μαθητικά Περιοδικά)

Τεκμήρια από άλλους φορείς

- *Gazzetta Urbana*, (εφημερίδα) no. 1 (15 Marzo 1802).
- *Moniteur Jonien*, (εφημερίδα), ΕΦ.ΔΕ.Λ.Κ01.09.
- *Gazzetta Jonia*, Εφημερίς - Κέρκυρα, 11 Απριλίου 1850 [11/04/1850].
- *Πατρίς*, (εφημερίδα).
- *La Piera del bando* (1740-1745), Canaletto (Giovanni Antonio Canal). Χαρακτικό.
- *Ιόνιος Ακαδημία*, (Φωτογραφία).
- *Φρειδερίκος Νόρθ, κόμης του Γκίλφορντ*. (1766-1827).

6.3.1.2 Δημιουργία πλοκής

Θέμα

Η συγκεκριμένη αφήγηση έχει θέμα τον τρόπο ενημέρωσης των ανθρώπων στην Κέρκυρα από την περίοδο της Βενετοκρατούμενης Κέρκυρας έως τις αρχές του 20ού αιώνα. Παρουσιάζεται η σχέση της τυπογραφίας και της εκπαίδευσης με την ασκούμενη πολιτική, την επιρροή της στο επίπεδο αναλφαβητισμού των κατοίκων και την τελική μετατροπή της κατάστασης.

Η αφηγηματική θεωρία που επιλέγεται γι' αυτή την αφήγηση είναι το μοντέλο ισορροπίας (equilibratory model) των Todorov & Weinstein, 1969. Η θεωρία επιλέγεται προκειμένου να μεταδοθεί στον ακροατή της αφήγησης η χρονολογική εξέλιξη της ιστορίας με τρόπο συναρπαστικό. Με άλλα λόγια να παρουσιαστεί το ταξίδι αιώνων από τον αναλφαβητισμό ως τη φιλαναγνωσία ως μια κατάσταση ισορροπίας, που διαταράχτηκε με ορισμένα γεγονότα και πρόσωπα και τελικά επιλύθηκε με τον εγγραμματισμό καταλήγοντας στην ένωση με το ελληνικό κράτος.

Πλοκή

- Παρουσίαση μιας κατάστασης ισορροπίας

Βενετική κυριαρχία και επικράτηση αναλφαβητισμού στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις του νησιού. Προφορική ενημέρωση των πολιτών από τον τελάλη. Δεν υπήρχαν τυπογραφεία στην Κέρκυρα παρά την άνθηση της τυπογραφίας στη Βενετία.

- Διατάραξη της από μια σύγκρουση

Οι Γάλλοι δημοκρατικοί ίδρυσαν το πρώτο τυπογραφείο και έθεσαν τις βάσεις για δημόσια εκπαίδευση. Προσπάθεια προπαγάνδας των αρχών της γαλλικής επανάστασης.

- Συνειδητοποίηση της κατάστασης από τους ήρωες:

Λόγιο κοινό του νησιού επιζητούσε την έκδοση και εκτύπωση βιβλίων στην Κέρκυρα χάρις στη λογοτεχνική άνθηση.

- Αναζήτηση της ισορροπίας

Το 1848 νομοθετείται η ελευθεροτυπία και ιδρύονται πολλά ιδιωτικά τυπογραφεία.

- Επίλυση της κατάστασης

Άνθηση στις εκδόσεις, εξασφάλιση δωρεάν εκπαίδευσης για όλους που οδήγησαν στη φιλαναγνωσία.

- επαναφορά της ισορροπίας

Ένταξη στο ελληνικό κράτος, δωρεάν και δημόσια εκπαίδευση για όλους και εισαγωγή περιοδικών και εφημερίδων από την υπόλοιπη Ελλάδα.

6.3.1.3 Γλωσσική δομή – Σενάριο «Η σχέση της ενημέρωσης με την τυπογραφία και την εκπαίδευση»

- Περίληψη

Για την Ευρώπη, η Τυπογραφία εφευρέθηκε από τον Johannes Gutenberg τον 15ο αιώνα. Τα Βενετοκρατούμενα, από το 1386 μέχρι το 1797, Επτάνησα ήρθαν σε επαφή με αυτή την τεχνολογία τρεις αιώνες αργότερα ακριβώς μετά το τέλος της Βενετικής Κυριαρχίας. Το επίπεδο εγγραμματισμού και το ενδιαφέρον για ανάγνωση ήταν αρκετά χαμηλό με αποτέλεσμα να μην υπάρχει αναγνωστικό κοινό. Από την άλλη, η μαζική ενημέρωση των πολιτών αποτελούσε διαχρονικά μια αναγκαιότητα για την ομαλή διοίκηση του τόπου. Τότε λοιπόν που η εκπαίδευση ακόμα και η ανάγνωση ήταν προνόμιο των λίγων, η μαζική ενημέρωση των πολιτών για τα βασικά θέματα του τόπου γινόταν προφορικά.

- Προσανατολισμός

Στη Βενετία «οι κήρυκες της πόλης διάβαζαν διατάγματα από το Ριάλτο και τον Άγιο Μάρκο, αλλά πήγαιναν και σε άλλες τοποθεσίες όπως ενορίες και στάσεις πλοίων» (de Vivo, 2016). Στη συλλογή του Minneapolis Institute of Art, υπάρχει ένα χαρακτηριστικό με την ονομασία La Piera del Bando, 1740-1745, του Giovanni Antonio Canal ή Canaletto. Η περιγραφή του χαρακτηριστικού αναφέρει ότι «Αριστερά, κοντά στη στοά της Βασιλικής του Αγίου Μάρκου, ένας άνδρας στέκεται πάνω σε μια κοντή, γερή κολώνα – την Πέτρα της Διακήρυξης, ένα θραύσμα αρχαίου πορφυρίτη που μεταφέρθηκε στη Βενετία από τη Συρία κατά τη διάρκεια της Τέταρτης Σταυροφορίας (1202-4). Είναι ο *comandador*, ο οποίος διαβάσει νομικές ανακοινώσεις στο κοινό.»

Αυτή η τακτική εφόσον αποτελούσε μια πρακτική που εφαρμοζόταν ήδη στη Βενετία, εφαρμόστηκε και στην Κέρκυρα ως βενετική αποικία. Τον 16ο αιώνα το κέντρο της πόλης ήταν η πλατεία του Αγίου Ιακώβου ή όπως λέγεται σήμερα η πλατεία Δημαρχείου. Εκεί βρισκόταν ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ιακώβου των Λατίνων και αποτελούσε θρησκευτικό, κοινωνικό και διοικητικό κέντρο της Κέρκυρας. Σε αυτή την πλατεία βρισκόταν και το παλάτι του Βάιλου ή Βαϊλάτο. Ο Βάιλος ήταν από τους σημαντικότερους διοικητικούς θεσμούς της Βενετίας, είχε εκτελεστική και δικαστική εξουσία. Λίγο πιο κάτω σήμερα υπάρχει εντοιχισμένη η επιγραφή «1698 *Piera del Bando*», που σημαίνει Πέτρα της Ανακοίνωσης. (Σουρτζίνος, 2008). Εκεί καθόταν ο κήρυκας και έβγαζε τις διάφορες ανακοινώσεις. Ο κήρυκας στις περισσότερες πόλεις αντικαθιστούσε τη δουλειά του Τύπου, ανακοινώνοντας όσα νέα της Διοίκησης χρειάζονταν να γνωρίζουν όλοι ανεξαιρέτως. (Σουρτζίνος, 2008).

Η πολιτική που άσκησε η βενετική κυριαρχία στα Ιόνια Νησιά δεν άφηνε περιθώρια ανάπτυξης οποιασδήποτε δραστηριότητας δε μπορούσε να ελέγξει απόλυτα η κεντρική διοίκηση (Μπώκος, 1998). Σε ότι έχει να κάνει με την εκπαίδευση των ντόπιων, οι Βενετοί τη θεωρούσαν ιδιωτική υπόθεση των κατοίκων του νησιού, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κρατική μέριμνα γι' αυτή. Ενώ παράλληλα παρά την άνθηση της τυπογραφίας στη Βενετία, την ίδια περίοδο και ιδιαίτερα στον τομέα των εκδόσεων ελληνικού βιβλίου, δεν ίδρυσαν ούτε επέτρεπαν να ιδρυθεί κανένα τυπογραφείο στα Ιόνια Νησιά. (Μπώκος, 2000). Με αποτέλεσμα μια μεγάλη μερίδα κατοίκων του νησιού, οι οποίοι δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα για ιδιωτική εκπαίδευση, να παραμένουν αμόρφωτοι και αναλφάβητοι.

- Περίπλοκη δράση

Στο τέλος της βενετικής κυριαρχίας και στον απόηχο της Γαλλικής Επανάστασης, οι Γάλλοι δημοκρατικοί ίδρυσαν το πρώτο τυπογραφείο στον ελλαδικό χώρο με έδρα την Κέρκυρα. Ένα λόγιο κοινό που υπήρχε στο νησί, που προφανώς προέρχονταν από ανώτερες τάξεις, είχε ανάγκη από τη λειτουργία ενός τυπογραφείου. Βέβαια οι Γάλλοι ίδρυσαν το τυπογραφείο ως νέοι διοικητές του νησιού και στόχος τους ήταν να προπαγανδίσουν τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης. (Μπώκος, 1998). Ωστόσο ήταν και μια κίνηση εκπαιδευτικού και πολιτιστικού χαρακτήρα (Μπώκος, 2000), που έφερε το λαό της Κέρκυρας ένα βήμα πιο κοντά στην πνευματική καλλιέργεια και την εκπαίδευση. Το τυπογραφείο για όλη τη διάρκεια της ζωής του, από το 1798 έως το 1864, λειτούργησε ως κυβερνητικό τυπογραφείο. Εκεί τυπώθηκαν οι πρώτες εφημερίδες και τα πρώτα περιοδικά, διοικητικά έντυπα, μονόφυλλα και φύλλα εφημερίδων. Σε αυτό το τυπογραφείο τυπώθηκαν και πολλά βιβλία (Μπώκος, 2000). Οι εφημερίδες που τύπωνε ήταν φυσικά κυβερνητικές για χάρη της εκάστοτε Διοίκησης των Ιονίων Νήσων, ενώ μέχρι τη νομοθέτηση της ελευθεροτυπίας το 1848, αποτέλεσε το μοναδικό τυπογραφείο στα Επτάνησα.

Το παράδοξο της ιστορίας είναι πως η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε αυτό το κυβερνητικό τυπογραφείο ήταν ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Με τη συντακτική ευθύνη του Ανδρέα Μουστοξύδη και Μάριου Πιέρρη το 1802 κυκλοφόρησε για ένα χρόνο, η *Gazzetta Urbana* στην ιταλική γλώσσα (Μπώκος, 2000). Οι κυβερνητικές εφημερίδες

που κυκλοφόρησαν και αναφέρονται στη συνέχεια, αποτελούσαν «ένα μείγμα κυβερνητικού και ενημερωτικού υλικού». (Μπόκος, 2000). Η πρώτη κυβερνητική εφημερίδα που κυκλοφόρησε το 1803 ήταν η *Monitore Settinsulare*, με εβδομαδιαίο φύλλο, τυπωμένη στην ιταλική γλώσσα. Το 1808, εγκαινιάστηκε από τους Αυτοκρατορικούς Γάλλους, νέα κυβερνητική εφημερίδα, η *Monitore Corcirese* η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε *Monitore Ionio* κυκλοφόρησε όσο παρέμειναν οι Γάλλοι στη Διοίκηση και τυπωνόταν σε τρεις γλώσσες στην ελληνική, την ιταλική και τη γαλλική. Οι Βρετανοί που διαδέχθηκαν τους Γάλλους κυκλοφόρησαν την *Gazzetta Ionia* και την *Εφημερίς Ιονική*. Αυτές ήταν δύο παράλληλες εκδόσεις στην ιταλική και ελληνική γλώσσα.

Το Ιονικό Κράτος, υπό τη διοίκηση των Βρετανών, μετά από αλληπάλληλες προσπάθειες και εισηγήσεις του Φρειδερίκου Νόρθ (Λόρδου Γκίλφορντ), καθιέρωσε το δικαίωμα της δημόσιας και δωρεάν παιδείας αλλά και την ελληνική γλώσσα ως επίσημη γλώσσα του Ιονικού Κράτους (Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, 1977). Το 1818, το νέο σύνταγμα για τα Επτάνησα απαγόρευε τη λειτουργία ιδιωτικών τυπογραφείων. Ούτως ή άλλως ούτε οι τεχνικές και οικονομικές συνθήκες το επέτρεπαν. Το 1824 ιδρύεται η Ιόνιος Ακαδημία με στόχο να μορφωθούν νέοι επιστήμονες για να εκπαιδεύσουν ύστερα τις νέες γενιές, έτσι πίστευε ο ιδρυτής και οραματιστής της Φρειδερίκος Νόρθ ή Λόρδος Γκίλφορντ. Οι πρώτοι σπόροι δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης φυτεύονται στο Ιονικό Κράτος.

Το 1843 ο Βρετανός αρμοστής John Colborne, βαρόνος του Seaton, επέτρεψε την ίδρυση τυπογραφείων, ενώ το 1848 η ελευθεροτυπία αποκαταστάθηκε και συνταγματικά. Το 1847 ιδρύθηκε ένα τυπογραφείο στη Ζάκυνθο, και άλλο ένα το 1849 στην Κέρκυρα (Καράογλου – Κώστα, 2018). Το τυπογραφείο της Κέρκυρας, σύγχρονο και πλήρως εξοπλισμένο, ιδρύθηκε για την έκδοση της εφημερίδας Πατρίς. Η εβδομαδιαία αυτή εφημερίδα ήταν το επίσημο όργανο της Εταιρίας που σύστησαν ο Πέτρος Βραΐλας Αρμένης και ο Ναπολέων Ζαμπέλης μαζί με άλλους Επτανήσιους, με στόχο τη διαφώτιση της κοινής γνώμης αναφορικά με τα νέα δεδομένα της ελευθεροτυπίας και του νέου συντάγματος. «Σ' αυτά τα 104 εβδομαδιαία φύλλα βλέπει κανείς τον οργανισμό της εποχής για τα δύο μεγάλα γεγονότα, την ελευθεροτυπία και την ελεύθερη επιλογή του λαού με τους αντιπροσώπους του.» (Νικοκάβουρα, 1981). Το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας έδωσε την αφορμή και στα άλλα μεγάλα νησιά της Επτανήσου, να ξεκινήσουν την έκδοση εφημερίδων, που κάποιες από αυτές εξέφραζαν τους ριζοσπάστες, άλλες τους μεταρρυθμιστές και άλλες τους φιλοκυβερνητικούς. (Καράογλου – Κώστα, 2018).

Ο «Νόμος περί παιδείας» του 1857 προέβλεπε την ίδρυση προκαταρκτικών σχολείων σε όλα τα κεντρικά χωριά, ένα Γυμνάσιο στην Κέρκυρα και ένα Λύκειο σε κάθε νησί, Ιεροσπουδαστήριο και την Ακαδημία, η οποία αποτελούνταν από τέσσερις σχολές: Φιλοσοφική, Νομική, Ιατρική και Θεολογική. Έτσι η εκπαίδευση κατοχυρωνόταν ολόένα και περισσότερο, περισσότεροι πνευματικά καλλιεργημένοι άνθρωποι εγκαθίσταντο στο νησί και οι χαμηλότερες τάξεις άρχιζαν να φοιτούν στα σχολεία.

Το 1863 η Ιόνιος Βουλή με τις υπογραφές 40 βουλευτών ψήφισε την Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. (Σουρτζίνος, 2008). Ένα μέλημα χρόνων πραγματοποιήθηκε, ένα ζητούμενο για το οποίο είχαν γραφτεί πολλά άρθρα και είχαν διατυπωθεί πολλές απόψεις στα 20 χρόνια της ελευθεροτυπίας ήταν επιτέλους γεγονός. Η προσάρτηση των Επτανήσων στην Ελλάδα, μετέτρεψε την Κέρκυρα από «κέντρο» του Ιονικού Κράτους σε περιφέρεια. Το εκπαιδευτικό σύστημα του Ιονικού Κράτους καταργήθηκε και για την εκπαίδευση ίσχυαν όσα ίσχυαν και για το υπόλοιπο ελληνικό κράτος. Ένα μεγάλο πλήγμα βέβαια ήταν η κατάργηση της Ιονίου Ακαδημίας. Παρά το συγκεντρωτισμό στην Αθήνα, όσων σκόπευαν να σπουδάσουν στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, για αρκετά ακόμη χρόνια τα Επτάνησα διατήρησαν την πνευματική τους αυτονομία (Καράογλου – Κώστα, 2018).

Στα τέλη 19ου αιώνα έχουμε μια άλλη καινοτομία που θα ταράξει τα νερά της τυπογραφικής δραστηριότητας σε όλη τη Δύση και στην Ελλάδα. Ο Γερμανός μηχανικός Ottmar Mergenthaler εφευρίσκει τη μηχανική μέθοδο στοιχειοθεσίας και στοιχειοχύτευσης, τη Λινοτυπία. Στην ήδη ανεπτυγμένη παραγωγή έντυπου υλικού οι λινοτυπικές μηχανές ήρθαν για να διευκολύνουν ακόμα περισσότερο τα πράγματα. Η μέθοδος της Λινοτυπίας ήταν ιδανική για τη γρήγορη παραγωγή: ένα μόνο άτομο είχε τη δυνατότητα να παράξει κείμενο με ταχύτητα και άνεση 5-6 φορές πιο γρήγορα από πριν που γινόταν με το χέρι. Επιπλέον, ως τεχνολογία έδινε τη δυνατότητα για εύκολη διαχείριση των πολυάριθμων στηλών κειμένου (χαρακτηριστικό γνώρισμα της τυπολογίας των φύλλων των εφημερίδων και των περιοδικών) αφού έδινε έτοιμες γραμμές κειμένου που είχαν το ίδιο μήκος. Οι πρώτες μηχανές άρχισαν να εισάγονται στην Ελλάδα μετά το 1900 (Παπαντωνόπουλος, 2009). Η άφιξη αυτών των σύγχρονων για την εποχή μηχανημάτων, έκαναν πιο γρήγορη και πιο εύκολη τη μαζική παραγωγή έντυπου υλικού και οδήγησαν τον κόσμο σε μια εποχή που αυξάνονταν διαρκώς η διάδοση και η πρόσβαση στην πληροφορία. Η λινοτυπική μηχανή κυριάρχησε στον χώρο του Τύπου και στον χώρο του βιβλίου. Στην Ελλάδα πολλές εφημερίδες σχεδόν για 100 χρόνια (έως τη δεκαετία του 1980) χρησιμοποιούσαν λινοτυπικές μηχανές για την εκτύπωση των στηλών τους. Δεν έχουν εντοπιστεί πληροφορίες για συγκεκριμένα τυπογραφεία της Κέρκυρας που λειτούργησαν με λινοτυπικές μηχανές, μπορούμε όμως να πούμε με σιγουριά ότι, η πλειοψηφία των τυπογραφείων λειτουργούσε τουλάχιστον μια λινοτυπική μηχανή για την κάλυψη της συχνότητας των εκτυπωτικών αναγκών του Τύπου.

- Ανάλυση: το αποτέλεσμα

Όλα αυτά οδήγησαν την κερκυραϊκή κοινωνία από τον αναλφαβητισμό στη φιλιαναγνωσία με το πέρασμα των αιώνων. Φυσικά το κερκυραϊκό αναγνωστικό κοινό, ως μερίδα της ελληνικής περιφέρειας πια, διάβαζε εφημερίδες και περιοδικά που εκδίδονταν και στην υπόλοιπη Ελλάδα ανάλογα με τη θεματολογία, την ηλικία και τα γενικότερα αλλά και τα ειδικότερα ενδιαφέροντά του. Τα περιοδικά που βρέθηκαν στο αρχείο ενός σχολείου της Κέρκυρας μας μαρτυρούν τα ενδιαφέροντα μιας μερίδας του μαθητικού και του εκπαιδευτικού αναγνωστικού κοινού του νησιού στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Το μηνιαίο παιδαγωγικό περιοδικό *Εκπαιδευτικά Χρονικά*

του 1933 ήταν ένα επιστημονικό περιοδικό για τους δασκάλους της εποχής. Επίσης βρέθηκαν και περιοδικά που απευθύνονταν στους μαθητές της εποχής όπως το *Ελληνόπουλο*, ο *Θησαυρός των παιδιών*, και η *Παιδική Χαρά*. Αυτά τα περιοδικά κυκλοφορούσαν ανά δεκαπενθήμερο ή μηνιαίως και τα θέματα που περιείχαν ήταν συνήθως ποιήματα και ιστορίες που αφορούσαν τους μαθητές και τους έφηβους.

- Αξιολόγηση

Πόσοι παράγοντες έπαιξαν ρόλο για κάτι που στη σημερινή εποχή της εύκολης διάδοσης και πρόσβασης στην πληροφορία, μοιάζει αυτονόητο;

- Coda

Οι κάτοικοι των Επτανήσων παρότι έζησαν σε ένα τόπο που τελικά η εκπαίδευση και η τυπογραφία έφτασαν φαινομενικά νωρίτερα από την υπόλοιπη Ελλάδα, βίωσαν εξίσου τη στέρηση της εκπαίδευσης αλλά και της ελεύθερης έκφρασης από ξένες κυριαρχίες που ασκούσαν την αποικιοκρατική τους πολιτική και στα Επτάνησα.

6.3.2 Η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα και μια βιομηχανία Γραφικών Τεχνών Αδελφών Ασπιώτη

6.3.2.1 Επιλογή αντικειμένων

Στην αφήγηση αξιοποιούνται τα παρακάτω αντικείμενα που σχετίζονται με τους τρόπους και τα τεκμήρια που αναφέρθηκαν στις υποενότητες 6.2.2 και 6.2.3.

Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών

- Τρισδ. εικ. αναπ. Βίλα Ρόσα (Ε.Π. 7, Εικονική Πραγματικότητα)

Συλλογή Τυπογραφίας

- Χειροκίνητο Πιεστήριο Κρόνος (ΕΚΤΥΠ.00001, Όρθια πιεστήρια),
- Συνθετήριο
- Σελιδοθέτης
- Διαστήματα
- Τυπογραφικά στοιχεία
- Στοιχειοθήκη
- Στοιχειοθετημένη σελίδα.

Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης είναι τα παρακάτω:

- Ανθολόγιο (Σ.Β. 54, Σχολικά βιβλία),
- Γεωγραφία (Σ.Β. 49, Σχολικά Βιβλία).

Τεκμήρια από άλλους φορείς

- Προσωπογραφία Γεράσιμου Ασπιώτη, Γεώργιος Σαμαρτζής, ελαιογραφία (1901).
- Το πρώτο λογότυπο της εταιρείας Ελπίς του Γεράσιμου Ασπιώτη. (1900).

- Άσος Σπαθί. Τραπουλόχαρτο Ενετικού Τύπου. Χρωμολιθογραφία του Εργοστασίου Ελπίς του Γεράσιμου Ασπιώτη στην Κέρκυρα, (περ. 1890).
- Κωνσταντίνος Γ. Ασπιώτης (1872-1963), Φωτογραφία, Βαρθολομαίος Μπόρρη (1895 περ.).
- Βιομηχανία κατασκευής παιγνιόχαρτων Ασπιώτη «Ελπίς» (Οικία Βαλέτα), Φωτογραφία.
- Βιομηχανία κατασκευής παιγνιόχαρτων Ασπιώτη «Ελπίς» (Σχολείο BACHER - όπισθεν), Φωτογραφία.
- Εργάτριες στη Βιομηχανία κατασκευής παιγνιόχαρτων Ασπιώτη «Ελπίς» (περιοχή Αβράμειον), Φωτογραφία.
- Εργάτριες στο εργοστάσιο Ασπιώτη. Φωτογραφία.
- Τυπογράφοι μπροστά στο επίπεδο λιθογραφικό πιεστήριο στο εργοστάσιο Ασπιώτη. Φωτογραφία.
- Το εργοστάσιο Ασπιώτη-ΕΛΚΑ στην περιοχή Αβράμειον, Κέρκυρα. Φωτογραφία.

6.3.2.2 Δημιουργία πλοκής

Θέμα

Το θέμα της αφήγησης είναι το επάγγελμα του τυπογράφου στην Κέρκυρα τον 20ό αιώνα το ιστορικό της πλέον χαρακτηριστικής βιομηχανίας που σχετίστηκε με την τυπογραφία στην Κέρκυρα, το εργοστάσιο Γραφικών Τεχνών Αδελφών Ασπιώτη.

Η αφηγηματική θεωρία που επιλέγεται γι' αυτή την αφήγηση είναι η μυθολογική δομή του ταξιδιού του αρχετυπικού ήρωα (Cambell, 1949). Μέσα από τη δομή του ταξιδιού του αρχετυπικού ήρωα η αφήγηση θα τονίζει τη σημαντική συμβολή του Ασπιώτη στην τυπογραφική δραστηριότητα στην Κέρκυρα, με στόχο να υπογραμμιστεί ο βασικός ρόλος του ανθρώπινου παράγοντα στην εξέλιξη μιας τέχνης σε έναν τόπο.

Πλοκή

Το ιστορικό δημιουργίας του εργοστασίου Γραφικών Τεχνών Αδελφών Ασπιώτη παρουσιάζεται από το ξεκίνημά του Γεράσιμου Ασπιώτη με το συνεργάτη του να δημιουργήσουν ένα εργαστήριο κατασκευής τραπουλόχαρτων, το οποίο έμελλε να μετατραπεί από τον ίδιο και στη συνέχεια τον γιό του, σε μια βιομηχανία γραφικών τεχνών μεγάλων οικονομικών και παραγωγικών διαστάσεων. Η επιδίωξη πάντα το εργοστάσιο να εξοπλίζεται με σύγχρονη τεχνολογία και να εφαρμόζει καινούργιες μεθόδους εκτύπωσης, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη και τον εκσυγχρονισμό των νέων μεθόδων τυπογραφίας και συνέβαλε στη βέλτιστη εκμάθηση της δουλειάς από τους Κερκυραίους τυπογράφους. Η αφήγηση περιέχει και τη συνέντευξη ενός Κερκυραίου συνταξιούχου τυπογράφου, ο οποίος αφηγείται την πορεία του στο επάγγελμα του τυπογράφου στην Κέρκυρα. Μιλά για τη σχέση της εκμάθησης της τέχνης με την ύπαρξη του συγκεκριμένου εργοστασίου, τον τρόπο εκμάθησης της τυπογραφίας και το πως επιβίωσαν οι νέοι στο επάγγελμα, καθώς και για τα κερκυραϊκά τυπογραφεία στα οποία δούλεψε ο ίδιος μέχρι να ανοίξει το δικό του τυπογραφείο, το οποίο ήταν το τελευταίο που έκλεισε στην Κέρκυρα και τελικά να

συνταξιοδοτηθεί. Τέλος παρουσιάζονται σχολικά βιβλία που τυπογραφήθηκαν στο εργοστάσιο Ασπιώτη.

6.3.2.3 Γλωσσική δομή - Σενάριο: Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου

- Περίληψη

Στην Κέρκυρα μετά την αποκατάσταση της ελευθεροτυπίας το 1848 (Καράογλου – Κώστα, 2018), η τυπογραφία αναπτύχθηκε και ιδρύθηκαν πολλά ιδιωτικά τυπογραφεία που εκτύπωναν κυρίως εφημερίδες και βιβλία. Αυτή η ανάπτυξη οδήγησε στη διατήρηση του επαγγέλματος του τυπογράφου στην πόλη της Κέρκυρας, με τον τελευταίο τυπογράφο της περιόδου της παραδοσιακής τυπογραφίας να συνταξιοδοτείται το 2010.

- Προσανατολισμός

Το πρώτο ιδιωτικό τυπογραφείο που λειτούργησε στην Κέρκυρα ιδρύθηκε το 1849, ένα χρόνο μετά την αποκατάσταση της ελευθεροτυπίας, με την επωνυμία *Κέρκυρα*. Σύγχρονο και πλήρως εξοπλισμένο, εξέδιδε την εβδομαδιαία εφημερίδα *Πατρίς*, η οποία διαφώτιζε τους Κερκυραίους για τα νέα δεδομένα της ελευθεροτυπίας και του νέου συντάγματος (Νικοκάβουρα, 1981). Την ίδια περίοδο, λίγο αργότερα ιδρύθηκαν στην Κέρκυρα τα τυπογραφεία *Ιονία*, *Κάδμος* και *Αθηνά* (Βουσολίνου, 2021).

Μια κερκυραϊκή οικογένεια που συνέβαλλε σημαντικά στην ανάπτυξη, της Τυπογραφίας, στον κερκυραϊκό χώρο ήταν οι Ασπιώτη. Το 1864, ο Νικόλαος Ασπιώτης ξεκίνησε να κατασκευάζει το οικογενειακό τους σπίτι. Τα μέλη της οικογένειας ήταν ο αγιογράφος Νικόλαος Ασπιώτης, η σύζυγός του Μαρία Καρλότα Γουδιέρη και τα παιδιά τους ο Γεράσιμος, ο Σπυρίδων και ο Ιωάννης. Το σπίτι αυτό είναι μέχρι σήμερα τοπόσημο για την Κέρκυρα. Παρότι δεν έχει αξιοποιηθεί με κανέναν τρόπο, η τοπική κοινωνία γνωρίζει την επιβλητική Βίλα Ρόσα της οικογένειας Ασπιώτη. Η Βίλα Ρόσα είναι μια τριώροφη οικία με χαρακτηριστικά αγροικίας σε έντονο κόκκινο χρώμα στο οποίο οφείλει την ονομασία της, αφού στα ιταλικά *rossa* σημαίνει κόκκινη. Η Βίλα Ρόσα αποτελούνταν από 24 δωμάτια με πολυτελή έπιπλα, γήπεδο τένις, στάβλους και μεγάλο κήπο. Το σπίτι της οικογένειας Ασπιώτη αποτελούσε πόλο κοινωνικής ζωής. Την οικογένεια επισκέπτονταν συχνά φίλοι που ήταν άνθρωποι της τέχνης και των γραμμάτων αλλά και πολιτικοί. Η οικογένεια Ασπιώτη έδινε δεξιώσεις στο μεγάλο κήπο, στις οποίες παρευρίσκονταν ακόμα και μέλη της βασιλικής οικογένειας.

Πως αυτή η επιφανής οικογένεια σχετίστηκε με την τέχνη της τυπογραφίας;

Ο Γεράσιμος Ασπιώτης το 1873 σε συνεργασία με τον Ιωάννη Λάντζα ίδρυσαν στην πόλη της Κέρκυρας ένα εργαστήριο με την επωνυμία, *ΕΛΠΙΣ*. Προϊόν παραγωγής του εργαστηρίου ήταν τα τραπουλόχαρτα. Ο αγιογράφος πατέρας του Γεράσιμου, Νικόλαος, σχεδίαζε τα ενετικού τύπου ελληνικά τραπουλόχαρτα και οι πολύ καλά εκπαιδευμένες εργάτριες τα χρωμάτιζαν. Το εμπόρευμα διατίθεντο σε όλη την Ελλάδα. Σε σύντομο χρονικό διάστημα η ελληνική κυβέρνηση του Χαριλάου Τρικούπη

πρότεινε στον Γεράσιμο τη σύναψη μονοπωλιακής σύμβασης για την αποκλειστική παραγωγή τράπουλας για το ελληνικό κράτος, την οποία ο Γεράσιμος αποδέχτηκε (Βουσολίνου, 2021). Έτσι το εργαστήριο, το οποίο ο Γεράσιμος πάντα φρόντιζε να εξοπλίζει, εκσυγχρονίζει και να εκπαιδεύει το προσωπικό όσο το δυνατόν περισσότερο πολύ γρήγορα μετατράπηκε σε εργοστάσιο.

Το 1886 εκμισθώθηκε το πρώτο κτίριο που στέγαζε το εργοστάσιο για δύο χρόνια στην οδό Αρσενίου, ενώ το 1888 μεταφέρθηκε σε ένα χώρο 7.500 τετραγωνικών πίσω από την Ιόνιο Ακαδημία (Βουσολίνου, 2021).

- Περίπλοκη δράση

Το 1901 ο Γεράσιμος πέθανε, στο μεταξύ ο Λάντζας είχε ήδη αποχωρήσει από πολύ νωρίς από τη σύμπραξη. Έτσι τη διοίκηση του εργοστασίου ανέλαβε ο μεγαλύτερος γιός του Γεράσιμου, ο Κωνσταντίνος. Ο Κωνσταντίνος έχοντας σπουδάσει και εργαστεί σε διοικητικές θέσεις στην Ευρώπη, εργάστηκε με στόχο να μεταμορφώσει το εργοστάσιο σε μια πρότυπη βιομηχανία γραφικών τεχνών (Βουσολίνου, 2014).

Την περίοδο που ανέλαβε τα ηνία έκανε μια σειρά από ενέργειες αναβάθμισης της τυπογραφικής τεχνοτροπίας και του εξοπλισμού. Παράλληλα ανέπτυξε συνεργασίες εξαιτίας των αναγκών που έπρεπε να καλυφθούν αλλά και των γνωριμιών του. Αναζήτησε τρόπους για τη δημιουργία τριχρωμίας, ενώ το προσωπικό συνεχώς εκπαιδεύονταν σε πρωτοποριακές μεθόδους (Βουσολίνου, 2014). Στα προϊόντα του εργοστασίου προστέθηκε και η παρασκευή ταινίας τσιγαρόχαρτου. Ο εμπλουτισμός του εξοπλισμού με σύγχρονα μηχανήματα περιλάμβανε ένα περιστροφικό πιεστήριο off set, τέσσερα χειροκίνητα μηχανήματα χαλκογραφίας και μια μονόχρωμη και μια δίχρωμη περιστροφική μηχανή off set (Βουσολίνου, 2014).

Η λιθογραφική παραγωγή του χαλκογραφικού και του λιθογραφικού πιεστηρίου του εργοστασίου τροφοδοτούσε τις ανάγκες γραμματοσήμων των Ελληνικών Ταχυδρομείων, ενώ σε αυτή βασίστηκε και η εκτύπωση βιβλίων (Βουσολίνου, 2014).

Πέραν της συμβολής που γινόταν με στόχο να έχει η επιχείρηση ικανό εργατικό δυναμικό και της ποιοτικής βελτίωσης των εκτυπωτικών μεθόδων ο Κωνσταντίνος αποφάσισε να διευρύνει τις παραγωγικές δραστηριότητες του εργοστασίου και αποφάσισε να δημιουργηθεί ένα νέο και μεγαλύτερο εργοστάσιο και το 1925 άρχισε η οικοδόμηση του νέου εργοστασίου στην περιοχή του λόφου Αβραμείου (Βουσολίνου, 2014).

Η σταθερή αυτή βελτίωση των παραγωγικών μεθόδων και ο εξοπλισμός απαιτούσε ικανό εργατικό δυναμικό. Το εργοστάσιο αυτό διαμόρφωσε επαγγελματίες τυπογράφους που γνώριζαν πολύ καλά τα μηχανήματα και τις ανάγκες της τυπογραφικής τέχνης.

Η προφορική μαρτυρία του κ. Κ. Κυανούρα επιβεβαιώνει αυτή του τη συμβολή στην εκμάθηση της τέχνης της τυπογραφίας.

Ακολουθεί το απόσπασμα της απομαγνητοφώνησης της συνέντευξης Κ. Κυανούρα:

«Υπήρχε στην Κέρκυρα η εταιρεία γραφικών τεχνών Ασπιώτη – ΕΛΚΑ. Στην Ασπιώτη – ΕΛΚΑ εργάστηκαν μεγάλοι «μάστορες» οι οποίοι έμαθαν καλά την τέχνη της τυπογραφίας. Σε έναν από τους Αγεροβελογιάτη, στην οδό Αγίου Σπυρίδωνος, το 1961, πήγα κι εγώ να μάθω τη δουλειά. Κάθε χρόνο ξεκινούσαν 10 – 20 παιδιά, γιατί τότε δεν υπήρχαν σχολές, από αυτά κάθε χρόνο παραμένανε 2-3. Δύσκολη δουλειά αλλά όμορφη. Η μαθητεία δεν είχε συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, αν κάποιος ήταν καλός, ο αρχιτυπογράφος του έδινε αμέσως δουλειά. Το βασικότερο ήταν να γνωρίζει κανείς τη στοιχειοθήκη, αφού εκείνη την εποχή ακόμα η στοιχειοθεσία γινόταν με το χέρι. Δεν υπήρχαν τότε ηλεκτρολόγια για την αυτόματη σύνθεση του κειμένου, έπρεπε με το χέρι να τοποθετηθούν τα γράμματα, τα κενά τα σημεία στίξης και τα διάστιχα το ένα δίπλα στο άλλο ώσπου να συντεθεί μια σελίδα για να εκτυπωθεί στη συνέχεια. Οι μαθητευόμενοι ξεκινούσαν συνήθως από τη διάλυση της τυπογραφικής σελίδας, δηλαδή αφού μια στοιχειοθετημένη σελίδα είχε εκτυπωθεί στη συνέχεια έπρεπε να καθαριστεί από το μελάνι, να διαλυθεί και όλα τα μέρη της, τα τυπογραφικά στοιχεία, τα διαστήματα, τα διάστιχα, οι σφιγκτήρες να επιστρέψουν στις θέσεις τους για να επαναληφθεί η διαδικασία για την επόμενη σελίδα του βιβλίου. Αυτή η διαδικασία απαιτούσε μεγάλη προσοχή γιατί τα τυπογραφικά στοιχεία ήταν φτιαγμένα από ένα κράμα αντιμονίου και μόλυβδου και έσπαγε πολύ εύκολα, σαν να ήταν γυαλί. Επομένως ήταν εξαιρετικά ευαίσθητα και μπορούσαν να σπάσουν πολύ εύκολα. Εγώ ήμουν για 55 χρόνια στο επάγγελμα και δεν άλλαξα συχνά μαγαζιά, δηλαδή εργοδότες. Το 1974 ο ιδιοκτήτης του πρώτου μαγαζιού που δούλεψα πέθανε και το τυπογραφείο έκλεισε αφού ολοκληρώσαμε κάποιες εργασίες που ήταν σε εξέλιξη. Το επόμενο μαγαζί που δούλεψα ήταν του κ. Τσαγκαράκη, ο οποίος αργότερα συνταξιοδοτήθηκε. Τέλος, ανέλαβα το δικό μου τυπογραφείο. Το τυπογραφείο που ανέλαβα ήταν το παλαιότερο που υπήρχε στην Κέρκυρα πίσω από τη Μητρόπολη το οποίο τον 19ο αιώνα εξέδιδε την Gazzetta Ionica. Εκεί δούλεψα από το 1992 έως το 2010 που συνταξιοδοτήθηκα.» (Κωνσταντίνος Κυανούρας, Ιούνιος 2021).

Το 1928 το εργοστάσιο Γραφικών Τεχνών Αδελφών Ασπιώτη συγχωνεύθηκε με την Εταιρεία Λιθογραφίας και Κυτιοποιίας Αθηνών (ΕΛΚΑ) και μετονομάστηκε σε Εργοστάσιο Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη ΕΛΚΑ. Τότε η έδρα της επιχείρησης μεταφέρθηκε στην Αθήνα αλλά η παραγωγή στο εργοστάσιο της Κέρκυρας συνεχίστηκε (Βουσολίνου, 2021). Το Σεπτέμβριο του 1943, κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών της πόλης της Κέρκυρας από τις γερμανικές δυνάμεις το εργοστάσιο βομβαρδίστηκε.

- Ανάλυση

Μετά τον πόλεμο η παραγωγή μεταφέρθηκε αποκλειστικά στην Αθήνα και η επιχείρηση συνέχισε να λειτουργεί. Από την περίοδο που το εργοστάσιο λειτούργησε στην Αθήνα υπάρχουν δύο βιβλία που βρέθηκαν στο πρώην Δημοτικό Σχολείο Σκριπερού στην Κέρκυρα, τα οποία έχουν τυπογραφηθεί και βιβλιοδετηθεί στο εργοστάσιο Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.

Ωστόσο όλα αυτά τα χρόνια του εκσυγχρονισμού και της τεχνολογικής ανάπτυξης το εργοστάσιο αντιμετώπιζε και μεγάλα οικονομικά προβλήματα. Το 1992 η επιχείρηση

αγοράστηκε από τον Ζαν Ζακ Λεσσιέρ, αλλά τελικά κήρυξε πτώχευση (Βουσολίνου, 2021).

Όσο για τη Βίλα Ρόσα το 1997 περιήλθε στην κυριότητα του Ελληνικού Δημοσίου και τα έπιπλά της δωρίστηκαν στη Νομαρχία Κέρκυρας. Σήμερα η Βίλα Ρόσα είναι διατηρητέο μνημείο του 19ου αιώνα, αποτελεί κτίριο με μεγάλη συναισθηματική αξία για τους κατοίκους της Κέρκυρας χάρις στη σύνδεσή του με την οικογένεια Ασπιώτη. Οι Ασπιώτη άφησαν το αποτύπωμά τους τόσο στην κερκυραϊκή αλλά και στη νεότερη ελληνική ιστορία. Παρ' όλα αυτά δεν ελήφθη ποτέ μέριμνα για το κτίριο με αποτέλεσμα μέχρι σήμερα αυτό να έχει αφεθεί στην τύχη του και να καταρρέει. Πρόσφατα εντάχθηκε σε ένα Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αποκατάστασης της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων.

- Αξιολόγηση

Όσο για τους τυπογράφους το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα που το εργοστάσιο είχε μεταφερθεί, οι Κερκυραίοι εργάτες που έμειναν πίσω, όσοι κατάφεραν έκαναν τα δικά τους τυπογραφεία ή δούλεψαν σε άλλα. Λίγο πριν το κατώφλι του 21ου αιώνα, εκείνη την περίοδο που η βιομηχανία στην Κέρκυρα είχε ήδη σβήσει δίνοντας τη σκυτάλη στην τουριστική ανάπτυξη οι τυπογράφοι ακόμα συνέχιζαν την τέχνη τους μέχρι την εμφάνιση των σύγχρονων μεθόδων της φωτολιθογραφίας που εξάλειψε θέσεις εργασίας μέσα στο τυπογραφείο. Σταδιακά τα τυπογραφεία μείωσαν το προσωπικό τους αλλά και πολλά έκλεισαν καθώς η παραγωγή που μπορούσε να έχει ένα τυπογραφείο ήταν πλέον πολύ μεγαλύτερη και πιο εύκολη.

- Coda

Παρότι και σήμερα υπάρχουν ακόμα τυπογραφεία στην Κέρκυρα, αυτά λειτουργούν με έναν τελείως διαφορετικό τρόπο που δε μοιάζει σε τίποτα με τα παραδοσιακά τυπογραφεία των δύο προηγούμενων αιώνων.

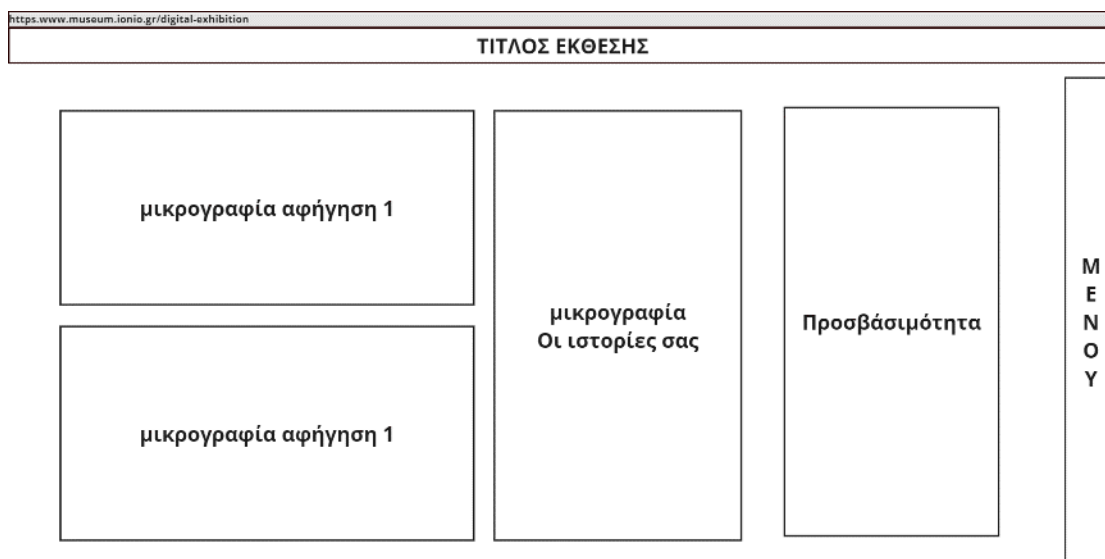
6.4 Οργάνωση του διαδικτυακού πόρου της έκθεσης

Το ψηφιοποιημένο υλικό και οι αφηγήσεις θα οργανωθούν σε μια ψηφιακή πλατφόρμα. Ο τύπος του διαδικτυακού πόρου θα είναι μια διαδικτυακή έκθεση μοντέλου υπερμέσων, η οποία δε θα είναι ενσωματωμένη στον επίσημο ιστότοπο των Μουσειακών Συλλογών Ιονίου Πανεπιστημίου (<https://museum.ionio.gr/>) αλλά θα δίνεται πρόσβαση σε αυτή μέσω μιας σελίδας που θα προστεθεί στο μενού του επίσημου ιστοτόπου. Σε αυτή τη σελίδα ο χρήστης θα μπορεί να βλέπει τον τίτλο της έκθεσης, ένα εισαγωγικό – προωθητικό κείμενο, και ένα βίντεο προεπισκόπηση μερικών δευτερολέπτων, ώστε να του προσελκύει το ενδιαφέρον για να ανοίξει τον υπερσύνδεσμο που θα τον κατευθύνει σε αυτή.

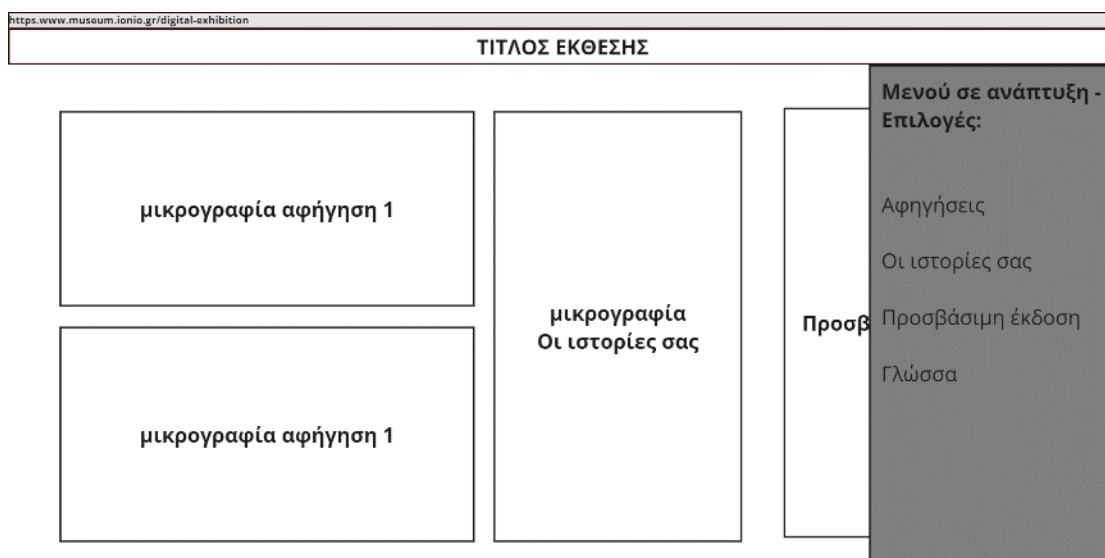
Το περιβάλλον της έκθεσης θα οργανώνεται μεικτά σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του μοντέλου υπερμέσων (υπερσύνδεσμοι, ψηφιακά μέσα, αναδυόμενα παράθυρα) αλλά και με τη γραμμικότητα που υπαγορεύει η τεχνική Scrollytelling. Αυτό θα γίνεται με τον εξής τρόπο, ο χρήστης θα εισέρχεται στο περιβάλλον του διαδικτυακού πόρου σε μια αρχική σελίδα, στα δεξιά της σελίδας θα υπάρχει ένα μενού. Το μενού θα είναι

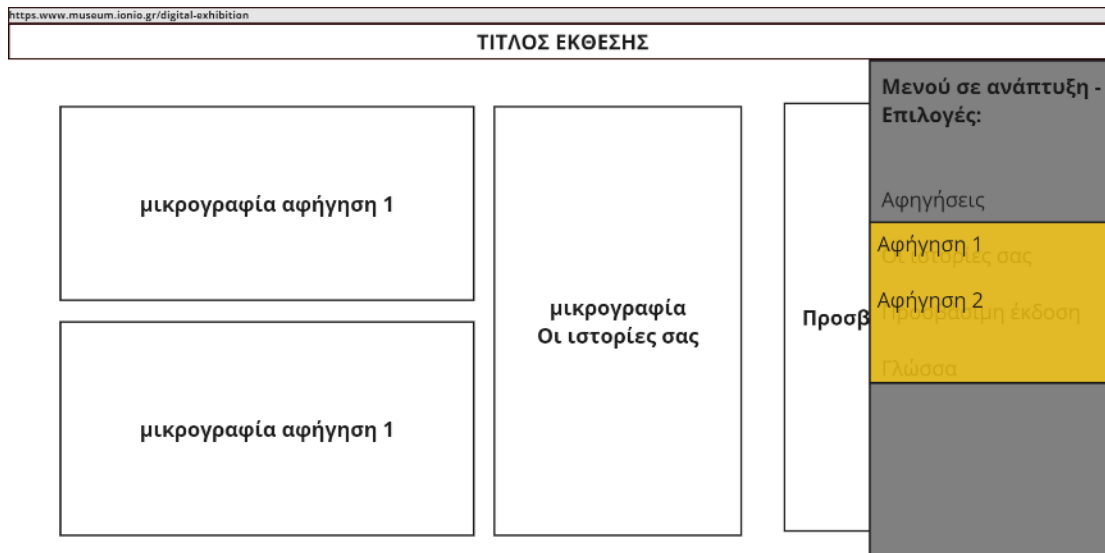
μια κάθετη μπάρα, η οποία θα επεκτείνεται εμφανίζοντας τα περιεχόμενα του μενού όταν ο χρήστης πλησιάζει τον κέρσορα επάνω της (εικ. 59). Η αρχική σελίδα θα έχει τη λογική των παρακάτω αναπαραστάσεων (εικ. 58) και θα περιλαμβάνει τα εξής περιεχόμενα: Αφηγήσεις, Οι ιστορίες σας, Προσβάσιμη εκδοχή, Γλώσσα.

Εικόνα 58 Αρχική οθόνη με το μενού κλειστό

Εικόνα 59 Μενού έκθεσης ανοιχτό

Εικόνα 60 Μενού έκθεσης έχοντας επιλέξει τη λίστα με τις αφηγήσεις

Η αρχική σελίδα θα εμφανίζει τις επιλογές του μενού σε εικονίδια – μικρογραφίες (Αφηγήσεις, Οι ιστορίες σας, Προσβασιμότητα). Ο χρήστης θα μπορεί να τις επιλέξει και να οδηγηθεί κατευθείαν στις σελίδες τους. Ωστόσο οι ψηφιακές αφηγήσεις, όπως και οι άλλες επιλογές, θα εμφανίζονται επιλέγοντας από το μενού την ενότητα «ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ» (εικ. 60).

Η διάταξη τους στη σελίδα, θα είναι γραμμική σύμφωνα με την τεχνική Scrollytelling. Έτσι ο χρήστης κυλώντας προς τα κάτω θα διαβάζει και θα αλληλεπιδρά με τα ψηφιακά μέσα της κάθε αφήγησης και θα μπορεί να δει τις αφηγήσεις με προεπιλεγμένη σειρά. Διαφορετικά, για μια πιο αυτόνομη πορεία από το μενού μπορεί να επιλέξει τον τίτλο της αφήγησης που επιθυμεί να δει.

Στην ενότητα ‘Οι ιστορίες σας’ ο χρήστης μπορεί να εισέλθει σε δυο υποσελίδες, η μια είναι μια φόρμα συμμετοχής, η άλλη θα είναι διαθέσιμη, αφού συγκεντρωθεί πρώτα το υλικό από το κοινό μέσω της φόρμας.

Στην ενότητα ‘Προσβάσιμη Έκδοχή’, θα προσφέρεται σε μια νέα καρτέλα το περιεχόμενο των αφηγήσεων σε μια στατική σελίδα.

Ο γραφιστικός σχεδιασμός της διαδικτυακής έκθεσης, θα παραπέμπει σύμφωνα με το βασικό της θέμα στο βιβλίο. Πιο συγκεκριμένα, η αρχική οθόνη με το slider θα μοιάζει με εξώφυλλο βιβλίου και το μενού θα έχει τη μορφή περιεχομένων βιβλίου. Μέσα στην κάθε αφήγηση στα σημεία που θα υπάρχουν ψηφιακά μέσα (εικόνες, βίντεο) αυτά θα μεγεθύνονται σε ένα αναδύομενο παράθυρο το οποίο θα μοιάζει με ένα ανοικτό βιβλίο.

6.4.1 Ψηφιακά μέσα αφηγήσεων

Παρακάτω περιγράφονται τα ψηφιακά μέσα που θα δημιουργηθούν στην κάθε αφήγηση. Σε γενικές γραμμές επιλέχθηκε η ηχητική αφήγηση του σεναρίου στις αφηγήσεις Αυτή η επιλογή οφείλεται στο πλήθος αντικειμένων και πληροφορίας που έχουν οι συγκεκριμένες αφηγήσεις. Επομένως ο καταλληλότερος τρόπος θεωρήθηκε

αυτός που θα επιτρέψει στον χρήστη να έχει την ελευθερία να διαδράσει με τα υπόλοιπα οπτικά μέσα της αφήγησης ενώ παράλληλα ακούει την ιστορία.

Σε όλες τις αφηγήσεις κατά τη διάρκεια που θα ακούγεται το σενάριο, θα εμφανίζονται και υπότιτλοι, έτσι το λεκτικό της αφήγησης θα ακούγεται και θα διαβάζεται ταυτόχρονα από τον χρήστη κάτι που θα τον κρατά περισσότερο συγκεντρωμένο στην αφήγηση.

Τα ψηφιακά μέσα όπως έχουν επιλεγεί για την κάθε αφήγηση ξεχωριστά παρουσιάζονται στη συνέχεια.

6.4.1.1 Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση

Η πρώτη αφήγηση που θα εμφανίζεται στη σελίδα είναι «*Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση*». Στην κορυφή της σελίδας θα υπάρχει ο τίτλος της αφήγησης και από κάτω τα τεκμήρια και τα αντικείμενα σε μορφή οπτικών μέσων. Το χρωματικό φόντο θα είναι λευκό.

Η ακουστική αφήγηση του σεναρίου θα υπάρχει σε πέντε αποσπάσματα δίπλα στις ομάδες των οπτικών μέσων. Οι μπάρες αναπαραγωγής του κάθε ηχητικού αποσπάσματος του σεναρίου θα καθιστούν σαφές στον χρήστη ότι σε αυτό το σημείο βρίσκεται το ηχητικό απόσπασμα καθώς όλες θα έχουν πάνω τους την οδηγία 'Ακούστε την αφήγηση'.

Κάτω από τις μπάρες αναπαραγωγής του σεναρίου θα βρίσκονται οι ομάδες οπτικών μέσων. Ο χρήστης θα επιλέγει την αναπαραγωγή του ηχητικού σεναρίου από την μπάρα και ταυτόχρονα θα βλέπει τα ψηφιοποιημένα τεκμήρια και μουσειακά αντικείμενα σε εικόνες, ενώ θα μπορεί να επιλέξει το κάθε ένα από αυτά για να το δει με περισσότερη λεπτομέρεια σε αναδύμενο παράθυρο χωρίς να διακόπτεται η αφήγηση.

Παράλληλα με την ηχητική αφήγηση του σεναρίου θα εμφανίζονται αυτόματα στο κάτω μέρος της οθόνης υπότιτλοι τους οποίους ο χρήστης θα μπορεί να απενεργοποιήσει σε περίπτωση που δεν τους επιθυμεί. Για την απενεργοποίηση θα υπάρχει ένα κουμπί με την ένδειξη 'CC'.

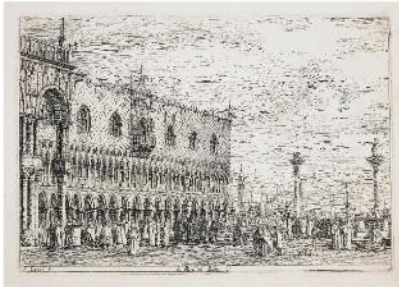
Η ομαδοποίηση τους αποσπάσματος του σεναρίου και των οπτικών μέσων που θα αναφέρονται στο εκάστοτε απόσπασμα, βοηθούν τη σωστή αντιστοίχιση αυτού που ακούγεται στην αφήγηση με αυτό που βλέπει ο χρήστης εκείνη τη στιγμή. Επιπλέον χωρίζουν την αφήγηση σε μέρη κάνοντας πιο ξεκούραστη την εμπειρία ακρόασης.

Πιο συγκεκριμένα οι ομάδες των οπτικών μέσων με τα αποσπάσματα του σεναρίου οργανώνονται ως εξής:

Το πρώτο απόσπασμα του σεναρίου μαζί με την πρώτη ομάδα μέσων είναι το ψηφιοποιημένο χαρακτηριστικό *Piera del Bando* της Βενετίας μαζί με μια σύντομη λεζάντα (εικ. 61).

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Ακούστε την αφήγηση

La Pira del bando, Βενετία
Minneapolis Institute of Art
<https://collections.artsmia.org/art/13602/la-pira-del-bando-canaletto>

Πλατεία Δημαρχείου στην Κέρκυρα
Τρισδιάστατη αναπαράσταση

Αυτή η τακτική φυσικά εφαρμόστηκε και στην Κέρκυρα ως βενετική αποικία, εφόσον αποτελούσε μια πρακτική που εφαρμόζονταν ήδη και στη Βενετία. Τον 16ο αιώνα το κέντρο της πόλης ήταν η πλατεία του Αγίου Ιακώβου ή όπως λέγεται σήμερα η πλατεία Δημαρχείου.

M
E
N
O
Y

Εικόνα 61 Η πρώτη ομάδα μέσω με το πρώτο απόσπασμα της αφήγησης.

Ο χρήστης θα κάνει κλικ στην μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου και θα ξεκινάει το πρώτο μέρος της ηχητικής αφήγησης.

Πρώτο ηχητικό απόσπασμα σεναρίου:

Για την Ευρώπη, η Τυπογραφία εφευρέθηκε από τον Johannes Gutenberg τον 15ο αιώνα. Τα Βενετοκρατούμενα, από το 1386 μέχρι το 1797, Επτάνησα ήρθαν σε επαφή με αυτή την τεχνολογία τρεις αιώνες αργότερα ακριβώς μετά το τέλος της Βενετικής

Κυριαρχίας. Το επίπεδο εγγραμμιατισμού και το ενδιαφέρον για ανάγνωση ήταν αρκετά χαμηλό με αποτέλεσμα να μην υπάρχει αναγνωστικό κοινό. Από την άλλη, η μαζική ενημέρωση των πολιτών αποτελούσε διαχρονικά μια αναγκαιότητα για την ομαλή διοίκηση του τόπου. Τότε λοιπόν που η εκπαίδευση ακόμα και η ανάγνωση ήταν προνόμιο των λίγων, η μαζική ενημέρωση των πολιτών για τα βασικά θέματα του τόπου γινόταν προφορικά.

Στη Βενετία «οι κήρυκες της πόλης διάβαζαν διατάγματα από το Ριάλτο και τον Άγιο Μάρκο, αλλά πήγαιναν και σε άλλες τοποθεσίες όπως ενορίες και στάσεις πλοίων».

Στη συλλογή του Minneapolis Institute of Art, υπάρχει ένα χαρακτηριστικό με την ονομασία La Pira del Bando, 1740-1745, του Giovanni Antonio Canal ή Canaletto. Η περιγραφή του χαρακτηριστικού αναφέρει ότι «Αριστερά, κοντά στη στοά της Βασιλικής του Αγίου Μάρκου, ένας άνδρας στέκεται πάνω σε μια κοντή, γερή κολώνα – την Πέτρα της Διακήρυξης, ένα θραύσμα αρχαίου πορφυρίτη που μεταφέρθηκε στη Βενετία από τη Συρία κατά τη διάρκεια της Τέταρτης Σταυροφορίας (1202-4). Είναι ο comandador, ο οποίος διαβάζει νομικές ανακοινώσεις στο κοινό.».

Αυτή η τακτική εφόσον αποτελούσε μια πρακτική που εφαρμόζονταν ήδη και στη Βενετία, φυσικά εφαρμόστηκε και στην Κέρκυρα ως βενετική αποικία. Τον 16ο αιώνα το κέντρο της πόλης ήταν η πλατεία του Αγίου Ιακώβου ή όπως λέγεται σήμερα η πλατεία Δημαρχείου. Εκεί βρισκόταν ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ιακώβου των Λατίνων και αποτελούσε θρησκευτικό, κοινωνικό και διοικητικό κέντρο της Κέρκυρας. Σε αυτή την πλατεία βρισκόταν και το παλάτι του Βαίλου ή

Βαϊλάτο. Ο Βάιλος ήταν από τους σημαντικότερους διοικητικούς θεσμούς της Βενετίας, είχε εκτελεστική και δικαστική εξουσία. Λίγο πιο κάτω σήμερα υπάρχει εντοιχισμένη η επιγραφή «1698 *Piera del Bando*», που σημαίνει Πέτρα της Ανακοίνωσης. Εκεί καθόταν ο κήρυκας και έβγαζε τις διάφορες ανακοινώσεις. Ο κήρυκας στις περισσότερες πόλεις αντικαθιστούσε τη δουλειά του Τύπου, ανακοινώνοντας όσα νέα της Διοίκησης χρειαζόνταν να γνωρίζουν όλοι ανεξαιρέτως.

Η πολιτική που άσκησε η βενετική κυριαρχία στα Ιόνια Νησιά δεν άφηνε περιθώρια ανάπτυξης οποιασδήποτε δραστηριότητας δε μπορούσε να ελέγξει απόλυτα η κεντρική διοίκηση. Σε ότι έχει να κάνει με την εκπαίδευση των ντόπιων, οι Βενετοί τη θεωρούσαν ιδιωτική υπόθεση των κατοίκων του νησιού, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μέριμνα γι' αυτή. Ενώ παράλληλα παρά την άνθηση της τυπογραφίας στη Βενετία, την ίδια περίοδο και ιδιαίτερα στον τομέα των εκδόσεων ελληνικού βιβλίου, δεν ίδρυσαν ούτε επέτρεπαν να ιδρυθεί κανένα τυπογραφείο στα Ιόνια Νησιά. Με αποτέλεσμα μια μεγάλη μερίδα κατοίκων του νησιού, οι οποίοι δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα για ιδιωτική εκπαίδευση, να παραμένουν αμόρφωτοι και αναλφάβητοι.

Όσο ακούγεται το σενάριο ο χρήστης θα κάνει κλικ επάνω στην εικόνα και αυτή θα ανοίγει σε αναδυόμενο παράθυρο, όπου θα την βλέπει σε μεγαλύτερο μέγεθος, θα μπορεί να τη μεγεθύνει, να διαβάσει μια πιο αναλυτική λεζάντα και να ανατρέξει στη σελίδα προέλευσής της (εικ. 62).

https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

La Piera del bando

Εκεί καθόταν ο κήρυκας ειδοποιούσε με τον ήχο της σάλπιγγας και έβγαζε ανακοινώσεις. Στην Βενετία, οι κήρυκες της πώλης είδαβαν διατάγματα από το Ριάτο και τον Άγιο Μάρκο. La Piera del Bando (The Proclamation Stone, Venice), 1740-1745, Χαρακτικό, Canaletto (Giovanni Antonio Canal).

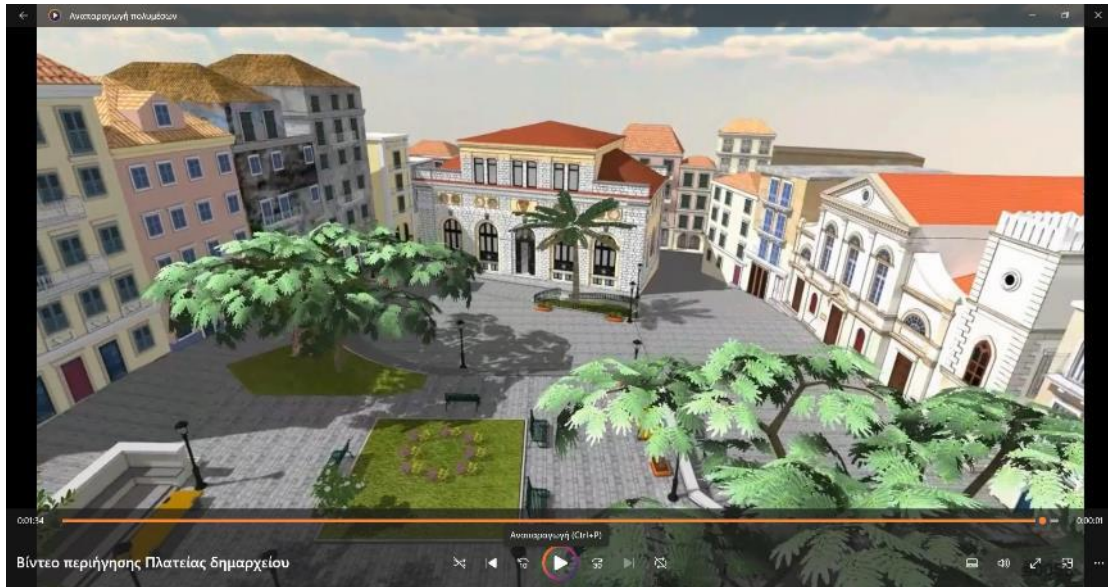
<https://collections.artsmia.org/art/53683/la-piera-del-bando-canaletto>

Αυτή η τακτική φυσικά εφαρμόστηκε και στην Κέρκυρα ως βενετική αποικία, εφόσον αποτελούσε μια πρακτική που εφαρμόζονταν ήδη και στη Βενετία. Τον 16ο αιώνα το κέντρο της πόλης ήταν η πλατεία του Αγίου Ιακώβου ή όπως λέγεται σήμερα η πλατεία Δημαρχείου.

M
E
N
O
Y

Εικόνα 62 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει το ψηφιοποιημένο χαρακτικό.

Δίπλα στην εικόνα θα υπάρχει το βίντεο με την περιήγηση στην τρισδιάστατη αναπαράσταση Εικονικής Πραγματικότητας της Πλατείας Δημαρχείου. Το βίντεο της τρισδιάστατης αναπαράστασης θα ανοίγει σε αναδυόμενο παράθυρο, στο οποίο ο χρήστης θα παρακολουθεί μια περιήγηση στην εικονική αναπαράσταση. Το βίντεο παρουσιάζει την Πλατεία Δημαρχείου όπως είναι σήμερα με τα κτίρια που υπάρχουν περιμετρικά φτιαγμένα σε τρισδιάστατες αναπαραστάσεις Εικονικής Πραγματικότητας (εικ.63).

Εικόνα 63 Στιγμιότυπο από το βίντεο εικονικής περιήγησης στην Πλατεία Δημαρχείου.

Το δεύτερο απόσπασμα του σεναρίου μαζί με τη δεύτερη ομάδα οπτικών μέσων, θα είναι τα ψηφιοποιημένα τεκμήρια των εφημερίδων *Gazzetta Urbana*, *Monitour Jonien*, *Gazzetta Jonia*, μαζί με σύντομες λεξάντες (εικ. 64).

<https://www.museum-ionio.gr/digital-exhibition>

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Gazzetta Urbana

Moniteur Jonien

Gazzetta Jonia

Ακούστε την αφήγηση

M
E
N
O
Y

Το παράδοξο της ιστορίας είναι πως η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε αυτό το κυβερνητικό τυπογραφείο ήταν ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Με τη συντακτική ευθύνη του Ανδρέα Μουστοξύδη και Μάριου Πιέρρη το **1802** κυκλοφόρησε για ένα χρόνο, η **Gazzetta Urbana** στην ιταλική γλώσσα.

Εικόνα 64 Η δεύτερη ομάδα μέσων με το δεύτερο απόσπασμα της αφήγησης.

Ο χρήστης θα κάνει κλικ στην μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου και θα ξεκινάει το δεύτερο μέρος της ηχητικής αφήγησης.

Δεύτερο ηχητικό απόσπασμα σεναρίου:

Στο τέλος της βενετικής κυριαρχίας και στον απόηχο της Γαλλικής Επανάστασης, οι Γάλλοι δημοκρατικοί ίδρυσαν το πρώτο τυπογραφείο στον ελλαδικό χώρο με έδρα την Κέρκυρα. Ένα λόγιο κοινό που υπήρχε στο νησί, που προφανώς προέρχονταν από ανώτερες τάξεις, είχε ανάγκη από τη λειτουργία ενός τυπογραφείου. Βέβαια οι Γάλλοι ίδρυσαν το τυπογραφείο ως νέοι διοικητές του νησιού και στόχος τους ήταν

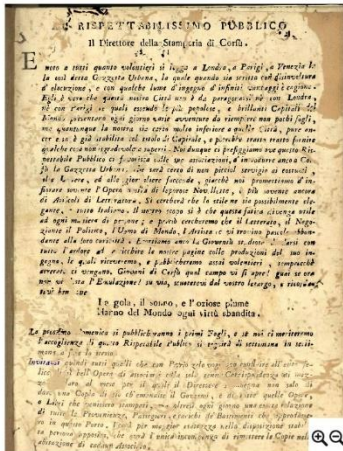
να προπαγανδίσουν τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης. Ωστόσο ήταν και μια κίνηση εκπαιδευτικού και πολιτιστικού χαρακτήρα που έφερε τον λαό της Κέρκυρας ένα βήμα πιο κοντά στην πνευματική καλλιέργεια και την εκπαίδευση. Το τυπογραφείο για όλη τη διάρκεια της ζωής του, από το 1798 έως το 1864, λειτούργησε ως κυβερνητικό τυπογραφείο. Εκεί τυπώθηκαν οι πρώτες εφημερίδες και τα πρώτα περιοδικά, διοικητικά έντυπα, μονόφυλλα και φύλλα εφημερίδων. Σε αυτό το τυπογραφείο τυπώθηκαν και πολλά βιβλία. Οι εφημερίδες που τύπωνε ήταν φυσικά κυβερνητικές για χάρη της εκάστοτε Διοίκησης των Ιονίων Νήσων, ενώ μέχρι τη νομοθέτηση της ελευθεροτυπίας το 1848, αποτέλεσε το μοναδικό τυπογραφείο στα Επτάνησα.

Το παράδοξο της ιστορίας είναι πως η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε αυτό το κυβερνητικό τυπογραφείο ήταν ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Με τη συντακτική ευθύνη του Ανδρέα Μουστοζύδη και Μάριου Πιέρρη το 1802 κυκλοφόρησε για ένα χρόνο, η *Gazzetta Urbana* στην ιταλική γλώσσα. Οι κυβερνητικές εφημερίδες που κυκλοφόρησαν και αναφέρονται στη συνέχεια, αποτελούσαν «ένα μείγμα κυβερνητικού και ενημερωτικού υλικού». Η πρώτη κυβερνητική εφημερίδα που κυκλοφόρησε το 1803 ήταν η *Monitore Settinsulare*, με εβδομαδιαίο φύλλο, τυπωμένη στην ιταλική γλώσσα. Το 1808, εγκαινιάστηκε από τους Αυτοκρατορικούς Γάλλους, νέα κυβερνητική εφημερίδα, η *Monitore Corcirese* η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε *Monitore Ionio* κυκλοφόρησε όσο παρέμειναν οι Γάλλοι στη Διοίκηση και τυπωνόταν σε τρεις γλώσσες στην ελληνική, την ιταλική και τη γαλλική. Οι Βρετανοί που διαδέχθηκαν τους Γάλλους κυκλοφόρησαν την *Gazzetta Jonia* και την *Εφημερίς Ιονική*. Αυτές ήταν δύο παράλληλες εκδόσεις στην ιταλική και ελληνική γλώσσα.

Όσο ακούγεται το σενάριο ο χρήστης θα κάνει κλικ επάνω στην εικόνα του κάθε τεκμηρίου και αυτό θα ανοίγει σε ξεχωριστό αναδυόμενο παράθυρο, όπου θα υπάρχει η εικόνα σε μεγαλύτερο μέγεθος, θα μπορεί να τη μεγεθύνει, να διαβάσει μια πιο αναλυτική λεζάντα και να ανατρέξει στη σελίδα προέλευσής της (εικ. 65).

https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Gazzetta Urbana

Η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα και τυπωνόταν από το κυβερνητικό τυπογραφείο κυκλοφόρησε με τη συντακτική ευθύνη του Ανδρέα Μουστοζύδη και Μάριου Πιέρρη. Κυκλοφόρησε το **1802** για ένα χρόνο στην ιταλική γλώσσα.

Gazzetta Urbana no. 1 (15 Marzo 1802), Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου ΑΗΚΥΘΟΣ
<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/26550>

Το παράδοξο της ιστορίας είναι πως η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε αυτό το κυβερνητικό τυπογραφείο ήταν ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Με τη συντακτική ευθύνη του Ανδρέα Μουστοζύδη και Μάριου Πιέρρη το **1802** κυκλοφόρησε για ένα χρόνο, η **Gazzetta Urbana** στην ιταλική γλώσσα.

M
E
N
O
Y

Εικόνα 65 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει την ψηφιοποιημένη εφημερίδα.

Το τρίτο απόσπασμα του σεναρίου μαζί με την τρίτη ομάδα μέσων, θα είναι το βίντεο της τρισδιάστατης αναπαράστασης Εικονικής Πραγματικότητας της Ιονίου Ακαδημίας μαζί με τα ψηφιοποιημένα τεκμήρια: τη φωτογραφία της Ιονίου Ακαδημίας, το πορτραίτο του ιδρυτή της και την εφημερίδα ΠΑΤΡΙΣ (εικ. 66).

https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Ακούστε την αφήγηση

Φρειδερίκος Νόρθ, Λόρδος Γκίλφορντ

Ιόνιος Ακαδημία

Ιόνιος Ακαδημία, σήμερα Τρισδιάστατη αναπαράσταση

ΠΑΤΡΙΣ

Το 1824 ιδρύεται η Ιόνιος Ακαδημία με στόχο να μορφωθούν νέοι επιστήμονες για να εκπαιδεύσουν ύστερα τις νέες γενιές, έτσι πίστευε ο ιδρυτής και οραματιστής της Φρειδερίκος Νόρθ ή Λόρδος Γκίλφορντ. Οι πρώτοι σπόροι δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης φυτεύονται στο Ιονικό Κράτος.

M E N O Y

Εικόνα 66 Η τρίτη ομάδα μέσων με το τρίτο απόσπασμα της αφήγησης.

Ο χρήστης θα κάνει κλικ στην μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου και θα ξεκινάει το τρίτο μέρος της ηχητικής αφήγησης.

Τρίτο ηχητικό απόσπασμα σεναρίου:

Το Ιονικό Κράτος, υπό τη διοίκηση των Βρετανών, μετά από αλλεπάλληλες προσπάθειες και εισηγήσεις του Φρειδερίκου Νόρθ (Λόρδου Γκίλφορντ), καθιέρωσε το δικαίωμα της δημόσιας και δωρεάν παιδείας αλλά και την ελληνική γλώσσα ως επίσημη γλώσσα του Ιονικού Κράτους. Το 1818, το νέο σύνταγμα για τα Επτάνησα απαγόρευε τη λειτουργία ιδιωτικών τυπογραφείων. Ούτως ή άλλως ούτε οι τεχνικές και οικονομικές συνθήκες το επέτρεπαν. Το 1824 ιδρύεται η Ιόνιος Ακαδημία με στόχο να μορφωθούν νέοι επιστήμονες για να εκπαιδεύσουν ύστερα τις νέες γενιές, έτσι πίστευε ο ιδρυτής και οραματιστής της Φρειδερίκος Νόρθ ή Λόρδος Γκίλφορντ. Οι πρώτοι σπόροι δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης φυτεύονται στο Ιονικό Κράτος.

Το 1843 ο Βρετανός αρμοστής John Colborne, βαρόνος του Seaton, επέτρεψε την ίδρυση τυπογραφείων, ενώ το 1848 η ελευθεροτυπία αποκαταστάθηκε και συνταγματικά. Το 1847 ιδρύθηκε ένα τυπογραφείο στη Ζάκυνθο, και άλλο ένα το 1849 στην Κέρκυρα. Το τυπογραφείο της Κέρκυρας, σύγχρονο και πλήρως εξοπλισμένο, ιδρύθηκε για την έκδοση της εφημερίδας Πατρίς. Η εβδομαδιαία αυτή εφημερίδα ήταν το επίσημο όργανο της Εταιρίας που σύστησαν ο Πέτρος Βραΐλας Αρμένης και ο Ναπολέων Ζαμπέλης μαζί με άλλους Επτανήσιους, με στόχο τη διαφώτιση της κοινής γνώμης αναφορικά με τα νέα δεδομένα της ελευθεροτυπίας και του νέου συντάγματος. «Σ' αυτά τα 104 εβδομαδιαία φύλλα βλέπει κανείς τον οργανισμό της εποχής για τα δύο μεγάλα γεγονότα, την ελευθεροτυπία και την ελεύθερη επιλογή του λαού με τους αντιπροσώπους του.». Το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας έδωσε την

αφορμή και στα άλλα μεγάλα νησιά της Επτανήσου, να ξεκινήσουν την έκδοση εφημερίδων, που κάποιες από αυτές εξέφραζαν τους ριζοσπάστες, άλλα τους μεταρρυθμιστές και άλλα τους φιλοκυβερνητικούς.

Ο «Νόμος περί παιδείας» του 1857 προέβλεπε την ίδρυση προκαταρκτικών σχολείων σε όλα τα κεντρικά χωριά, ένα Γυμνάσιο στην Κέρκυρα και ένα Λύκειο σε κάθε νησί, Ιεροσπουδαστήριο και την Ακαδημία, η οποία αποτελούνταν από τέσσερις σχολές: Φιλοσοφική, Νομική, Ιατρική και Θεολογική. Έτσι η εκπαίδευση κατοχυρωνόταν ολοένα και περισσότερο, περισσότεροι πνευματικά καλλιεργημένοι άνθρωποι εγκαθίσταντο στο νησί και οι χαμηλότερες τάξεις άρχιζαν να φοιτούν στα σχολεία.

Όσο ακούγεται το σενάριο ο χρήστης θα κάνει κλικ στην εικόνα του κάθε τεκμηρίου και αυτό θα ανοίγει σε ξεχωριστό αναδυόμενο παράθυρο. Στο αναδυόμενο παράθυρο ο χρήστης θα βλέπει την κάθε εικόνα σε μεγαλύτερο μέγεθος, θα μπορεί να τη μεγεθύνει, να διαβάσει μια πιο αναλυτική λεζάντα και να ανατρέξει στη σελίδα προέλευσής της (εικ. 67).

<https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition>

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Ιόνιος Ακαδημία

Το κτίριο των Στρατώνων **Grimani**, στο οποίο στεγάστηκε το **1840** η Ιόνιος Ακαδημία και λειτούργησε εκεί έως την κατάργησή της το **1865**. Στην εικόνα πριν το κτίριο πριν τον βομβαρδισμό του το **1943**.

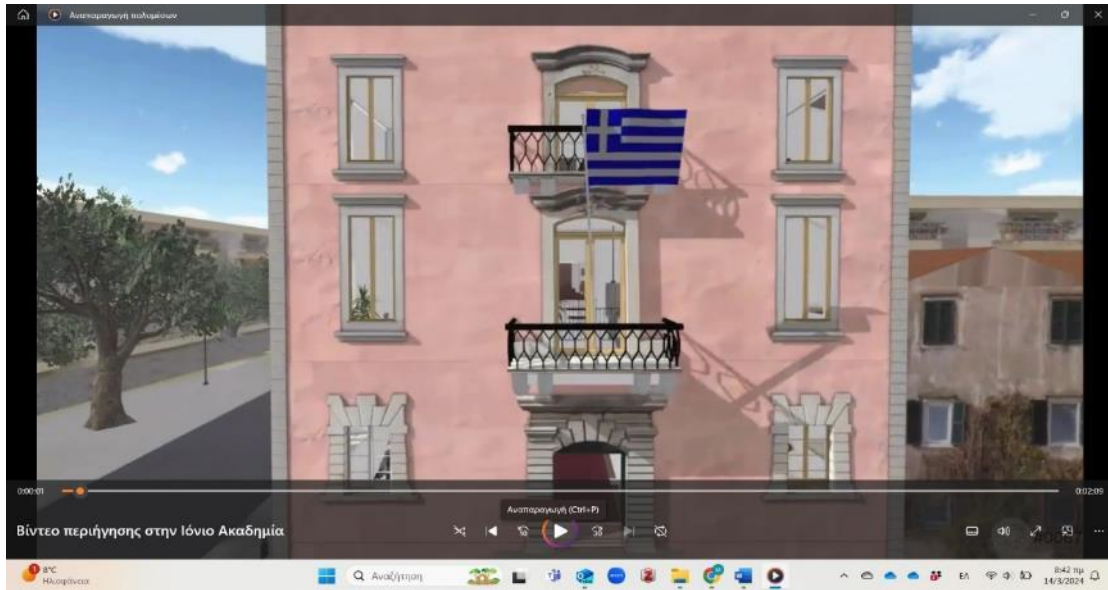
Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου
ΛΗΚΥΘΟΣ <https://lekuthos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/33008>

Το 1824 ιδρύεται η Ιόνιος Ακαδημία με στόχο να μορφωθούν νέοι επιστήμονες για να εκπαιδεύσουν ύστερα τις νέες γενιές, έτσι πίστευε ο ιδρυτής και οραματιστής της Φρειδερίκος Νόρθ ή Λόρδος Γκίλφορντ. Οι πρώτοι σπόροι δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης φυτεύονται στο Ιονικό Κράτος.

M
E
N
O
Y

Εικόνα 67 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει την ψηφιοποιημένη φωτογραφία.

Ομοίως και το βίντεο της τρισδιάστατης αναπαράστασης θα ανοίγει σε αναδυόμενο παράθυρο, στο οποίο ο χρήστης θα παρακολουθεί μια περιήγηση στην εικονική αναπαράσταση σε μεγαλύτερο μέγεθος. Το βίντεο παρουσιάζει την Ιόνιο Ακαδημία όπως είναι σήμερα και δίνει μια εικόνα του εξωτερικού και του εσωτερικού χώρου των δύο αξιοποιημένων ορόφων της (εικ.63).

Εικόνα 68 Στιγμιότυπο από το βίντεο περιήγησης στην Ιόνιο Ακαδημία.

Το τέταρτο απόσπασμα του σεναρίου μαζί με την τέταρτη ομάδα μέσω, θα είναι το βίντεο της τρισδιάστατης αναπαράστασης Εικονικής Πραγματικότητας της Ιονίου Βουλής, η φωτογραφία της Ηλεκτροκίνητης Λινοτυπικής Μηχανής Mergenthaler Linotype Co και ο ήχος της (εικ. 69).

https://www.museum-ionio.gr/digital-exhibition

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Ιόνιος Βουλή, σήμερα
Τρισδιάστατη αναπαράσταση

Ηλεκτροκίνητη Λινοτυπική Μηχανή Mergenthaler Linotype Co

Ακούστε την αφήγηση

[Ακούστε το έκθεμα](#)

M
E
N
U

Αυτή η τακτική φυσικά εφαρμόστηκε και στην Κέρκυρα ως βενετική αποικία, εφόσον αποτελούσε μια πρακτική που εφαρμόζονταν ήδη και στη Βενετία. Τον 16ο αιώνα το κέντρο της πόλης ήταν η πλατεία του Αγίου Ιακώβου ή όπως λέγεται σήμερα η πλατεία Δημαρχείου.

Εικόνα 69 61 Η τέταρτη ομάδα μέσω με το τέταρτο απόσπασμα της αφήγησης.

Δίπλα στη φωτογραφία της μηχανής θα υπάρχει ένα τρίγωνο (play) με την οδηγία 'Ακούστε το έκθεμα' το οποίο ο χρήστης θα μπορεί να επιλέξει και να ακούσει τον ήχο της μηχανής.

[Ήχος Λινοτυπικής Μηχανής](#)

Στη συνέχεια, ο χρήστης θα κάνει κλικ στην μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου και θα ξεκινάει το τέταρτο μέρος της ηχητικής αφήγησης.

Τέταρτο απόσπασμα ηχητικού σεναρίου:

Το 1863 η Ιόνιος Βουλή με τις υπογραφές 40 βουλευτών ψήφισε την Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. Ένα μέλημα χρόνων πραγματοποιήθηκε, ένα ζητούμενο για το οποίο είχαν γραφτεί πολλά άρθρα και είχαν διατυπωθεί πολλές απόψεις στα 20 χρόνια της ελευθεροτυπίας ήταν επιτέλους γεγονός. Η προσάρτηση των Επτανήσων στην Ελλάδα, μετέτρεψε την Κέρκυρα από «κέντρο» του Ιονικού Κράτους σε περιφέρεια. Το εκπαιδευτικό σύστημα του Ιονικού Κράτους καταργήθηκε και για την εκπαίδευση ίσχυαν όσα ίσχυαν και για το υπόλοιπο ελληνικό κράτος. Ένα μεγάλο πλήγμα βέβαια ήταν η κατάργηση της Ιονίου Ακαδημίας. Παρά τον συγκεντρωτισμό στην Αθήνα, όσων σκόπευαν να σπουδάσουν στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, για αρκετά ακόμη χρόνια τα Επτάνησα διατήρησαν την πνευματική τους αυτονομία.

Στα τέλη 19ου αιώνα έχουμε μια άλλη καινοτομία που θα ταράξει τα νερά της τυπογραφικής δραστηριότητας σε όλη τη Δύση και στην Ελλάδα. Ο Γερμανός μηχανικός Ottmar Mergenthaler εφευρίσκει τη μηχανική μέθοδο στοιχειοθεσίας και στοιχειοχύτευσης, τη Λινοτυπία. Στην ήδη ανεπτυγμένη παραγωγή έντυπου υλικού οι λινοτυπικές μηχανές ήρθαν για να διευκολύνουν ακόμα περισσότερο τα πράγματα. Η μέθοδος της Λινοτυπίας ήταν ιδανική για τη γρήγορη παραγωγή: ένα μόνο άτομο είχε τη δυνατότητα να παράξει κείμενο με ταχύτητα και άνεση 5-6 φορές πιο γρήγορα από πριν που γινόταν με το χέρι. Επιπλέον, ως τεχνολογία έδινε τη δυνατότητα για εύκολη διαχείριση των πολυάριθμων στηλών κειμένου (χαρακτηριστικό γνώρισμα της τυπολογίας των φύλλων των εφημερίδων και των περιοδικών) αφού έδινε έτοιμες γραμμές κειμένου που είχαν το ίδιο μήκος. Οι πρώτες μηχανές άρχισαν να εισάγονται στην Ελλάδα μετά το 1900. Η άφιξη αυτών των σύγχρονων για την εποχή μηχανημάτων, έκαναν πιο γρήγορη και πιο εύκολη τη μαζική παραγωγή έντυπου υλικού και οδήγησαν τον κόσμο σε μια εποχή που αυξάνονταν διαρκώς η διάδοση και η πρόσβαση στην πληροφορία. Η λινοτυπική μηχανή κυριάρχησε στον χώρο του Τύπου και στον χώρο του βιβλίου. Στην Ελλάδα πολλές εφημερίδες σχεδόν για 100 χρόνια (έως τη δεκαετία του 1980) χρησιμοποιούσαν λινοτυπικές μηχανές για την εκτύπωση των στηλών τους. Δεν έχουν εντοπιστεί πληροφορίες για συγκεκριμένα τυπογραφεία της Κέρκυρας που λειτούργησαν με λινοτυπικές μηχανές, μπορούμε όμως να πούμε με σιγουριά ότι, η πλειοψηφία των τυπογραφείων λειτουργούσε τουλάχιστον μια λινοτυπική μηχανή για την κάλυψη της συχνότητας των εκτυπωτικών αναγκών του Τύπου.

Όσο ακούγεται το σενάριο ο χρήστης θα κάνει κλικ στο βίντεο της τρισδιάστατης αναπαράστασης και αυτό θα ανοίγει σε αναδυόμενο παράθυρο, στο οποίο θα παρακολουθεί μια περιήγηση στην εικονική αναπαράσταση της Ιονίου Βουλής. Το βίντεο παρουσιάζει το κτίριο εξωτερικά δίνοντας μια εικόνα για την αρχιτεκτονική του αλλά και για τη γύρω περιοχή η οποία βρίσκεται και αρκετά κοντά στην Πλατεία Δημαρχείου (εικ. 70).

Εικόνα 70 Στιγμιότυπο από το βίντεο εικονικής περιήγησης στην Ιόνιο Βουλή.

Στη συνέχεια κάνοντας κλικ στην εικόνα της Λινοτυπικής, η εικόνα θα ανοίγει σε ξεχωριστό αναδυόμενο παράθυρο. Ο χρήστης θα βλέπει την κάθε εικόνα σε μεγαλύτερο μέγεθος, θα μπορεί να τη μεγεθύνει, να διαβάσει μια πιο αναλυτική λεζάντα και πατώντας το τρίγωνο και πάλι έχει την επιλογή να ακούσει τον ήχο της μηχανής (εικ. 71).

<https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition>

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Ηλεκτροκίνητη Λινοτυπική Μηχανή **Mergenthaler Linotype Co**

[Ακούστε το έκθεμα](#)

Η μέθοδος της Λινοτυπίας ήταν ιδανική για τη γρήγορη παραγωγή: ένα μόνο άτομο είχε τη δυνατότητα να παράξει κείμενο με ταχύτητα και άνεση **5-6** φορές πιο γρήγορα από πριν που γινόταν με το χέρι.

M
E
N
O
Y

Εικόνα 71 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει τη Λινοτυπική μηχανή.

Το πέμπτο απόσπασμα του σεναρίου μαζί με την πέμπτη ομάδα μέσω, θα είναι φωτογραφίες των περιοδικών *Εκπαιδευτικά χρονικά*, *Παιδική Χαρά*, *Ο θησαυρός των παιδιών*, *Ελληνόπουλο* μαζί με σύντομες λεζάντες (εικ. 72).

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Ακούστε την αφήγηση

Παιδική Χαρά

Ο θησαυρός των παιδιών

Εκπαιδευτικά Χρονικά

Ελληνόπουλο

Τα περιοδικά που βρέθηκαν στο αρχείο ενός σχολείου της Κέρκυρας μας μαρτυρούν τα ενδιαφέροντα μιας μερίδας του μαθητικού και του εκπαιδευτικού αναγνωστικού κοινού του νησιού στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.

M
E
N
O
Y

Εικόνα 72 Η πέμπτη ομάδα μέσω με το πέμπτο απόσπασμα της αφήγησης.

Ο χρήστης θα κάνει κλικ στην μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου και θα ξεκινάει το πέμπτο και τελευταίο μέρος της ηχητικής αφήγησης.

Πέμπτο απόσπασμα ηχητικού σεναρίου:

Όλα αυτά οδήγησαν την κερκυραϊκή κοινωνία από τον αναλφαβητισμό στη φιλαναγνωσία με το πέρασμα των αιώνων. Φυσικά το κερκυραϊκό αναγνωστικό κοινό, ως μερίδα της ελληνικής περιφέρειας πια, διάβαζε εφημερίδες και περιοδικά που εκδίδονταν και στην υπόλοιπη Ελλάδα ανάλογα με τη θεματολογία, την ηλικία και τα γενικότερα αλλά και τα ειδικότερα ενδιαφέροντά του. Τα περιοδικά που βρέθηκαν στο αρχείο ενός σχολείου της Κέρκυρας μας μαρτυρούν τα ενδιαφέροντα μιας μερίδας του μαθητικού και του εκπαιδευτικού αναγνωστικού κοινού του νησιού στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Το μηνιαίο παιδαγωγικό περιοδικό *Εκπαιδευτικά Χρονικά του 1933* ήταν ένα επιστημονικό περιοδικό για τους δασκάλους της εποχής. Επίσης βρέθηκαν και περιοδικά που απευθύνονταν στους μαθητές της εποχής όπως το *Ελληνόπουλο*, ο *Θησαυρός των παιδιών*, και η *Παιδική Χαρά*. Αυτά τα περιοδικά κυκλοφορούσαν ανά δεκαπενθήμερο ή μηνιαίως και τα θέματα που περιείχαν ήταν συνήθως ποιήματα και ιστορίες που αφορούσαν τους μαθητές και τους έφηβους.

Πόσοι παράγοντες έπαιξαν ρόλο για κάτι που στη σημερινή εποχή της εύκολης διάδοσης και πρόσβασης στην πληροφορία, μοιάζει αυτονόητο; Οι κάτοικοι των Επτανήσων παρότι έζησαν σε ένα τόπο που τελικά η εκπαίδευση και η τυπογραφία έφτασαν φαινομενικά νωρίτερα από την υπόλοιπη Ελλάδα, βίωσαν εξίσου τη στέρηση της εκπαίδευσης αλλά και της ελεύθερης έκφρασης από ξένες κυριαρχίες που ασκούσαν την αποικιοκρατική τους πολιτική και στα Επτάνησα.

Όσο ακούγεται το σενάριο ο χρήστης θα κάνει κλικ επάνω στην εικόνα του κάθε περιοδικού και αυτό θα ανοίγει σε ξεχωριστό αναδυόμενο παράθυρο, όπου θα υπάρχει η εικόνα σε μεγαλύτερο μέγεθος, θα μπορεί να τη μεγεθύνει και να διαβάσει μια πιο αναλυτική λεζάντα (εικ. 73).

Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση στην Κέρκυρα

Παιδική Χαρά

Παιδικό εικονογραφημένο περιοδικό, τεύχος της 10ης Οκτωβρίου του 1928 και της 15ης Οκτωβρίου του 1930.

Τα περιοδικά που βρέθηκαν στο αρχείο ενός σχολείου της Κέρκυρας μας μαρτυρούν τα ενδιαφέροντα μιας μερίδας του μαθητικού και του εκπαιδευτικού αναγνωστικού κοινού του νησιού στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.

M
E
N
O
Y

Εικόνα 73 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει το περιοδικό.

6.4.1.2 Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Στην κορυφή της σελίδας θα υπάρχει ο τίτλος της αφήγησης. Το φόντο θα είναι σκούρο για να γίνεται απευθείας αισθητό στον χρήστη ότι εισέρχεται σε μια νέα αφήγηση.

Η ακουστική αφήγηση του σεναρίου θα υπάρχει σε πέντε αποσπάσματα δίπλα στις ομάδες των οπτικών μέσων. Οι μπάρες αναπαραγωγής του κάθε ηχητικού αποσπάσματος του σεναρίου θα καθιστούν σαφές στον χρήστη ότι, σε αυτό το σημείο βρίσκεται το ηχητικό απόσπασμα καθώς όλες θα έχουν πάνω τους την οδηγία 'Ακούστε την αφήγηση'. Παράλληλα με την ηχητική αφήγηση του σεναρίου θα εμφανίζονται αυτόματα στο κάτω μέρος της οθόνης υπότιτλοι τους οποίους ο χρήστης θα μπορεί να απενεργοποιήσει σε περίπτωση που δεν τους επιθυμεί. Για την απενεργοποίηση θα υπάρχει ένα κουμπί με την ένδειξη 'CC'.

Η αφήγηση θα αναπτύσσεται σε μορφή χρονολογίου με τίτλους (εικ. 74). Ο χρήστης θα επιλέγει τον κάθε τίτλο και θα εμφανίζονται τα οπτικά μέσα μαζί με τις σύντομες λεζάντες τους. Στη συνέχεια επιλέγει την αναπαραγωγή του σεναρίου από την μπάρα αναπαραγωγής που βρίσκεται πάντα στα δεξιά και θα ακούγεται το απόσπασμα του σεναρίου.

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

- ✓ **1849** Το πρώτο ανεξάρτητο τυπογραφείο
- ✓ **1864** Μια γνωστή οικογένεια
- ✓ **1873** Η *Ελπίς* που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη
- ✓ **1901** Ένας θάνατος και ένας διάδοχος
- ✓ Ένας Κερκυραίος τυπογράφος αφηγείται
- ✓ Μετά το '40, η αντίστροφη μέτρηση

M
E
N
O
Y

Εικόνα 74 Η αρχική σελίδα του χρονολογίου της δεύτερης αφήγησης.

Πιο συγκεκριμένα οι τίτλοι-χρονολογίες μαζί με τα αντίστοιχα αποσπάσματα του σεναρίου οργανώνονται ως εξής:

‘1849 Το πρώτο ανεξάρτητο τυπογραφείο’: Όταν ο χρήστης επιλέξει αυτό τον τίτλο θα εμφανιστεί η εικόνα του ψηφιοποιημένου τεκμηρίου της εφημερίδας *Πατρίς*, την οποία θα μπορεί να μεγεθύνει, να διαβάσει τη λεζάντα και να ανατρέξει στη σελίδα προέλευσής της (εικ. 75).

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Το πρώτο ανεξάρτητο τυπογραφείο

Ακούστε την αφήγηση

Σύγχρονο και πλήρως εξοπλισμένο, εξέδιδε την εβδομαδιαία εφημερίδα *Πατρίς*, η οποία διαφώτιζε της Κερκυραίους για τα νέα δεδομένα της ελευθεροτυπίας και του νέου συντάγματος. Την ίδια περίοδο, λίγο αργότερα ιδρύθηκαν στην Κέρκυρα τα τυπογραφεία Ιονία, Κάδος και Αθηνά.

Εφημερίδα ΠΑΤΡΙΣ
Η εφημερίδα ΠΑΤΡΙΣ εκδόθηκε από το πρώτο ιδιωτικό τυπογραφείο στην Κέρκυρα, το οποίο ιδρύθηκε το 1849, με την επωνυμία Κέρκυρα.
Ψηφιοποιημένες Συλλογές του
Ελληνικού Αρχαιολογικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ)
<http://archives.elia.gr/5580/efhimeri/cv.aspx?id=347953>

M
E
N
O
Y

Εικόνα 75 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Το πρώτο ανεξάρτητο τυπογραφείο", εμφανίζεται στην οθόνη του η εφημερίδα, η λεζάντα, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.

Δίπλα στο τεκμήριο βρίσκεται η μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου επιλέγοντας την θα ακούγεται το πρώτο μέρος της ηχητικής αφήγησης, ενώ παράλληλα στο κάτω δεξιά τμήμα της οθόνης θα εμφανίζονται υπότιτλοι.

Απόσπασμα ηχητικού σεναρίου «Το πρώτο ανεξάρτητο τυπογραφείο»:

Στην Κέρκυρα μετά την αποκατάσταση της ελευθεροτυπίας το 1848 η τυπογραφία αναπτύχθηκε και ιδρύθηκαν πολλά ιδιωτικά τυπογραφεία, τα οποία εκτύπωναν

κυρίως εφημερίδες και βιβλία. Αυτή η ανάπτυξη οδήγησε στη διατήρηση του επαγγέλματος του τυπογράφου ιδιαίτερα στην πόλη της Κέρκυρας, με τον τελευταίο τυπογράφο της περιόδου της παραδοσιακής τυπογραφίας να συνταξιοδοτείται το 2010.

Το πρώτο ιδιωτικό τυπογραφείο που λειτούργησε στην Κέρκυρα ιδρύθηκε το 1849, ένα χρόνο μετά την αποκατάσταση της ελευθεροτυπίας, με την επωνυμία *Κέρκυρα*. Σύγχρονο και πλήρως εξοπλισμένο, εξέδιδε την εβδομαδιαία εφημερίδα *Πατρίς*, η οποία διαφώτιζε τους Κερκυραίους για τα νέα δεδομένα της ελευθεροτυπίας και του νέου συντάγματος. Λίγο αργότερα ιδρύθηκαν στην Κέρκυρα τα τυπογραφεία *Ιονία*, *Κάδμος* και *Αθηνά*.

‘1864 Μια γνωστή οικογένεια’: Όταν ο χρήστης επιλέξει αυτό τον τίτλο θα εμφανιστεί το βίντεο της περιήγησης στην τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της Βίλας Ρόσα, μαζί με τη σύντομη λεζάντα του και τον επίσημο ιστότοπο στον οποίο φιλοξενείται η αναπαράσταση (εικ. 76).

<https://www.museum-ionio.gr/digital-exhibition>

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Μια γνωστή οικογένεια

Ακούστε την αφήγηση

**M
E
N
U**

Το σπίτι αυτό είναι μέχρι σήμερα τοπόσημο για την Κέρκυρα, παρότι δεν έχει αξιοποιηθεί με κανέναν τρόπο, η τοπική κοινωνία γνωρίζει την επιβλητική Βίλα Ρόσα της οικογένειας Ασπιώτη. Ήταν μια τριώροφη οικία με χαρακτηριστικά αγροικίας.

Βίλα Ρόσα
Διαδραστικός Ιστότοπος, Εικονικός Κόσμος των Ιονίων Νήσων, Βίλα Ρόσα.
Διάθεσιμο εδώ: <https://www.museum-ionio.gr/>

Εικόνα 76 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Μια γνωστή οικογένεια", θα εμφανίζεται το βίντεο περιήγησης, η λεζάντα, η μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου και οι υπότιτλοι.

Δίπλα στο βίντεο βρίσκεται η μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου, επιλέγοντας την θα ακούγεται το δεύτερο μέρος της ηχητικής αφήγησης, ενώ παράλληλα θα εμφανίζονται υπότιτλοι.

Απόσπασμα ηχητικού σεναρίου «Μια γνωστή οικογένεια»

Μια κερκυραϊκή οικογένεια που συνέβαλλε σημαντικά σε αυτή την ανάπτυξη, της Τυπογραφίας, στον κερκυραϊκό χώρο ήταν οι Ασπιώτη. Το 1864 ο Νικόλαος Ασπιώτης ξεκίνησε να κατασκευάζει το οικογενειακό τους σπίτι. Τα μέλη της οικογένειας ήταν ο αγιογράφος Νικόλαος Ασπιώτης, η σύζυγός του Μαρία Καρλότα Γουδιέρη και τα παιδιά τους ο Γεράσιμος, ο Σπυρίδων και ο Ιωάννης. Το σπίτι αυτό είναι μέχρι σήμερα τοπόσημο για την Κέρκυρα, παρότι δεν έχει αξιοποιηθεί με κανέναν τρόπο, η τοπική κοινωνία γνωρίζει την επιβλητική Βίλα Ρόσα της οικογένειας Ασπιώτη. Ήταν μια τριώροφη οικία με χαρακτηριστικά αγροικίας. Στο

έντονο κόκκινο χρώμα που έχει εξωτερικά οφείλει και την ονομασία της αφού στα ιταλικά rosso σημαίνει κόκκινο. Η Βίλα Ρόσα αποτελούνταν από 24 δωμάτια με πολυτελή έπιπλα, γήπεδο τένις, στάβλους και μεγάλο κήπο. Το σπίτι της οικογένειας Ασπιώτη αποτελούσε πόλο κοινωνικής ζωής. Την οικογένεια επισκέπτονταν συχνά φίλοι που ήταν άνθρωποι της τέχνης και των γραμμάτων αλλά και πολιτικοί. Η οικογένεια Ασπιώτη έδινε δεξιώσεις στη Βίλα Ρόσα, στις οποίες παρευρίσκονταν ακόμα και μέλη της βασιλικής οικογένειας.

Το βίντεο περιήγησης Εικονικής Πραγματικότητας της Βίλας Ρόσα παρουσιάζει την τρισδιάστατη αναπαράσταση εξωτερικά και εσωτερικά και δίνει την εικόνα του σπιτιού αυτού όταν κατοικούσαν σε αυτό οι Ασπιώτη (εικ. 77).

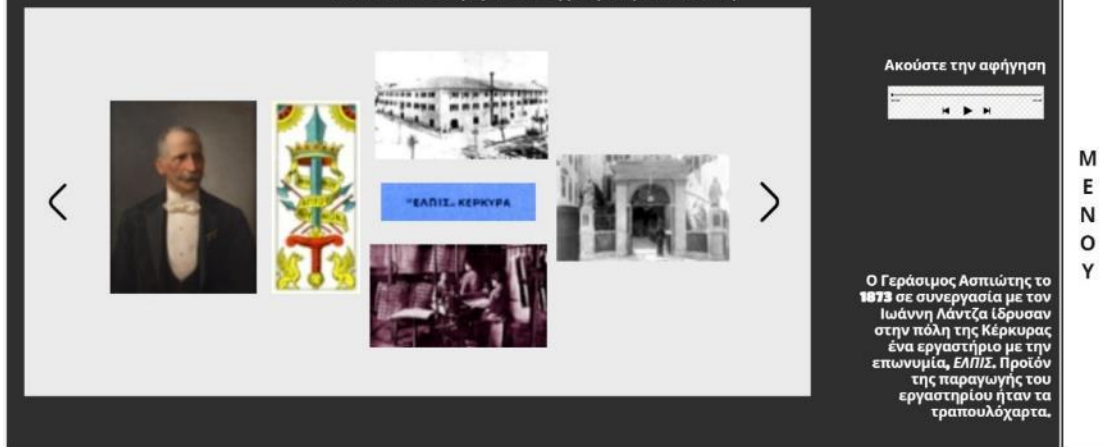

Εικόνα 77 Στιγμιότυπο από το βίντεο περιήγησης στη Βίλα Ρόσα.

‘1873 Η Ελπίς που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη’: Όταν ο χρήστης επιλέξει αυτό τον τίτλο θα εμφανιστούν τα εξής τεκμήρια, η προσωπογραφία του Γεράσιμου Ασπιώτη από τον ζωγράφο Γεώργιο Σαμαρτζή, το πρώτο λογότυπο της εταιρείας *Ελπίς*, το τραπουλόχαρτο ενετικού τύπου Άσσος Σπαθί, η φωτογραφία της Οικίας Βαλέτα, η φωτογραφία με τις εργάτριες μέσα στο εργοστάσιο και η φωτογραφία του εργοστασίου πίσω από την Ιόνιο Ακαδημία (εικ. 78).

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Η Ελπίς που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη

Ακούστε την αφήγηση

Ο Γεράσιμος Ασπιώτης το 1873 σε συνεργασία με τον Ιωάννη Λάντζα ίδρυσαν στην πόλη της Κέρκυρας ένα εργαστήριο με την επωνυμία, *ΕΛΠΙΣ*. Προϊόν της παραγωγής του εργαστηρίου ήταν τα τραπουλόχαρτα.

Εικόνα 78 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Η Ελπίς που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη", εμφανίζεται στην οθόνη του ένα slider με εικόνες και λεζάντες, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.

Ο χρήστης θα μπορεί να μεγεθύνει το κάθε τεκμήριο, να διαβάσει τη λεζάντα του και να ανατρέξει στη σελίδα προέλευσής του (εικ. 79).

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Η Ελπίς που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη

Ακούστε την αφήγηση

Ο Γεράσιμος Ασπιώτης το 1873 σε συνεργασία με τον Ιωάννη Λάντζα ίδρυσαν στην πόλη της Κέρκυρας ένα εργαστήριο με την επωνυμία, *ΕΛΠΙΣ*. Προϊόν της παραγωγής του εργαστηρίου ήταν τα τραπουλόχαρτα.

Εικόνα 79 Το slider σε μια από τις εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης.

Δίπλα στα τεκμήρια βρίσκεται η μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου, επιλέγοντας την θα ακούγεται το τρίτο μέρος της ηχητικής αφήγησης, ενώ παράλληλα θα εμφανίζονται υπότιτλοι.

Απόσπασμα ηχητικού σεναρίου «Η Ελπίς που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη»:

Πως αυτή η επιφανής οικογένεια σχετίστηκε με την τέχνη της τυπογραφίας;

Ο Γεράσιμος Ασπιώτης το 1873 σε συνεργασία με τον Ιωάννη Λάντζα ίδρυσαν στην πόλη της Κέρκυρας ένα εργαστήριο με την επωνυμία, *ΕΛΠΙΣ*. Προϊόν της παραγωγής του εργαστηρίου ήταν τα τραπουλόχαρτα. Ο αγωγγράφος πατέρας του Γεράσιμου, Νικόλαος, σχεδίαζε τα ενετικού τύπου ελληνικά τραπουλόχαρτα και οι πολύ καλά

εκπαιδευμένες εργάτριες τα χρωμάτιζαν. Το εμπόρευμα διατίθεντο σε όλη την Ελλάδα ενώ παράλληλα δεν υπήρχε ανταγωνισμός. Σε σύντομο χρονικό διάστημα η ελληνική κυβέρνηση του Χαριλάου Τρικούπη πρότεινε στον Γεράσιμο τη σύναψη μονοπωλιακής σύμβασης για την αποκλειστική παραγωγή τράπουλας για το ελληνικό κράτος, την οποία ο Γεράσιμος αποδέχτηκε. Έτσι το εργαστήριο, το οποίο ο Γεράσιμος πάντα φρόντιζε να εξοπλίζει, εκσυγχρονίζει και να εκπαιδεύει το προσωπικό όσο το δυνατόν περισσότερο πολύ γρήγορα μετατράπηκε σε εργοστάσιο.

Το 1886 εκμισθώθηκε το πρώτο κτίριο που στέγασε το εργοστάσιο για δύο χρόνια στην οδό Αρσενίου, ενώ το 1888 μεταφέρθηκε σε ένα χώρο 7.500 τετραγωνικών πίσω από την Ιόνιο Ακαδημία.

‘1901 Ένας θάνατος και ένας διάδοχος’: Όταν ο χρήστης επιλέξει αυτό τον τίτλο θα εμφανιστούν τα εξής τεκμήρια, η φωτογραφία του Κωνσταντίνου Ασπιώτη, η φωτογραφία με τους τυπογράφους του εργοστασίου Ασπιώτη γύρω από ένα λιθογραφικό επίπεδο πιεστήριο και η φωτογραφία του ο εργοστασίου στην περιοχή Αβράμειον (εικ. 80).

<https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition>

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Ένας θάνατος και ένας διάδοχος

Ακούστε την αφήγηση

ΜΕΝΟΥ

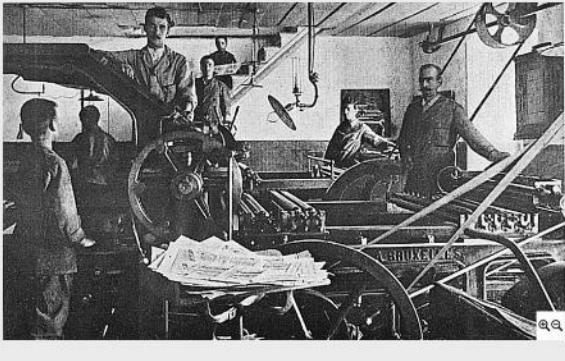
Ο Κωνσταντίνος έχοντας σπουδάσει και εργαστεί σε διοικητικές θέσεις στην Ευρώπη, εργάστηκε με στόχο να μεταμορφώσει το εργοστάσιο σε μια πρότυπη βιομηχανία γραφικών τεχνών.

Εικόνα 80 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Ένας θάνατος και ένας διάδοχος", εμφανίζεται στην οθόνη του ένα slider με εικόνες και λεζάντες, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.

Ο χρήστης θα μπορεί να μεγεθύνει το κάθε τεκμήριο, να διαβάσει τη λεζάντα του και να ανατρέξει στη σελίδα προέλευσής του (εικ. 81).

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Ένας θάνατος και ένας διάδοχος

Ακούστε την αφήγηση

Μ Ε Ν Ο Υ

Ο Κωνσταντίνος έχοντας σπουδάσει και εργαστεί σε διοικητικές θέσεις στην Ευρώπη, εργάστηκε με στόχο να μεταμορφώσει το εργοστάσιο σε μια πρότυπη βιομηχανία γραφικών τεχνών.

Τυπογράφοι μπροστά στο επίπεδο λιθογραφικό πιεστήριο στο εργοστάσιο Ασπιώτης
Πηγή: Γεράσιμος Ν. Ασπιώτης: Ο επιτυχημένος Κερκυραίος βιομήχανος στην παλιά εποχή

Εικόνα 81 Το slider σε μια από τις εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης.

Δίπλα στα τεκμήριο βρίσκεται η μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου, επιλέγοντας την θα ακούγεται το τέταρτο μέρος της ηχητικής αφήγησης, ενώ παράλληλα θα εμφανίζονται υπότιτλοι.

Ηχητικό απόσπασμα «Ένας θάνατος και ένας διάδοχος»:

Το 1901 ο Γεράσιμος πεθαίνει, στο μεταξύ ο Λάντζας είχε αποχωρήσει από πολύ νωρίς απ' τη σύμπραξη. Έτσι τη διοίκηση του εργοστασίου αναλαμβάνει ο μεγαλύτερος γιός του Γεράσιμου, ο Κωνσταντίνος. Ο Κωνσταντίνος έχοντας σπουδάσει και εργαστεί σε διοικητικές θέσεις στην Ευρώπη, εργάστηκε με στόχο να μεταμορφώσει το εργοστάσιο σε μια πρότυπη βιομηχανία γραφικών τεχνών.

Την περίοδο που ανέλαβε τα ηνία έκανε μια σειρά από ενέργειες αναβάθμισης της τυπογραφικής τεχνοτροπίας και του εξοπλισμού. Παράλληλα ανέπτυξε συνεργασίες εξαιτίας των αναγκών που έπρεπε να καλυφθούν αλλά και των γνωριμιών του.

Αναζήτησε τρόπους για τη δημιουργία τριχρωμίας, ενώ το προσωπικό συνεχώς εκπαιδευόταν σε πρωτοποριακές μεθόδους. Στα προϊόντα του εργοστασίου προστέθηκε και η παρασκευή ταινίας τσιγαρόχαρτου. Ο εμπλουτισμός του εξοπλισμού με σύγχρονα μηχανήματα περιλάμβανε ένα περιστροφικό πιεστήριο off set, τέσσερα χειροκίνητα μηχανήματα χαλκογραφίας και μια μονόχρωμη και μια δίχρωμη περιστροφική μηχανή off set.

Η λιθογραφική παραγωγή του χαλκογραφικού και του λιθογραφικού πιεστηρίου του εργοστασίου τροφοδοτούσε τις ανάγκες γραμματοσήμων των Ελληνικών

Ταχυδρομείων ενώ σε αυτή βασίστηκε και η εκτύπωση βιβλίων.

Πέραν της συμβολής που γινόταν με στόχο να έχει η επιχείρηση ικανό εργατικό δυναμικό και της ποιοτικής βελτίωσης των εκτυπωτικών μεθόδων ο Κωνσταντίνος αποφάσισε να διευρύνει τις παραγωγικές δραστηριότητες του εργοστασίου και αποφάσισε να δημιουργηθεί ένα νέο και μεγαλύτερο εργοστάσιο και το 1925 άρχισε η οικοδόμηση του νέου εργοστασίου στην περιοχή του λόφου Αβραμείου.

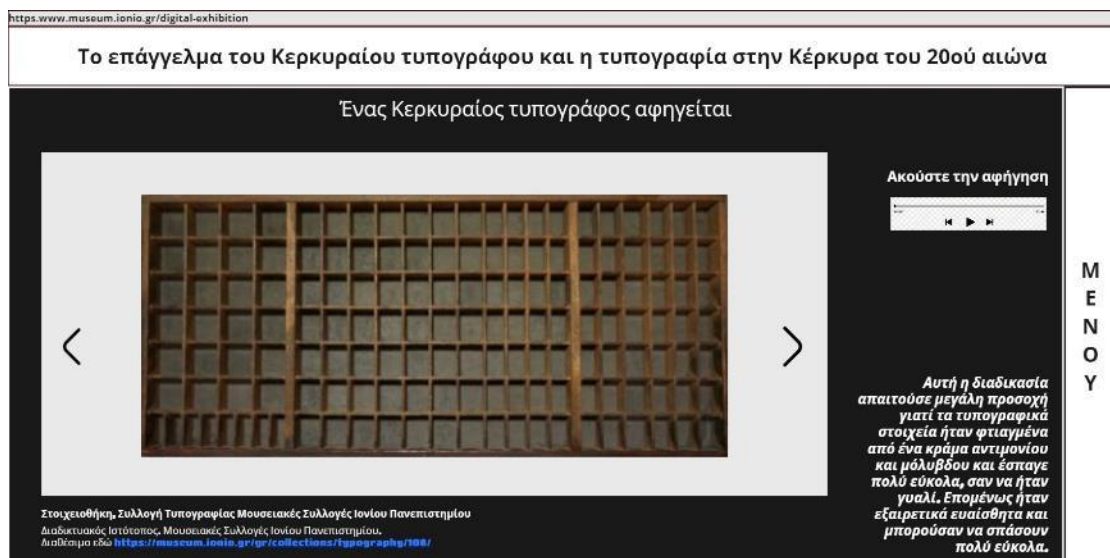
Η σταθερή αυτή βελτίωση των παραγωγικών μεθόδων και ο εξοπλισμός απαιτούσε ικανό εργατικό δυναμικό. Το εργοστάσιο αυτό διαμόρφωσε επαγγελματίες τυπογράφους που γνώριζαν πολύ καλά τα μηχανήματα και τις ανάγκες της τυπογραφικής τέχνης.

‘Ένας Κερκυραίος τυπογράφος αφηγείται’: Όταν ο χρήστης επιλέξει αυτό τον τίτλο θα εμφανιστούν τα εκθέματα χειροκίνητο πιεστήριο Κρόνος, συνθετήριο, σελιδοθέτης, διαστήματα, τυπογραφικά στοιχεία, τυπογραφική κάσα, πιεστήριο δοκιμίων (εικ. 82).

Εικόνα 82 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Ένας Κερκυραίος τυπογράφος αφηγείται", εμφανίζεται στην οθόνη του η εφημερίδα, η λεζάντα, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.

Ο χρήστης θα μπορεί να μεγεθύνει την εικόνα του κάθε αντικειμένου και να διαβάσει τη λεζάντα του (εικ. 83).

Εικόνα 83 Το slider σε μια από τις εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης.

Δίπλα τους βρίσκεται η μπάρα αναπαραγωγής, αυτή τη φορά δεν θα ακούγεται σενάριο αλλά ένα απόσπασμα από μια συνέντευξη του συνταξιούχου Κερκυραίου τυπογράφου, του κυρίου Κωνσταντίνου Κυανούρα.

Συνέντευξη Κωνσταντίνου Κυανούρα: Ένας Κερκυραίος τυπογράφος αφηγείται

‘Μετά το ’40, η αντίστροφη μέτρηση’: Όταν ο χρήστης επιλέξει αυτό τον τίτλο θα εμφανιστούν οι εικόνες από τα σχολικά βιβλία *Ανθολόγιο* και *Γεωγραφία* (εικ. 84).

https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Μετά το '40, η αντίστροφη μέτρηση

Ακούστε την αφήγηση

Μ Ε Ν Ο Υ

Από την περίοδο που το εργοστάσιο λειτούργησε στην Αθήνα υπάρχουν και δύο βιβλία που βρέθηκαν μέσα σε ένα Δημοτικό Σχολείο της Κέρκυρας τα οποία έχουν τυπογραφηθεί και βιβλιοδετηθεί στο εργοστάσιο Ασιπώτη-ΕΛΚΑ.

Ανθολόγιο, για τις τάξεις του Δημοτικού Σχολείου (1976)

Γεωγραφία, για τις τάξεις* και Δ' του Δημοτικού Σχολείου (1976)

Εικόνα 84 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Μετά το '40 η αντίστροφη μέτρηση", εμφανίζονται στην οθόνη του δυο slider με εικόνες από κάποιες σελίδες δύο σχολικών βιβλίων της Συλλογής Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης.

Ο χρήστης θα μπορεί να δει μερικές σελίδες από το εσωτερικό των βιβλίων, να μεγεθύνει την εικόνα της κάθε σελίδας και να διαβάσει τη λεζάντα του (εικ 85).

https://www.museum.ionio.gr/digital-exhibition

Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα

Μετά το '40, η αντίστροφη μέτρηση

Ακούστε την αφήγηση

Μ Ε Ν Ο Υ

Από την περίοδο που το εργοστάσιο λειτούργησε στην Αθήνα υπάρχουν και δύο βιβλία που βρέθηκαν μέσα σε ένα Δημοτικό Σχολείο της Κέρκυρας τα οποία έχουν τυπογραφηθεί και βιβλιοδετηθεί στο εργοστάσιο Ασιπώτη-ΕΛΚΑ.

Ανθολόγιο, για τις τάξεις του Δημοτικού Σχολείου (1976)

Γεωγραφία, για τις τάξεις* και Δ' του Δημοτικού Σχολείου (1976)

Εικόνα 86 Τα δύο slider σε επόμενες εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης. Συγκεκριμένα είναι οι τελευταίες σελίδες όπου αναγράφεται ότι τυπογραφήθηκαν στο εργοστάσιο Ασιπώτη-ΕΛΚΑ.

Δίπλα τους θα βρίσκεται η μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου, επιλέγοντας την θα ακούγεται το τελευταίο μέρος της ηχητικής αφήγησης, ενώ παράλληλα θα εμφανίζονται υπότιτλοι.

Απόσπασμα ηχητικού σεναρίου «Μετά το '40, η αντίστροφη μέτρηση»

Το 1928 το εργοστάσιο Γραφικών Τεχνών Αδελφών Ασπιώτη συγχωνεύθηκε με την Εταιρεία Λιθογραφίας και Κυτιοποιίας Αθηνών (ΕΛΚΑ) και μετονομάστηκε σε Εργοστάσιο Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη ΕΛΚΑ. Τότε η έδρα της επιχείρησης μεταφέρθηκε στην Αθήνα αλλά η παραγωγή στο εργοστάσιο της Κέρκυρας συνεχίστηκε.

Το Σεπτέμβριο του 1943, κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών της πόλης της Κέρκυρας από γερμανικές δυνάμεις το εργοστάσιο βομβαρδίστηκε. Μετά τον πόλεμο η παραγωγή μεταφέρθηκε αποκλειστικά στην Αθήνα και το εργοστάσιο συνέχισε να λειτουργεί. Από την περίοδο που το εργοστάσιο λειτούργησε στην Αθήνα υπάρχουν και δύο βιβλίο που βρέθηκαν μέσα σε ένα Δημοτικό Σχολείο της Κέρκυρας τα οποία έχουν τυπογραφηθεί και βιβλιοδετηθεί στο εργοστάσιο Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.

Ωστόσο όλα αυτά τα χρόνια του εκσυγχρονισμού και της τεχνολογικής ανάπτυξης το εργοστάσιο αντιμετώπιζε και μεγάλα οικονομικά προβλήματα τα οποία είχαν εμφανιστεί από την εποχή των μονοπωλιακών συμβάσεων με το δημόσιο και στη συνέχεια διαιωνίστηκαν και με την επεκτατική πολιτική που ακολούθησε ο Κωνσταντίνος. Το 1992 η επιχείρηση αγοράστηκε από τον Ζαν Ζακ Λεσσιέρ αλλά τελικά κήρυξε πτώχευση.

Όσο για τη Βίλα Ρόσα το 1997 περιήλθε στην κυριότητα του Ελληνικού Δημοσίου και τα επίπλά της δωρίστηκαν στη Νομαρχία Κέρκυρας. Σήμερα η Βίλα Ρόσα είναι διατηρητέο μνημείο του 19ου αιώνα, αποτελεί τοπόσημο και κτίριο με μεγάλη συναισθηματική αξία για τους κατοίκους της Κέρκυρας. Ο λόγος που το κτίριο έχει συναισθηματική αξία για την τοπική κοινότητα είναι η σύνδεσή του με την οικογένεια Ασπιώτη, η οποία έχει αφήσει το αποτύπωμά της τόσο στην κερκυραϊκή αλλά και τη νεότερη ελληνική ιστορία. Παρ' όλα αυτά δεν ελήφθη ποτέ μέριμνα για το κτίριο με αποτέλεσμα μέχρι σήμερα αυτό να είχε αφηθεί στην τύχη του και να καταρρέει. Πρόσφατα εντάχθηκε σε ένα Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αποκατάστασης της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων.

Όσο για τους τυπογράφους το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα που το εργοστάσιο είχε μεταφερθεί, οι Κερκυραίοι εργάτες που έμειναν πίσω, όσοι κατάφεραν έκαναν τα δικά τους τυπογραφεία ή δούλεψαν σε άλλα.

Λίγο πριν το κατόφλι του 21ου αιώνα, εκείνη την περίοδο που η βιομηχανία στην Κέρκυρα είχε ήδη σβήσει δίνοντας τη σκυτάλη στην τουριστική ανάπτυξη οι τυπογράφοι ακόμα συνέχιζαν την τέχνη τους μέχρι την εμφάνιση των σύγχρονων μεθόδων της φωτολιθογραφίας που εξάλειψε τις θέσεις εργασίας μέσα στο τυπογραφείο. Σταδιακά τα τυπογραφεία μείωσαν το προσωπικό τους αλλά και πολλά έκλεισαν καθώς η παραγωγή που μπορούσε να έχει ένα τυπογραφείο ήταν πλέον πολύ μεγαλύτερη και πιο εύκολη.

Παρότι και σήμερα υπάρχουν ακόμα κάποια τυπογραφεία στην Κέρκυρα αυτά λειτουργούν με έναν τελείως διαφορετικό τρόπο που δε μοιάζει πια με τα παραδοσιακά τυπογραφεία των δύο προηγούμενων αιώνων.

6.4.2 Χρονικότητα και χωρικότητα των ψηφιακών αφηγήσεων

Για τη χρονική διάρκεια κάθε αφήγησης ο στόχος είναι τα 10 λεπτά περίπου. Όμως ο χρήστης μπορεί να δει εν τάχει και περιληπτικά την κάθε αφήγηση μέσα σε 3 λεπτά περίπου, πριν αποφασίσει αν τον ενδιαφέρει να αφιερώσει περισσότερο χρόνο. Ως προς την χωρική οργάνωση η λογική της αξιοποίησης του χωρικού πεδίου του πόρου είναι στα δεξιά το μενού, στο κέντρο του χώρου του λόγου θα βρίσκονται τα οπτικά ή και τα διαδραστικά μέσα και σταθερά στα δεξιά τους θα υπάρχουν τα κουμπιά και οι οδηγίες τους. Στο κάτω μέρος της οθόνης που θα είναι κενό θα εμφανίζονται οι υπότιτλοι.

6.4.2.1 Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση – Χρονικότητα

Τα ηχητικά αποσπάσματα επιβάλλουν αυστηρά οριοθετημένα χρονικά πλαίσια αφού έχουν συγκεκριμένη χρονική διάρκεια. Το πλαίσιο ελέγχου του χρόνου του χρήστη σε αυτά, είναι οι επιλογές παύσης και fast forward που δίνουν οι μπάρες αναπαραγωγής. Έτσι για τις συγκεκριμένες αφηγήσεις προβλέπεται συγκεκριμένη διάρκεια. Ο χρήστης θα επιλέγει την αναπαραγωγή του ηχητικού σεναρίου από την μπάρα και ταυτόχρονα θα βλέπει τα οπτικά μέσα. Η αφήγηση συνολικά διαρκεί 12 λεπτά αλλά μοιράζεται σε πέντε αποσπάσματα, τα οποία διαιρούν τον συνολικό χρόνο όπως παρουσιάζεται παρακάτω.

Το πρώτο απόσπασμα του σεναρίου έχει διάρκεια 0:03:37. Το βίντεο που συνοδεύει το απόσπασμα έχει διάρκεια 0:01:35. Αυτό δείχνει την περιήγηση στην τρισδιάστατη αναπαράσταση Εικονικής Πραγματικότητας της Πλατείας Δημαρχείου και δεν έχει ήχο επομένως μπορεί να παρακολουθείται παράλληλα όσο ακούγεται το ηχητικό σενάριο.

Το δεύτερο απόσπασμα του σεναρίου έχει διάρκεια 0:02:41. Οι εικόνες των τεκμηρίων είναι τρεις και ο χρόνος παρατήρησης τους μαζί με τις λεζάντες τους υπολογίζεται στο 1 λεπτό για το κάθε ένα διότι είναι εφημερίδες και ο χρήστης αναμένεται να προσπαθήσει να διαβάσει λίγες γραμμές από την κάθε μια.

Το τρίτο απόσπασμα του σεναρίου έχει διάρκεια 0:02:52. Το βίντεο που συνοδεύει το απόσπασμα έχει διάρκεια 0:02:10. Αυτό δείχνει μόνο την περιήγηση στην τρισδιάστατη αναπαράσταση Εικονικής Πραγματικότητας της Ιονίου Ακαδημίας και δεν έχει ήχο, γι' αυτό μπορεί να παρακολουθείται παράλληλα όσο ακούγεται το ηχητικό σενάριο. Οι εικόνες των τεκμηρίων είναι τρεις και ο χρόνος παρατήρησης τους μαζί με τις λεζάντες τους υπολογίζεται στο 1 λεπτό για την εφημερίδα ΠΑΤΡΙΣ διότι ο χρήστης αναμένεται να προσπαθήσει να διαβάσει λίγες γραμμές από αυτή, ενώ το πορτραίτο του Φρειδερίκου Νόρθ και η φωτογραφία της Ιονίου Ακαδημίας υπολογίζονται κάτω από 1 λεπτό.

Το τέταρτο απόσπασμα του σεναρίου έχει διάρκεια 0:02:57. Ο ήχος της Λινοτυπικής Μηχανής που είναι στην ίδια ομάδα μέσω με το απόσπασμα διαρκεί 0:02:00 ενώ ταυτόχρονα αναμένεται να βλέπει και την εικόνα της μηχανής. Το βίντεο έχει διάρκεια 0:00:51 δείχνει μόνο την περιήγηση στην τρισδιάστατη αναπαράσταση Εικονικής Πραγματικότητας της Ιονίου Βουλής και δεν έχει ήχο και γι' αυτό μπορεί να παρακολουθείται παράλληλα όσο ακούγεται το ηχητικό σενάριο.

Το πέμπτο απόσπασμα του σεναρίου έχει διάρκεια 0:01:46. Ο χρόνος παρατήρησης των οπτικών μέσω με τις λεζάντες τους υπολογίζεται να διαρκεί μερικά δευτερόλεπτα για το κάθε ένα, διότι στις εικόνες είναι διαθέσιμα μόνο τα εξώφυλλα των περιοδικών και οι σύντομες λεζάντες.

Ο χρόνος που χρειάζεται ο χρήστης για να προχωρήσει από το ένα απόσπασμα στο άλλο απαιτεί μερικά δευτερόλεπτα, τα οποία σε επίπεδο σχεδιασμού είναι δύσκολο να προσδιοριστούν. Πάντως αφού ο χρήστης θα ασχολείται με τα οπτικά μέσα κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγής του ηχητικού αποσπάσματος, το αναμενόμενο είναι να προχωρήσει κατευθείαν στο επόμενο απόσπασμα.

6.4.2.2 Η σχέση του Τύπου με την Τυπογραφία και την Εκπαίδευση – Χωρικότητα

Στην κορυφή της σελίδας, πάνω από τον χώρο του λόγου βρίσκεται ο τίτλος της αφήγησης. Το φόντο είναι ανοιχτόχρωμο. Η λογική της οργάνωσης του χωρικού πεδίου έχει στο επίκεντρο τα οπτικά μέσα της κάθε ομάδας να βρίσκονται το ένα δίπλα στο άλλο για να γίνεται αισθητή αυτή η ομαδοποίηση, όπως φαίνεται και στην εικόνα 61 Όλα τα οπτικά μέσα βρίσκονται στο ίδιο ύψος της σελίδας μαζί με το ηχητικό τους απόσπασμα (εικ. 61).

Ο χρήστης κυλώντας προς τα κάτω συναντά την επόμενη ομάδα μέσω και αποσπάσματος σεναρίου (εικ. 64). Για την καλύτερη παρατήρηση λεπτομερειών ο χρήστης επιλέγει την εικόνα που επιθυμεί και αυτή εμφανίζεται σε αναδυόμενο παράθυρο με δυνατότητα μεγέθυνσης και σμίκρυνσης (εικ. 62, 65, 67). Τα κείμενα στις λεζάντες είναι σύντομα και γι' αυτό δεν απαιτούν χωρική επέκταση.

6.4.2.3 Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα - Χρονικότητα

Τα ηχητικά αποσπάσματα επιβάλλουν αυστηρά οριοθετημένα χρονικά πλαίσια αφού έχουν συγκεκριμένη χρονική διάρκεια. Το πλαίσιο ελέγχου του χρόνου του χρήστη σε αυτά, είναι οι επιλογές παύσης και fast forward που δίνουν οι μπάρες αναπαραγωγής. Έτσι για τις συγκεκριμένες αφηγήσεις προβλέπεται συγκεκριμένη διάρκεια. Η κάθε ηχογράφηση του σεναρίου συνολικά θα κρατάει 10 λεπτά. Τα αποσπάσματα θα μοιράζουν αυτό τον χρόνο ως εξής:

Το απόσπασμα του σεναρίου με τίτλο *'1849 Το πρώτο ανεξάρτητο τυπογραφείο'* έχει διάρκεια 0:01:01.

Το απόσπασμα του σεναρίου με τίτλο *'1864 Μια γνωστή οικογένεια'* έχει διάρκεια 0:01:21. Το βίντεο έχει διάρκεια 0:03:57 δείχνει μόνο την περιήγηση στην

τριδιάστατη αναπαράσταση Εικονικής Πραγματικότητας της Βίλας Ρόσα και δεν έχει ήχο και γι' αυτό μπορεί να παρακολουθείται παράλληλα με το ηχητικό σενάριο.

Το απόσπασμα του σεναρίου με τίτλο '1873 Η Ελπίς που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη' έχει διάρκεια 0:01:25.

Το απόσπασμα του σεναρίου με τίτλο '1901 Ένας θάνατος και ένας διάδοχος' έχει διάρκεια 0:02:00.

Το απόσπασμα του σεναρίου με τίτλο '1928 Ένας Κερκυραίος τυπογράφος αφηγείται' έχει διάρκεια 0:05:42.

Το απόσπασμα του σεναρίου με τίτλο 'Μετά το '40, η αντίστροφη μέτρηση' έχει διάρκεια 0:03:05.

Ο χρόνος που χρειάζεται ο χρήστης για να προχωρήσει από το ένα απόσπασμα στο άλλο απαιτεί μερικά δευτερόλεπτα, τα οποία σε επίπεδο σχεδιασμού είναι δύσκολο να προσδιοριστούν. Πάντως αφού ο χρήστης θα ασχολείται με τα οπτικά μέσα κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγής του ηχητικού αποσπάσματος, το αναμενόμενο είναι να προχωρήσει κατευθείαν στο επόμενο απόσπασμα. Ο χρόνος παρατήρησης των οπτικών μέσων με τις λεζάντες τους υπολογίζεται από μερικά δευτερόλεπτα έως 1 λεπτό για το κάθε ένα.

6.4.2.4 Το επάγγελμα του Κερκυραίου τυπογράφου και η τυπογραφία στην Κέρκυρα του 20ού αιώνα - Χωρικότητα

Στην κορυφή της σελίδας, πάνω από τον χώρο του λόγου βρίσκεται ο τίτλος της αφήγησης. Το φόντο αυτή τη φορά είναι σκούρο για να γίνεται απευθείας αισθητό στον χρήστη ότι εισέρχεται σε διαφορετική αφήγηση. Αυτή η αφήγηση έχει την μορφή κάθετου χρονολογίου με τίτλους και χρονολογίες και δίπλα τους ένα βελάκι (εικ. 74). Οι τίτλοι – χρονολογίες βρίσκονται σε κάθετη διάταξη αριστερά της οθόνης και ο χρήστης τους επιλέγει με σειρά από πάνω προς τα κάτω.

Τότε εμφανίζεται το περιεχόμενό τους, δηλαδή η μπάρα αναπαραγωγής και τα οπτικά μέσα. Σε αυτή την αφήγηση για να υπάρχει πάλι η αίσθηση της ενότητας των ομάδων οπτικών μέσων και ηχητικού αποσπάσματος, όταν ο χρήστης επιλέξει έναν τίτλο – χρονολογία, τα οπτικά μέσα θα εμφανίζονται εντός ενός slider στο κέντρο του χώρου του λόγου μαζί με τις σύντομες λεζάντες τους (εικ. 75). Στο κάτω μέρος και δεξιά του χώρου εμφανίζονται οι υπότιτλοι (εικ. 75, 76).

6.5 «Οι ιστορίες σας»: Μια συμμετοχική ενότητα της έκθεσης

Σε αυτή την ενότητα του διαδικτυακού πόρου ο χρήστης θα μπορεί να ανεβάσει δικό του περιεχόμενο, για να προκύψει μια διαδικτυακή συμμετοχική έκθεση συναφής με το βασικό θέμα της διαδικτυακής έκθεσης.

Η ακαδημαϊκή κοινότητα του Ιονίου Πανεπιστημίου και η τοπική κοινωνία του νησιού της Κέρκυρας είναι το κοινό στο οποίο θα ζητηθεί πρώτα το περιεχόμενο. Οι δύο κοινότητες θα παρακινηθούν μέσα από διάφορες ανακοινώσεις και δελτία τύπου, τα

οποία θα προτρέπουν την αποστολή του υλικού στη διεύθυνση της διαδικτυακής έκθεσης.

Με αφορμή το θέμα της έκθεσης καθώς και το ενδιαφέρον των δύο κοινοτήτων για το διάβασμα και τα βιβλία, η θεματολογία που θα ζητηθεί είναι, το βιβλίο και η σχέση τους με αυτό, το βιβλίο ως επιλογή ψυχαγωγίας, εκπαίδευσης αλλά και υλικού αντικειμένου και ο ρόλος του βιβλίου στη ζωή τους. Πολύ συχνά στην Κέρκυρα βρίσκει κανείς γεμάτες βιβλιοθήκες και δημόσιους χώρους με ανθρώπους που διαβάζουν. Αυτοί συνήθως είναι φοιτητές αλλά πολύ συχνά είναι και κάτοικοι του νησιού που απλώς απολαμβάνουν το διάβασμα. Ζητούμενο είναι το κοινό να εκφραστεί και να παρουσιάσει τη σχέση του με το βιβλίο και μέσω του μοιράσματος να εντοπίζονται ομοιότητες και διαφορές στην αντίληψη του διαβάσματος.

Το είδος του περιεχομένου που θα ζητείται για την αποτύπωση του συγκεκριμένου θέματος είναι οι φωτογραφίες. Τα οπτικά μέσα είναι πιο κατάλληλα να μεταδώσουν το συγκεκριμένο θέμα, αφού αυτό είναι πρωτίστως ένα υλικό αντικείμενο, αλλά και εν γένει το διάβασμα μια κατάσταση η οποία είναι δύσκολο να αποτυπωθεί με κάποιο άλλο μέσο. Έτσι η φωτογραφία είναι ο πιο εύκολος τρόπος το κοινό να αποτυπώσει ένα βιβλίο ή μια στιγμή διαβάσματος. Οι φωτογραφίες δε θα είναι δεσμευτικό να απεικονίζουν μόνο βιβλία αλλά οτιδήποτε μπορεί κάποιος να θέλει να δείξει σε σχέση με αυτό. Για παράδειγμα το κτίριο μιας αγαπημένης βιβλιοθήκης, τα βιβλία που μπορεί να έχει διάσπαρτα σε διάφορα σημεία του σπιτιού ή ακόμα και την αγαπημένη του τοποθεσία διαβάσματος. Επιπλέον μαζί με τη φωτογραφία/ φωτογραφίες θα ζητείται και μια σύντομη περιγραφή. Η περιγραφή χρειάζεται για να δίνει στη φωτογραφία και με το λεκτικό μέσο ένα ξεχωριστό πλαίσιο. Ιδιαίτερα όταν η συμμετοχική έκθεση φτάσει στο σημείο να αποτελείται από πολλές διαφορετικές φωτογραφίες του κοινού, αν δεν υπάρχει η περιγραφή της κάθε μιας, αυτό θα γίνει γρήγορα αδιάφορο για τον χρήστη που περιηγείται σε αυτή αφού θα έχει να επιλέξει ανάμεσα σε δεκάδες φωτογραφίες οι οποίες δε θα έχουν καμία επιπλέον επεξήγηση πέρα από την απεικόνισή τους.

Όταν ο χρήστης εισέρχεται, μέσω του μενού, στην ενότητα *Οι ιστορίες σας* θα διαβάζει ένα σύντομο κείμενο που θα τον προσκαλεί να μοιραστεί το δικό του υλικό και να συμμετέχει σε μια συλλογική προσπάθεια. Στη συνέχεια θα υπάρχει μια υποσελίδα με τίτλο, *Πως θα συμμετέχετε*, στην οποία θα είναι διαθέσιμη μια φόρμα συμμετοχής. Ο χρήστης συμπληρώνοντας τα πεδία της φόρμας θα μπορεί να ανεβάσει 1 - 5 εικόνες, να γράψει μια σύντομη περιγραφή (θα υπάρχει όριο 150 λέξεων) και προαιρετικά το όνομά του. Κατόπιν θα υπάρχει ένα κουμπί στη φόρμα για την υποβολή της, εφόσον υποβληθεί θα πηγαίνει σε μια βάση δεδομένων ως αίτημα, θα εξετάζεται από τις Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου η συνάφεια του περιεχομένου και η ποιότητα των εικόνων και εφόσον πληρούνται αυτά τα κριτήρια θα αναρτάται ως μέρος της συμμετοχικής έκθεσης.

Η δεύτερη υποσελίδα της ενότητας *Οι ιστορίες σας*, θα έχει τον τίτλο, *Έκθεση*, εκεί θα αναρτάται το περιεχόμενο. Η συμμετοχική έκθεση θα εμφανίζεται σε μορφή κολλάζ αποτελούμενο από τις μικρογραφίες των εικόνων που έστειλαν οι χρήστες.

Επιλέγοντας μια από τις μικρογραφίες θα εμφανίζεται σε πλήρες μέγεθος οθόνης η φωτογραφία ή οι φωτογραφίες τις συγκεκριμένης δημοσίευσης και δίπλα το σύντομο κείμενο. Για την κάθε δημοσίευση θα υπάρχουν επιλογές κοινοποίησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και λήψης ολόκληρης της δημοσίευσης στην οποία θα είναι εμφανή τα διακριτικά του Μουσείου.

6.6 Προσβασιμότητα

Στο μενού θα υπάρχει η ενότητα *Προσβάσιμη Εκδοχή*, η οποία θα είναι μια στατική σελίδα, στην οποία θα υπάρχει διαθέσιμο όλο το περιεχόμενο της έκθεσης σε απλοποιημένη μορφή κειμένου και εικόνων χαμηλότερης ανάλυσης. Οι τρισδιάστατες εικονικές αναπαραστάσεις δε θα είναι διαδραστικές αλλά σε βίντεο, στο οποίο θα παρουσιάζεται το μοντέλο τρισδιάστατα με μια γενική περιήγηση σε αυτό. Τα διαδραστικά μέσα θα μετατραπούν ανάλογα με το είδος τους σε απλές εικόνες ή βίντεο χωρίς δυνατότητα διάδρασης. Οι αφηγήσεις θα προστεθούν μόνο στο μενού της στατικής σελίδας και δε θα διαδέχονται με δυναμική κύλιση η μια την άλλη. Η ενότητα *Οι ιστορίες σας* θα παρουσιάζει το κοινοποιημένο υλικό σε απλό πλέγμα εικόνων, ενώ η φόρμα θα είναι κανονικά διαθέσιμη και ενσωματωμένη στη σελίδα.

Η έκθεση θα έχει επίσης εργαλεία προσβασιμότητας για τις περισσότερες ομάδες ανθρώπων με αναπηρία. Οι οδηγίες του ιστοτόπου που θα ενημερώνουν για τα επίπεδα προσβασιμότητας που διατίθενται θα βρίσκονται σε εμφανές και σταθερό σημείο της διεπαφής, σε όλες τις σελίδες του διαδικτυακού πόρου. Τα κουμπιά για την επιλογή εργαλείων προσβασιμότητας θα είναι τοποθετημένα σε εμφανές και σταθερό σημείο της διεπαφής. Τα εργαλεία προσβασιμότητας που θα είναι διαθέσιμα στον διαδικτυακό πόρο θα είναι ο αναγνώστης οθόνης, πρόγραμμα ομιλίας, εικονικό πληκτρολόγιο, δυνατότητα αυξομείωσης του μεγέθους της γραμματοσειράς, εφαρμογή δημιουργίας αντίθεσης χρωμάτων, υπότιτλοι στο οπτικοακουστικό περιεχόμενο (Κιουρεξίδου, 2021), οι οποίοι θα υπάρχουν μόνιμα σε όλα τα βίντεο και η μόνη ρύθμιση που θα μπορεί να κάνει ο χρήστης θα είναι στο μέγεθος και στο χρώμα της γραμματοσειράς τους. Με τα παραπάνω στόχος είναι ο διαδικτυακός πόρος στοχεύει να πληροί το Επίπεδο Συμμόρφωσης Α.

Μέσα από την *Προσβάσιμη Εκδοχή*, θα ήταν πιο εύκολο να εφαρμοστούν περισσότερα εργαλεία επειδή η σελίδα δε θα είναι όσο δυναμική και πολυμεσική θα είναι η κανονική εκδοχή της έκθεσης. Στόχος είναι να επιτευχθεί το Επίπεδο Συμμόρφωσης ΑΑ. Σύμφωνα με το WCAG Checklists, εκτός από τα παραπάνω, θα προστεθούν ηχητικές περιγραφές για προηχογραφημένα βίντεο, δε θα υπάρχουν εικόνες κειμένου, διατήρηση νοήματος του περιεχομένου και λειτουργία χωρίς κύλιση σε δύο διαστάσεις, το περιεχόμενο και η λειτουργία δε θα αλλάζουν όταν ο χρήστης αλλάζει τα στοιχεία απόστασης του κειμένου, παροχή δύο τρόπων εύρεσης των σελίδων, επικεφαλίδες με το θέμα και τον σκοπό, συνέπεια θέσης μενού και ειδοποίηση του χρήστη για αλλαγές στο περιεχόμενο (WUHCAG - Web accessibility for developers, n.d.)

7. Συμπεράσματα

Ο στόχος της παρούσας εργασίας ήταν η ανάπτυξη μιας μεθοδολογίας σχεδιασμού ψηφιακών αφηγήσεων με την αξιοποίηση διαδικτυακών πόρων για πανεπιστημιακά μουσεία, μέσω της οποίας θα συνδυάζονται αντικείμενα που ανήκουν σε επιμέρους ακαδημαϊκές συλλογές.

Για να συλλεχθούν και να εντοπιστούν οι αρχές, οι θεωρίες των αφηγήσεων και οι σύγχρονες πρακτικές που ακολουθούνται διεθνώς, ώστε να διαμορφωθεί η μεθοδολογία πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα στα κεφάλαια 2 και 3. Στο κεφάλαιο 2 παρουσιάστηκαν θεωρίες που συντελούν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου εφαρμογής, στο οποίο τα μουσεία μπορούν να αναπτύξουν τις δικές τους αφηγήσεις. Για την ειδική κατηγορία μουσείων, που αποτελούν τα πανεπιστημιακά μουσεία και συλλογές, αναδείχθηκε ότι, οι αφηγήσεις ενισχύουν και την εικόνα του μητρικού ιδρύματος, αφού ο συνδυασμός αντικειμένων μπορεί να τα βοηθήσει να αποτελέσουν μέρος του αφηγήματός του. Στο κεφάλαιο 3, τεκμηριώθηκε η θετική επιρροή των ψηφιακών αφηγήσεων στη μουσειακή επικοινωνία μέσω διαδικτύου και η προσφορά εκπαιδευτικής ψυχαγωγίας (edutainment) στο διαδικτυακό κοινό των μουσείων. Για τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών αφηγήσεων αναδείχθηκε ότι, η ισορροπία μεταξύ τους είναι καίρια και επηρεάζει σημαντικά την αίσθηση ελευθερίας του χρήστη. Στη συνέχεια παρουσιάστηκαν τα είδη διαδικτυακών πόρων, τα οποία ανέδειξαν το ρόλο του κάθε ενός στους ιστοτόπους των μουσείων, τις σύγχρονες πρακτικές και παρουσιάστηκαν πέντε παραδείγματα ψηφιακών αφηγήσεων που αξιοποιούν διαδικτυακούς πόρους. Από αυτή την έρευνα εντοπίστηκαν οι καλές πρακτικές, οι οποίες αποτέλεσαν τα βασικά σημεία της μεθοδολογίας που προτάθηκε στο 4ο κεφάλαιο. Η διαμόρφωση του εννοιολογικού πλαισίου, η δημιουργία των αφηγήσεων, η επιλογή είδους πόρου και η οργάνωσή του, ο σχεδιασμός των ψηφιακών αφηγήσεων με προτάσεις για τον καθορισμό της διαμεσότητας, της χρονικότητας, της χωρικότητάς τους και της προσβασιμότητας είναι τα σημεία για τα οποία δίνονται οι προτάσεις που διαμορφώθηκαν. Η μεθοδολογία εφαρμόστηκε πιλοτικά στις Μουσειακές Συλλογές του Ιονίου Πανεπιστημίου προτείνοντας την υλοποίηση μιας διαδικτυακής έκθεσης και σχεδιάζοντας το περιεχόμενο ψηφιακών αφηγήσεων που αυτή θα περιλαμβάνει.

Η μεθοδολογία βασίζεται στην αρχή του συνδυασμού αντικειμένων διαφορετικών συλλογών με αφορμή ένα εννοιολογικό πλαίσιο που τίθεται μέσα από τη λήψη κοινών στοιχείων από τις συλλογές. Αυτό που αναδείχθηκε κατά την εφαρμογή είναι ότι, προέκυψε ένας περιορισμένος αριθμός συνδέσεων και ως εκ τούτου αφηγήσεων. Αυτό όμως δεν οφείλεται μόνο στην αρχή του συνδυασμού αντικειμένων από επιμέρους συλλογές, αλλά σε δύο παράγοντες που επηρεάζουν το πλήθος των παραγόμενων αφηγήσεων. Ο ένας είναι το πλήθος αντικειμένων και τεκμηρίων που διαθέτουν οι συλλογές, στις οποίες εφαρμόζεται η μεθοδολογία.

Στην προκειμένη περίπτωση, οι Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου είναι ένα νεοσύστατο μουσείο με συλλογές που σχηματίστηκαν μόλις τα τελευταία δέκα χρόνια. Έτσι οι συλλογές αυτές τη στιγμή που εφαρμόζεται η μεθοδολογία βρίσκονται σε μια πρώιμη φάση. Πόσο μάλλον η οργάνωσή τους ως μουσειακές συλλογές, με την υλοποίηση τεκμηρίωσης, ενδεικτικής ψηφιοποίησης και συντήρησης, η οποία έγινε τα τελευταία πέντε χρόνια. Έτσι για ένα πανεπιστημιακό μουσείο με αντίστοιχο όγκο

συλλογών, η ποσότητα συνδέσεων μπορεί να είναι περιορισμένη. Ωστόσο τελικά η εφαρμογή της μεθοδολογίας μπόρεσε να υποστηριχθεί, έστω και κάπως περιορισμένα και αυτό είναι ένα ελπιδοφόρο στοιχείο και για άλλα μουσεία που προβληματίζονται για το πλήθος των συνδέσεων που μπορεί να εντοπιστούν.

Επομένως αυτό δεν είναι απαραίτητα ένα αποθαρρυντικό συμπέρασμα για αντίστοιχα ιδρύματα αντιθέτως, με έναν περιορισμένο αριθμό αφηγήσεων μπορεί να γίνει η αρχή μιας διαδικτυακής πλατφόρμας που θα συγκεντρώνει σταδιακά το υλικό από διάφορα διεπιστημονικά προγράμματα του ιδρύματος που θα σχετίζονται με τις συλλογές του και θα έχουν παρόμοια λογική. Για παράδειγμα το ΕΚΠΑ με το estories, που το υλικό του δεν είναι καθόλου περιορισμένο, βρίσκεται ήδη σε μια παρόμοια κατάσταση, μένει να φανεί αν η πλατφόρμα θα συνεχίσει να εμπλουτίζεται. Πάντως στα ακαδημαϊκά ιδρύματα οι συνδέσεις που μπορούν να γίνουν και οι προσεγγίσεις που μπορούν να υποστηριχτούν με αφορμή μουσειακές συλλογές είναι πολλές. Η μεθοδολογία αυτή θα μπορούσε να ενθαρρύνει και τις δομές ή τμήματα του ιδρύματος να ασχοληθούν με τις συλλογές τους με έναν διαφορετικό και διεπιστημονικό τρόπο.

Ο άλλος παράγοντας, που επηρεάζει το πλήθος των αφηγήσεων που θα προκύψουν, έχει να κάνει με τις ερευνητικές δυνατότητες της ερευνητικής ομάδας του έργου, σε συνδυασμό με το χρονοδιάγραμμά του. Όπως αναφέρθηκε στην παρουσίαση της μεθοδολογίας, η τεκμηρίωση και η έρευνα είναι δύο σημαντικές προϋποθέσεις για τον εντοπισμό στοιχείων στην ιστορία των αντικειμένων, τα οποία δεν έχουν αναδειχθεί από το μουσείο. Έτσι χρειάζεται η συνδρομή ικανών ερευνητών, οι οποίοι θα έχουν χρόνο στη διάθεσή τους για να υλοποιήσουν έρευνα σχετικά με τα αντικείμενα που μπορούν να αξιοποιηθούν στις αφηγήσεις.

Η μεθοδολογία στο στάδιο της διαμόρφωσης του ψηφιακού μέρους των αφηγήσεων προτείνει τον συνδυασμό μέσων από όλες τις οικογένειες (οπτικά, λεκτικά και ακουστικά μέσα). Αυτό που παρατηρήθηκε στη συγκεκριμένη εφαρμογή ήταν μια αδυναμία στην απόδοση ακουστικού περιεχομένου. Εξαιρώντας την ακουστική αφήγηση, η οποία μάλλον σχετίζεται περισσότερο με το λεκτικό, χρησιμοποιήθηκε ο ήχος ενός μηχανήματος, όπου και εξυπηρετούσε την καλύτερη κατανόηση του εκθέματος. Έτσι το συμπέρασμα που προκύπτει για τα ακουστικά μέσα είναι ότι, δε μπορούν να προκύψουν από όλα τα θέματα και όλα τα είδη των αντικειμένων. Επομένως είναι καλύτερο να αξιοποιούνται όπου εξυπηρετούν πραγματικά τις ανάγκες της αφήγησης. Ωστόσο, όταν αυτά έχει νόημα να αξιοποιηθούν μπορούν να συμβάλλουν και να 'γεμίσουν' κάποιο κενό που μπορεί να υπάρχει στα διαθέσιμα μέσα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της παρούσας εφαρμογής το Μουσείο διαθέτει φωτογραφικό υλικό ως μορφή ψηφιοποίησης. Αυτό ίσως για κάποιους χρήστες να μην είναι αρκετά ελκυστικό, έτσι, ο ήχος λειτουργεί συμπληρωματικά προσφέροντας μια ακόμα πτυχή του εκθέματος.

Επίσης κάτι που απασχόλησε την γράφουσα αρκετά κατά τον σχεδιασμό του σεναρίου και των ψηφιακών μέσων είναι η σειρά που πρέπει να γίνουν αυτά τα δύο. Ειδικότερα κατά τη συγγραφή του σεναρίου, που βάση της μεθοδολογίας προηγείται, αντιμετωπίστηκαν ζητήματα, όπως η διερώτηση εάν η αφήγηση θα είναι σε μορφή κειμένου ή ακουστικού αποσπάσματος. Σε αυτό το σημείο η έκταση του σεναρίου και η γλαφυρότητα στις περιγραφές, που θα απαιτούσε περισσότερο η ακουστική αφήγηση

παρά η κειμενική, ήταν δύο ερωτηματικά. Για αυτό χρειάστηκε να αποφασιστεί από το στάδιο της συγγραφής του σεναρίου, αν η αφήγηση θα διαβάζονταν από τον χρήστη ή θα την άκουγε, ώστε να προσαρμοστεί ανάλογα το κείμενο του σεναρίου. Επίσης όταν στη συνέχεια έγινε η επιλογή ψηφιακών μέσων, αποφασίστηκε η επιλογή χρονολογίου για την δεύτερη αφήγηση, το κείμενο πάλι χρειάστηκε προσαρμογή. Αυτές οι δύο διαδικασίες δεν έγιναν εντελώς αυτόνομα και με τη σειρά που παρουσιάζει η μεθοδολογία αλλά υπήρξε μια ανατροφοδότηση ανάμεσα στα δύο στάδια.

Ορισμένα ζητήματα ανέκυψαν και δυσκόλεψαν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων κατά τη συγγραφή της μεθοδολογίας. Όπως είναι η ανάγκη ακριβούς οριοθέτησης του χρόνου του χρήστη σε μια διαδικτυακή έκθεση, καθώς και σε μια αφήγηση, που παρουσιάζεται σε ένα διαδικτυακό πόρο. Κατά την έρευνα δεν εντοπίστηκαν συγκεκριμένοι χρόνοι και μελέτες που να υποδεικνύουν έναν μέσο όρο ή μια βέλτιστη πρακτική. Όπως επίσης μια γενικότερη παρατήρηση ήταν η έλλειψη πρόσφατης βιβλιογραφίας για ειδικά θέματα διαδικτυακών εκθέσεων και εμπειριών για μουσεία. Οι περισσότερες έρευνες εστιάζουν σε ψηφιακές εμπειρίες που προορίζονται για επιτόπου εμπειρίες στο μουσείο, κάτι που δε μπορεί να συγκριθεί με επιλογές και διαχείριση του χρόνου που θα κάνει ένας χρήστης απομακρυσμένα μέσα από το διαδίκτυο. Για τα πανεπιστημιακά μουσεία προέκυψαν ζητήματα έλλειψης υπαρκτών πρακτικών ολιστικής επιμέλειας ακαδημαϊκών συλλογών, και περιορισμένων διαδικτυακών εμπειριών. Ως ειδική κατηγορία μουσείων φαίνεται να έχουν ακόμα αρκετούς τομείς για περαιτέρω έρευνα.

Επιπλέον, η εφαρμογή αυτής της μεθοδολογίας στο συγκεκριμένο Μουσείο διευκολύνθηκε για έναν βασικό λόγο, που είναι το διοικητικό οργανόγραμμά του, σύμφωνα με το οποίο οι συλλογές που συμμετείχαν στην εφαρμογή ανήκουν στην ίδια κεντρική δομή του Ιονίου Πανεπιστημίου. Παρότι, δηλαδή, αποτελούν επιμέρους, θεματικές συλλογές διοικούνται υπό μια διεύθυνση. Έτσι τα ζητήματα επιμέλειας και διαχείρισης των συλλογών είναι μάλλον πιο απλά από ότι θα ήταν σε μια περίπτωση στην οποία οι συλλογές θα ανήκαν σε διαφορετικά Τμήματα ή Τομείς του μητρικού ιδρύματος. Αυτό γεννά έναν προβληματισμό ως προς την ρεαλιστική εφαρμογή από άλλα πανεπιστημιακά μουσεία, τα οποία μπορεί να ανήκουν στο ίδιο πανεπιστήμιο αλλά σε διαφορετικές δομές του (Τμήματα, Σχολές, Εργαστήρια κ.ο.κ.). Παρότι δεν είναι προϋπόθεση οι συλλογές να ανήκουν στην ίδια δομή του Πανεπιστημίου, για την υιοθέτησή της προτεινόμενης μεθοδολογίας, φαίνεται ότι, κάτι τέτοιο ίσως να ανοίγει πιο εύκολα το δρόμο της εφαρμογής.

Οι προοπτικές υλοποίησης του εφαρμοσμένου μέρους της μεθοδολογίας είναι ευοίωνες καθώς αυτή προσφέρει ένα εύρος επιλογών για τις διαφορετικές δυνατότητες και ανάγκες που έχει το κάθε πανεπιστημιακό μουσείο. Επιπλέον, όπως φάνηκε και στο 6ο κεφάλαιο, στην εφαρμογή της, το κάθε μουσείο μπορεί να προσαρμοστεί στο μέτρο των δικών του δυνατοτήτων, αξιοποιώντας το υπάρχον τεκμηριωτικό και ψηφιακό υλικό που διαθέτει. Αυτό είναι σημαντικό γιατί μέσα από αυτές τις πρωτοβουλίες τα πανεπιστημιακά μουσεία ενθαρρύνονται στο να γίνονται δημιουργικά και να παράγουν υλικό που θα φτάνει και έξω από τα 'τείχη' του πανεπιστημίου αλλά και τα γεωγραφικά όρια της περιοχής που εδράζουν. Από την άλλη τα μουσεία που ενδιαφέρονται και

διαθέτουν ολοκληρωμένη τεκμηρίωση και ψηφιοποίηση με διαδραστικά εκθέματα 360°, θα έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν μια πλούσια σε υπηρεσίες και δυνατότητες διαδικτυακή έκθεση με ψηφιακές αφηγήσεις χρησιμοποιώντας την προτεινόμενη μεθοδολογία.

Συνολικά η παρούσα εργασία επιχείρησε μια συμβολή στην πρόταση καλών πρακτικών που θα μπορούσαν τα πανεπιστημιακά μουσεία να υιοθετήσουν στους διαδικτυακούς τους τόπους αξιοποιώντας την ψηφιακή αφήγηση και τους διαδικτυακούς πόρους. Επίσης η παρούσα θα μπορούσε να ληφθεί και ως αφορμή για προβληματισμό και περαιτέρω έρευνα σε ζητήματα που αφορούν την επιμέλεια των ακαδημαϊκών συλλογών, την επικοινωνία τους πέρα από τα όρια της ακαδημαϊκής κοινότητας αλλά και της συνολικής διαχείρισης των ακαδημαϊκών συλλογών στην Ελλάδα.

Παράρτημα

Λίστα επιλεγμένων αντικειμένων 1. Συλλογή Τυπογραφίας

Τυπογραφικά στοιχεία

Είδος αντικειμένου: Στοιχειοθεσία με το χέρι

Κατηγορία: ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

Διαστάσεις αντικειμένου: 1 x 1 x 1,5 εκ. (ενδεικτικά οι διαστάσεις ποικίλουν ανάλογα με το μέγεθος της εκάστοτε γραμματοσειράς)

Υλικό: Μέταλλο

Προηγούμενος κάτοχος: Γιάννης Κόκκωνας

Τρόπος απόκτησης: Δωρεά

Περιγραφή: Τα τυπογραφικά στοιχεία προορίζονται για τη στοιχειοθεσία, είναι δηλαδή τα γράμματα, τα σημεία στίξης, τα κενά με τα οποία συντίθενται οι λέξεις και τελικά ολόκληρες σελίδες κειμένου.

Συνθετήριο

Είδος αντικειμένου: Στοιχειοθεσία με το χέρι

Κατηγορία: ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

Διαστάσεις αντικειμένου: 25 x 9 x 3,5 εκ.

Υλικό: Μέταλλο

Τρόπος απόκτησης: Δωρεά

Προηγούμενος κάτοχος: Γιάννης Κόκκωνας

Περιγραφή: Μεταλλικό πλαίσιο στοιχειοθεσίας, του οποίου τα τοιχώματά του είναι χαμηλά για να εξέχουν σε ύψος τα τυπογραφικά στοιχεία. Το αριστερό τοίχωμα του πλαισίου είναι κινητό για να καθορίζει το μήκος της αράδας του κειμένου. Τα στοιχεία μπαίνουν και οι αράδες κειμένου βγαίνουν από την επάνω πλευρά του, η οποία δεν έχει τοίχωμα γι' αυτό το λόγο.

Σελιδοθέτης

Είδος αντικειμένου: Στοιχειοθεσία με το χέρι

Κατηγορία: ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

Διαστάσεις αντικειμένου: 70 x 40 x 3,5 εκ.

Υλικό: Μέταλλο

Τρόπος απόκτησης: Δωρεά

Προηγούμενος κάτοχος: Τυπογραφείο, Αλίσαφος, Αθήνα

Περιγραφή: Μεταλλική πλάκα στην οποία μεταφέρονται τα συντεθειμένα στο συνθετήριο κείμενα.

Στοιχειοθήκη

Είδος αντικειμένου: Στοιχειοθεσία με το χέρι

Κατηγορία: ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

Διαστάσεις αντικειμένου: 100 x 80 x 20 εκ.

Υλικό: Ξύλο

Τρόπος απόκτησης: Αγορά TABM

Προηγούμενος κάτοχος: Τυπογραφείο, Αλίσαφος, Αθήνα

Περιγραφή: Στη στοιχειοθήκη αποθηκεύονταν ταξινόμημένα τα τυπογραφικά στοιχεία. Η διάταξη των ελληνικών τυπογραφικών στοιχείων μέσα στην κάσα χωρίζεται σε 2 μέρη, πάνω και κάτω. Το επάνω μέρος έχει τρία τμήματα: κεφαλαία, σημεία στίξης, πεζά φωνήεντα τονισμένα και με πνεύματα σε όλους τους πιθανούς συνδυασμούς. Το κάτω μέρος της κάσας έχει δύο τμήματα: στο ένα τμήμα ταξινομούνται τα εισαγωγικά, οι παράγραφοι, τα ερωτηματικά, οι παρενθέσεις και οι αγκύλες, οι παύλες, μερικά σύμφωνα, μερικά άτονα φωνήεντα, και τα διάστιχα των 4 στιγμών. Στο άλλο τμήμα ταξινομούνται οι αριθμοί, τα άτονα φωνήεντα, τα φωνήεντα που είναι άτονα με υπογεγραμμένη, τα σύμφωνα, οι κεραίες, οι τελείες, τα κόμματα, τα σημεία ισότητας και τα διάστιχα των 2, 3, 6, 12 στιγμών, καθώς και μερικά διάστιχα για το κλείσιμο της αράδας.

Ηλεκτροκίνητη Μηχανή Στοιχειοθεσίας Linotype Model 31, No 54210

Αρ. ευρ. ΣΤΟΙΧΕΙΟΘ.00007

Είδος αντικειμένου: Μηχανική στοιχειοθεσία

Κατηγορία: ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

Δημιουργός: Mergenthaler Linotype Co

Διαστάσεις αντικειμένου: 205 x 165 x 170 εκ.

Υλικό: Μέταλλο

Τρόπος απόκτησης: Αγορά από το TABM

Προηγούμενος κάτοχος: Τυπογραφείο Σπ. Τούντα – Ευθ. Κυριάκου. Ερεσσού 47, Αθήνα.

Περιγραφή: Ηλεκτροκίνητη μηχανή στοιχειοθεσίας και χύτευσης αράδων κειμένου

Ιστορικά στοιχεία: Ο όρος λινοτυπία είναι ο χαρακτηρισμός του τρόπου λειτουργίας της μηχανής, καθώς είχε τη δυνατότητα να στοιχειοθετεί και να χυτεύει ολόκληρες αράδες κειμένου (αγγ. Linotype = Εκτύπωση γραμμών/ αράδων). Η μαζική παραγωγή της Linotype ξεκίνησε από το 1891, όταν δημιουργήθηκε η εταιρία Mergenthaler-Linotype-Company. Ο χειριστής της λινοτυπικής μηχανής πληκτρολογώντας δημιουργούσε μια γραμμή (αράδα) κειμένου κάτι που καθιστούσε όλη την διαδικασία εύκολη και γρήγορη. Στη συνέχεια τραβούσε τον μοχλό και προχωρούσε στην πληκτρολόγηση της επόμενης γραμμής. Η λινοτυπική μηχανή κυριάρχησε στον χώρο του Τύπου και στον χώρο του βιβλίου. Στην Ελλάδα πολλές εφημερίδες για 100 περίπου χρόνια και έως τη δεκαετία του 1980 χρησιμοποιούσαν λινοτυπικές μηχανές για την εκτύπωση των στηλών τους.

Μελανωτής

Είδος αντικειμένου: Στοιχειοθεσία με το χέρι

Κατηγορία: ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

Διαστάσεις αντικειμένου: εκ.

Υλικό: Ξύλο, καουτσούκ

Προηγούμενος κάτοχος: Γιάννης Κόκκωνας

Τρόπος απόκτησης: Δωρεά

Περιγραφή: Ρολό με το οποίο απλώνονταν το μελάνι επάνω στη στοιχειοθετημένη σελίδα πριν αυτή τοποθετηθεί στο πιεστήριο.

Πιεστήριο Δοκιμίων

Είδος αντικειμένου: Επίπεδα Πιεστήρια

Κατηγορία: ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Διαστάσεις αντικειμένου: 19 x 80 x 36 cm

Υλικό: Μέταλλο

Προηγούμενος κάτοχος: Γιάννης Κόκκωνας

Τρόπος απόκτησης: Δωρεά

Περιγραφή: Χειροκίνητο πιεστήριο δοκιμίων

Χειροκίνητο Πιεστήριο Κρόνος

Αρ. ευρ. ΕΚΤΥΠ.00001

Είδος αντικειμένου: Όρθια πιεστήρια

Κατηγορία: ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Διαστάσεις αντικειμένου: 93 x 55 x 65 εκ.

Υλικό: Μέταλλο

Τρόπος απόκτησης: Αγορά από το TABM

Προηγούμενος κάτοχος: Τυπογραφείο Αλίσσαφος, Αθήνα

Περιγραφή: Στο όρθιο χειροκίνητο τυπογραφικό πιεστήριο ΚΡΟΝΟΣ, η τυπογραφική φόρμα τοποθετούνταν σε μια κατακόρυφη σταθερή πλάκα. Με μια κίνηση της χειρολαβής, η άλλη μεταλλική πλάκα πίεζε ένα φύλλο χαρτί πάνω στην τυπογραφική φόρμα και έτσι τυπωνόταν μια σελίδα. Η μέθοδος εκτύπωσης ονομάζεται επίπεδη αναγλυφοτυπία. Λόγω της μικρής του παραγωγικότητας, της μικρής φόρμας εκτύπωσης (15x10 εκ.) αλλά και τη μεγάλη ταχύτητα εκτύπωσης το πιεστήριο χρησιμοποιούνταν συνήθως για μικρές εκτυπωτικές εργασίες όπως προκηρύξεις, κάρτες, προσκλητήρια, φειγβολάν.

Λίστα επιλεγμένων αντικειμένων 2. Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης «ΣΤΕΦΑΝΟΣ Γ. ΠΡΙΦΤΗΣ»

Παιδική Χαρά

Αρ. ευρ. Α.Υ.64

Είδος αντικειμένου: Μαθητικά Περιοδικά

Κατηγορία: ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

Διαστάσεις αντικειμένου: 26,5 x 18 cm

Χρονολογία: 1928

Υλικό: χαρτί

Περιγραφή: Παιδικό εικονογραφημένο περιοδικό που κυκλοφορούσε καθέ 1, 10 και 20 κάθε μήνα και τελούσε υπό την διεύθυνση του Α. Ι. Ράλλη, κόστος: 2δρχ, ημ/νία κυκλοφορίας 10 Οκτωβρίου 1928.

Παιδική Χαρά

Αρ. ευρ. Α.Υ.65

Είδος αντικειμένου: Μαθητικά Περιοδικά

Κατηγορία: ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

Διαστάσεις αντικειμένου 26,5 x 19 cm

Χρονολογία: 1930

Υλικό: χαρτί

Περιγραφή: Παιδικό εικονογραφημένο περιοδικό που κυκλοφορούσε καθέ 15 και 30 και τελούσε υπό την διεύθυνση του Α. Ι. Ράλλη, κόστος: 2 δραχ, ημ/νία κυκλοφορίας 15 Οκτωβρίου 1930.

Ο θησαυρός των παιδιών

Αρ. ευρ. Α.Υ.66

Είδος αντικειμένου: Μαθητικά Περιοδικά

Κατηγορία: ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

Διαστάσεις αντικειμένου: 19 x 14 cm

Χρονολογία: 1933

Υλικό: χαρτί

Περιγραφή: Εβδομαδιαίο μορφωτικό περιοδικό για νέους του Εκδοτικού Οίκου Δημητράκου Α.Ε. Τεύχος του 1933 "15. Οι κόττες με τα χρυσά αυγά Β'".

Ελληνόπουλο

Αρ. ευρ. Α.Υ.71

Είδος αντικειμένου: Μαθητικά Περιοδικά

Κατηγορία: ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

Διαστάσεις αντικειμένου: 28,5 x 21,5 cm

Χρονολογία: 1946

Υλικό: χαρτί

Περιγραφή:): Εβδομαδιαίο περιοδικό για αγόρια και κορίτσια, τεύχος 75, τόμος β' 1946.

Εκπαιδευτικά χρονικά

Αρ. ευρ. Α.Υ. 75

Είδος αντικειμένου: Αρχειακό Υλικό

Κατηγορία: ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

Υλικό: χαρτί

Περιγραφή: Μηνιαίο Παιδαγωγικό Περιοδικό του 1933.

Τρόπος απόκτησης: Υπήρχε στο Αρχείο του Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού

Ανθολόγιο

Αρ. ευρ. Σ.Β. 54

Είδος αντικειμένου: Ανθολόγια

Κατηγορία: Σχολικά βιβλία

Διαστάσεις αντικειμένου

Χρονολογία: 1976

Υλικό: χαρτί

Τρόπος απόκτησης: Υπήρχε στο Αρχείο του Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού

Περιγραφή: Δεύτερο μέρος του ανθολογίου για τις τάξεις του δημοτικού του Οργανισμού Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Γεωγραφία

Αρ. ευρ. Σ.Β. 49

Είδος αντικειμένου: Σχολικά Βιβλία

Κατηγορία: ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Χρονολογία: 1976

Υλικό: χαρτί

Τρόπος απόκτησης: Υπήρχε στο Αρχείο του Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού

Περιγραφή: Βιβλίο Γεωγραφίας για την Γ' και Δ' τάξη του Οργανισμού Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Λίστα επιλεγμένων αντικειμένων 3. Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών

Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση Ιονίου Ακαδημίας

Αρ. ευρ. Ε.Π. 12

Είδος αντικειμένου: Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση

Κατηγορία: Εικονική Πραγματικότητα

Δημιουργός: Εργαστήριο Δικτύων, Πολυμέσων και Ασφάλειας Συστημάτων (NMSLab), Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας

Περιγραφή: Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της Ιονίου Ακαδημίας αποτυπώνει τον χώρο της Ακαδημίας όπως είναι διαμορφωμένος σήμερα, μετά την αναστήλωσή της και την στέγαση των δομών του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση Ιόνιος Βουλή

Αρ. ευρ. Ε.Π. 10

Είδος αντικειμένου: Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση

Κατηγορία: Εικονική Πραγματικότητα

Δημιουργός: Εργαστήριο Δικτύων, Πολυμέσων και Ασφάλειας Συστημάτων (NMSLab), Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας

Περιγραφή: Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της Ιονίου Βουλής αποτυπώνει την σημερινή της εικόνα. Στον ίδιο χώρο υπήρχε ένα βενετσιάνικο κτίριο στο οποίο εγκαταστάθηκε, το 1849, η Βουλή. Το κτίριο αυτό κάηκε το 1852 και εκεί ανεγέρθηκε, η Βουλή. Αυτό το κτίριο μέχρι σήμερα έχει συμβολική σημασία διότι εκεί το 1863 ψηφίστηκε η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα.

Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση Πλατεία Δημαρχείου

Αρ. ευρ. Ε.Π. 15

Είδος αντικειμένου: Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση

Κατηγορία: Εικονική Πραγματικότητα

Δημιουργός: Εργαστήριο Δικτύων, Πολυμέσων και Ασφάλειας Συστημάτων (NMSLab), Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας

Περιγραφή: Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της πλατείας Δημαρχείου αποτυπώνει την σημερινή εικόνα της πλατείας στην οποία βρίσκεται η Λατινική

Μητροπολη του Αγίου Ιακώβου και το κτίριο του San Giacomo που φιλοξενεί το δημαρχείο της πόλης από το οποίο πήρε και το όνομά της.

Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση Βίλα Ρόσα

Αρ. ευρ. Ε.Π. 7

Είδος αντικειμένου: Τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση

Κατηγορία: Εικονική Πραγματικότητα

Δημιουργός: Εργαστήριο Δικτύων, Πολυμέσων και Ασφάλειας Συστημάτων (NMSLab), Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας

Περιγραφή: Η τρισδιάστατη εικονική αναπαράσταση της Βίλας Ρόσα έχει δημιουργηθεί με την αξιοποίηση αυθεντικού φωτογραφικού υλικού από το εσωτερικό, το εξωτερικό του κτιρίου και προφορικές μαρτυρίες που συγκεντρώθηκαν για να αποτυπωθεί όπως ήταν την εποχή κατά την οποία στη Βίλα ζούσε η οικογένεια Ασπιώτη.

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1 Χρονολόγιο διαδικτυακών συλλογών Ashmolean Museum	31
Εικόνα 2 Διαθέσιμες πληροφορίες και λειτουργίες σε ενδεικτικό έκθεμα των διαδικτυακών συλλογών του Fitzwilliam Museum	32
Εικόνα 3 Εγγραφές στον διαδικτυακό κατάλογο μουσειακών συλλογών του Hunterian Museum.	33
Εικόνα 4 Αρχική σελίδα της έκθεσης 12 Sunsets έχοντας επιλέξει το μενού χρονολογιών.	36
Εικόνα 5 Συμμετοχική έκθεση Our Museum: Our Voices 2021.	36
Εικόνα 6 Αρχική σελίδα συμμετοχικής έκθεσης Your story, our story.	37
Εικόνα 7 Αρχική σελίδα Home Learning του Ashmolean Museum.	39
Εικόνα 8 Ενδεικτικό διαδραστικό βίντεο στην ενότητα Learn του Tenement Museum.	40
Εικόνα 9 Στιγμιότυπο από την αφήγηση Bosch in pictures του Museo del Prado.	45
Εικόνα 10 Αρχική σελίδα της έκθεσης Sculpting Harmony στην οποία διακρίνεται η οδηγία 'scroll for story' στα αριστερά.	47
Εικόνα 11 Αρχική σελίδα της έκθεσης Closer to Johannes Vermeer στην οποία διακρίνονται οι δύο βασικοί τρόποι περιήγησης στον διαδικτυακό πόρο.	49
Εικόνα 12 Αρχική σελίδα της ψηφιακής πλατφόρμας ΕΚΠΑ estories. Επάνω διακρίνεται το μενού στο οποίο υπάρχουν οι ενότητες της πλατφόρμας.	50
Εικόνα 13 Άποψη του εργαστηρίου στοιχειοθεσίας της Συλλογής Τυπογραφίας.	71
Εικόνα 14 Άποψη ποδοκίνητου και ηλεκτροκίνητου τυπογραφικού πιεστηρίου και λινοτυπικής μηχανής της Συλλογής Τυπογραφίας.	71
Εικόνα 15 Άποψη της αναπαράστασης της σχολικής αίθουσας.	72
Εικόνα 16 Εξωτερική άποψη του κτιρίου του πρώην Δημοτικού Σχολείου Σκριπερού, όπου στεγάζεται η Συλλογή.	72
Εικόνα 17 Αρχική σελίδα του ιστοτόπου που φιλοξενεί τις τρισδιάστατες αναπαραστάσεις Εικονικής Πραγματικότητας της Συλλογής Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών.	72
Εικόνα 18 Μέρος της διαδικτυακής Συλλογής Τυπογραφίας, ενότητα «Γραφομηχανές».	73
Εικόνα 19 Τσίγκοι τετραχρωμίας, Συλλογή Τυπογραφίας. Επεξεργασμένη εικόνα, Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.	75
Εικόνα 20 Λιθογραφική πλάκα, Συλλογή Τυπογραφίας.	75
Εικόνα 21 μηχανή πίκμανσης και διάτρησης (περφορέ) No 32190 Karl Krause Leipzig, Συλλογή Τυπογραφίας Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.	76

<i>Εικόνα 22 Γραφομηχανή Junior portable της Remington, Συλλογή Τυπογραφίας Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	77
<i>Εικόνα 23 Πολύγραφος Gestetner, Συλλογή Τυπογραφίας Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	77
<i>Εικόνα 24 Άποψη της έδρας και του εποπτικού υλικού που υπάρχει γύρω της (χάρτες, κάρτες αλφάβητου, εικόνες ανατομίας κ.λ.π), Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	78
<i>Εικόνα 25 Άποψη με αριθμητήριο και πρόπλασμα ανθρώπινου σώματος, Συλλογή Ιστορίας του Σχολείου και της Εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	79
<i>Εικόνα 26 Τρισδιάστατη αναπαράσταση Εικονικής Πραγματικότητας του Παλαιού Δημοτικού Θεάτρου Κέρκυρας, Συλλογή Ψηφιακού Πολιτισμού και Τεχνών Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	80
<i>Εικόνα 27 Τέσσερα τυπογραφικά στοιχεία της Συλλογής Τυπογραφίας</i>	86
<i>Εικόνα 28 Συνθετήριο της Συλλογής Τυπογραφίας.</i>	86
<i>Εικόνα 29 Σελιδοθέτης της Συλλογής Τυπογραφίας.</i>	86
<i>Εικόνα 30 Στοιχειοθήκη της Συλλογής Τυπογραφίας.</i>	87
<i>Εικόνα 31 Μελανωτής της Συλλογής Τυπογραφίας.</i>	87
<i>Εικόνα 32 Ηλεκτροκίνητη Μηχανή Στοιχειοθεσίας Linotype Model 31, No 54210 της Συλλογής Τυπογραφίας.</i>	88
<i>Εικόνα 33 Χειροκίνητο πιεστήριο δοκιμίων της Συλλογής Τυπογραφίας.</i>	88
<i>Εικόνα 34 Χειροκίνητο Πιεστήριο «Κρόνος» της Συλλογής Τυπογραφίας.</i>	89
<i>Εικόνα 35 Μαθητικό περιοδικό Παιδική Χαρά (1928), Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	89
<i>Εικόνα 36 Μαθητικό περιοδικό Παιδική Χαρά(1930), Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	89
<i>Εικόνα 37 Μαθητικό περιοδικό Ο θησαυρός των παιδιών, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	90
<i>Εικόνα 38 Μαθητικό περιοδικό Ελληνόπουλο, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	90
<i>Εικόνα 39 Επιστημονικό περιοδικό Εκπαιδευτικά Χρονικά (1933), Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	90
<i>Εικόνα 40 Σχολικό βιβλίο, Ανθολόγιο, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	91
<i>Εικόνα 41 Σχολικό βιβλίο, Γεωγραφία, Συλλογή Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου.</i>	91

- Εικόνα 42 *Gazzetta Urbana*, (εφημερίδα) no. 1 (15 Marzo 1802), Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου ΛΗΚΥΘΟΣ
<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/26550> _____ 95
- Εικόνα 43 *Moniteur Jonien*, (εφημερίδα), ΕΦ.ΔΕ.Λ.Κ01.09. Ψηφιοποιημένες Συλλογές του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ)
<http://archives.elia.org.gr:8080/eliasim/rec.aspx?id=346058> _____ 95
- Εικόνα 44 *Gazzetta Jonia*, Εφημερίς - Κερκύρα, 11 Απριλίου 1850 [11/04/1850]. Ιακωβάτειος Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη - Μουσείο Ληξουρίου <https://likouri.reasonablegraph.org/archive/item/170896>
- Εικόνα 45 Πατρίς, (εφημερίδα) Ψηφιοποιημένες Συλλογές του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ) <http://archives.elia.org.gr:8080/eliasim/rec.aspx?id=347052> _____ 96
- Εικόνα 46 *La Piera del bando* (1740-1745), Canaletto (Giovanni Antonio Canal). Χαρακτικό, Ιστότοπος Minneapolis Institute of Art. <https://collections.artsmia.org/art/53683/la-piera-del-bando-canaletto> _____ 96
- Εικόνα 47 Ιόνιος Ακαδημία, (Φωτογραφία), Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου ΛΗΚΥΘΟΣ <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/33008> _____ 97
- Εικόνα 48 Φρειδερίκος Νόρθ, κόμης του Γκίλφορντ. (1766-1827), William Thomas Fry, after John Jackson (1817), © National Portrait Gallery, London. <https://www.npg.org.uk/collections/search/use-this-image/?mkey=mw14291> _____ 97
- Εικόνα 49 Προσωπογραφία Γεράσιμου Ασπιώτη, Γεώργιος Σαμαρτζής, ελαιογραφία (1901), Πινακοθήκη Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων.
<https://artcorfu.gr/work/%ce%b3%ce%b5%cf%81%ce%ac%cf%83%ce%b9%ce%bc%ce%bf%cf%82-%ce%b1%cf%83%cf%80%ce%b9%cf%8e%cf%84%ce%> _____ 98
- Εικόνα 50 Το πρώτο λογότυπο της εταιρείας Ελπίς του Γεράσιμου Ασπιώτη. (1900), Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα. Συλλογή καρτ ποστάλ Νίκου Δ. Καράμπελα, Πρέβεζα. (Wiki Commons).
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aspiotis_Logo_P0.jpg _____ 98
- Εικόνα 51 Άσπος Σπαθί. Τραπουλόχαρτο Ενετικού Τύπου. Χρωμολιθογραφία του Εργοστασίου Ελπίς του Γεράσιμου Ασπιώτη στην Κέρκυρα, (περ. 1890). Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα. Συλλογή χρωμολιθογραφιών Νίκου Δ. Καράμπελα, Πρέβεζα. (Wiki Commons).
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aspiotis_playcard_1.jpg _____ 99
- Εικόνα 52 Κωνσταντίνος Γ. Ασπιώτης (1872-1963), Βαρθολομαίος Μπόρρη Φωτογραφία (1895 περ.), Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα. Συλλογή φωτογραφιών Νίκου Δ. Καράμπελα. (Wiki Commons).
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Konstantinos_Aspiotis.jpg _____ 99
- Εικόνα 53 Μαρία Δανιήλ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΑΙΓΝΙΟΧΑΡΤΩΝ ΑΣΠΙΩΤΗ «ΕΛΠΙΣ» (ΟΙΚΙΑ ΒΑΛΕΤΑ), στο Βακαλοπούλου Μ., Δανιήλ Μ., Λαμπρόπουλος Χ., Φασουράκης Η. (επιμ.), 2017, Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (www.vidarchives.gr/reports/2019_05_144). _____ 99
- Εικόνα 54 Μαρία Δανιήλ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΑΙΓΝΙΟΧΑΡΤΩΝ ΑΣΠΙΩΤΗ «ΕΛΠΙΣ» (ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΑΧΕΡ), στο Βακαλοπούλου Μ., Δανιήλ Μ., Λαμπρόπουλος Χ., Φασουράκης Η. (επιμ.), 2017, Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής www.vidarchives.gr/reports/2019_05_143 _____ 100
- Εικόνα 55 Εκτυπωτικές εργασίες στο εργοστάσιο Ασπιώτη. Πηγή: Κερκυραϊκός εξελληνισμός _____ 100

Εικόνα 56 Λιθογραφικό επίπεδο εργαστήριο, στο εργοστάσιο Ασπιώτη. Πηγή: Γεράσιμος Ν. Ασπιώτης: Ο επιτυχημένος Κερκυραίος βιομήχανος στην παλιά εποχή	100
Εικόνα 57 Το εργοστάσιο Ασπιώτη-ΕΛΚΑ στην Αβραμείου. Πηγή: περιβαλλοντική ομάδα του 2001-2003 4ου Λυκείου Κέρκυρας.	101
Εικόνα 58 Αρχική οθόνη με το μενού κλειστό	113
Εικόνα 59 Μενού έκθεσης ανοιχτό	113
Εικόνα 60 Μενού έκθεσης έχοντας επιλέξει τη λίστα με τις αφηγήσεις	114
Εικόνα 61 Η πρώτη ομάδα μέσω με το πρώτο απόσπασμα της αφήγησης.	116
Εικόνα 62 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει το ψηφιοποιημένο χαρακτηριστικό.	117
Εικόνα 63 Στιγμιότυπο από το βίντεο εικονικής περιήγησης στην Πλατεία Δημαρχείου.	118
Εικόνα 64 Η δεύτερη ομάδα μέσω με το δεύτερο απόσπασμα της αφήγησης.	118
Εικόνα 65 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει την ψηφιοποιημένη εφημερίδα.	119
Εικόνα 66 Η τρίτη ομάδα μέσω με το τρίτο απόσπασμα της αφήγησης.	120
Εικόνα 67 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει την ψηφιοποιημένη φωτογραφία.	121
Εικόνα 68 Στιγμιότυπο από το βίντεο περιήγησης στην Ιόνιο Ακαδημία.	122
Εικόνα 69 Η τέταρτη ομάδα μέσω με το τέταρτο απόσπασμα της αφήγησης.	122
Εικόνα 70 Στιγμιότυπο από το βίντεο εικονικής περιήγησης στην Ιόνιο Βουλή.	124
Εικόνα 71 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει τη λινοτυπική μηχανή.	124
Εικόνα 72 Η πέμπτη ομάδα μέσω με το πέμπτο απόσπασμα της αφήγησης.	125
Εικόνα 73 Το αναδυόμενο παράθυρο που θα εμφανίζεται όταν ο χρήστης επιλέξει το περιοδικό.	126
Εικόνα 74 Η αρχική σελίδα του χρονολογίου της δεύτερης αφήγησης.	127
Εικόνα 75 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Το πρώτο ανεξάρτητο τυπογραφείο", εμφανίζεται στην οθόνη του η εφημερίδα, η λεζάντα, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.	127
Εικόνα 76 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Μια γνωστή οικογένεια", θα εμφανίζεται το βίντεο περιήγησης, η λεζάντα, η μπάρα αναπαραγωγής του σεναρίου και οι υπότιτλοι.	128
Εικόνα 77 Στιγμιότυπο από το βίντεο περιήγησης στη Βίλα Ρόσα.	129
Εικόνα 78 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Η Ελπίς που έφερε τυπογραφική ανάπτυξη", εμφανίζεται στην οθόνη του ένα slider με εικόνες και λεζάντες, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.	130

<i>Εικόνα 79 Το slider σε μια από τις εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης.</i>	<i>130</i>
<i>Εικόνα 80 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Ένας θάνατος και ένας διάδοχος", εμφανίζεται στην οθόνη του ένα slider με εικόνες και λεζάντες, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.</i>	<i>131</i>
<i>Εικόνα 81 Το slider σε μια από τις εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης.</i>	<i>132</i>
<i>Εικόνα 82 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Ένας Κερκυραίος τυπογράφος αφηγείται", εμφανίζεται στην οθόνη του η εφημερίδα, η λεζάντα, η μπάρα αναπαραγωγής του αποσπάσματος και οι υπότιτλοι.</i>	<i>133</i>
<i>Εικόνα 83 Το slider σε μια από τις εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης.</i>	<i>133</i>
<i>Εικόνα 84 Όταν ο χρήστης επιλέξει τον τίτλο "Μετά το '40 η αντίστροφη μέτρηση", εμφανίζονται στην οθόνη του δυο slider με εικόνες από κάποιες σελίδες δύο σχολικών βιβλίων της Συλλογής Ιστορίας του σχολείου και της εκπαίδευσης.</i>	<i>134</i>
<i>Ο χρήστης θα μπορεί να δει μερικές σελίδες από το εσωτερικό των βιβλίων, να μεγεθύνει την εικόνα της κάθε σελίδας και να διαβάσει τη λεζάντα του (εικ 86).</i>	<i>134</i>
<i>Εικόνα 86 Τα δύο slider σε επόμενες εικόνες που υπάρχουν για να δει ο χρήστης. Συγκεκριμένα είναι οι τελευταίες σελίδες όπου αναγράφεται ότι τυπογραφήθηκαν στο εργοστάσιο Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.</i>	<i>134</i>

Ελληνική βιβλιογραφία

Αντζουλάτου – Ρετσίλα, Ευρυδίκη. 2005. Πολιτιστικά και μουσειολογικά σύμμεικτα Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Aristidou, Andreas, Stavrakis, Efstathios, Chrysanthou, Yiorgos, Ioannides, Marinos. 2015. ‘ΑΥΛΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΤΗΣ.’ Πανελλήνιο Συνέδριο Ψηφιοποίησης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Euromed), Βόλος.

Ανδρειωμένος, Γεώργιος. 1997. ‘Οι Επτανήσιοι λογοτέχνες στα επτανησιακά αναγνωστικά (1937 – 1997)’. Στο *Κεφαλληνιακά Χρονικά*, τ.7, Αφιέρωμα στον Γιώργο Γ. Αλισανδράτο. Αργοστόλι: Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών.

Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, Ελένη. 2019. ‘Τα πρώτα χρόνια Λειτουργίας της Ιονίου Ακαδημίας: Πηγές και προβλήματα της έρευνας.’ Στο *ΙΟΝΙΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ: 190 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ*. Επιστημονική Ημερίδα. Ιόνιο Πανεπιστήμιο – Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιος Εταιρεία Ιστορικών Μελετών: Κέρκυρα. ΕΙΚΟΝΕΣ.

Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, Α. 1976. ‘Η αρχιτεκτονική της πόλεως της Κέρκυρας κατά της περίοδο της Ενετοκρατίας’. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Black, Graham. 2009. *Το ελκυστικό μουσείο: μουσεία και επισκέπτες*. Μεταφρ. Σόνια Κωτίδου. Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Βλίζος, Σταύρος. 2021. ‘Μουσείο και τοπική κοινωνία: η περίπτωση του πανεπιστημιακού μουσείου του Ιονίου Πανεπιστημίου στην Κέρκυρα’. Στο *Οι Κοινωνικές Επιστήμες σήμερα. Διλήμματα και προοπτικές πέρα από την κρίση*. Επιστημονική Επιμέλεια Νίκος Ναγόπουλος. σ. 1293-1302. Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Έκδοση Σχολής Κοινωνικών Επιστημών.

Βοσκοπούλου, Χρυσούλα. 2005. ‘Δημόσια κτήριο στην Κέρκυρα της περίοδο της Βενετικής κυριαρχίας (1571-1797)’. Διδακτορική Διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

Βουσολίνου, Ελένη. 2014. ‘Η βιομηχανία στην Κέρκυρα: η βιομηχανία γραφικών τεχνών Ασπιώτη-Ε.Λ.Κ.Α. (τέλη 19ου αιώνα)’. Διδακτορική Διατριβή. Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Γελαδάκη, Σόνια 2019. ‘Σχολικά βιβλία και εκπαιδευτική πολιτική: από τον 19ο στον 20ο αιώνα. Στο Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων’. Πρακτικά ημερίδας Προγράμματα Σπουδών – *Σχολικά Εγχειρίδια: Από το παρελθόν στο παρόν Και το μέλλον*. σ. 10 – 23. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Ιόνιο Πανεπιστήμιο. 2023. ‘Ιστορικό Πανεπιστημίου’. Πρόσβαση Δεκέμβριος 15, 2023: <https://ionio.gr/gr/prospective/university-history/>

Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου. 2023. ‘ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ’ Πρόσβαση Δεκέμβριος 15, 2023 <https://museum.ionio.gr/gr/collections/typography/>.

Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου. 2023. ‘ΣΥΛΛΟΓΕΣ Πρόσβαση Δεκέμβριος 15, 2023 <https://museum.ionio.gr/gr/collections/>.

Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου. 2023. ‘ΣΥΛΛΟΓΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΤΗΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Πρόσβαση Δεκέμβριος 15, 2023 <https://museum.ionio.gr/gr/collections/school-education-history/>.

Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου. 2023. ‘ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ’ Πρόσβαση Φεβρουάριος 6, 2024 <https://museum.ionio.gr/gr/activity/reports/>.

Διαδικτυακή Πλατφόρμα. *EKPIA stories*. <https://estories.uoa.gr/el> (Πρόσβαση 24/08/2023)

Ηχογράφιση από την εκδήλωση «Συνομιλώντας με έναν τυπογράφο». 2019. Αδημοσίευτο υλικό. Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου: Κέρκυρα.

Καράογλου, Χαράλαμπος, Κώστα, Εύη. 2014‘Ζητήματα ιστορίας του κερκυραϊκού περιοδικού Τύπου (1901-1940)’, Στο. *Ι’ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΙΟΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ*, Κέρκυρα: Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών - Κερκυραϊκά Χρονικά.

Κιουρεξίδου Ματίνα. 2021. “Η ψηφιακή πληροφόρηση και η προσβασιμότητα σε ιστοσελίδες μουσείων για άτομα με αναπηρία”. *Open Journal of Animation, Film and Interactive Media in Education and Culture [AFIMinEC]* 2 (1). <https://doi.org/10.12681/afinmec.25389>.

Κοντομίχης, Βασίλειος. 2018. ‘Συνταγματικοί θεσμοί και διοικητική οργάνωση στα Ιόνια Νησιά από την Ενετοκρατία έως και την ένωση με την Ελλάδα’. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο.

Κωτούλα, Δήμητρα, Στρούμπου, Μάρθα. 2019. Τυπωθήτω: από τη Συλλογή στο Μουσείο του Εθνικού Τυπογραφείου. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

Ματθιόπουλος, Γιώργος. 2009. ‘Ανθολόγιο Ελληνικής Τυπογραφίας’. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης – Εταιρεία Ελληνικών Τυπογραφικών Στοιχείων.

Μπώκος, Γιώργος. 1998. ‘Τα μονόφυλλα του κερκυραϊκού τυπογραφείου κατά τη διάρκεια της γαλλικής κυριαρχίας στα Επτάνησα’. Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Μπώκος, Γιώργος. 2000. ‘Η Τυπογραφία και το βιβλίο στα Ιόνια Νησιά’. Στο *Κέρκυρα: Εγχειρίδιο Τοπικής Ιστορίας*, κεφ. 10, σελ. 265-275. Αθήνα Υ.Ε.Π.Θ. – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο – Δήμος Κερκυραίων: Κέρκυρα.

ΝΑΚΟΥ ΕΙΡΗΝΗ. 2000. ‘ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟ’. *Μνήμων* 22 (Ιανουάριος):221-37. <https://doi.org/10.12681/mnimon.590>.

Νικοκάβουρα, Αγαθή. 1981. ‘Η εφημερίδα «Πατρίς» στην Κέρκυρα: 15 ΙΑΝ. 1849-13 ΙΑΝ. 1851’. Στο *Κερκυραϊκά Χρονικά* τ. XVII, σελ. 59-60, Κέρκυρα.

Παπασωτηρίου, Μαρίνα. 2022. 'Παραγωγή προσωπικών ψηφιακών αφηγήσεων μέσα από τη δημιουργική ανάγνωση του παρελθόντος. Η συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης στην Κέρκυρα. Μια πρόταση για τον συνδυασμό προφορικής αφήγησης, δημιουργικής γραφής και νέων τεχνολογιών με σκοπό την παραγωγή προσωπικών ψηφιακών αφηγήσεων στο μουσείο και στο σχολείο'. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Ιστορίας – Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Παππάς, Θεόδωρος. (επιμ.), 2000. Εγχειρίδιο Τοπικής Ιστορίας, Αθήνα Υ.Ε.Π.Θ. – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο – Δήμος Κερκυραίων: Κέρκυρα.

Pearce, Susan. 2002. 'Μουσεία, αντικείμενα και συλλογές'. Μεταφρ. Γυϊόκα, Λία (επιμ) Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.

Ριτζούλη, Αικατερίνη. 2019. 'Η εκπαίδευση στη Σαντορίνη των αρχών του 20^{ου} αιώνα και τα σχολικά κτήριο τύπου 'Καλλία': Παρελθόν, παρόν και προοπτικές'.

ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ν. Γ. 1992. 'Ο ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ'. Μνήμων 14 (Ιανουάριος):11-20. <https://doi.org/10.12681/mnimon.153>.

Σουρτζίνος, Γιώργος. 2008. 'Κέρκυρα – Ταξίδι στον χρόνο'. Γ' Έκδοση. Κέρκυρα: Ιστορική – Λαογραφική Εταιρεία Κέρκυρας.

Συνέντευξη Γεωργίου Πρίφτη. 2022. Αδημοσίευτο υλικό.

Συνέντευξη Κωνσταντίνου Κυανούρα. 2021. Αδημοσίευτο υλικό.

Τεκμηρίωση Συλλογής Ιστορίας του σχολείου και της Εκπαίδευσης «ΣΤΕΦΑΝΟΣ Γ. ΠΡΙΦΤΗΣ», Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου, Αδημοσίευτο υλικό.

Τεκμηρίωση Συλλογής Τυπογραφίας, Μουσειακές Συλλογές Ιονίου Πανεπιστημίου Αδημοσίευτο υλικό.

ΩMEGA Technology, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Μουσείο Παλαιοντολογίας & Γεωλογίας Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. "Τα Νέα του Έργου e-ΠαλΜ: Προηγμένες Υπηρεσίες Περιήγησης και Εκπαίδευσης στο Εικονικό Παλαιοντολογικό και Γεωλογικό Μουσείο του ΕΚΠΑ" ΩMEGA Technology Newsletter, 2023. <https://vpalm.gr/wp-content/uploads/2023/06/%CE%A4%CE%B1-%CE%9D%CE%AD%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%88%CF%81%CE%B3%CE%BF%CF%85-e-%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%9C-1%CE%BF-newsletter.pdf>

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Bedford, Leslie. 2001. 'Storytelling: The Real Work of Museums'. Curator: The Museum Journal 44 (1): 27–34. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2001.tb00027.x>.

Boase, Catherine. 2013. 'Digital Storytelling for Reflection and Engagement: a study of the uses and potential of digital storytelling'. Centre for Active Learning & Department of Education, University of Gloucestershire.

Boylan, Patrick J. 1999. 'Universities and Museums: Past, Present and Future'. Museum Management and Curatorship 18, issue 1. 43–56. <https://doi.org/10.1080/09647779900501801>.

Brookey, Robert, Gray, Jonathan. 2017. 'Not merely para: continuing steps in paratextual research'. Critical Studies in Media Communication 34 (5), 101- 110. doi: 10.1080/15295036.2017.1312472.

Bruner, Jerome. 1990. 'Acts of Meaning. Cambridge', MA: Harvard University Press.

Bruner, Jerome. 2004. 'The Narrative Creation of Self'. In *The handbook of narrative and psychotherapy: Practice, theory, and research*, edited by Lynne Angus & John McLeod, 3–14. Sage Publications Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412973496.d3>

Campbell, Joseph. 2012. 'The Hero with a Thousand Faces'. 3rd ed. The Collected Works of Joseph Campbell. Novato, CA: New World Library.

Chatman, Seymour. 1978. 'Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film'. Ithaca, London: Cornell University Press.

Dal Falco, Federica, Vassos, Stavros. 2017. 'Museum Experience Design: A Modern Storytelling Methodology', The Design Journal, 20, S3975-S3983. DOI: 10.1080/14606925.2017.1352900.

de Vivo, Filippo. 2016. 'Walking in Sixteenth-Century Venice: Mobilizing the Early Modern City', I Tatti Studies in the Italian Renaissance, 19(1), 115–141. <https://doi.org/10.1086/685830>.

Dierking, D., Lynn, Falk, H., John. 2011. 'Redefining the Museum Experience: The Interactive Experience Model.' In *The Museum Experience* (1st ed.) edited by Lynn D. Dierking, John H. Falk, 173-176. New York: Routledge.

Economou, Maria, Young, Hilary, Sosnowska, Emilia, Maguire, Claire, Katifori, Akrivi, Roussou Maria, O'Connor, Kristen, Bishop Charlotte, Batchelor, Emmeline, Perry, Sara, de Mengin Fondragon, Cyril, Chambefort, Maxime, Badzmierowska, Karolina, Kopetzky, Klemens, 2019. 'D9.4 Summative Evaluation of Final release (platform and experiences)'. EMOTIVE storytelling for cultural heritage. Leader: UGLA

Economou, Maria, Young, Hilary, Sosnowska, Emilia. 2018. 'Evaluating emotional engagement in digital stories for interpreting the past. The case of the Hunterian Museum's Antonine Wall EMOTIVE experiences'. In 3rd Digital Heritage International Congress (DigitalHERITAGE) held jointly with 2018 24th International Conference on Virtual Systems & Multimedia (VSMM 2018), 1–8. <https://doi.org/10.1109/DigitalHeritage.2018.8810043>.

EMOTIVE, 2016. 'EMOTIVE Dialogic Chatbots: A How to Guide. Working Draft.'

EMOTIVE, 2016. 'EMOTIVE: Storytelling for cultural heritage.' Accessed April 7 2023. <https://emotiveproject.eu/>.

Europeana pro, 2023. 'Digital Storytelling Festival.' Accessed April 7 2023. <https://medium.com/digital-storytelling-festival>.

Frykman, Sue Glover. 2009. 'Stories to tell? Narrative tools in museum education texts', *Educational Research*, 51:3, 299-319, DOI: 10.1080/00131880903156898.

Gabriel, Yiannis. 2000. 'Storytelling in Organizations, Facts, Fictions, and Fantasies'. *Administrative Science Quarterly*. 47. <https://doi.org/10.2307/3094897>.

Giannini, Tula, Bowen, P., Jonathan. 2022. 'Museums and Digital Culture: From Reality to Digitality in the Age of COVID-19'. *Heritage*, 5, 192-214.

Gladstone, M., Brenda, Stasiulis, Elaine. 2019. 'Digital Storytelling Method'. In *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences*, edited by Pranee Liamputtong, 1303-1319. Singapore: Springer.

Hooper-Greenhill, Eilean. 2000. *Museums and the Interpretation of Visual Culture* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003124450>

Hug, Theo. 2012. 'Storytelling – EDU: Educational-Digital-Unlimited?' Seminar.net – International Journal of Media, Technology and Lifelong Learning 8, No. 1 (2012): 16-26.

Ibrahim, Souzan. 2019. 'Social Development through Storytelling at Heritage Sites and Museums'. *International Journal of Heritage and Museum Studies* 1 (1): 240–45. <https://doi.org/10.21608/ijhms.2019.119043>.

Ioannidis Yannis, Raheb, El, Katerina, Toli, Eleni, Katifori, Akrivi, Boile, Maria, Mazura, Margaretha. 2013. 'One object many stories: Introducing ICT in museums and collections through digital storytelling'. In *Digital Heritage International Congress (DigitalHeritage)*, 1:421–24. <https://doi.org/10.1109/DigitalHeritage.2013.6743772>.

Jenkins, Martin, Lonsdale, Jo. 2007. 'Evaluating the Effectiveness of Digital Storytelling for Student Reflection.' *ICT: Providing Choices for Learners and Learning. Proceedings Ascilite Singapore*, 440-444.

Kidd, Jenny. and Nieto McAvoy, Eva. 2019. 'Immersive experiences in museums, galleries and heritage sites: a review of research findings and issues'. [Project Report]. Creative Industries Policy and Evidence Centre (PEC). Available at: <https://pec.ac.uk/discussion-papers/immersive-experiences-in-museums-galleries-and-heritage-sites-a-review-of-research-findings-and-issues>

Koskimaa, Raine. 2010. 'Approaches to Digital Literature: Temporal Dynamics and Cyborg Authors'. In *Reading Moving Letters: Digital Literature in Research and Teaching. A Handbook*, edited by Roberto Simanowski; Jörgen Schäfer, Peter Gendolla. <https://doi.org/10.1515/9783839411308-006>.

Kravchyna, V., Hastings, Samantha. 2002. 'Informational value of museum web sites', *First Monday* 7(2).

Labov, William. 1972. 'The Transformation of Experience in Narrative Syntax'. In: *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*, edited by William Labov, Philadelphia: University of Philadelphia Press.

Ladeira, Ilda, Marsden, Gary, Green, Lesley. 2011. 'Designing Interactive Storytelling: A Virtual Environment for Personal Experience Narratives'. 430-437. DOI 10.1007/978-3-642-23771-3_32.

Lambert, Joe. 2013. 'Seven stages – Story and the human experience', Digital Diner Press, Berkeley, California, USA.

Lambert, Joe, 2009. 'Digital Storytelling – capturing lives, creating community', Digital Diner Press, Berkeley, California, USA

Minneapolis Institute of Art. <https://collections.artsmia.org/art/53683/la-piera-del-bando-canaletto> (Πρόσβαση 24/08/2023)

Moortheeswari K., 2015 'Telling stories with museum objects – Reflection on Interpretation' in *CIDOC 2015 Documenting Diversity – Collections, Catalogues & Context*, New Delhi: India.

Muravska, Svitlana, Stasiuk, Ivan. 2020. 'University heritage as an instrument for the development of the university brand'. *Museologica Brunensia*, 2–9. <https://doi.org/10.5817/MuB2020-2-1>.

Nielsen, Jane K. 2014. 'Transformations in the Postmodern Museum'. In *Museological Review*. Issue 18 (22-29) Available at: <https://le.ac.uk/-/media/uol/docs/academic-departments/museum-studies/museological-review/museological-review-issue-18-2014.pdf>.

Nielsen, Jane K. 2017. 'Museum communication and storytelling: articulating understandings within the museum structure', *Museum Management and Curatorship*, 32:5, 440-455, DOI: 10.1080/09647775.2017.1284019 Available at: <https://doi.org/10.1080/09647775.2017.1284019>.

Poulios Ioannis, Nastou D., Kourgiannidis, L., 2015. 'Bridging the distance between heritage conservation and business management: heritage as a customer 'experience' a case study of the Acropolis Museum in Athens'. In *Pharos* vol.21 Issue 1 (97-123). Available at: https://poj.peeters-leuven.be/content.php?url=article&id=3146865&journal_code=PHA&download=yes.

Propp, Vladimir, ĪAkovlevich. 1968. 'Morphology of the folktale'. Austin: University of Texas Press.

Ryan, Marie Laure. 2014. 'Space'. In *The living handbook of narratology* Hühn, P. et al. Hamburg University, Hamburg. <http://www.lhn.unihamburg.de/article/space>

Ryan, Marie Laure. 2006. 'Avatars of Story'. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Ryan, Marie Laure. 2014 a. 'Graph theory'. In *The Johns Hopkins Guide to Digital Media*, ed. By Ryan M., Emerson, L. and Robertson B. J. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Ryan, Marie Laure. 2012. 'Narration in Various Media'. In *The living handbook of narratology*, edited by Peter Hühn et al. Hamburg: Hamburg University Press. https://wikis.sub.uni-hamburg.de/lhn/index.php/Narration_in_Various_Media.

Signes, Carmen, Gregori. 2010. "Practical Uses of Digital Storytelling." *Universitat de Valencia* (2010): 1-10.

Smithsonian Institution, 2015. "Creating a Digital Smithsonian: Digitization Strategic Plan". Access September 24 2023, [Smithsonian Institution | Home \(si.edu\)](https://www.si.edu/digital-strategy).

Todorov, Tzvetan, Weinstein, Arnold A. 1969. 'Structural Analysis of Narrative.' *Novel: A Forum on Fiction* 3: 70.

Tzouganatou, Angeliki. 2018. 'Can Heritage Bots Thrive? Toward Future Engagement in Cultural Heritage. *Advances in Archaeological Practice*, 6(4), 377-383. doi:10.1017/aap.2018.32.

Urbaneja Maria Isabel Hildago. 2020. 'Towards a definition of digital narratives in art museums'. PhD thesis, University of Glasgow.

Urbaneja Maria Isabel Hildago. 2019a. 'Online Exhibitions and Online Publications: Interrogating the Typologies of Online Resources in Art Museums'. *International Journal for Digital Art History*, no. 4 (May):3.28-3.45. <https://doi.org/10.11588/dah.2019.4.52672>.

Urbaneja Maria Isabel Hildago. 2019b. 'Narrative Interfaces: Temporality and spatiality in art museums' online resources'. DOI: 10.14236/ewic/EVA2019.5.

Wyman, Bruce, Smith Scott, Meyers Daniel, Godfrey Michael, 2011. 'Digital Storytelling in Museums: Observations and Best Practices'. In The Museum Journal. Vol 54 issue 4 (461-468) Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.2151-6952.2011.00110.x>

WUHCAG Web accessibility for developers n.d. "WCAG Checklists" Accessed February 8, 2024. <https://www.wuhcag.com/wcag-checklist/>